

ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัด
ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

พระมหาดนัย วงศ์พรหม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
ปีการศึกษา 2556
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

**RELATIONS ON GOOD GOVERNANCE AND
EFFECTIVENESS IN TEMPLE ADMINISTRATION IN BANG
PHLAT DISTRICT, BANGKOK**

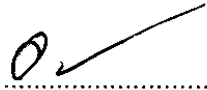
PHRAMAHA DANAI WONGPHROM

**A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements
for Master of Public Administration in Public Policy
Academic Year 2013**

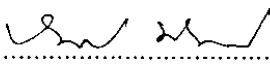
Copyright of Bansomdejchaopraya Rajabhat University

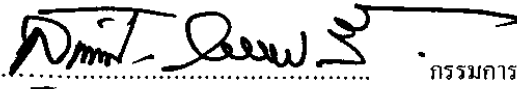
ชื่อเรื่อง ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัด
ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
ชื่อผู้วิจัย พระมหาดนัย วงศ์พรหม
สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร.สุรศักดิ์ ไตประสี
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.ศรัณย์ จูฑารีย์

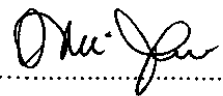
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษิตตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

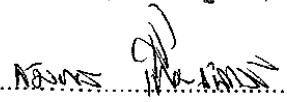

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด) คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

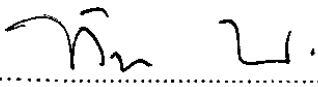
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมภ์ริมา นิลทองคำ) ประธานกรรมการ

.....
(ดร.สุรศักดิ์ ไตประสี) กรรมการ

.....
(ดร.ศรัณย์ จูฑารีย์) กรรมการ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร เฟื่องจันทร์) กรรมการ

.....
(ดร.พิชชญา วรรณบวรเดช) กรรมการและเลขานุการ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ชื่อเรื่อง	ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
ชื่อผู้วิจัย	พระมหาดนัย วงศ์พรหม
สาขาวิชา	นโยบายสาธารณะ
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ดร.สุรศักดิ์ โตประสี
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ดร.ศรัณย์ ฐิตารีย์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับธรรมาภิบาลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาระดับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และ 4) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระภิกษุสามเณรในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 258 รูป เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ และแบบตรวจสอบรายการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ถดถอยพหุ

ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ธรรมาภิบาลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
 - 2) ประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมในระดับปานกลาง
 - 3) ปัจจัยด้านหลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม และหลักนิติธรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
 - 4) ปัญหาและอุปสรรคพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในเขตบางพลัด ยังขาดการมีส่วนร่วมไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการประชุมร่วมกัน บางวัดขาดการกระจายอำนาจให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน อันเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคี
- คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล ประสิทธิภาพในการบริหาร

Title	Relations between Good Governance and Effectiveness in Temple Administration in Bang Phlat District, Bangkok
Author	Phramaha Danai Wongphrom
Program	Public Policy
Major Advisor	Dr. Surasak Torprasee
Co-advisor	Dr. Sarun Thitaree
Academic Year	2013

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study level of good governance of temple administration in Bang Phlat District, Bangkok 2) to study level of effectiveness in temple administration in Bang Phlat District, Bangkok 3) to study relations between good governance and effectiveness of temple administration in Bang Phlat District, Bangkok and 4) to study the problems and obstacles of good governance and effectiveness of temple administration in Bang Phlat District, Bangkok. The samples included 258 monks and novices in Bang Phlat district, Bangkok. Data was collected using 5-point rating scale questionnaires and checklist and was statistically analyzed in percentage, arithmetic mean, standard deviation, and multiple regression.

The finding revealed as follows:

1. Good governance on temple administration in Bang Phlat district, Bangkok in generally was found at medium level.
2. Effectiveness on temple administration in Bang Phlat District, Bangkok in generally was found at moderate level.
3. Economy, responsibility, participation, morality and the rules of law were significantly related to effective uses of temple administration in Bang Phlat district, Bangkok.
4. Problems and obstacles included lack of participation, attention to meeting, and power decentralization to monks and novices.

Keywords: Good Governance, Effectiveness in Administration

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ประสบความสำเร็จได้ด้วยความเมตตาของคณาจารย์ สาขานโยบาย สาธารณะทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.สุรศักดิ์ โคประสี ประธานกรรมการที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ศรัณย์ จูตารีย์ รองประธานกรรมการที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการ วิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่เมตตาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ไขงานที่ผิดพลาดจนสำเร็จเป็นเล่มที่ สมบูรณ์ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ในคณะทุกท่าน ที่อนุเคราะห์อำนวยความสะดวกทุกอย่างในการ ทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งคณะสงฆ์เขตบางพลัดทุกรูปที่เมตตาให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็น อย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณสำนักเรียนวัดดาวดึงษาราม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระเทพปริยัติวิธาน (บุศย์ โกวิท) อดีตเจ้าอาวาส ผู้เมตตารับลูกศิษย์ให้พำนักอาศัยอยู่ในวัด รวมทั้งเลี้ยงดู ส่งเสริม การศึกษาเป็นอย่างดี และดูแลการต่อแบบการเรียนของลูกศิษย์ด้วยตัวท่านเอง รูปต่อมา คือ พระราชปริยัติเวที (สุชาติ กิตติปัญญา) ผู้เป็นทั้งพ่อ เป็นทั้งอุปัชฌาย์และอาจารย์ ผู้คอยแนะนำสั่ง สอนและสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาให้ลูกศิษย์ได้ประสบความสำเร็จด้วยดีตลอดมา รวมทั้งคณะ ครุ-อาจารย์ ศิษย์พี่ ศิษย์น้อง พระภิกษุสามเณรวัดดาวดึงษารามทุกท่านที่แนะนำ สนับสนุน เป็น กำลังใจให้ทุกอย่าง และที่สำคัญขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่น้องอันประเสริฐทุกท่านที่คอยสอบถาม ห่วงใย และให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ด้วยดีตลอดมา

ขอเจริญพรขอบคุณ ครอบครัวธุระหาญ นำโดยคุณสายพิณ ธุระหาญ ครอบครัวสุชาติ นำ โดยคุณสรศรี สุชาติ และครอบครัวจุลชาติ ที่คอยอุปถัมภ์บำรุงทุกอย่าง และสนับสนุน ทุนการศึกษาด้วยดีตลอดมา ตลอดทั้งขอเจริญพรขอบคุณพุทธศาสนิกชนที่ให้การอุปถัมภ์บำรุงวัด ดาวดึงษารามทุกท่าน และที่สำคัญขอเจริญพรขอบคุณคณะแม่ครัววัดดาวดึงษารามทุกท่านที่ เสียสละเวลาทำอาหารอันเลิศรสถวายแด่พระภิกษุสามเณรวัดดาวดึงษารามทุกวัน

สุดท้ายนี้ นักศึกษาต้องขอบูชาคุณพระรัตนตรัย และขอกราบขอบพระคุณ โยมพ่อสมนึก วงศ์พรหม โยมแม่ทองม้วน วงศ์พรหม ผู้เป็นบุญพ่อกारी ให้กำเนิดและเลี้ยงดู-อบรมบุตรน้อยเป็น อย่างดี ตลอดจนขอบคุณครอบครัว และญาติ ๆ ทุกคนที่คอยสนับสนุน เกื้อกูล และเป็นกำลังใจ ด้วยดีมาโดยตลอด

พระมหาดนัย วงศ์พรหม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
สมมติฐานของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมมาภิบาล.....	10
แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล.....	36
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร.....	46
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด.....	55
บริบทของวัดในเขตบางพลัด.....	89
การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	90
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	98
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	116
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	116
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	118
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	121

สารบัญ (ต่อ)

	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	121
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	123
	1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	124
	2. การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	126
	3. การทดสอบสมมติฐาน.....	140
	4. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ.....	44
บทที่ 5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	146
	1. สรุปผลการวิจัย.....	147
	2. อภิปรายผลการวิจัย.....	150
	3. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ.....	175
	4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	176
	บรรณานุกรม.....	177
	ภาคผนวก.....	190
	ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	191
	ภาคผนวก ข หนังสือราชการ.....	193
	ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	209
	ภาคผนวก ง ผลการวิเคราะห์เครื่องมือ.....	220
	ภาคผนวก จ ผลการวิเคราะห์ทางสถิติ.....	229
	ภาคผนวก ฉ หนังสือตอบรับการเผยแพร่บทความ.....	246
	ประวัติผู้วิจัย.....	247

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนวัดและพระภิกษุสามเณรในเขตบางพลัด.....	89
2	แสดงกลุ่มเป้าหมายและตัวอย่างในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร.....	118
3	ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล.....	124
4	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม.....	126
5	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. การบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาล หลักนิติธรรม.....	127
6	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาล หลักคุณธรรม.....	128
7	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาล หลักความโปร่งใส.....	129
8	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาล หลักการมีส่วนร่วม.....	130
9	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาล หลักความรับผิดชอบ.....	131
10	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาล หลักความคุ้มค่า.....	132

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
11	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม.....	133
12	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครอง.....	134
13	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการเผยแผ่.....	135
14	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการศาสนศึกษา.....	136
15	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์....	137
16	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการสาธารณูปการ.....	138
17	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการสาธารณสงเคราะห์.....	139
18	ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (ประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร).....	141
19	ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (ประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร) หลังจากแก้ไขความสัมพันธ์กันของตัวแปรอิสระสูงเกิน .75 แล้ว.....	142
20	การวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุของประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร.....	143

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	9
2	แสดงความสัมพันธ์รูปแบบการบริหารจัดการวัด.....	72

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารนับว่าเป็นกิจกรรมอันหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการที่จะสรรค์สร้างกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการขององค์การ โดยการบริหารงานขององค์การ โดยทั่วไปคือการร่วมมือกันทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน ในการร่วมมือกันทำงานนั้นจะต้องมีบุคคลที่เป็นหัวหน้า ที่เรียกกันว่าผู้บริหารและการร่วมมือกันของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา การร่วมมือกันนั้นจะจัดในรูปองค์การประเภทต่าง ๆ แล้วแต่วัตถุประสงค์ที่มีขององค์การนั้น ๆ หลักของการบริหารนั้นเป็นกิจกรรมที่เก่าแก่คู่ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติแต่การบริหารในยุคโบราณมีลักษณะเป็นศิลปะค่อนข้างมากหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นเรื่องของฝีมือและพรสวรรค์ของผู้บริหาร (นิตย สัมมาพันธ์, 2529, น.33)

อนึ่ง การบริหารในพระพุทธศาสนานั้น เริ่มเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ นั่น คือในวันอาสาฬหบูชาเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระรัตนตรัยขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 2,500 ปี เป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎกการศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร (พระเทพโสภณ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต), 2548, น. 9)

วัดถือว่าเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสังคม และเป็นนิติบุคคลประเภทหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญมากทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับสังคมชาวพุทธถือว่าวัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมหัวใจของบรรดาพุทธศาสนิกชนที่ทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นความมั่นคงแก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม หรือกล่าวได้ว่า เป็นศูนย์กลางของศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตเป็นเอกลักษณ์ของสังคม ซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทางศิลปะ วรรณคดี คติธรรม ประเพณี เป็นต้น (ณรงค์ เส็งประชา, 2538, น.100-101) ดังนั้นจึงถือได้ว่า วัดมีบทบาทที่สำคัญต่อสังคมไทยทุก ๆ ด้าน ส่วนสิริวัฒน์ คำวันสา ได้กล่าวว่า ในอดีตที่ผ่านมา วัดจัดว่าเป็นสถาบันหลักของชุมชน และเป็น

ศูนย์กลางของการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม สวดมนต์ไหว้พระ และกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น อันแสดงออกทางด้านขนบธรรมเนียมและประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ทำหน้าที่ทั้งผู้ผลิต ผู้อนุรักษ์ และผู้สอนศิลปะแก่ประชาชน อาชีพ ปัญหาชีวิต ปัญหาสังคม แม้กระทั่งปัญหาครอบครัว เป็นสถานสงเคราะห์ประชาชนผู้ยากไร้ หรือในคราวมีภัย เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ สงคราม เป็นต้น เป็นสถานพยาบาล เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรให้ชาวบ้านมาพบปะกัน หม่อมสาวพบก้นเวลา มิงงานวัด เป็นสถานบันเทิง จัดงานเทศกาลหรืองานฉลองต่าง ๆ ของชาวบ้าน เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาทของชาวบ้าน เป็นคลังพัสดุ เช่น ถ้วยชาม โต๊ะ เก้าอี้ เพื่อให้ชาวบ้านมาขอยืมเมื่อมีงาน เป็นศูนย์การปกครองท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธาน อบต. หรือฝ่ายปกครองใช้เป็นสถานที่ประชุม เป็นสถานศึกษาของชุมชน พระภิกษุ สามเณร ลูกหลานของชาวบ้านได้อยู่อาศัยและเล่าเรียนที่วัด เป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่อบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั้งหลาย เป็นห้องสมุดชาวบ้าน เป็นที่เก็บเอกสารต่างๆ ตั้งแต่ตำรายา ตำราหมอดู นิทานธรรมไปจนถึงพระไตรปิฎก (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2544, น. 47)

เมื่อวัดเป็นองค์กรหนึ่งในการขับเคลื่อนระบบคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของการดำรงชีวิตของมนุษย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539, น.11) อีกทั้งเป็นสถาบันที่ช่วยในการกล่อมเกลาคิดใจและลักษณะนิสัยของคนไทย ตลอดจนการให้บริหารตามความจำเป็นตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาทางสังคม (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2544, น.1) ในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจการเมืองหรือสังคมวัฒนธรรม สถาบันพระพุทธศาสนาก็ได้ทำหน้าที่ในส่วนนี้อย่างสม่ำเสมอในการที่จะช่วยชี้แนะในสิ่งที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน หรือบุคคลผู้ที่สนใจศึกษาในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ และในเมื่อสถาบันพระพุทธศาสนาหรือวัดเป็นสถาบันที่มีบทบาทความสำคัญในการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาชีวิต พัฒนาสังคมให้บรรลุประโยชน์และสันติสุข (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541, น.103) ดังนั้น เจ้าอาวาส หรือคณะกรรมการวัดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดนั้น ๆ ก็ควรบริหารจัดการองค์กร หรือปกครองหมู่คณะ ตลอดทั้งแนะนำอบรมพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่มาอาศัยอยู่ในวัดให้มีความประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัย เพราะตัวผู้บริหารเองถือว่าเป็นผู้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้ได้รับอำนาจอันชอบธรรมในการบริหารจัดการวัดให้ดีและมีประสิทธิภาพ ตามกฎระเบียบของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535) มาตรา 37 (อ้างถึงในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2547, น.10) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้

- (1) บำรุงรักษา วัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
 - (2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
 - (3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
 - (4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล
- และได้กล่าวถึงอำนาจเจ้าอาวาสในมาตรา 38 ดังนี้

- (1) ห้ามบรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- (2) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- (3) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

ดังนั้นหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามมาตรา 37 และอำนาจเจ้าอาวาสในมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขตามความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) นี้ เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย นอกจากนั้นแล้ว พระสังฆาธิการทุกระดับชั้นตั้งแต่ระดับเจ้าคณะใหญ่ จนกระทั่งถึงระดับเจ้าอาวาสยังต้องปฏิบัติงานตามขอบข่ายภารกิจ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการเผยแผ่ 3) ด้านศาสนศึกษา 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 5) ด้านสาธารณูปการ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา, 2542, น.398)

เพื่อให้การบริหารจัดการวัด มีความสอดคล้องกับแนวทางการบริหารบ้านเมืองสมัยใหม่ วัดก็ควรมีการนำเอาหลักการบริหารจัดการวัดที่มีอยู่นั้น มาประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี คือหลักธรรมาภิบาล และหลักธรรมาภิบาลนี้เป็นแนวคิดที่ใช้ในสาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ โดยเป็นคำที่อยู่ร่วมกับกลุ่มคำว่าประชาธิปไตย ประชาสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน สิทธิมนุษยชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา กลุ่มคำดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปองค์กรของรัฐ นักรัฐประศาสนศาสตร์ส่วนหนึ่งมองว่าธรรมาภิบาลเป็นมิติใหม่ที่เน้นบทบาทของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ มีการตรวจสอบ สามารถประเมินผลงานได้อย่างชัดเจนและมีการแข่งขันเพื่อการจัดการบริหารที่ดีขึ้น และธรรมาภิบาลนั้นยังหมายถึง ระบบ โครงสร้างและกระบวนการต่าง ๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของประเทศ เพื่อที่ภาคต่าง ๆ ของสังคมจะพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติสุข ซึ่งการบริหารจัดการที่ดีตามแนวธรรมาภิบาลนั้นเป็นการ

เชื่อมโยงองค์ประกอบของสังคมทั้ง 3 ส่วนเข้าด้วยกัน คือ ประชาสังคม (Civil Society) ภาคธุรกิจ เอกชน (Private Sector) และภาครัฐ (State หรือ Public Sector) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมให้กับทุกภาคในสังคมรัฐเกิดความเข้มแข็งมั่นคง มีเสถียรภาพและประชาชนมีความ เป็นอยู่อย่างสงบสุข โดยสรุปแล้วการสร้างธรรมาภิบาล เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมและระดม ความคิดจากส่วนประกอบที่สำคัญของสังคมทั้ง 3 ฝ่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง สงบสุข (บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ, 2542, น.91)

เมื่อภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจเอกชน และภาครัฐในปัจจุบันนี้มีการปฏิบัติงานกันอย่างมี ประสิทธิภาพ มีการตรวจสอบได้ และสามารถประเมินผลงานได้ วัดซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรทาง ศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสังคม และเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมพุทธศาสนิกชน ที่ทำหน้าที่ในการ วางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นความมั่นคงแก่สังคม ช่วยลดปัญหา สังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม หรือกล่าวได้ว่า เป็นศูนย์กลางของศาสนา และ วัฒนธรรม ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตเป็นเอกลักษณ์ของสังคม เมื่อเป็นดังนั้นวัดก็ ควรมีการพัฒนาให้ทันการเปลี่ยนแปลง ด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร โดย จะต้องมีการตรวจสอบได้ และสามารถประเมินผลงานได้ เพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคมในยุค ปัจจุบัน และเพื่อคลายความสงสัยของประชาชนทั่วไปในเรื่องของการบริหารงานของวัดในด้าน ต่าง ๆ ทั้งในด้านของการบริหารงานบุคคล การบริหารงานวัตถุ มีการบริหารเรื่องเงินเป็นต้น ที่ ทางวัดได้ดำเนินการบริหารงานไปนั้น ว่ามีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อทรัพยากรที่ลงทุนไป มากน้อยเพียงใด มีการตรวจสอบได้หรือไม่ เพื่อให้ประชาชนผู้สงสัยคลายความสงสัย และเพิ่ม ความเชื่อมั่นศรัทธาต่อพุทธศาสนิกชนในชุมชนรอบวัดและประชาชนทั่วไปยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึง สนใจศึกษาความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งวัดทั้งหลายในเขตบางพลัดทุกวัด ต่างก็มีการบริหารวัดที่มีรูปแบบการบริหาร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขตามความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) อันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปด้วยความ เรียบร้อย นอกจากนั้นแล้ว พระสังฆาธิการทุกระดับชั้นตั้งแต่ระดับเจ้าคณะใหญ่ จนกระทั่งถึงระดับ เจ้าอาวาสยังต้องปฏิบัติงานตามขอบข่ายภารกิจทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์อยู่ แล้ว จึงส่งผลทำให้วัดมีรูปแบบการบริหารจัดการไปในแนวทางเดียวกัน แต่เพื่อให้การบริหารวัด มีความสอดคล้องกับแนวทางการบริหารบ้านเมืองสมัยใหม่ และเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นต่อประชาชน ในชุมชนรอบวัด และประชาชน โดยทั่วไปให้ดียิ่งขึ้นไปอีก วัดทั้งหลายก็ควรมีการนำเอาหลัก ธรรมาภิบาล ทั้ง 6 ข้อ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม

หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า มาใช้สำหรับประกอบการบริหารจัดการวัด ร่วมกับหลักการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ เพราะที่ธรรมาภิบาลมีความสำคัญดังกล่าวมาแล้วซึ่งจะทำให้การบริหาร วัดนั้นมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสูงขึ้น และยังสามารถนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ กับการบริหารวัดอื่น ๆ ได้อีก เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการบริหารวัดทั่วไปอันจะทำให้การบริหาร วัดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับธรรมาภิบาลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดใน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานของการวิจัย

ธรรมาภิบาล 6 ด้าน คือหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการบริหารวัดใน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุและสามเณรทั้งสิ้นผู้จำพรรษา อยู่ในวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เฉพาะสังกัดมหานิกาย จำนวน 22 วัด จำนวน 724 รูป (สำนักงานเจ้าคณะเขตบางพลัด, 2555)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระภิกษุและสามเณรผู้จำพรรษาอยู่ในวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สังกัดมหานิกาย จำนวน 258 รูป ซึ่งได้จากการคำนวณตาม สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973, p.1088-1089)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ (Independent variables) ที่ใช้ในการวิจัย คือ ธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 6 หลัก คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

ตัวแปรตาม (Dependent variable) ที่ใช้ในการวิจัย คือ ประสิทธิภาพในการบริหารวัด ประกอบด้วยภารกิจ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบระดับธรรมาภิบาลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
2. ทำให้ทราบถึงระดับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
3. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
4. ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

นิยามศัพท์เฉพาะ

วัด หมายถึง วัดในสังกัดมหานิกาย ซึ่งตั้งอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 22 วัด ประกอบด้วย วัดคฤหบดี วัดจตุรมิตรประดิษฐาราม วัดสิงห์ วัดฉัตรแก้วจงกลณี วัดดาวดึงษาราม วัดเทพากร วัดเทพนารี วัดทอง วัดน้อยนางหงษ์ วัดเพลง วัดบางบำรุ้ง วัดบางพลัด วัดบางยี่ขัน วัดปฐมบุตธอิสรากรม วัดเปาโรหิตย์ วัดพระยาสิริโอยสวรรค์ วัดภาณุรังษี วัดภคินีนาถฯ วัดรวกบางบำรุ้ง วัดวิมุตยาราม วัดใหม่เทพนิมิตร และวัดอมรคีรี

พระภิกษุ หมายถึง นักบวชชายในพระพุทธศาสนา มีคุณสมบัติคือผ่านพิธีอุปสมบทโดยถูกต้องตามพระธรรมวินัยก่อน เช่น มีอายุ 20 ปี ไม่มีโรคภัยเรื้อรัง มีอุปนิสัยเรียบร้อย ต้องทำพิธีในอุโบสถ และอยู่จำพรรษาในวัดสังกัดมหานิกาย ในเขตการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

สามเณร หมายถึง นักบวชชายในพุทธศาสนาที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี ยังไม่ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงสามเณรที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว และบวชจำพรรษาอยู่ในวัดสังกัดมหานิกาย ในเขตการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มาอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 2 ปี

การบริหาร หมายถึง การดำเนินการที่เกี่ยวกับด้านต่าง ๆ ตลอดจนการอำนวยความสะดวก เพื่อเป็นการส่งเสริมและปรับปรุงการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพโดยมีแผนปฏิบัติงาน ปฏิบัติการ นิเทศ ติดตาม และตรวจสอบการทำงานให้เป็นไปตามเป้าหมายของภารกิจที่ได้รับมอบหมายไว้

ประสิทธิผลในการบริหารวัด หมายถึง การบรรลุจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานภารกิจของคณะสงฆ์ภายในวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มี 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการและด้านสาธารณสงเคราะห์

ด้านการปกครอง หมายถึง ภารกิจของวัด โดยที่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือ เจ้าคณะปกครองดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด หรือในคณะปกครองของตนปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

ด้านการเผยแผ่ หมายถึง การปฏิบัติ การสอนธรรมในพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่พุทธศาสนิกชนในชุมชนรอบวัด และพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยใช้รูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ซึ่งไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและหลักความประพฤติตามธรรมเนียมของพระสงฆ์

ด้านการศึกษา หมายถึง ภารกิจของวัด โดยที่ภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครอง ได้ส่งเสริม และสนับสนุนในด้านการศึกษา แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด เช่น มีการจัดการเรียนการสอนบาลีและนักธรรม สำหรับพระภิกษุสามเณรทุกรูปอย่างทั่วถึง

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง ภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสังคมและชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และเพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน ให้สามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่ดีมีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ

ด้านสาธารณูปการ หมายถึง ภารกิจการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง สาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ภายในวัด ให้ดูเรียบร้อย น่ารื่นรมย์

ด้านสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การสงเคราะห์ประชาชนผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ประสบภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง หนาว แผ่นดินไหว เป็นต้น ในด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อประชาชนในพื้นที่ประสบภัยนั้น ๆ เพื่อเป็นการสร้างความผูกพันและสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน สร้างความร่วมมือระหว่างวัดกับประชาชน

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักและวิธีการในการบริหารจัดการที่ดี โดยตั้งอยู่บนหลักพื้นฐาน 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

หลักนิติธรรม หมายถึง การปฏิบัติตนตามพระวินัยบัญญัติ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติมหาเถรสมาคม พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช และกฎหมายอื่น ๆ

หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ซื่อสัตย์ จริงใจ ขยันอดทน ประกอบอาชีพสุจริต สามารถครองตน ครองคน และครองงาน โดยธรรมาภิบาลให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดยึดหลักการนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมอันดีงาม

หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของพระภิกษุสามเณรภายในวัด โดยปรับปรุงกลไกการทำงานให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่พระภิกษุสามเณรในวัดและประชาชนภายนอกอย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย

หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมรับรู้การบริหารงาน และมีโอกาสเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารและมีกระบวนการในการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน

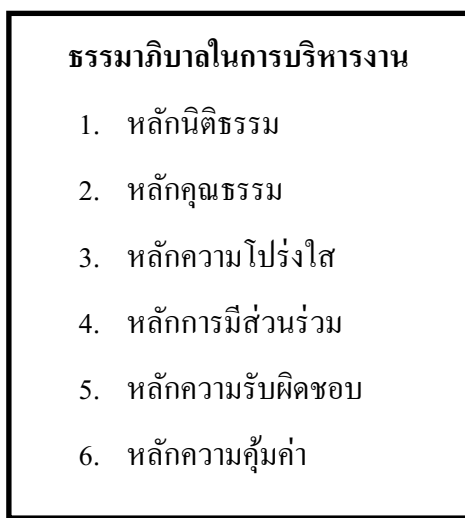
หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักรับผิดชอบหน้าที่และความรับผิดชอบการทำงานตามหน้าที่หรือตำแหน่งงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ เสียสละ และประกอบด้วย ความสุจริตธรรม มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการให้ความเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และการยอมรับผลจากการกระทำของตนเอง

หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดภายในวัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ใช้ของอย่างคุ้มค่า คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ดี และรักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในวัดให้มีความสมบูรณ์ยั่งยืน

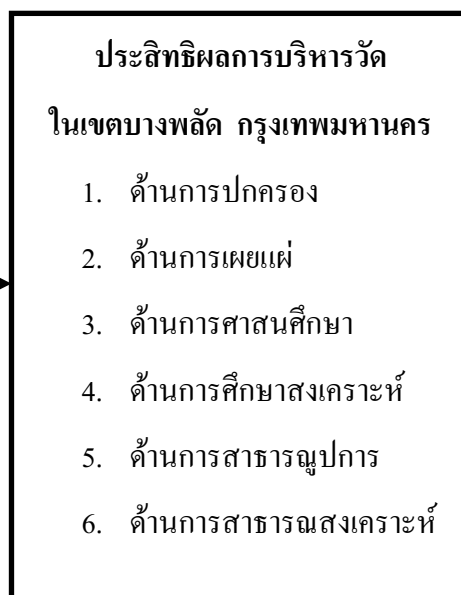
กรอบแนวคิดในการวิจัย

สำหรับกรอบแนวคิดการวิจัย (Research Framework) เรื่องความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เสนอเป็นภาพดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

- 1.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมาภิบาล
- 2.แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล
- 3.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- 4.แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด
- 5.บริบทของวัดในเขตบางพลัด
- 6.การบูรณาการกรอบแนวคิด
- 7.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

ความเป็นมาและความหมายของธรรมาภิบาล

ในอดีต แนวคิด Good Governance หรือ ธรรมาภิบาลนั้น จะเป็นเรื่องที่มีการพูดถึงอย่างมากในช่วงปี ค.ศ. 1980-1990 แต่ที่มีการบันทึกและหาข้อสรุปอย่างจริงจัง คงกำเนิดมาจากข้อสรุปของที่ประชุมองค์การให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 ได้แก่ ธนาคารโลก (World Bank) องค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) เป็นต้น โดยต่อมาได้แพร่หลายอย่างรวดเร็วในบริบทการพัฒนาที่ยั่งยืน และการช่วยบรรเทาปัญหาความยากจน ซึ่งก่อนหน้านั้นในปี ค.ศ. 1989 ธนาคารโลกได้สรุปว่า ภาวะด้อยการพัฒนาและปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นในประเทศในซีกโลกใต้ โดยเฉพาะในแถบละตินอเมริกาและแอฟริกา โดยที่องค์การทางการเงินระหว่างประเทศไม่สามารถแก้ปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากปัญหาการบริหารจัดการที่ไม่ดีของประเทศนั้น ๆ ธนาคารโลกจึงได้ใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพิจารณาอนุมัติให้กู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารภาครัฐที่ดียิ่งขึ้น โดยยึดหลักธรรมาภิบาล รวมทั้งการจัดคอร์ปชั่นในประเทศเหล่านั้นให้หมดสิ้นไป และธนาคารโลกยังได้ให้คำนิยาม “Good Governance” ว่าหมายถึง ลักษณะการใช้อำนาจเพื่อนำไปสู่

การจัดการทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และต่อมาองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program-UNDP) ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ในเอกสาร “Governance for Sustainable Human Development” ส่งผลให้นับจากนั้นประมาณปี ค.ศ.1990 เป็นต้นมา แนวคิดเรื่องหลักธรรมาภิบาล หรือ Good Governance เริ่มได้รับความสำคัญมากขึ้น และกลายเป็นประเด็นสำคัญในบริบทการพัฒนาในระดับสากล โดยองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้นิยาม Good Governance ว่าหมายถึง การดำเนินงานของภาคการเมือง การบริหาร และเศรษฐกิจที่จะจัดการกิจการของประเทศในทุกๆระดับ ประกอบด้วย กลไก กระบวนการ และสถาบันต่าง ๆ ที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ปกป้องสิทธิของตนเองตามกฎหมาย และแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกับบนหลักการของการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การส่งเสริมหลักนิติธรรม เพื่อให้มั่นใจว่าการจัดลำดับความสำคัญทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ยืนอยู่บนความเห็นพ้องต้องกันทางสังคม และได้ให้ความสำคัญถึงเสียงของชนยากจนและผู้ด้อยโอกาสได้รับการพิจารณาในการตัดสินใจจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนา (สุดจิต นิमितกุล, 2542, น.13)

ต่อมาในปี 1995 ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย หรือ ADB (The Asian Development Bank) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “ธรรมาภิบาล” คือ การมุ่งความสนใจไปที่องค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้แน่ใจว่านโยบายที่กำหนดไว้ได้ผล หมายถึง การมีบรรทัดฐานเพื่อให้มีความแน่ใจว่ารัฐบาลสามารถสร้างผลงานตามที่สัญญาไว้กับประชาชนได้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2546, น.7) และในปีเดียวกันองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น – JICA ได้กล่าวถึงธรรมาภิบาลใน “Participatory Development and Good Governance Report of the Aid Study Committee (1995)” ว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม โดยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างบรรยากาศให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน พึ่งตนเองได้ และมีความยุติธรรมทางสังคม (อมรา พงศาพิชญ์, 2543, น.68-81) ซึ่งถัดมาอีกปี องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา หรือ OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) ซึ่งเป็นการประชุมระดับรัฐมนตรีของประเทศที่เป็นสมาชิกเกี่ยวกับเรื่องอนาคตของการให้บริการสาธารณะ ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงปารีสในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1996 ได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาลในแง่ของความสัมพันธ์ ซึ่งครอบคลุมมากกว่าเรื่องการบริหารงานภาครัฐ โดยรวมถึงลักษณะความสัมพันธ์ วิธีการและเครื่องมือ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนพลเมือง ทั้งในส่วนที่เป็นการดำเนินการในฐานะของปัจเจกบุคคล และที่เป็นการดำเนินการในลักษณะที่เป็นสถาบัน เช่น พรรคการเมือง หน่วยงานผลิต กลุ่มผลประโยชน์และการสื่อสารมวลชน เป็นต้น และที่ประชุมยังถือคุณภาพและประสิทธิภาพของการ

จัดการปกครองและการบริหาร มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาและความเจริญของชาติ (สุเทพ เชาวลิต, 2548, น.31) จากนั้นในปี ค.ศ. 1997 ได้เกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้มีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน และให้คำแนะนำเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้ในการจัดการระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในอินโดนีเซีย สาธารณรัฐเกาหลี รวมทั้งประเทศไทย (เสกสรรค์ นิสัยกล้า, 2550, น. 80)

จากวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำที่เกิดขึ้นทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปี พ.ศ. 2540 นั้น จึงทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้และรับทราบเงื่อนไขของคำว่า Good Governance หรือ ธรรมาภิบาล อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะว่ารัฐบาลไทยในขณะนั้น จำเป็นที่จะต้องยื่นหนังสือแสดงเจตจำนงเพื่อขอกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) เพื่อบรรเทาปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าว ซึ่งในการอนุมัติเงินกู้ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศในหนังสือแสดงเจตจำนงนั้น มีเงื่อนไขที่สำคัญคือ รัฐบาลไทยต้องสร้างหลักธรรมาภิบาลในการบริหารภาครัฐให้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมเช่นเดียวกับการขอกู้เงินจากธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย จากนั้นเป็นต้นมาก็ได้มีนักวิชาการชาวไทยต่าง ๆ ได้ขานรับแนวความคิดนี้พร้อมกับได้ให้คำนิยามและความหมายไว้ดังนี้

ในเริ่มแรกการแปลความหมายให้เป็นคำภาษาไทย รวมทั้งการให้คำนิยามความหมายนั้น ได้มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ความสนใจหลายท่านได้ให้คำนิยามของคำว่า “Good Governance” และอธิบายความหมายไว้มากมาย นำโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2540) หนึ่งในผู้เข้าร่วมประชุมคณาจารย์ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้นิยามคำว่า Good Governance ไว้ว่า ธรรมรัฐ หมายถึง การบริหารกิจการของบ้านเมืองด้วยความเป็นธรรม เคารพสิทธิของผู้คนพลเมืองอย่างเสมอกัน มีระบบตัวแทนประชาชนที่สะท้อนความคิดของผู้คนได้อย่างเที่ยงตรง มีรัฐบาลที่ไม่ถืออำนาจเป็นธรรม แต่ใช้อำนาจอย่างที่ประชาชนจะตรวจสอบได้ ตัวรัฐบาลเองก็มีความเอื้ออาทรต่อผู้คนสามัญเป็นอาภรณ์ประดับตน ไม่ดูถูกประชาชนด้วยการเอาความเท็จมาให้ และมีอารยะพอที่จะแสดงความรับผิดชอบหากบริหารงานผิดพลาดหรือไร้ประสิทธิภาพ ต่อมา ชีรยุทธ บุญมี (2541, น.17) ซึ่งเป็นนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ได้นิยามคำว่า Good Governance ไว้ว่า ธรรมรัฐ และได้ให้ความหมายว่า กระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรม และตรวจสอบได้ การบริหารประเทศที่ดีควรเป็นความร่วมมือแบบสื่อสาร 2 ทาง ระหว่างรัฐบาลประชาธิปไตยและฝ่ายสังคม เอกชน องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานรัฐ (NGO) โดยเน้น การมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส และตรวจสอบได้ การร่วมกันกำหนด

นโยบาย (Shared Policy Making) และการจัดการตนเอง (Self-Management) ของภาคสังคมเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมากขึ้น” ส่วน อานันท์ ปันยารชุน (2542, น.25) ได้ให้คำนิยาม Good Governance คล้ายกับสองท่านแรกที่กล่าวมาว่า “ธรรมรัฐ” ซึ่งหมายถึงผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรม ซึ่งบุคคลและสถาบันทั้งในภาครัฐและเอกชนมีผลประโยชน์ร่วมกัน ได้กระทำลงในหลายทาง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกันได้ และทิพาวดี เมฆสุวรรณ (2541, น.23) เป็นอีกท่านหนึ่งที่ได้ให้คำนิยาม Good Governance ว่า ธรรมรัฐ หมายถึง การวางกรอบการทำงานในระบบราชการ เพื่อให้เกิดระบบที่ดีเอื้อต่อคนดีให้อยู่ในระบบที่ดี และไม่ให้คนเลวดำรงตำแหน่งที่ดีในวงราชการ ซึ่งคือเป้าหมายสำคัญของการปฏิบัตินโยบาย ธรรมรัฐจะเป็นตัวเชื่อมโยงให้สังคมที่มีการแยกส่วนทั้งภาครัฐบาล เอกชน ประชาชน และองค์กรเอกชนเกิดความสัมพันธ์กันทุกส่วนให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อเป็นการตอบสนองต่อสังคม ในขณะที่อมรา พงศาพิชญ์ (อมรา พงศาพิชญ์ และ นิติยา ภัทรลิตระพันธ์, 2541, อ้างถึงในบุญบง ชัยเจริญวัฒน์, 2541, น.14) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคำนิยามของคำว่า Good Governance แยกจากทั้ง 4 ท่านที่กล่าวมาข้างต้น โดยได้ให้คำนิยามใหม่ว่า “ธรรมราษฎร์” และอธิบายว่า คำว่า “ธรรมราษฎร์” น่าจะเหมาะสมกว่าคำว่า “ธรรมรัฐ” เพราะมีบริบทที่เกี่ยวข้องถึงกลไกที่ไม่ใช่รัฐชาติ แต่เป็นกลไกที่สมาชิกของสังคมในระดับต่าง ๆ ช่วยกันดูแลผลประโยชน์ของกันและกัน ซึ่งเป็นความหมายในเชิงนามธรรมว่า การกำกับ ดูแลประโยชน์ของส่วนรวม และการรักษาผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในสังคมโดยมีกติกาที่ตกลงร่วมกัน

ส่วนอรพินท์ สพอิชชัย (2541, น.4) ได้ให้นิยาม “Good Governance” แตกต่างออกไปอีกว่า กลไกประชารัฐที่ดี ซึ่งหมายถึงระบบโครงสร้าง และกระบวนการต่าง ๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจการเมือง และสังคมของประเทศเพื่อที่ภาคต่าง ๆ ของสังคมจะพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่วนคำว่า “การกำกับดูแลที่ดี” เป็นคำที่ วรภัทร โทชนะเกษม (2547, อ้างถึงใน สถาบันพระปกเกล้า, 2542, น.13) ใช้แทนคำว่า “Good Governance” โดยอธิบายว่าหมายถึง “การใช้สิทธิของความเป็นเจ้าของที่จะปกป้องดูแลผลประโยชน์ของตนเอง โดยผ่านกลไกที่เกี่ยวข้องในการบริหาร โดยมีหัวใจสำคัญ คือ ความโปร่งใส (Transparency) ความยุติธรรม (Fairness) และความรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจ (Accountability) การกำกับดูแลที่ดีมีความเป็นธรรมทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ในกรณีภาครัฐ เรียกว่า Good Political Governance ผู้เป็นเจ้าของคือ “ประชาชน” ซึ่งใช้สิทธิของตนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภา เพื่อกำกับดูแลผู้บริหาร คือ รัฐบาล ให้บริหารประเทศในทางที่ถูกต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ส่วนในภาคเอกชน เรียกว่า Good Corporate Governance ผู้เป็นเจ้าของ คือ

“ผู้ถือหุ้น” ใช้สิทธิในการเลือกคณะกรรมการบริษัท เข้าไปทำหน้าที่กำหนดนโยบายคัดเลือก และ กำกับดูแลผู้บริหารให้บริหารงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าของบริษัท สมเจตนาารมณ์ของผู้ถือหุ้น ส่วนลิจิต ซีรเวคิน (2548, ออนไลน์) ได้ให้ความหมายว่า ธรรมนูญภิบาล คือกระบวนการ ปกครองบริหารประเทศโดยมีกฎเกณฑ์ความถูกต้องเพื่อประโยชน์ของสังคมและประชาชน ไม่ ละเมิดกฎหมายส่วนกระบวนการปกครองบริหารประเทศ คือ Governance หลักธรรมนูญภิบาลคือ Good Governance ซึ่งใช้ได้ในระดับการบริหารประเทศสูงสุด ได้แก่คณะรัฐมนตรี รวมทั้งในระดับ กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งได้แก่การบริหารโดยระบบราชการจนถึงระดับการปกครองบริหารใน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำหรับคำว่า “ธรรมนูญภิบาล” เป็นคำที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้แทน “Good Governance” เช่น บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2542, อ้างถึงในเสกสรรค์ นิสัยกล้า, 2550, น.85) ได้ อธิบายว่า คำว่า ธรรมนูญภิบาล น่าจะเหมาะสม ซึ่งตรงกับรากศัพท์ภาษาอังกฤษมากกว่าและมี ความหมายกว้างขวาง ซึ่งรวมทั้งการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรธุรกิจเอกชน (Good cooperate Governance) และการปกครองที่ดีของภาครัฐ ซึ่งธรรมนูญภิบาลนั้น หมายถึง ระบบ โครงสร้าง และ กระบวนการต่าง ๆ ที่วางกฎเกณฑ์ ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของ ประเทศ เพื่อที่ภาคต่างๆ ของสังคมจะพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และบุษบง ชัยเจริญวัฒน์ (2546, น.10) ก็ให้คำนิยามว่า ธรรมนูญภิบาลซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไก เครื่องมือ และแนวทางการ ดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันของภาคเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยเน้นความจำเป็นของการสร้าง ความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้ประเทศมี พื้นฐานระบอบประชาธิปไตย เข้มแข็ง มีความชอบธรรมของกฎหมายมีเสถียรภาพ มีโครงสร้าง และกระบวนการการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้อันจะ นำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

นอกจากนั้น ยังมีองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสนใจได้ให้คำนิยามและ ความหมายของคำว่า Good Governance ไว้มากมาย เช่น ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วย การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 (อ้างถึงในสุดจิต นิมิตรกุล, 2543, น.9) ได้ ระบุคำนิยามของคำว่า Good Governance ไว้คือ การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และ หมายความว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้ สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการและฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อ บรรเทา ป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤตภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึก

ถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมอันเป็นลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญและกระแสโลกยุคปัจจุบัน และสถาบันการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ ก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ได้ให้คำนิยาม คำว่า “Good Governance” ไว้ว่า ธรรมาภิบาล ซึ่งหมายความถึงการจัดการบริหารประเทศที่ดีในทุก ๆ ด้าน และทุก ๆ ระดับ รวมถึงการจัดการระบบของค์การและกลไกของคณะรัฐมนตรี ส่วนราชการ องค์กรของรัฐและรัฐบาลที่ไม่ใช่ส่วนราชการ การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น องค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล (Private Sector Organization) องค์กรของเอกชน ชมรมและสมาคมเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ นิติบุคคลภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (Civil Society) (สถาบันการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ, 2542.)

จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะแรก ๆ นักวิชาการ และองค์กรต่าง ๆ จะให้คำนิยามว่า “Good Governance” ว่า ธรรมรัฐ แต่ระยะต่อมาก็ได้นิยามความหมายออกไปอีกหลายอย่าง เช่น ธรรมาภิบาลบ้าง ธรรมราษฎรบ้าง การกำกับดูแลที่ดีบ้าง การบริหารกิจการบ้านเมือง (และสังคม) ที่ดีบ้าง แต่โดยภาพรวมของความหมายนั้น กลับมีความคล้ายคลึงกันตามแนวความคิดที่ได้รับการเผยแพร่ ทั้งจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย รวมทั้งองค์การให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศต่าง ๆ จึงพอที่จะสรุปใจความได้ว่า “Good Governance” หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศโดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบ 3 ส่วนของสังคมเข้าด้วยกันคือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้สนับสนุนกันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างสมดุล ตลอดจนการใช้อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินให้มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศชาติเป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า “ธรรมาภิบาล” แทนคำว่า “Good Governance” เพราะเห็นว่าใกล้เคียงกับคำว่า “Good Governance” มากที่สุด ซึ่งเป็นคำที่สังคมไทยในปัจจุบันให้ความนิยมนมากกว่าคำอื่น เป็นคำที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย

องค์ประกอบของธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาลนั้นไม่ใช่แนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมวลมนุษยชาติเป็นพัน ๆ ปีแล้วหลอมรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนเกิดเป็นหลักแนวคิดธรรมาภิบาลขึ้นมาใหม่ ที่ทั่วโลกได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากในสถานการณ์โลกยุคปัจจุบัน โดยที่องค์กรและผู้รู้หลายท่านได้ให้คำนิยามความหมายไว้ต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และในขณะเดียวกันก็ได้เสนอแนวคิดองค์ประกอบของ

ธรรมาภิบาลไว้ด้วย และผู้ศึกษาวิจัยได้รวบรวมแนวความคิดหลักธรรมาภิบาลขององค์กรและนักวิชาการต่าง ๆ มาไว้ซึ่งจะอธิบายในลำดับต่อไป

สำหรับองค์การระหว่างประเทศนั้นมีมากมายหลายองค์การทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดองค์ประกอบของธรรมาภิบาล ซึ่งได้ถ่ายทอดผ่านหน่วยงานและมีการเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ ด้วยวัตถุประสงค์ที่ใกล้เคียงและแตกต่างกันออกไป ดังนี้ ธนาคารโลก (World Bank) (Cecilia Kikuthia-Njenga, อ้างถึงใน มนุญ จันทรสมบูรณ์, 2550, น.69) ถือได้ว่าเป็นองค์การแรก ๆ ที่ให้ความหมายของธรรมาภิบาลพร้อมทั้งได้อธิบายองค์ประกอบที่สำคัญอีก 4 ประการ คือ การบริหารจัดการภาครัฐ การสร้างความรับผิดชอบ การยึดหลักกฎหมายเป็นหลักในการพัฒนา การแสดงถึงความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูล ส่วนกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลว่าเป็นเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหภาคที่จะต้องมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและให้ความสำคัญเกี่ยวกับความแน่นอนในการกำหนดกติกาต่าง ๆ ในทางเศรษฐกิจที่ชัดเจน เพื่อให้การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่นำเสนอโดยธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศมีความคล้ายคลึงและสอดคล้องกับองค์ประกอบธรรมาภิบาลขององค์การโครงการพัฒนาของสหประชาชาติ (United Nation Development Programme : UNDP) (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541, อ้างถึงใน บุษบง ชัยเจริญวัฒน์และบุญมี ลี, 2544, น.14-16) ได้กล่าวว่องค์ประกอบของธรรมาภิบาลประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชน กฎหมายที่ยุติธรรม ความเปิดเผยโปร่งใส การมีฉันทานุมัติร่วมกันในสังคม กลไกการเมืองที่ชอบธรรม ความเสมอภาค ประสิทธิภาพและประสิทธิผล พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ ซึ่งมีอธิบายโดยละเอียดดังนี้

1.การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ประชาชนทั้งชายและหญิงมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านสถาบันต่าง ๆ ที่มีอำนาจอันชอบธรรม (legitimate intermediate institution)

2.กฎหมายที่ยุติธรรม (Rule of Law) การปกครองประเทศจะใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยที่กรอบของกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรมและถูกบังคับใช้กับคนกลุ่มต่าง ๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

3.ความเปิดเผยโปร่งใส (Transparency) กระบวนการทำงาน กฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสังคมสามารถถ่ายทอดได้อย่างเป็นอิสระ (Free flow

of Information) ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของทางราชการได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

4. การมีฉันทานุมติร่วมในสังคม (Consensus Orientation) การตัดสินใจดำเนินนโยบายใดๆ ของภาครัฐ ต้องมีการประสานความต้องการหรือผลประโยชน์ที่แตกต่างของกลุ่มคนในสังคม ให้เกิดเป็นความเห็นร่วมกัน (Broad Consensus) บนพื้นฐานของสิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุดแก่สังคมโดยรวม

5. กลไกการเมืองที่ชอบธรรม (Political Legitimacy) กระบวนการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง มีความชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น การได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคุณภาพการมีคณะรัฐมนตรีที่ปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม การมีระบบราชการที่สุจริต โปร่งใสตรวจสอบได้ การมีกระบวนการเปิดเผยทรัพย์สินและหนี้สินของนักการเมือง การมีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ทำหน้าที่ได้สวนและวินิจฉัยเจ้าหน้าที่รัฐที่ร้ายวผิดปกติ

6. ความเสมอภาค (Equity) ประชาชนทุกคนมีความสามารถอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ ในสังคม เช่น โอกาสพัฒนาหรือมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยรัฐเป็นผู้จัดสรรสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการโดยเท่าเทียมกัน

7. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) กระบวนการและสถาบันต่าง ๆ เช่น รัฐสามารถจัดสรร ใช้จ่ายทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมโดยรวม รวมถึงการทำงานที่รวดเร็ว มีคุณภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

8. พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) การตัดสินใจใด ๆ ของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนต้องกระทำโดยมีพันธะความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำต่อสาธารณชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานนั้น โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลักและมีจิตใจเสียสละเห็นคุณค่าสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่

9. การมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Vision) การที่ผู้นำและประชาชนในประเทศมีวิสัยทัศน์ในการสร้างธรรมาภิบาล และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ส่วนองค์การโครงการพัฒนาของสหประชาชาติ (United Nation Development Programme : UNDP) ได้มีแนวคิดสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบที่คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิกขององค์การสหประชาชาติ (UNESCAP, 2006, อ้างถึงในมโนญจันท์สมบุรณ์, 2550, น.71-72) ที่อธิบายองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลไว้ 8 ประการ คือ การมีส่วนร่วม (Participation) การปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of law) ความโปร่งใส (Transparency)

ความสามารถในการตอบสนอง (Responsiveness) การตัดสินใจร่วมกัน (Consensus Oriented) ความเสมอภาคและความทั่วถึง (Equity and Inclusiveness) ความรับผิดชอบ (Accountability) และ ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) และองค์การเพื่อความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศเนเธอร์แลนด์ (Netherlands Development Assistances : NEDA) เซซิลียา (Cecilia อ้างถึงในมณูญ จันท์สมบุรณ์, 2550, น.72) มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับองค์การทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วข้างต้นโดยเห็นว่า ธรรมนูญฉบับนั้นต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อเจ้าหน้าที่ การมีส่วนร่วม การยึดหลักกฎหมาย มีการกำหนดหน้าที่ที่ชัดเจน มีการแบ่งแยกอำนาจ การสร้างประสิทธิภาพในการบริหาร นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยที่จะนำมาสู่ความสำเร็จของธรรมนูญต้องขึ้นอยู่กับภาคประชาชนและกลุ่มประชาสังคมต่าง ๆ เป็นสำคัญ

สำหรับนักวิชาการต่างประเทศที่ได้อธิบายองค์ประกอบที่เหมาะสมกับธรรมนูญไว้ นั้น ดังต่อไปนี้ ฮีลีย์และ โรบินสัน (Healy and Robinson, อ้างถึงใน ถวิลวดี บุรีกุล, 2547, น.6) ได้กล่าวถึงธรรมนูญต้องประกอบด้วย ความสำนึกรับผิดชอบ ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของประชาชน และกฎหมาย ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้สอดคล้องกับซานติโซ (Santiso, 2001, อ้างถึงในสุรศักดิ์ โต้ประเสริฐ, 2553, น.35) ที่กล่าวถึงธรรมนูญต้องประกอบด้วย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ ความยุติธรรม การส่งเสริมความเข้มแข็งในการตรวจสอบ การสร้างความโปร่งใส การปกครองโดยยึดหลักกฎหมาย ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้กับการคอร์รัปชันหรือลดโอกาสในการคอร์รัปชันถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งแนวคิดของ Healy and Robinson และ Santiso ได้สอดคล้องกับสมิธ (Smith, 2007, อ้างถึงในสุรศักดิ์ โต้ประเสริฐ, 2553, น.35) ที่มีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบธรรมนูญว่า ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใสในการตรวจสอบได้ การยึดมั่นต่อกฎหมายตามหลักนิติธรรม การบริหารงานภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการคอร์รัปชัน และยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปฏิรูปเศรษฐกิจ การบรรเทาความยากจน สิทธิมนุษยชน และการกระจายอำนาจทางการเมืองอีกด้วย องค์ประกอบของนักวิชาการที่กล่าวมาทั้งหมดยังสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบธรรมนูญของฮอน (Hoehn, 2001, อ้างถึงในสุรศักดิ์ โต้ประเสริฐ, 2553, น. 35-36) ที่กล่าวถึงการบริหารภาครัฐควรอยู่บนพื้นฐานของหลักการสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความสำนึกรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งยังได้เสนอเพิ่มเติมว่าภาครัฐต้องมีการปฏิรูปประสิทธิภาพในหน่วยงาน นอกจากนี้วอร์ซิงตัน (Worthington, 2003, อ้างถึงในสุรศักดิ์ โต้ประเสริฐ, 2553, น. 36) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญที่ทำให้ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศหนึ่งในเอเชียที่ได้รับการจัดให้เป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งและประสบผลสำเร็จอย่างสูงทาง

เศรษฐกิจ โดยยึดหลักธรรมาภิบาลซึ่งประกอบด้วย ระบบกฎหมาย (Legal system) ความสะอาด โปร่งใส (Clean) ปลอดการคอร์รัปชัน (Free of corruption) ประสิทธิภาพ (Efficient) ความรับผิดชอบต่อ (Responsive) ระบบคุณธรรม (Meritocratic) หลักเสถียรภาพ (Stable) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) และความถูกต้องและยุติธรรม (Fair and impartial) ส่วนมหาธีร์ โมฮัมหมัด (อ้างถึงในไชยวัฒน์ คำชู, 2545, น.48) ได้เสนอแนวคิดองค์ประกอบธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับ Healy and Robinson และท่านทั้งหลายที่กล่าวมา ว่าธรรมาภิบาลต้องประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อ ความโปร่งใส การปราบปรามทุจริตและการประพฤติมิชอบ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กรอบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ในขณะที่อาเรนส์ (Ahrens,2006, อ้างถึงในสุรศักดิ์ โทประสี, 2553, น.36) ได้ให้แนวคิดองค์ประกอบธรรมาภิบาลสอดคล้องกับ Healy and Robinson และท่านทั้งหลายที่กล่าวมา เห็นว่าธรรมาภิบาลต้องประกอบด้วย หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อ และยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านหลักการคาดคะเนอีกด้วย ส่วนครุฟแมนและคราย (Kaufman and Kraay,2007, อ้างถึงในสุรศักดิ์ โทประสี, 2553, น. 36) ซึ่งเป็นนักวิจัยในโครงการดัชนีธรรมาภิบาลโลก (World Wide Governance Indicators Project) ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารโลก มีแนวคิดสอดคล้องกับนักวิชาการทั้งหมดที่กล่าวมา คือเห็นว่าธรรมาภิบาลต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ คือ เสถียรของประชาชนและความรับผิดชอบต่อในผลงาน หลักกฎหมาย การควบคุมการทุจริตคอร์รัปชัน และยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพของรัฐในการกำกับดูแลเสถียรภาพทางการเมืองและสันติภาพภายในประเทศ และ ประสิทธิภาพในการทำงานของรัฐบาลอีกด้วย

จากแนวคิดองค์ประกอบธรรมาภิบาลที่องค์การและนักวิชาการต่างประเทศได้พยายามเสนอให้ไว้ นั้น จะพบได้ว่ามีความหลากหลายแตกต่างกันออกไปทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์หรือจุดเน้นของแต่ละองค์การและนักวิชาการแต่ละท่านว่าจะเสนอแนวคิดในทิศทางใด ซึ่งองค์การระหว่างประเทศส่วนใหญ่ได้เสนอแนวคิดองค์ประกอบธรรมาภิบาลในภาพกว้าง ตามแต่จุดเน้นของแต่ละองค์การ เช่น ธนาคารโลก เน้นประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ การมีประชาสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพเป็นต้น ถึงแม้ว่าองค์การระหว่างประเทศจะเสนอแนวคิดองค์ประกอบธรรมาภิบาลในภาพกว้าง แต่ก็พอสรุปได้ว่าต้องประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบต่อ ความโปร่งใส หลักนิติธรรมหรือกฎหมาย ความเสมอภาค และ ประสิทธิภาพประสิทธิผลเป็นต้น ในขณะที่นักวิชาการต่างประเทศที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ได้มีการอธิบายองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกันว่าต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

การมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส ความสำนึกรับผิดชอบ หลักนิติธรรมหรือกฎหมาย ประสิทธิภาพในการบริหารงาน และการขจัดการคอร์รัปชัน แต่ยังมีนักวิชาการหลายท่านที่มีแนวคิดแตกต่างออกไปอีก โดยเสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบธรรมาภิบาลที่เป็นประโยชน์สำหรับองค์การเสริมขึ้นมา เช่น Smith ที่เสนอแนวคิดที่แตกต่างจากนักวิชาการท่านอื่น คือให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปฏิรูปเศรษฐกิจ การบรรเทาความยากจน สิทธิมนุษยชน และการกระจายอำนาจทางการเมือง ขณะที่ Worthington ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ ระบบคุณธรรม หลักเสถียรภาพ ประสิทธิภาพ และความถูกต้องและยุติธรรม ส่วนแนวคิดที่แตกต่างจากท่านอื่นคือแนวคิดเกี่ยวกับการปราบปรามทุจริตและการประพฤติมิชอบ ซึ่งเป็นแนวคิดของมหาธีร์ โมฮัมหมัด ในขณะที่ Ahrens เห็นว่าควรมีองค์ประกอบด้านหลักการคาดคะเนได้ อีกทั้ง Kaufman and Kraay เห็นว่าควรเกี่ยวกับคุณภาพของรัฐในการกำกับดูแลเสถียรภาพทางการเมืองและสันติภาพภายในประเทศ และประสิทธิผลในการทำงานของรัฐบาลอีกด้วย ซึ่งองค์ประกอบของธรรมาภิบาลของนักวิชาการต่างประเทศที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น มีทั้งที่สอดคล้องกันและแตกต่างกัน แต่แนวคิดทั้งหมดก็สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละองค์การที่นำไปใช้ที่สำคัญ

ส่วนในประเทศไทย หลังจากที่ประเทศได้ประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 จึงได้ขอแสดงเจตจำนงในการกู้ยืมเงินจำนวน 17.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ทำให้รัฐบาลไทยให้คำมั่นสัญญาว่าจะสร้าง “Good Governance” ขึ้นมาในการบริหารจัดการภาครัฐ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542, น.17-18) จากนั้นก็ได้มีนักวิชาการและองค์กรต่าง ๆ ออกมาอธิบายขององค์ประกอบธรรมาภิบาลไว้ เช่น อรพินท์ สฟ โชคชัย (2541, อ้างถึงในสมบุญ สิริประชัย, 2552, ออนไลน์) ซึ่งเป็นนักวิชาการที่ศึกษาธรรมาภิบาลตั้งแต่เริ่มต้นได้สังเคราะห์ถึงองค์ประกอบของธรรมาภิบาล “Good Governance” ซึ่งประกอบด้วย 6 ด้านดังนี้ คือ

- 1.การมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Public participation) การมีส่วนร่วมของสาธารณชน คือกลไกกระบวนการที่ประชาชน (ชายและหญิง) มีโอกาสและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน (Equity) ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการเข้าร่วมในทางตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านกลุ่มผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยชอบธรรม การเปิดโอกาสให้สาธารณชนมีส่วนร่วมอย่างเสรีนี้ รวมถึงการให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชน และให้เสรีภาพแก่สาธารณชนในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่สาธารณชนมีส่วนร่วมคือการมีรูปแบบการปกครอง และบริหารที่กระจายอำนาจ (Decentralization)

- 2.ความสุจริตและโปร่งใส (Honesty and Transparency) ความสุจริตและโปร่งใส คือกลไกที่มีความสุจริต และโปร่งใสซึ่งรวมถึงการมีระบบกติกาและการดำเนินงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงและได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี เป็นธรรม ถูกต้องและมี

ประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงการที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกำกับดูแลและประชาชนสามารถตรวจสอบและติดตามผลได้

3. พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม คือกลไกที่มีความรับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน โดยมีการจัดองค์กรหรือการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เน้นการดำเนินงานเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม ในความหมายนี้รวมถึงการที่มี Bureaucracy accountability, Political accountability ซึ่งจะมีความหมายที่มากกว่าการมีความรับผิดชอบเฉพาะต่อผู้บังคับบัญชา หรือกลุ่มผู้เป็นฐานเสียงที่ให้การสนับสนุนทางการเมือง แต่ครอบคลุมถึงพันธะความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น องค์กรหน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องพร้อมและสามารถที่จะถูกตรวจสอบและวัดผลการดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ ประสิทธิภาพ และการใช้ทรัพยากรสาธารณะ ดังนั้น คุณลักษณะของความโปร่งใสของระบบในลำดับที่สองจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้าง Accountability

4. กลไกการเมืองที่ชอบธรรม (Political Legitimacy) กลไกการเมืองที่ชอบธรรม คือกลไกที่มีองค์ประกอบของผู้ที่เป็นรัฐบาลหรือผู้ที่เข้าร่วมบริหารประเทศซึ่งมีความชอบธรรมเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม โดยรวมไม่ว่าจะโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง แต่จะต้องเป็นรัฐบาลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนว่ามีความสุจริต มีความเที่ยงธรรม และมีความสามารถที่จะบริหารประเทศได้

5. กฎเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน (Fair legal framework and predictability) กฎเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน คือมีกรอบของกฎหมายที่ยุติธรรมและเป็นธรรมสำหรับกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม ซึ่งกฎเกณฑ์มีการบังคับใช้และสามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนซึ่งคนในสังคมทุกส่วนเข้าใจ สามารถคาดหวังและรู้ว่าจะเกิดผลอย่างไรหรือไม่เมื่อดำเนินการตามกฎเกณฑ์ของสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นการประกันความมั่นคง ศรัทธา และความเชื่อมั่นของประชาชน

6. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดกระบวนการทำงาน การจัดองค์กร การจัดสรรบุคลากร และมีการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่าง ๆ อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีการดำเนินการและการให้บริการสาธารณะที่ให้ผลลัพธ์ เป็นที่น่าพอใจและกระตุ้นการพัฒนาของสังคมทุกด้าน (การเมือง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ)

ในขณะที่ประเวศ วะสี (2541, น.3-4) ชี้ว่าธรรมาภิบาลต้องประกอบด้วยความถูกต้องเป็นธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ซึ่งแนวคิดของอรพินท์ ส孚โชคชัยและประเวศ วะสี ได้สอดคล้องกับแนวคิดของอานันท์ ปันยารชุน (2541, น.16) ที่เห็นว่าธรรมาภิบาล

ประกอบด้วยความรับผิดชอบและมีเหตุผลที่สามารถอธิบายได้ การมีส่วนร่วมของประชาชน มีความโปร่งใส การมีกฎหมายที่ยุติธรรมกับผู้ใช้กฎหมาย การมีคุณธรรมและความเที่ยงธรรม และ ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสามารถคาดการณ์ได้ และความเชื่อมโยงกันระหว่างองค์ประกอบ ทั้งหมด ส่วนธีรยุทธ บุญมี (2541, น. 17) ได้มีแนวคิดสอดคล้องกับนักวิชาการทั้งหลายโดยกล่าวว่า หลักธรรมาภิบาล ควรจะต้องประกอบด้วยควมมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม ความโปร่งใส ความยุติธรรม การมีส่วนร่วมและตรวจสอบได้

ส่วนสุรพงษ์ ปนาทกุล (2542, น.61) ได้อธิบายว่าองค์ประกอบหลักธรรมาภิบาลไว้ สอดคล้องอรพินท์ สฟโซคชัย คือ ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อผลงาน (Accountability) ความรับผิดชอบ (Responsibility) การมีส่วนร่วมของประชาชนและความสามารถที่จะทำนายหรือคาดการณ์ได้ (Predictability) เปิดเผย (Openness) และ ยังได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคำนึงถึงหลักการของกฎหมายระเบียบกติกา (Legibility) ความเชื่อมโยงและมององค์รวม (Holistic) การคำนึงถึงคุณภาพ (Quality) เปิดโอกาสให้บุคลากรได้ใช้ศักยภาพ (Potential)อย่างเต็มที่ ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) ความยุติธรรมและความรู้รักสามัคคี (Unity) ขณะที่ชัยอนันต์ สมุทรวานิช (2543, น.12) ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบธรรมาภิบาล สอดคล้องกับทั้งอรพินท์ สฟโซคชัยและนักวิชาการท่านอื่นๆ ที่กล่าวองค์ประกอบธรรมาภิบาลต้องมีคุณสมบัติ 4 อย่างคือ ความรับผิดชอบต่อประชาชน ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของประชาชน และยังสามารถเสนอองค์ประกอบอีกอย่างคือความมั่นใจ อันจะเป็นส่วนช่วยให้มีการบริหารที่ดีขึ้น ในขณะที่ทิพาวดี เมฆสวรรค์ (อ้างถึงในบุญอนันต์ บุญสนธิ, 2543, น. 6) กล่าวว่าธรรมาภิบาล ประกอบด้วยความรับผิดชอบ ความมีประสิทธิภาพ ความเปิดเผยโปร่งใส ความเป็นธรรม และ ซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้สอดคล้องกับชนดล พรพุททวงศ์ (2544, น.44-47) ที่เห็นว่า พื้นฐานของธรรมาภิบาลมี 4 ประการ คือ ความรับผิดชอบต่อประชาชน การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ความยุติธรรม ส่วนเกษม วัฒนชัย (2543, น. 4) มีความแนวคิดที่สอดคล้องกับท่านอื่น โดยเห็นว่า หลักธรรมาภิบาล มีลักษณะที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และหลักความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ และยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสมเหตุสมผล มีระบบมาตรฐานในการปฏิบัติงาน ยึดหลัก ประหยัดอีกด้วย ในขณะที่สมาน รังสิโยกฤษฎ์ (2543, น. 10 - 11) ได้มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับนักวิชาการท่านอื่นที่กล่าวมา โดยเห็นว่า ธรรมาภิบาลมีลักษณะที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วม (Public participation) มีความสุจริตโปร่งใส (Honesty and Transparency) มีพันธะรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) มีกลไกการเมืองที่ชอบธรรม (Political legitimacy) มีกฎเกณฑ์ที่ยุติธรรม และ ชัดเจน (Fair legal framework and Predictability) มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness)

ส่วนนุขบง ชัยเจริญวัฒน์ (2544, น.49) ได้กล่าวว่า การนำหลักธรรมาภิบาลไปเป็นแนวทางการปฏิรูปการบริหารการปกครองของหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ เป็นการส่งสัญญาณว่าประเทศไทยมีการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี และได้อธิบายองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลไว้ ดังนี้

1.ความชอบธรรม (Legitimacy) ซึ่งมีความหมายรวมถึง หลักนิติธรรม (Rule of Law) และความเป็นอิสระของกระบวนการยุติธรรม (Independence of judiciary) ได้แก่การทำให้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยกรอบกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรมและบังคับใช้กับคนทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

2.ความโปร่งใส (Transparency) เป็นการพิจารณาที่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกระบวนการทำงาน กฎกติกา และความตั้งใจจริงในการบริหารงานของหน่วยงานต่อสาธารณชน มีความอิสระในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทั้งทางเศรษฐกิจ การค้า สังคมและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลที่เผยแพร่ต้องมีความทันสมัย

3.ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ (Accountability) การตัดสินใจใด ๆ ต้องกระทำโดยมีพันธะความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำกับสาธารณชน หรือผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียกับหน่วยงาน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก มีจิตใจเสียสละและเห็นคุณค่าสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่

4.ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) กระบวนการและสถาบันของรัฐสามารถจัดสรรและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมโดยรวม รวมถึงการทำงานที่รวดเร็วมีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5.การมีส่วนร่วม (Participation) หลักธรรมาภิบาลขึ้นอยู่กับพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนหมายถึงรวมถึง คนไทยทุกคนไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด ต้องรู้จักสิทธิและการใช้สิทธิ ต้องตื่นตัวกระตือรือร้นที่จะรับรู้ ตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนอื่น สร้างภาคประชาชนและสังคมที่เข้มแข็ง มีทัศนคติต่อส่วนรวมที่ถูกต้อง และมีคุณธรรม

นอกจากนี้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542, อ้างถึงใน สุดจิต นิमितกุล, 2543, น.35) ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2542 ระเบียบนี้มีผลบังคับกับหน่วยงานของรัฐตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา ซึ่งระเบียบนี้กำหนดให้ทุกหน่วยงานของรัฐดำเนินการบริหารจัดการโดยยึดหลักการ 6 หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความ

รับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ในภายหลังได้มีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งยังให้ความสำคัญกับองค์ประกอบธรรมาภิบาลเดิมทั้ง 6 ประการเช่นเดิมโดยมีสาระสำคัญดังนี้

1.หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของบุคคล

2.หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยตรงกล้าให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบวิชาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3.หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคน ในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4.หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความเห็น การไต่สวน การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ

5.หลักความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6.หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยตรงกล้าให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

และสุจิต นิมิตรกุล (2543, น.13-24) ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการเสริมสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของกระทรวงมหาดไทย ไว้อีก 11 องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วม ความยั่งยืน สิ่งที่ชอบธรรม ความโปร่งใส ความเป็นธรรมและความเสมอภาค ความรู้และทักษะของเจ้าหน้าที่ ความเสมอภาคทางเพศ ความอดกลั้นอดทน หลักนิติธรรม ความรับผิดชอบต่อความเป็นผู้กำกับดูแล เป็นองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่มุ่งเน้นไปทางด้านบริหารการปกครองการพัฒนา และการกระจายอำนาจ โดยมีความหมายดังนี้

1.การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและพลังการทำงานที่สอดคล้องประสานกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการบริการประชาชน

2.ความยั่งยืน (Sustainability) มีการบริหารงานที่อยู่บนหลักการของความสมดุลทั้งในเมืองและชนบท ระบบนิเวศน์ และทรัพยากรธรรมชาติ

3.ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม (Legitimacy) และให้การยอมรับ (Acceptance) การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ประชาชนพร้อมที่จะยอมสูญเสียประโยชน์ส่วนตัวไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

4.มีความโปร่งใส (Transparency) ข้อมูลต่าง ๆ ต้องตรงกับข้อเท็จจริงของการดำเนินการและสามารถตรวจสอบได้ มีการดำเนินการที่เปิดเผยชัดเจน และเป็นไปตามที่กำหนดไว้

5.ส่งเสริมความเป็นธรรม (Equity) และความเสมอภาค (Equity) มีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ และมีระบบการรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่ชัดเจน

6.มีความสามารถที่จะพัฒนาทรัพยากร และมีวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงานจะต้องได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้กับการทำงานได้ และมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกหน่วยงานยึดถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

7.ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ (Promotion of gender balance) เปิดโอกาสให้สตรีทั้งในเมืองและชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม ในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น

8.การอดทนอดกลั้น (Tolerance) และการยอมรับ (Acceptance) ต่อทัศนคติที่หลากหลาย (Diverse Perspectives) รวมทั้งต้องยุติข้อขัดแย้งด้วยเหตุผล หาจุดร่วมที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันได้

9.การดำเนินการตามหลักธรรม (Operaying by rule of law) พัฒนา ปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความทันสมัยและเป็นธรรม

10.ความรับผิดชอบ (Accountability) เจ้าหน้าที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการประเมินความสำเร็จของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่

11. การเป็นผู้กำกับดูแล (Regulator) แทนการควบคุม โอนงานบางอย่างไปให้องค์การท้องถิ่นซึ่งใกล้ชิดกับประชาชน หรืองานบางอย่างก็ต้องแปรรูปให้ออกชนดำเนินการแทน

ส่วนในปี พ.ศ. 2548 สถาบันพระปกเกล้า (2548, น.1-10) ได้จัดทำโครงการวิจัยขยายผลเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดธรรมาภิบาล ซึ่งได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งยังให้ความสำคัญกับองค์ประกอบธรรมาภิบาลเดิมทั้ง 6 ประการเช่นเดิม คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า แต่ได้อธิบายองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่แตกต่างเพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารในยุคปัจจุบันที่ต้องใช้การบริหารจัดการในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นส่วนใหญ่ คือ หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หลักการบริหารจัดการ หลักองค์กรแห่งการเรียนรู้ และหลักการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

จากการศึกษาแนวความคิดขององค์กรต่าง ๆ และนักวิชาการทั่วไปของประเทศไทย ซึ่งแนวคิดส่วนใหญ่ก็มีความสอดคล้องกันสรุปได้ว่า จะต้องประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ความสำนึกรับผิดชอบ หลักนิติธรรมหรือกฎหมาย ความคุ้มค่าหรือประสิทธิภาพ ความมีคุณธรรมหรือการปลอดการทุจริตคอร์รัปชัน นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่องค์กรหรือนักวิชาการทั้งหลายได้เสนอไว้ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความมั่นใจ ความยั่งยืน สิ่งที่ชอบธรรม ความเสมอภาค ความรู้และทักษะของเจ้าหน้าที่ ความเสมอภาคทางเพศ ความอดกลั้นอดทน การเป็นผู้กำกับดูแล เป็นต้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถือได้ว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรต่าง ๆ ได้ และจากการศึกษาแนวคิดองค์ประกอบธรรมาภิบาลจากทัศนะขององค์กรระหว่างประเทศ นักวิชาการต่างประเทศ องค์กรและนักวิชาการของประเทศไทยทั้งหมดนั้น ผู้ศึกษาได้สรุปองค์ประกอบธรรมาภิบาลที่จะนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยหลัก 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งมีอธิบายดังต่อไปนี้

หลักนิติธรรม (The Rule of law)

แนวความคิดเรื่องหลักนิติธรรม (The Rule of law) เกิดขึ้นในระบบกฎหมายต่าง ๆ อันมีที่มาจากแนวคิดของอริสโตเติลที่ว่า การปกครองที่ดีไม่ใช่การปกครองโดยปวงชน หากแต่เป็นการปกครองโดยกฎหมาย เพราะการปกครองโดยปวงชนย่อมเสี่ยงต่อการปกครองตามอำเภอใจ ขณะที่การปกครองโดยกฎหมายเอื้ออำนวยให้เกิดความเสมอภาค (Equality) และเสรีภาพ (Liberty) มากกว่า เพราะการปกครองโดยหลักนิติธรรม ทุกคนจะมีความเสมอภาคกันในสายตาของกฎหมาย และมีเสรีภาพ คือ ปราศจากความหวาดระแวงว่าจะมีการใช้อำนาจตามอำเภอใจโดยชนชั้นปกครอง และในการปกครองโดยหลักนิติธรรมก็คือ หลักการที่ว่า บรรดาเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นโดย การเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง ต้องกระทำการภายใต้กฎหมาย และรัฐธรรมนูญการปกครอง โดยใช้อำนาจภายในขอบเขตซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ให้ ดังนั้น การปกครองโดยหลักนิติธรรมในนัยที่จะให้เกิดความเป็นธรรมนั้น จะต้องมีการออกกฎหมายที่เป็นธรรม (กำหนด โสภณวุธ, 2551, ออนไลน์) ส่วนนักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษชื่อ ไคซี (A.V. Dicey, อ้างถึงในจันทจิรา เอี่ยมมยุรา, 2556, ออนไลน์) เป็นผู้นำคำว่า “The Rule of law” นี้มาใช้ในระบบกฎหมายอังกฤษ โดยอธิบายความหมายในแง่มุมใหม่ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยและการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างยิ่ง ไคซีกล่าวว่า “ความเป็นสูงสุดของกฎหมายหรือการปกครองโดยกฎหมายคือลักษณะของรัฐธรรมนูญอังกฤษ” นั่นคือหลักนิติธรรม ดังนั้น ความหมายของหลักนิติธรรมในทัศนะของไคซี จึงประกอบด้วยหลัก 3 ประการ ได้แก่ หลักข้อที่ 1. บุคคลต้องไม่ถูกลงโทษหรือกระทำร้ายต่อร่างกายหรือทรัพย์สินของตน เว้นแต่ได้กระทำการอันเป็นการละเมิดกฎหมายซึ่งได้บัญญัติขึ้นโดยกระบวนการอันชอบธรรม และพิพากษาเบื้องต้นศาลยุติธรรมของแผ่นดิน หลักข้อที่ 2. คือไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎหมายของแผ่นดิน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีชาติกำเนิดหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับใด ย่อมถูกบังคับโดยกฎหมายและโทษอย่างเดียวกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือหลักความเสมอภาคเบื้องต้นกฎหมาย หลักข้อที่ 3. รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดนั้น มาจากกฎหมายปกติธรรมดาที่ศาลยุติธรรมใช้ตัดสินคดีในชีวิตประจำวันทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา

คำอธิบายหลักนิติธรรมของไคซีข้างต้น มีสาระสำคัญใกล้เคียงกับแนวคิดที่ว่าด้วย “นิติรัฐ” สมัยใหม่ (Legal State (eng.) หรือ Etat de droit (fr.) หรือ Rechtsstaat (gr.) ของระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ของภาคพื้นยุโรป ซึ่งต่อมาในยุคหลังมีผู้อธิบายลักษณะของกฎหมายที่จะช่วยสร้างให้เกิดการปกครองตามหลักนิติธรรม ดังเช่น โจน แอล ฟูลเลอร์ (Lon L. Fuller, อ้างถึงในวรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2553, ออนไลน์) นักนิติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงชาวอเมริกันที่เห็นว่ากฎหมายที่จะทำให้หลักนิติธรรมปรากฏเป็นจริงได้นั้นต้องมีลักษณะสำคัญคือ 1) กฎหมายจะต้องบังคับเป็นการทั่วไปกับบุคคลทุกคน ไม่เว้นแม้แต่องค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐ 2) กฎหมายจะต้องได้รับ

การประกาศใช้อย่างเปิดเผย 3) กฎหมายจะต้องได้รับการตราขึ้นให้มีผลบังคับไปในอนาคต ไม่ใช่ตราขึ้นเพื่อใช้บังคับย้อนหลังไปในอดีต 4) กฎหมายจะต้องได้รับการตราขึ้นโดยมีข้อความที่ชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดการบังคับใช้ที่ไม่เป็นธรรม 5) กฎหมายจะต้องไม่มีข้อความที่ขัดแย้งกันเอง 6) กฎหมายจะต้องไม่เรียกร้องให้บุคคลปฏิบัติในสิ่งที่ไม่อาจเป็นไปได้ 7) กฎหมายต้องมีความมั่นคงตามสมควร แต่ก็จะต้องเปิดโอกาสให้แก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ 8) กฎหมายที่ได้รับการประกาศใช้แล้วจะต้องได้รับการบังคับให้สอดคล้องกัน กล่าวคือต้องบังคับการให้เป็นไปตามเนื้อหาของกฎหมายที่ได้ประกาศใช้แล้วนั้น

ส่วนในประเทศไทยก็ได้มีการนำเอาแนวคิดเรื่อง “The Rule of law” มาขยายความและให้คำอธิบายไว้หลายท่าน เช่น หยุต แสงอุทัย (2538, น.123) ได้อธิบายคำว่า นิติรัฐ “The Rule of law” ว่า นิติรัฐเป็นรัฐที่ยอมตนอยู่ใต้บังคับแห่งกฎหมาย ซึ่งรัฐเป็นผู้ตราขึ้นเอง และในประการที่สำคัญในกฎหมาย รัฐธรรมนูญของรัฐที่เป็นนิติรัฐจะต้องมีบทบัญญัติในประการที่สำคัญในกฎหมาย รัฐธรรมนูญของรัฐที่เป็นนิติรัฐจะต้องมีบทบัญญัติในประการที่สำคัญถึงเสรีภาพของราษฎร เช่น เสรีภาพในร่างกายในทรัพย์สิน ในการทำสัญญา และในการประกอบอาชีพ ส่วนไชยวัฒน์ คำชู (2545, น.49) เห็นว่า การปกครองที่ดีต้องมีการใช้กฎหมายที่มีความชัดเจนและนำมาใช้อย่างเป็นเอกภาพ ในระบบและกระบวนการยุติธรรมที่มีความเป็นวัตถุวิสัยและเป็นอิสระ และเป็นระบบกฎหมายซึ่งมีบทลงโทษที่เหมาะสมเพื่อป้องกันปราบปรามผู้คิดละเมิดหรือลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของอานันท์ ปันยารชุน (2543, ออนไลน์) ที่เห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เอื้อประโยชน์ต่อมหาชนคนหมู่มาก ไม่ใช่เพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งต้องเสมอภาค ชัดเจน และคาดการณ์ได้ และต้องไม่ปล่อยให้อำนาจการตัดสินใจขึ้นอยู่กับระบบราชการหรือผู้ใช้อำนาจของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2556, ออนไลน์) ที่เห็นว่า กฎหมายที่ดีต้องเป็นกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ประชาชนเข้าถึงง่าย มีระบบการตรวจสอบที่มีอำนาจ มีความทันสมัย และต้องมีกระบวนการนิติบัญญัติที่ดีในการออกกฎหมาย สำหรับกระบวนการร่างกฎหมายนั้น

ส่วนระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (สำนักงานข้าราชการพลเรือน, 2542, น.9) ได้กล่าวถึงหลักนิติธรรมไว้ไม่แตกต่างจากวิชาการทั้งหลายที่กล่าวมาแล้ว โดยกล่าวหลักนิติธรรม ว่าหมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย การกำหนดกฎหมาย การกำหนดคกฏกติกา และการปฏิบัติตามกฎกติกาคกฏกติกากันไว้อย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ความยุติธรรมของสมาชิกกระบวนการเสนอร่างกฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ เป็นไปด้วยความชอบธรรม เนื้อหาของ

กฎหมายมีความทันสมัย เป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้นต้องไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญบังคับใช้กับทุกคนอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติและไม่ขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่ใช้ในการบริหารงานร่วมกันภายในภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานข้าราชการพลเรือน (บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี, 2544, น.18) ที่เห็นว่า หลักนิติธรรมประกอบด้วยกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีความเป็นธรรม สามารถปกป้องคนดี และลงโทษคนไม่ดีได้ มีการปฏิรูประเบียบกฎหมายอย่างสม่ำเสมอ เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็วมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน

จากการให้คำอธิบายเกี่ยวกับเนื้อหาของหลักนิติธรรมนั้น อาจจะแตกต่างกันอยู่บ้างในรายละเอียด แต่องค์ประกอบสำคัญของหลักนิติธรรมที่นักวิชาการและองค์กรต่าง ๆ ได้อธิบายไว้ก็ไม่แตกต่างกันมากนัก ต้องประกอบด้วย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ เป็นไปด้วยความชอบธรรม เนื้อหาของกฎหมายนั้น ต้องมีความทันสมัย เป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม มีการคาดหมายได้ถึง การกระทำของรัฐ มีความชัดเจนของกฎหมาย มีความมั่นคงของกฎหมาย มีความเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมาย ตลอดจนมีความสะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

หลักคุณธรรม (Morality)

คำว่า “คุณธรรม” หรือ “จริยธรรม” นั้น มีการพูดถึงและนำไปใช้ในความหมายที่แยกกันไม่ออก บางครั้งก็เรียกควบกันไปเป็นคุณธรรมจริยธรรม ปัจจุบันสังคมไทยนิยมนำมาเป็นประเด็นในการพูดคุยว่าคุณธรรมและจริยธรรม แต่ในด้านการแปลความหมายนั้น แตกต่างกันเพียงรูปศัพท์เท่านั้น ซึ่งจรรยาพร ธรณินทร์ (2556, ออนไลน์) ได้อธิบายไว้ว่า คุณธรรม (Moral / Virtue) ประกอบด้วย คุณ + ธรรมะ แปลว่า คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งรวมสรุปก็คือ สภาพคุณงาม ความดี มีองค์ประกอบ 2 อย่างคือ 1. สภาพคุณงาม ความดีทางความประพฤติและจิตใจ 2. คุณธรรม คือจริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท หากประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของผู้ นั้น ส่วน จริยธรรม (Ethics) ประกอบด้วย จริย + ธรรมะ แปลว่า ความประพฤติที่เป็นธรรมชาติ เกิดจากคุณธรรมในตัวเองก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม รวมสรุปก็คือ ข้อควรประพฤติปฏิบัติ ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2538, น.189) ได้ให้ความหมายว่า “คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551, น. 51, 57) ได้ให้หมายของคำว่า “คุณธรรม” ไว้อย่างชัดเจนว่าหมายถึง ธรรมที่เป็นคุณ ความดีงาม สภาพที่เกื้อกูลกัน ส่วนคำว่า “จริยธรรม” หมายถึง หลักความประพฤติ หลักในการดำเนินชีวิต หรือความประพฤติอันประเสริฐ หรือการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดของวสิน อินทสระ (2541, อ้างถึงในสำราญ ศรีคำมูล, 2556, ออนไลน์) ที่กล่าวตามหลักจริยศาสตร์ว่า คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน

ในขณะที่นักปรัชญาต่างประเทศกล่าวถึงความหมายของคุณธรรมไว้ เช่น โสกราตีส (Socrates) แบ่งลักษณะสำคัญของคุณธรรมออกเป็น 5 ประการ คือ 1) ความรู้ (Wisdom) 2) การปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนา (Deity) 3) ความกล้าหาญ (Courage) 4) การควบคุมตนเอง (Self-Control) 5) ความยุติธรรม (Justice) ส่วนพลาโต (Plato) เห็นว่า คุณธรรม (Virtue) มีความหมายคล้ายกับจริยธรรม (Ethics) โดยคุณธรรมเป็นความรู้ (Knowledge) หรือ Virtue is Knowledge นอกจากนี้คุณธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นเองหรือเกิดขึ้นโดยบังเอิญได้ แต่เกิดจากกระบวนการการเรียนรู้ (Learning process) หรือการมีประสบการณ์ (Experiences) และคุณธรรมต้องเกิดจากความรู้ที่ไม่ใช่ทฤษฎี โดยเป็นความรู้จากการปฏิบัติ และพลาโตยังแบ่งลักษณะสำคัญของคุณธรรมออกเป็น 4 ประการ คือ 1) ปัญญาหรือปรีชาญาณ (Wisdom) 2) ความกล้าหาญ (Courage) 3) การรู้จักประมาณ / เติบสายกลาง (Temperance) 4) ความยุติธรรม (Justice) (โสกราตีสและพลาโต, อ้างถึงในวิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2550, น.5)

ส่วนระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542, อ้างถึงในสุดจิต นิमितกุล, 2543, น.13-24) กล่าวถึงการประพฤติตามหลักคุณธรรมว่าเป็นการยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ ประชาชนแต่ละคนทำหน้าที่อย่างถูกต้อง เลือกรับงานที่สุจริตและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ต่อส่วนรวม ปฏิบัติตามกฎหมายและเป็นพลเมืองดี คือถือปฏิบัติตามฆราวาสธรรมได้แก่ สัจจะ (การรักษาความสัตย์) ทมะ (การรู้จักข่มใจตนเอง) ขันติ (การอดทน อดกลั้น และอดออม) และจาคะ (การรู้จักระงับความชั่ว ความทุจริต) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงมหาดไทยที่เสนอหลักคุณธรรมตามหลักธรรมาภิบาลในด้านความอดทนอดกลั้น (Tolerance) และการยอมรับ (Acceptance) ต่อทัศนคติที่หลากหลาย (Diverse perspectives) รวมทั้งต้องยุติข้อขัดแย้งด้วยเหตุผลหาจุดร่วมที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันได้

โดยสรุปจากความหมายและทางสำหรับปฏิบัติตามหลักคุณธรรม คือ การคิดและทำคุณงามความดี และความประพฤติหรือการแสดงออกที่ดีงามที่ชอบที่ควรเป็นประจำของคนในชุมชน สังคม ประเทศชาติ เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมๆ กัน

หลักความโปร่งใส (Transparency)

สำหรับคำว่า ความโปร่งใส หรือ Transparency นั้น ก็มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังต่อไปนี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต (2546, น.721) ได้ให้ความหมายของคำว่า โปร่งใส หมายถึง คุณสมบัติที่แสงผ่านได้ และมองเห็นได้ตลอด ซึ่งสอดคล้องกับเชิรชัย เอี่ยมวรเมธ (2537, น.1364; 1710; 1973) ที่ได้ให้ความหมายของคำว่า โปร่งใส หมายถึง โปร่งแสง มองทะลุได้ง่าย จับได้ง่าย รู้ได้ง่าย ชัดเจนและมองเห็นได้ง่ายเปิดเผยตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของ เจริญ เจษฎาวัดย์ (2547, น.16) ที่เห็นว่า ความโปร่งใสเกี่ยวกับความสามารถในการมองเห็นหรือสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนเปิดเผย เข้าใจง่าย ซึ่งยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเปิดเผยการดำเนินงานทางการเงิน โดยเห็นว่าความโปร่งใสเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการกิจการให้บริหารสาธารณะที่ต้องมีการเปิดเผยการดำเนินงานและรายงานทางการเงินของกิจการอย่างถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ มีความชัดเจนและเรียบง่าย ในขณะที่ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2547, น.98) ได้แยกพิจารณา “ความโปร่งใส” ออกเป็น 2 นัย คือ พิจารณาจากความหมายตามนัยของศัพท์ความโปร่งใส หมายถึง คุณสมบัติที่แสงผ่านได้ มองเห็นทะลุได้ง่าย รวมทั้ง จับได้ง่ายเปิดเผย ตรงไปตรงมา และเข้าใจง่ายซึ่งความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต เชิรชัย เอี่ยมวรเมธและเจริญ เจษฎาวัดย์ อีกทั้งยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน โดยเห็นว่า ความโปร่งใสมีความหมายตรงกันข้ามกับการทุจริตคอร์รัปชัน โดยที่คอร์รัปชันมีความหมายในเชิงลบ แสดงถึงพฤติกรรมที่เจ้าหน้าที่ของรัฐอาศัยอำนาจหน้าที่ที่กระทำการใด ๆ ในลักษณะซ่อนเร้น เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน เช่น การผูกขาดอำนาจหน้าที่ (Monopoly of Authority) และการใช้ดุลพินิจมาก โดยไม่มี หรือมีการตรวจสอบ (Accountability) และความโปร่งใสน้อย ส่วนความโปร่งใสมีความหมายในเชิงบวก แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่รู้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจหน้าที่ที่กระทำการใด ๆ เพื่อประโยชน์สาธารณะ

ส่วนระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542, อ้างถึงในสุดจิต นิมิตรกุล, 2543, น. 26-27) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับรู้รับทราบ โดยกล่าวถึงความโปร่งใสไว้ว่า การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกันและช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้สอดคล้องกับเกรียงไกร เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541, น.84) กล่าวถึงหลักความโปร่งใสว่าเป็น

กระบวนการทำงาน กฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ที่มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสังคมสามารถถ่ายโอนได้อย่างเป็นอิสระ ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะของทางราชการได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ และสอดคล้องกับสุดจิต นิमितกุล (2543, น.17) ที่เห็นว่า นอกจากการให้ข้อมูลข่าวสารที่ตรงกับข้อเท็จจริงของการตัดสินใจและการดำเนินการ และสามารถตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนของการตัดสินใจและการดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้ ยังจำเป็นต้องมีระบบ กติกาขั้นตอน และระยะเวลาดำเนินการที่เปิดเผย ชัดเจน และเป็นไปตามที่กำหนดซึ่งแสดงความโปร่งใสด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันพระปกเกล้า (2544, น.51) ที่เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย กระบวนการทำงานควรมีกฎเกณฑ์กติกา และความตั้งใจในการบริหารงานของรัฐต่อสาธารณชน ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับไชยวัฒน์ คำชู และคณะ (2545, น.45) ที่กล่าวว่า ความโปร่งใส คือการที่สาธารณะชนมีโอกาสรับรู้ นโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล และมีความมั่นใจว่ารัฐบาลมีความตั้งใจจริงในการดำเนินตามนโยบายซึ่งก็หมายรวมถึงการเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนได้รับรู้รับทราบด้วย

จากความหมายของนักวิชาการและองค์การทั้งหลายที่กล่าวมาพอสรุปประเด็นความหมายของหลักความโปร่งใสได้ 2 นัยตามที่ถวิลวดี บุรีกุล และคณะได้กล่าวไว้ คือความหมายตามนัยของศัพท์ หมายถึง คุณสมบัติที่แสงผ่านได้ มองเห็นทะลุได้ง่าย รวมทั้ง จับได้ง่าย เปิดเผย ตรงไปตรงมา และเข้าใจง่าย ส่วนอีกนัยหนึ่งหมายถึงการกระทำกรใด ๆ ก็ตาม อันเป็นการปิดกั้นการทุจริตคอร์รัปชัน เช่น มีความเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่สาธารณะชนอย่างตรงไปตรงมาเป็นต้น

หลักความมีส่วนร่วม (Participation)

สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีการกำหนดไว้แตกต่างกัน ตามบริบททางสังคมและการเมือง เช่น ถวิลวดี บุรีกุล (2551, น.24) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหาร เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติรวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับอานันท์ ปันยารชุน (2545, น. 3-5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรับรู้ และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจในปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งความเห็นการไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ การชุมนุมและอื่น ๆ ซึ่งความคิดเห็นดังกล่าวได้สอดคล้องกับบรรศักดิ์ อูรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2548, น.18-19) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้

แสดงทัศนคติและมีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเอง นอกจากนี้จะช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาลมีความรอบคอบ และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้วยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส (Transparency) ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน (Responsiveness) และมีความรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้ (Accountability) อีกด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของอดิโพนี (2540, น.16) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าจะต้องมีกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางปกครองของรัฐ ตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่นที่สามารถยอมรับสิทธิตามกฎหมายในกระบวนการได้ สอนสาธารณะ มีการรับรู้ข้อ มูลข่าวสาร และต้องมีการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากร

ส่วน แสวง รัตนมงคลมาส (2541, น.14) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมของสังคมและประชาชนที่เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรของตน ในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ กำหนดนโยบาย หรือดำเนินการดำเนินงานตามนโยบายในการร่วมกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินการ และการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมีเหตุผล 3 ประการด้วยกัน คือ 1) มีจุดร่วมในอุดมการณ์เดียวกัน (Common Ideology) 2) มีจุดร่วมในผลประโยชน์ (Common Interest) 3) บุคลิกภาพส่วนบุคคล (Personality) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ สุธัชจรี (2544, น. 410) ที่เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และยังคงสอดคล้องกับบอร์ทัช กัทส (2549, น.11) ที่ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระในทางความคิด มีความรู้ความสามารถในการกระทำและมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมต่อกิจกรรมนั้น ๆ โดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุด ในขณะที่ สิทธิพันธ์ พุทธหุณ (2541, น.157) ได้มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน โดยเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึงกิจกรรมของประชาชนที่มุ่งจะเข้าไปมีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลในระดับต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันไปด้วย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การกระจายอำนาจไปสู่ประชาชน โดยการให้ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ รวมทั้งได้ร่วมดำเนินการในกิจกรรมนั้น ๆ ให้บรรลุเป้าหมายด้วยความเต็มใจด้วย

หลักความรับผิดชอบ (Accountability)

การแปลความหมายของหลักความรับผิดชอบ หรือ Accountability นั้น ได้มีองค์กรต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เช่น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542, อ้างถึงในสุดจิต นิमितกุล, 2543, น.35) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันพระปกเกล้า (2544, น.54) ที่อธิบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ว่าหมายถึง การตัดสินใจใด ๆ ของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนต้องกระทำโดยมีพันธะความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำกับสาธารณชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานนั้น โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก และมีจิตใจเสียสละ เห็นค่าสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ และยังคงสอดคล้องกับสถาบันป๊อปปูล่า (2544, น.17) ที่อธิบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถและรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานนั้น

ส่วนนักวิชาการทั้งหลายที่ได้ให้ความหมายของหลักการมีส่วนร่วมไว้ เช่น ดิณปรัชญพฤทธิ (2535, น.4) ได้อธิบายความรับผิดชอบว่าหมายถึง ความรับผิดชอบต่องาน โดยมีผู้อื่นคอยตรวจสอบการปฏิบัติงานอีกชั้นหนึ่ง ส่วนอรพินท์ สพโชคชัย (อ้างถึงในสมบุญธรรม ศิริประชัย, 2552, ออนไลน์) ได้กล่าวพันธะความรับผิดชอบว่าหมายถึง กลไกที่มีความรับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน โดยมีการจัดองค์กรหรือการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เน้นการดำเนินงานเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม ในความหมายนี้รวมถึงการที่มี Bureaucracy accountability, Political accountability ซึ่งจะมีความหมายที่มากกว่าการมีความรับผิดชอบเฉพาะต่อผู้บังคับบัญชา หรือกลุ่มผู้เป็นฐานเสียงที่ให้การสนับสนุนทางการเมือง แต่ครอบคลุมถึงพันธะความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น องค์กรหน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องพร้อมและสามารถที่จะถูกตรวจสอบและวัดผลการดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ ประสิทธิภาพ และการใช้ทรัพยากรสาธารณะ ดังนั้น คุณลักษณะของความโปร่งใสของระบบในลำดับที่สองจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้าง Accountability ในขณะที่บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (อ้างถึงในอภิสิทธิ์ วงศ์ษา, 2517, น.6-27) ได้กล่าวถึงหลักความรับผิดชอบไว้ว่ามีความหมายได้ 2 ลักษณะ คือ (1)

หมายถึงความรับผิดชอบที่จะต้องตอบคำถามหรือพร้อมที่จะให้มีการตรวจสอบซึ่งในความหมายนี้ มักนำไปใช้กับความรับผิดชอบทางการบริหารที่เน้นความโปร่งใสตรวจสอบได้ (2) หมายถึงความรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจ ซึ่งในความหมายหลังนี้มักจะใช้กล่าวถึงความรับผิดชอบทางการเมือง เป็นสำคัญ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบหมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม มีการใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง ภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน โดยมีการจัดองค์กรหรือการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เน้นการดำเนินงาน เพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรมเป็นต้น

หลักความคุ้มค่า (Value for Money)

แนวคิดหลักความคุ้มค่านั้น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542, อ้างถึงในสุดจิต นิमितกุล, 2543, น.35) ได้กล่าวว่ หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยบรรณาธิการให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

ส่วนอรพินท์ สพอิชชัย (2541, อ้างถึงในสมบุญ สิริประชัย, 2552, ออนไลน์) ได้อธิบายแนวคิดความคุ้มค่า ไว้ในหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) หมายถึง กลไกที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดกระบวนการทำงาน การจัดองค์กร การจัดสรรบุคลากร และมีการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่าง ๆ อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีการดำเนินการและการให้บริการสาธารณะที่ให้ผลลัพธ์ เป็นที่น่าพอใจและกระตุ้นการพัฒนาของสังคมทุกด้าน (การเมือง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้สอดคล้องกับแนวคิดของบุญบง ชัยเจริญวัฒน์ (2544, น.49) ซึ่งได้อธิบายความคุ้มค่า ไว้ในหลักความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) เช่นกัน โดยหมายถึง กระบวนการและสถาบันของรัฐสามารถจัดสรรและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมโดยรวม รวมถึงการทำงานที่รวดเร็วมีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความคุ้มค่านั้นต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมในการบริหาร การจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สิ่งเหล่านี้เป็นผลในการปฏิบัติอันเกิดจากการใช้หลักธรรมาภิบาลนั่นเอง ประกอบด้วย (1) การประหยัด หมายถึง การทำงานและผลตอบแทนบุคลากรเป็นไปอย่างเหมาะสมโดยการไม่มีความขัดแย้ง มีผลผลิตหรือบริการได้มาตรฐานผ่านตรวจสอบภายในและมีการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ (2) การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพโดยการพัฒนาทรัพยากรบุคคล และให้ได้ผลตอบแทนตามผลงาน (3) ความสามารถในการแข่งขัน หมายถึง การมีนโยบาย แผน วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย ที่เน้นผลงานเป็นสำคัญ มีการประเมินผลการทำงาน

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล

ความหมายของประสิทธิผล

นักวิชาการและสถาบันต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลกันในหลาย ๆ ความหมาย ซึ่งสอดคล้องกันในประเด็นที่ว่าประสิทธิผล คือความสามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของนโยบาย ดังจะเห็นจากที่มีกลุ่มนักวิชาการการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กล่าวไว้ว่า ประสิทธิผล หมายถึง ความสามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายการประเมินนโยบายโดยใช้ประสิทธิผลเป็นเกณฑ์การประเมินทำได้โดยการพิจารณาว่านโยบายใดสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ถ้าบรรลุวัตถุประสงค์ก็ผ่านการประเมิน ถ้าไม่บรรลุก็ถือว่าไม่ผ่านการประเมิน โดยทั่วไปการวัดว่าการดำเนินการบรรลุเกณฑ์ประสิทธิผลหรือไม่ มักใช้ตัววัดหรือดัชนีที่กำหนดไว้ในเป็นของหน่วยของผลิตผลหรือหน่วยของการบริการ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2530, น.150-151) และนิตา ชูโต (2554, ออนไลน์) ยังได้กล่าวว่า การประเมินผลนโยบายโดยใช้เกณฑ์ประสิทธิผลสามารถทำได้โดยเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงในรูปของหน่วยของผลิตผล หรือบริการ หรือผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นการจะชี้ว่าประสิทธิผลของนโยบายอยู่ในระดับใดนั้น โดยนัยแล้วหมายถึง การประเมินผลนโยบายนั่นเอง

และมีแนวคิดจากกลุ่มนักวิชาการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่ส่งเสริมกันกล่าวไว้ว่า ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง การที่ดำเนินโครงการหรืองานอย่างหนึ่ง อย่างใดแล้ว และปรากฏว่าผลเกิดขึ้น (Outcomes) หรือผลิตผลที่เกิดขึ้น (Output) ณ ระดับหนึ่งระดับใดที่เป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีการใช้ทรัพยากร (Resources) หรือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) มากน้อยเพียงใด ถ้าใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามาดำเนินการในโครงการหรืองานได้น้อยที่สุด และผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินโครงการนั้นจะมีประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้โดยการเปรียบเทียบโครงการแต่ละโครงการ ที่สามารถดำเนินการแล้วบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดได้เหมือนกัน ในทางตรงกันข้ามโครงการใดแม้ว่าจะสามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้เหมือนกันก็ตาม แต่ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามากกว่าโครงการอื่น ๆ โครงการนั้นก็จะไม่ใช่โครงการที่มีประสิทธิผลสูงสุด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2534, น.322) และแนวคิดจากนักวิชาการที่กล่าวว่า หลักประสิทธิผล (Effectiveness) คือ ผลการปฏิบัติราชการที่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของ

แผนการปฏิบัติราชการตามที่ได้รับงบประมาณมาดำเนินการ รวมถึงสามารถเทียบเคียงกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่มีภารกิจคล้ายคลึงกัน และมีผลการปฏิบัติงานในระดับชั้นนำของประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อประชาชน โดยการปฏิบัติราชการจะต้องมีทิศทางยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์ที่ชัดเจน มีกระบวนการปฏิบัติงานและระบบงานที่เป็นมาตรฐาน รวมถึงมีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ (สถาบันพระปกเกล้า, 2555, ออนไลน์)

ในด้านความหมายของประสิทธิผล ซึ่งสตีเยร์ (Steers, 1977, อ้างถึงในภรณ์ มหามนต์, 2529, น.25-29) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือความสามารถขององค์กรที่ได้มาและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและมีคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายขององค์กรเน้นการทำงานเป็นทีมโดยเชื่อว่าองค์กรที่มีประสิทธิผลบุคคลทุกคนจะช่วยกันทำงานในลักษณะทีมงาน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันด้วยความรู้สึกอิสระ ซื่อสัตย์ต่อกัน เกื้อกูลและร่วมกันแก้ปัญหา ยอมรับในกฎระเบียบ ตลอดจนร่วมรับผิดชอบจัดความค้ำบังใจของคนในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับสุพจน์ ทรายแก้ว (2554, ออนไลน์) ได้เคยให้ความหมาย ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ว่าหมายถึงการใช้ความพยายามเพื่อบริหารโครงการให้ได้ผลผลิต (Outputs) ตามรายการต่าง ๆ (Specifications) ที่กำหนดไว้ด้วยทรัพยากรโครงการ (Inputs) ที่ไม่มากกว่าที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการโครงการ และต่อมาสุพจน์ ทรายแก้ว (2545, น.18) ยังให้ความหมายเพิ่มเติมอีกว่า ประสิทธิภาพหมายถึงการทำการกิจกรรมการดำเนินงานขององค์กรสามารถสร้างผลงานได้สอดคล้องกับเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าทั้งในส่วนของผลผลิตและผลลัพธ์เป็นกระบวนการเปรียบเทียบผลงานจริงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ ก่อให้เกิดผลผลิต ผลลัพธ์ ที่ตรงตามความคาดหวัง ที่กำหนดล่วงหน้าไว้น้อยเพียงใดการมีประสิทธิผลจึงมีความเกี่ยวข้องกับผลผลิตและผลลัพธ์การดำเนินงานเป็นกระบวนการวัดผลงานที่เน้นด้านปัจจัยนำออก

ในส่วนของการบริหารงานองค์กรได้มีการกล่าวถึงประสิทธิผลขององค์กรไว้หลายแนวคิดดังนี้ ภรณ์ มหามนต์ (2529, น.12) ได้กล่าวว่าประสิทธิผลคือตัวการที่จะเป็นเครื่องมือตัดสินในขั้นสุดท้ายว่าการบริหารและองค์กรประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใดอย่างไรก็ตามคำว่าประสิทธิผลยังมีความแตกต่างกันอยู่ในความเข้าใจของนักวิชาการต่างสาขากันสำหรับนักเศรษฐศาสตร์หรือนักวิเคราะห์ทางการเงิน ประสิทธิภาพขององค์กร (Organization Effectiveness) มีความหมายอย่างเดียวกันกับผลกำไร (Profit) หรือผลประโยชน์จากการลงทุน (Return on Investment) สำหรับผู้จัดการฝ่ายผลิต ประสิทธิภาพมักหมายถึงความถึงคุณภาพหรือปริมาณของผลผลิตที่เป็นสินค้าหรือบริการสำหรับนักวิทยาศาสตร์การวิจัยประสิทธิผล อาจถูกตีความในรูปของจำนวนสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ หรือผลผลิตใหม่ ๆ ขององค์กร และสำหรับนักสังคมศาสตร์

ประสิทธิผลมักหมายความว่าถึงคุณภาพของชีวิตการทำงาน นอกจากนี้ยังมีความเห็นจากธงชัย สันติวงษ์ (2533, น.314) อีกว่าประสิทธิผลขององค์กรจะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าองค์กรสามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อมจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดที่อยู่เบื้องหลังควบคู่กับประสิทธิผลคือ ความมีประสิทธิภาพซึ่งหมายถึงการมีสมรรถนะสูงสามารถมีระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดผลได้สูง โดยได้ผลผลิตที่มีมูลค่าของทรัพยากรที่ใช้ไป

เอนก ฅ นคร (2538, น.10) ได้กล่าวโดยสรุปว่า ประสิทธิผลหมายถึงขีดความสามารถของการบรรลุวัตถุประสงค์นั่นเองแนวความคิดของสาขาวิชาการทำให้เกิดความคิดที่แตกต่างกันต่อวิธีการในการปรับปรุงประสิทธิผลขององค์กรให้ดีขึ้นโดยที่นักวิชาการหรือนักบริหารต่างสาขาต่างก็มองด้วยสมมติฐานของตนเท่านั้นเช่นจัดการและนักวิเคราะห์ห้องค์การ (Organization Analysts) มักคิดว่ามีหลักเกณฑ์ในการประเมิน (Evaluation Criteria) ความมีประสิทธิภาพขององค์กรเพียงอย่างเดียวเท่านั้นคือวัดจากผลกำไร ซึ่งก็ปรากฏว่าไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือวัดที่ถูกต้องอย่างเดียวได้เพราะไม่มีองค์กรไหนสามารถจะอยู่รอด (Service) ในระยะยาวได้ถ้าหากองค์กรมุ่งแต่จะสนองตอบเป้าหมายในการแสวงหากำไรแต่ประการเดียวโดยไม่สนใจต่อความต้องการและเป้าหมายของคนในองค์กรและของสังคมส่วนรวมได้นอกจากนั้นยังมีองค์กรหลายประเภทเช่นหน่วยงานราชการและหน่วยสงเคราะห์ต่าง ๆ ซึ่งไม่มีความมุ่งหมายที่จะเสาะแสวงหากำไรแต่อย่างใด นอกจากนี้องค์กรยังมักจะมุ่งทำงานเพื่อเป้าหมายหลายประการ (Multiple Goals) ดังนั้นความพยายามที่จะประเมินประสิทธิผลขององค์กรจึงจำเป็นต้องครอบคลุมถึงตัวแปรหรือบรรทัดฐาน (Criteria) หลายประการเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในการปรับปรุงประสิทธิผลขององค์กรอย่างแท้จริง ซึ่งในเรื่องนี้ก็บัสสันต์ และคณะ (Gibson, J.L., Ivancevich, J.M.& Donnelly, J. H., 1997 อ้างถึงในภรณ์ มหามนต์, 2529, น.3) เสนอว่า วิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการพยายามสร้างประสิทธิผลของการปฏิบัติงานให้เกิดขึ้นในองค์กรคือการใช้แนวความคิดพื้นฐานในทฤษฎีระบบเข้ามาเป็นเครื่องมืออธิบายแนวความคิดเรื่องประสิทธิผลทฤษฎีระบบจะสามารถอธิบายถึงพฤติกรรมขององค์กรทั้งภายในและภายนอกการวิเคราะห์ภายในองค์กรก็จะช่วยให้เข้าใจว่าคนภายในองค์กรปฏิบัติงานเป็นส่วนบุคคลและเป็นส่วนรวมอย่างไรและทำไม ส่วนการวิเคราะห์ภายนอกองค์กรก็จะช่วยให้เข้าใจการกระทำขององค์กรซึ่งสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ทั้งนี้ผู้บริหารองค์กรจะต้องรับผิดชอบกับการจัดการกับพฤติกรรมองค์กรทั้งภายในและภายนอกองค์กร

การใช้ทฤษฎีระบบเป็นแนวทางในการวัดประสิทธิผลขององค์กร (Systematic Criteria of Organizational Effectives) ตั้งอยู่บนความคิดที่ว่าองค์กรเป็นระบบสังคมที่มีชีวิต (Living Social System) ซึ่งมีข้อเรียกร้อง (Requirements) หรือความต้องการบางอย่างที่อยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่องค์กรจะต้องสนองตอบเพื่อที่จะอยู่รอดเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ต่อไปได้ การศึกษาประสิทธิผลขององค์การจึงเป็นการศึกษาความสามารถขององค์การในการสนองตอบข้อเรียกร้องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่แวดล้อมองค์การอยู่สังคม เรียกร้องและคาดหวังให้องค์การมีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในสภาพปัจจุบันคาดหวังให้องค์การผลิตสินค้าและบริการภายใต้เงื่อนไขของความจำกัดของทรัพยากร ประสิทธิภาพจึงเป็นการวัดในแง่ของ “การบรรลุถึงเป้าหมายภายใต้ทรัพยากรซึ่งมีจำกัดทั้งนี้ต้องเพิ่มแนวความคิดเรื่องประสิทธิภาพเข้าไปด้วยซึ่งแนวความคิดเรื่องประสิทธิภาพหมายถึงความมากน้อยของการที่องค์การสามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้มากที่สุดโดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด”

แนวความคิดทั้งสองเรื่องคือประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีความสัมพันธ์ต่อกันแต่ก็ยังคงมีความแตกต่างกัน ตัวอย่างของการมีประสิทธิผลโดยไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์การหาได้ไม่ยากเป็นต้นว่า องค์การสามารถผลิตสินค้าเศรษฐกิจบางอย่างให้มีประสิทธิผลโดยไม่มีประสิทธิภาพได้ ดังนั้นความหมายของการปฏิบัติงานขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพจึงเน้นประเด็นสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ 1. การบรรลุเป้าหมายที่ต้องการเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล 2. การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นแต่ไม่เพียงพอสำหรับ การมีประสิทธิผลดังนั้น การศึกษาเพื่อวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย-ประโยชน์ (Cost - Benefit Analysis) ของการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐจะต้องประกอบไปด้วยสองส่วน คือ การวิเคราะห์ประสิทธิผล (Effectiveness Analysis - Value) ของผลที่จะต้องถูกเลือกไปปฏิบัตินั้นมีคุณค่าประโยชน์ต่อสังคมสูงกว่าค่าใช้จ่าย ประโยชน์ดังกล่าวอาจเป็นผลผลิตทางกายภาพ (Physical Output) หรือ สินค้า บริการ หรือประโยชน์ที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความมั่นคง ความงดงามของทัศนียภาพหรือความเป็นธรรมทางสังคมการประเมินคุณค่าของสินค้าและบริการซึ่งเป็นผลได้จากโครงการสาธารณะขึ้นอยู่กับความเต็มใจของประชาชนแต่ละคนในการเสียจ่ายทางอ้อมโดยการเสียภาษีอากร สำหรับสินค้าและบริการดังกล่าว “ถ้าคุณค่าของผลประโยชน์ที่จะได้จากโครงการมีต่อบุคคลในสังคม โดยส่วนรวมแล้วมีมากกว่าค่าทรัพยากรที่จะใช้ในการบริหารโครงการซึ่งโครงการดังกล่าวนับว่าเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม” (กรณี มหานนท์, 2529, น.116-117)

สรุปได้ว่าประสิทธิผลของการปฏิบัติงานนั้นคือผลสำเร็จอันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือแผนงานนั้นตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ได้ตั้งไว้หรือได้คาดหวังไว้ และเมื่อศึกษาแล้วจะพบว่าประสิทธิผลนั้นหมายถึงผลสำเร็จที่เกิดขึ้นเมื่อตัวเราคิดหรือวางแผนที่จะประกอบกิจการใดแล้วสามารถทำกิจการนั้นให้สำเร็จได้ตามที่คิดหรือวางแผนไว้

ลักษณะของประสิทธิผล

กรณี มหานนท์ (2529, น.12) ได้กล่าวว่าประสิทธิผลหมายถึงการที่ดำเนินโครงการหรืองานอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว และปรากฏว่าผลเกิดขึ้น (Outcomes) หรือผลผลิตที่เกิดขึ้น (Output) ณ ระดับหนึ่งระดับใดที่เป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มีการใช้ทรัพยากร (Resources) หรือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) มากน้อยเพียงใด ถ้าใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามาดำเนินการในโครงการหรืองานได้น้อยที่สุด และผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินโครงการนั้นจะมีประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้โดยการเปรียบเทียบโครงการแต่ละโครงการที่สามารถดำเนินการแล้วบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดได้เหมือนกัน ในทางตรงกันข้ามโครงการใดแม้ว่าจะสามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้เหมือนกันก็ตามแต่ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามากกว่าโครงการอื่น ๆ โครงการนั้นก็ไม่ใช่โครงการที่มีประสิทธิผลสูงสุด ประสิทธิภาพคือตัวการที่จะเป็นเครื่องมือตัดสินในขั้นสุดท้ายว่าการบริหารและองค์การประสบความสำเร็จหรือไม่ เพียงใด อย่างไรก็ตาม คำว่าประสิทธิผลยังมีความแตกต่างกันอยู่ในความเข้าใจของนักวิชาการต่างสาขากัน สำหรับนักเศรษฐศาสตร์หรือนักวิเคราะห์ทางการเงินประสิทธิผลขององค์การ (Organization Effectiveness) มีความหมายอย่างเดียวกันกับผลกำไร (Profit) หรือผลประโยชน์จากการลงทุน (Return On Investment) สำหรับผู้จัดการฝ่ายผลิต ประสิทธิภาพมักหมายถึงความถึงคุณภาพหรือปริมาณของผลผลิตที่เป็นสินค้าหรือบริการ สำหรับนักวิทยาศาสตร์การวิจัยประสิทธิผลอาจถูกตีความในรูปของจำนวนสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ หรือผลผลิตใหม่ ๆ ขององค์การและสำหรับนักสังคมศาสตร์ประสิทธิผลมักหมายถึงความถึงคุณภาพของชีวิตการทำงาน นอกจากนี้ยังมีริงชัย สันติวงษ์ (2533, น.314) ยังให้ความเห็นอีกว่า ประสิทธิภาพขององค์การจะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าองค์กรสามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อมจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดที่อยู่เบื้องหลังควบคู่กับประสิทธิผล คือ ความมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงการมีสมรรถนะสูงสามารถมีระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดผลได้สูง โดยได้ผลผลิตที่มีมูลค่าของทรัพยากรที่ใช้ไป

กรณี มหานนท์ (2529, น.116-117) ยังกล่าวว่าประสิทธิผลเน้นประเด็นสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1. การบรรลุเป้าหมายที่ต้องการเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล
2. การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นแต่ไม่เพียงพอสำหรับการมีประสิทธิผลดังนั้น การศึกษาเพื่อวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย-ประโยชน์ (Cost - Benefit Analysis) ของการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐจะต้องประกอบไปด้วยสองส่วน คือ การวิเคราะห์ประสิทธิผล

(Effectiveness Analysis) - (Value) ของผลที่จะต้องถูกเลือกไปปฏิบัตินั้นมีคุณประโยชน์ต่อสังคม สูงกว่าค่าใช้จ่าย ประโยชน์ดังกล่าวอาจเป็นผลผลิตทางกายภาพ (Physical Output) หรือ สินค้า บริการ หรือประโยชน์ที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความมั่นคงความงามของทัศนียภาพหรือความเป็นธรรม ทางสังคม การประเมินคุณค่าของสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นผลได้จากโครงการสาธารณะขึ้นอยู่กับ ความเต็มใจของประชาชนแต่ละคนในการเสียค่าใช้จ่ายทางอ้อมโดยการเสียภาษีอากรสำหรับสินค้า และบริการดังกล่าว "ถ้าคุณค่าของผลประโยชน์ที่จะได้จากโครงการมีต่อบุคคลในสังคมโดย ส่วนรวมแล้วมีมากกว่าค่าทรัพยากรที่จะใช้ในการบริหารโครงการ ซึ่งโครงการดังกล่าวนับว่าเป็นที่ พึงปรารถนาของสังคม

ยูชท์แมน และ ซีชอร์ (Yuchtman & Seashore, 1967, อ้างถึงในภรณ์ มหามนต์, 2529, น. 60) ได้พยายามใช้แนวความคิดเรื่องระบบเข้ามาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ประสิทธิผลขององค์การ โดยมีความคิดพื้นฐานว่าการประเมินรูปของระบบเปิด แคทซ์ และคาน (Katz&Kahn) เคยใช้แนว วิเคราะห์ดังกล่าวมาแล้ว โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับสภาพแวดล้อมในรูปของ กระบวนการเปลี่ยนแปลงตัวป้อนให้ออกมาเป็นผลผลิต เป้าหมายของการประเมินผลดังกล่าวก็อยู่ที่ ทรัพยากรที่หายากและมีคุณค่า จึงประเมินความสามารถขององค์การในฐานะที่เป็นระบบการ ได้มา ซึ่งทรัพยากร ยูชท์แมนและซีชอร์มิได้ให้ความสำคัญของเป้าหมายขององค์การก็เพราะเป้าหมาย ขององค์การสร้างขึ้นมา เพื่อปรับสภาพขององค์การให้อยู่ในสถานะที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ได้ดีขึ้นนั่นเอง ดังนั้นเป้าหมาย จึงมิใช่เกณฑ์ที่จะใช้วัดประสิทธิผลขององค์การ ซึ่งแตกต่างกับ มนุษย์ วงศ์นารี (2524, น.94-96) ที่ได้แสดงทัศนะไว้ว่าเกณฑ์ในการวินิจฉัยขององค์การประสิทธิผล คือ ความร่วมมือช่วยเหลือกันทำงานโดยมุ่งสู่จุดมุ่งหมาย และความรู้สึกเป็นอิสระในการเสนอ ข้อคิดเห็นจากความรู้สึก ในการแก้ปัญหา นั้นจะเป็นการปฏิบัติที่มุ่งต่อผลอย่างแท้จริงและ บรรยากาศการทำงานเป็นแบบให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ เกื้อกูลไปอย่างอิสระโดยเต็มใจและไม่ถูก บังคับ

ในขณะที่สตีเยร์ (Steers, 1977, อ้างถึงในภรณ์ มหามนต์, 2529, น.75)ได้เสนอแนวการ วิเคราะห์ประสิทธิผลขององค์การด้วยวิธีที่ครอบคลุมหลายด้านซึ่งเหมาะกับการวิเคราะห์ ประสิทธิผลขององค์การที่มีความยุ่งยากซับซ้อนการวัดประสิทธิผลสามารถทำได้ดีที่สุดด้วยการ พิจารณาแนวความคิดที่สัมพันธ์กัน 3 ประการด้วยกัน คือ

- 1.การบรรลุถึงเป้าหมายให้ได้สูงสุด ซึ่งการศึกษาในเรื่องเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ขององค์การ เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในบรรดานักวิชาการ เช่น เอสซีโอนี่ (Etzioni,1960) ยูชท์แมน และซีชอร์ (Yuchtman&Seashore, 1967) และฮอล (Hall, 1972) ซึ่ง “ประสิทธิผล” ใน ที่นี้ หมายถึง ความสามารถขององค์การในการได้มาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีจำกัด และมี

คุณค่า ให้เป็นประโยชน์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามเป้าหมาย ฉะนั้นแทนที่จะวัดความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมายได้สูงที่สุด อาจวัดความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมายเท่าที่เป็นไปได้ จากการคำนึงถึงข้อจำกัดในเรื่อง คน เงิน เทคโนโลยี

2.แนวความคิดด้านระบบ เป็นแนวความคิดที่สัมพันธ์กันกับแนวความคิดแรก การวิเคราะห์ในแง่ของระบบพิจารณาเป้าหมายในฐานะที่ไม่ใช้อยู่ในสภาพที่นิ่งอยู่กับที่แต่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ความเป็นจริงของเป้าหมายขององค์การดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเป็นระบบของกิจการ

3.การเน้นเรื่องพฤติกรรม แนวความคิดการบรรลุถึงเป้าหมายให้ได้สูงสุดเน้นบทบาทของพฤติกรรมของบุคคลในองค์การที่มีต่อความสำเร็จขององค์การในระยะยาว

แนวความคิดทั้ง 3 ด้าน ที่มีความสัมพันธ์กันดังกล่าวทำให้ความคิดเรื่องเป้าหมายสูงสุดเป็นเครื่องบ่งชี้ความมีประสิทธิภาพขององค์การซึ่งสเตียร์ ได้สรุปและเสนอตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพขององค์กร ดังนี้

1.ลักษณะขององค์การประกอบด้วย

ก. โครงสร้าง หมายถึง ความสัมพันธ์ของทรัพยากรด้านมนุษย์ที่ได้กำหนดไว้ในองค์การ การวิเคราะห์โครงสร้างจึงรวมถึงการวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ คือ (1) ความมากน้อยของการรวมอำนาจ (2)ความชำนาญเฉพาะอย่างของงาน (3)ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างมีแบบแผน (4)ช่วงการบังคับบัญชา (5)ขนาดขององค์การ (6)ขนาดของหน่วยงาน

ข.บทบาทของเทคโนโลยี หมายถึง เครื่องมือหรือวิธีการซึ่งองค์การใช้แปรสภาพตัวป้อนออกไปเป็นผลผลิตก็มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพขององค์การ สเตียร์ (Steers, 1977 อ้างถึงใน ภรณ์ มหามนต์, 2529, น.78-93)

2.ลักษณะของสภาพแวดล้อมของงานสเตียร์ แบ่งสภาพแวดล้อมเป็น 2 ระดับ คือ

ก.สภาพแวดล้อมภายนอกขององค์การ เช่น สภาพแวดล้อมการตลาดเศรษฐกิจการเมือง มุ่งเฉพาะเจาะจง สภาพแวดล้อมของงานมุ่งสู่เป้าหมายขององค์การ ซึ่งยังแยกมิติย่อยออกไปในเรื่องความสัมพันธ์ว่า สลับซับซ้อน ไม่สลับซับซ้อน มั่นคง เคลื่อนไหว ความแตกต่างในความแน่นอนระหว่างหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตัดสินใจภายใต้สภาพแวดล้อมซึ่งเคลื่อนไหวจะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจของหน่วยงานนั้นมีการเคลื่อนไหวอีกด้วย

ข.สภาพแวดล้อมในองค์การ หมายถึง บรรยากาศขององค์การซึ่งเกี่ยวกับความถูกต้องแม่นยำของการรับรู้สภาพแวดล้อมของผู้บริหารถ้าผู้บริหารรับรู้ ความสลับซับซ้อน ความมั่นคงและความไม่แน่นอนที่ปรากฏอยู่ในสภาพแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง องค์การจะมีแนวโน้มที่จะสามารถสนองตอบและปรับตัวได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ใน

แนวทางตรงกันข้ามองค์การสนองต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นจริง ผลในทางลบต่อความสำเร็จขององค์การก็จะมีมาก

ค. ความมีเหตุผลขององค์การซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาในเรื่องการรับรู้สภาพความเป็นจริง

อย่างไรก็ตาม สเตียร์ได้สรุปว่า องค์การที่มีประสิทธิผลมากที่สุดถูกกำหนดโดยปัจจัยภายนอก บทบาทของนักวิชาการก็คือ การทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมแล้วปรับโครงสร้างและการปฏิบัติให้เข้าได้กับสภาวะดังกล่าว

3. ลักษณะของบุคคลในองค์การ ซึ่งสเตียร์ (Steers, 1977, p. 114-115) ได้กล่าวโดยสรุปว่า

ก. ความปรารถนาของบุคคลที่จะรักษาไว้ซึ่งการเป็นสมาชิกขององค์การต่อไป

ข. ความปรารถนาของบุคคลในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์การมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การมาก

ค. นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ สเตียร์ระบุว่านโยบาย ช่วยฝ่ายบริหารให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ คือ 1. การกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน 2. การจัดหาและการใช้ทรัพยากร 3. การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงาน 4. กระบวนการติดต่อสื่อสาร 5. ภาวะผู้นำและการตัดสินใจ 6. การปรับตัวการริเริ่มสิ่งใหม่

การวัดประสิทธิผล

หากจะมีการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องของประสิทธิผลควรคำนึงถึงระดับในการวิเคราะห์ 3 ระดับคือ ระดับบุคคล ระดับจัดการ และระดับองค์การ โดยมีวิธีการวัดประสิทธิผลขององค์การในระดับองค์การ 4 แนวทางที่คาเมรอน (Cameron, 1981, p.6) ได้กล่าวอธิบายไว้ว่า

1. วัดจากความสามารถในการบรรลุเป้าหมายขององค์การ (Goal Attainment Approach) วิธีการวัดตามแนวคิดนี้ยึดถือหลักการที่ว่า การวัดประสิทธิผลขององค์การสามารถวัดได้จากความสามารถขององค์การในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ขององค์การ ภายใต้สมมติฐานที่ว่า องค์การนั้นต้องมีเป้าหมายที่แท้จริง เป้าหมายนั้นสามารถมองเห็นและเข้าใจได้ จำนวนเป้าหมายขององค์การมีไม่มากเกินไป สมาชิกในองค์การมีความเห็นพ้องต้องกันในเป้าหมายและต้องสามารถวัดได้ว่าองค์การจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ในระดับใด เมื่อไหร่ และอย่างไรก็ตาม วิธีการวัดประสิทธิผลขององค์การตามแนวทางนี้ประสบกับปัญหาหลายประการด้วยกัน เนื่องจากเป้าหมายขององค์การมักมีเป้าหมายที่แตกต่างไปจากเป้าหมายในทางปฏิบัติ รวมถึงการทำความเข้าใจถึงผู้กำหนดเป้าหมายขององค์การก็เป็นเรื่องที่น่าเข้าใจได้ยาก องค์การหลายๆ

องค์การมีเป้าหมายหลายอย่าง ซึ่งในบางครั้งก็ขัดแย้งกันเองและการจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมายเหล่านั้นเป็นเรื่องที่ยากพอสมควร และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความยากในการเลือกที่จะวัดประสิทธิผลขององค์การจากเป้าหมายระยะสั้น ระยะกลางหรือระยะยาว นอกจากนี้แม้ว่าองค์การจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ แต่องค์การอาจไม่มีประสิทธิผลก็ได้ถ้าหากเป้าหมายนั้นต่ำเกินไปวางเป้าหมายผิด หรือเป้าหมายนั้นเป็นอันตรายต่อองค์การ

2. วัดโดยอาศัยความคิดระบบ (System Approach) ด้วยข้อจำกัดของแนวทางแรก ที่เน้นการให้ความสำคัญกับปัจจัยผลผลิตขององค์การ ดังนั้นจึงมีการอาศัยแนวความคิดเชิงระบบ ซึ่งครอบคลุมส่วนอื่น ๆ ขององค์การมาประเมินประสิทธิผลขององค์การโดยการวัดประสิทธิผลขององค์การตามแนวคิดนี้ จะคำนึงถึงความสามารถขององค์การ ในการหาปัจจัยนำเข้า ความสามารถขององค์การในการแปรสภาพปัจจัยนำเข้าเป็นปัจจัยผลผลิต ความสามารถในการอยู่รอดขององค์การท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์แบบพึ่งพากันระหว่างส่วนต่าง ๆ ขององค์การจะเห็นได้ว่า แนวทางการประเมินผลแบบนี้มีข้อดี คือ เป็นการให้ความสำคัญต่อเป้าหมายระยะยาวขององค์การ ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ขององค์การ และสามารถหาตัวชี้วัดอื่นมาประเมินประสิทธิผลขององค์การ หากเป้าหมายขององค์การมีความคลุมเครือ อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของแนวคิดนี้ คือ ตัวแปรบางตัว เช่น ความสามารถขององค์การในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นตัวแปรที่วัดค่อนข้างยาก นอกจากนี้ยังทำให้ให้นักวิชาการสนใจศึกษาถึงวิธีการทำงาน (Means) มากกว่าเป้าหมายที่แท้จริง (Ends) ขององค์การ

3. วัดจากความสามารถขององค์การในการเอาชนะใจผู้มีอิทธิพลต่อองค์การ (Strategic Constituencies Approach) องค์การที่มีประสิทธิผลตามแนวคิดนี้ คือ องค์การที่สามารถรู้ได้ว่ากลุ่มใด บุคคลใดมีความสำคัญต่อองค์การและสามารถเอาชนะใจกลุ่มคนเหล่านั้นหรือบุคคลนั้น ๆ ได้ ซึ่งจะทำให้บุคคลและกลุ่มบุคคลเหล่านั้นไม่ดำเนินการใด ๆ ที่ขัดขวางการทำงานขององค์การ ดังนั้น องค์การจะอยู่รอดได้จะต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์เหล่านั้น ได้ดีข้อจำกัดของแนวคิดนี้ คือ ความยากในการระบุว่า ใครหรือกลุ่มใดเป็นผู้ที่มีความสำคัญเหนือองค์การ และการหาข้อมูลที่ต้องการเกี่ยวกับความต้องการของบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากลำบาก

4. วัดจากค่านิยมที่แตกต่างกันของสมาชิกในองค์การ (Competing Values Approach) แนวคิดนี้เห็นว่า การวัดประสิทธิผลขององค์การขึ้นอยู่กับผู้ประเมินว่าเป็นใคร มีค่านิยมอย่างไร เพราะบุคคลที่กำหนดเป้าหมายขององค์การแต่ละคนมีค่านิยมที่แตกต่างกัน เช่น ผู้บริหารฝ่ายผลิต และฝ่ายสนับสนุน ต่างก็มีความคิดที่แตกต่างกันในเรื่องของเกณฑ์การประเมิน

ประสิทธิผลขององค์การ แนวคิดนี้มีความคล้ายคลึงกันกับแนวคิดระบบแต่แตกต่างกันที่แนวคิดนี้เน้นในเรื่องของคนที่มีอิทธิพลต่อการอยู่รอดขององค์การเป็นหลักการวัดโดยดูจากค่านิยมที่แตกต่างกันของสมาชิกองค์การ (Competing Value Approach) นี้ เป็นการวัดประสิทธิผลขององค์การโดยพิจารณาค่านิยมที่ขัดแย้งกันของคนในองค์การใน 3 ประเด็น คือ การมองโครงสร้างองค์การว่าเน้นความยืดหยุ่นหรือการควบคุม การมองว่าควรจะเน้นคนหรือองค์การ และการมองถึงกระบวนการภายในว่ามีวิธีการและเป้าหมายอย่างไร ซึ่งมีแนวทางการวัด 4 รูปแบบ

เกณฑ์ที่ใช้วัดประสิทธิผลขององค์การ

การประเมินผลหรือการวัดประสิทธิผลขององค์การ เป็นเรื่องที่ได้ค่อนข้างยากเพราะองค์การมีลักษณะเป็นระบบที่ซับซ้อน การวัดประสิทธิผลโดยใช้แนวการศึกษาเพียงแนวเดียวย่อมไม่เพียงพอ จึงได้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อค้นหาตัวแปร หรือบรรทัดฐานของประสิทธิผลขององค์การ จึงได้ศึกษางานของ แคมเบล (Campbell, 1977, p. 29) ได้ทำการสำรวจตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการวัดประสิทธิผลขององค์การแบบตัวบ่งชี้เดี่ยวพบว่า มีอยู่ 30 ตัว ดังนี้ 1.ประสิทธิผลในภาพรวม (Overall Effectiveness) 2.ผลผลิต(Productivity) 3.ประสิทธิภาพ(Efficiency) 4.กำไร(Profit) 5.คุณภาพ(Quality) 6.อุบัติเหตุที่เกิดขึ้น(Accidents) 7.การเติบโต(Growth) 8.การขาดงาน (Absenteeism) 9.การลาออกจากงาน (Turnover) 10.ความพอใจในงาน (Job Satisfaction) 11.แรงจูงใจ (Motivation) 12.ขวัญและกำลังใจ (Morale) 13.การควบคุม (Control) 14.ความขัดแย้งและความสามัคคี(Conflict/Cohesion) 15.ความคล่องตัวและการปรับตัว(Flexibility Adaptation) 16.การวางแผนและการกำหนดเป้าหมาย (Planning And Goalsetting) 17.ความเห็นที่สอดคล้องกันของสมาชิกที่มีต่อเป้าหมาย(Goal Consensus) 18.การยอมรับในเป้าหมายขององค์การ (Internalized of Organizational Goals) 19.การเข้ากันได้ของบทบาทของสมาชิกและบรรทัดฐานหรือระเบียบกฎเกณฑ์ที่ กลุ่มกำหนดไว้ (Role And Norm Congruence) 20.ความสามารถในทางมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหาร(Managerial Interpersonal Skills) 21.ความสามารถในส่วนที่เกี่ยวกับงานขององค์การ(Managerial Task Skills) 22.การบริการข้อมูลและการติดต่อสื่อสาร (Information Management And Communication) 23. ความพร้อมในด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่(Readiness) 24.ความสามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อม (Utilization of Environment) 25.ทัศนะและการสนับสนุนจากกลุ่มต่าง ๆ ภายนอก(Evaluation by External Entities) 26.ความมั่นคง (Stability) 27.คุณค่าของทรัพยากรด้านบุคคล (Value of Human Resources) 28.การมีส่วนร่วมและการร่วมแรงร่วมใจ (Participation And Shared Influence) 29. ความตั้งใจและทุ่มเทในด้านการอบรมและพัฒนาบุคคล (Training And Development Emphasis) 30.การมุ่งความสำเร็จ (Achievement Emphasis)

จากการสังเคราะห์แนวคิดประสิทธิผลของนโยบาย หรือ การประเมินประสิทธิผลนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการปฏิบัติงานทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของเอกชน หรือราชการจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเอาไว้ ซึ่งเป็นการคาดหวังผลได้ที่จะพึงเกิดขึ้นภายหลังจากสิ้นสุดระยะปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้ จึงสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จจากแนวคิดของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ว่าประสิทธิผลจะเกิดจากตัวแปรสำคัญ 3 ส่วนคือ ด้านบุคลากร ด้านระบบการบริหารงานและด้านความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นปัจจัยหลัก ๆ ที่มีผลต่อประสิทธิผล

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

ความหมายของการบริหาร

การบริหารถือว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งทำให้มนุษย์และสัตว์มีความแตกต่างกัน ก็เพราะมนุษย์มีการบริหาร มีการวางแผน ประสานงาน อำนาจการ และควบคุมวิถีชีวิตของเผ่าพันธุ์อยู่ตลอดเวลา ส่วนสัตว์ไม่มีการบริหาร และการบริหารจัดการนั้นเชื่อกันว่าเป็นกิจกรรมอันหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการที่จะสร้างสรรค์สร้างกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการขององค์การ โดยการจัดการบริหารงานขององค์การ โดยทั่วไปคือการร่วมมือกันทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปโดยมีวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน ในการร่วมมือกันทำงานนั้นจะต้องมีบุคคลที่เป็นหัวหน้า ที่เรียกกันว่าผู้บริหารและการร่วมมือกันของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา การร่วมมือกันนั้นจะจัดในรูปองค์การประเภทต่าง ๆ แล้วแต่วัตถุประสงค์ที่มีขององค์การนั้น ๆ หลักของการบริหารนั้นเป็นกิจกรรมที่เก่าแก่คู่ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติแต่การบริหารในยุคโบราณมีลักษณะเป็นศิลปะค่อนข้างมากหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นเรื่องของฝีมือและพรสวรรค์ของผู้บริหาร (นิศย์ สัมมาพันธ์, 2529, น.33)

ขณะที่จันทรานี สงวนนาม (2536, น.4) ได้สรุป การบริหารไว้สอดคล้องกับนิศย์ สัมมาพันธ์ ว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ คือ มีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎี ที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้ การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคมที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมแล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts) โดยขณะที่พยอม วงศ์สารศรี (2542, น.36) ได้อธิบายความหมายของการบริหารไว้

สอดคล้องกับ 2 ท่านแรกว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และสัมพันธ์ ภูไพบูลย์ (2542, น.16) ได้มีความคิดเห็นสอดคล้องเช่นเดียวกันว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

แต่อย่างไรก็ตาม เด่น ชะเนติยัง (2533, น.52) ได้มีแนวคิดที่สอดคล้องกันที่ว่า สวงนาม เป็นอย่างมากโดยได้อธิบายแนวคิดการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ กล่าวคือ การบริหารจัดการเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเพราะมีองค์ประกอบของความรู้ มีหลักเกณฑ์ และทฤษฎีที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้นนักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลปะ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด บางโม (2545, น. 61) ที่อธิบายการบริหารไว้ว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะ ในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วน ศิริอร ชันธหัตถ์ (2541, อ้างถึงในเรื่อง กิจรัตน์ภร, 2543, น.41) กล่าวการบริหารว่าหมายถึง กิจกรรมที่คณะบุคคลร่วมกันกระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดที่วางไว้ร่วมกันก่อนแล้วและในกระบวนการทำกิจกรรมเช่นนั้น ต้องมีการใช้ทรัพยากรการบริหาร คือ คน เงิน และวิธีการต่าง ๆ ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวคิดของ เป็รื่อง กิจรัตน์ภร เห็นว่า การบริหารจัดการ หมายถึงกิจกรรมในการบริหารทรัพยากรและกิจการงานอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกัน ขณะที่วิโรจน์ สารรัตน์ (2542, น.8) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ อาศัยหน้าที่การบริหาร คือการวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมภพ สุขช่วง (2541, น. 53) ที่กล่าวไว้ว่า การบริหารคือ กระบวนการที่ทำให้งานสำเร็จลงโดยการใช้ทรัพยากรบุคคล และวัตถุด้วยกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การนั้น และยังสอดคล้องกับแนวคิดของสมาน รังสีโยกฤษฎ์ (2537, น.1) ที่ได้อธิบาย การบริหาร หมายถึง

การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน และมัลลิกา ต้นสอน (2545, น.57-58) ก็ได้มีแนวคิดที่สอดคล้องกับสมาน รั้งสิโยกฤษฎ์ ที่ว่า การบริหารหมายถึง การจัดการต่าง ๆ จำเป็นต้องมีทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ คือ บุคคล เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ เพราะประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ และคุณภาพปัจจัยดังกล่าวแล้ว

สรุปได้ว่า การบริหารนั้น หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการจัดการ การทำงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปให้รับผลประโยชน์สูงสุด และการจัดการนั้นจะต้องมีคน มีเงิน วัสดุ อุปกรณ์ ถึงจะบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

ทฤษฎีการบริหาร

ถึงแม้ว่า การบริหารจะเป็นกิจกรรมที่เก่าแก่มีมาคู่ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติตั้งแต่ยุคโบราณกาล แต่เทคนิควิธีการบริหารนั้นยังไม่ปรากฏชัด จนกระทั่งได้มีผู้คิดค้นวิธีการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ขึ้นนั่นก็คือ เทเลอร์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นบิดาแห่งการบริหารได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ 4 ประการ คือ เฟรเดอริก เทย์เลอร์ (Frederick W Taylor, อ้างถึงในธงชัย สันติวงษ์, 2543, น. 47-48)

1. ต้องมีการคิดค้นและกำหนด วิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานที่ทำแต่ละอย่าง คือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดี ตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกัน การจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่าง ๆ ก็จะจ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมดสำหรับส่วนที่เกินมาตรฐาน

2. ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้得人ที่มีคุณสมบัติ ที่ดีที่สุดในตรงตามงานที่จะให้ทำ

3. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีทำงานควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่จะมีรายได้สูงขึ้น จากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

4. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการไปลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

วิธีการต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่ม ที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาวิเคราะห์ และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่มให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อย ๆ

ส่วนเฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol, อ้างถึงในธงชัย สันติวงษ์, 2543, น.49-50) ก็ถือได้ว่าเป็นบิดาของทฤษฎีการจัดการปฏิบัติการ (Operational management theory) หรือบางท่านก็ถือกันว่าเป็นบิดาของการบริหารจัดการสมัยใหม่ เขาเชื่อว่าการบริหารนั้นเป็นเรื่องของทักษะและเขาสนใจที่จะศึกษาองค์การ โดยรวมและมุ่งเน้นที่กิจกรรมการจัดการ (Managerial activities) ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 5 อย่างคือ

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้ เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจำต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

3. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่าง ๆ ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ

4. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

5. การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

นอกจากนั้นเฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol, อ้างถึงใน Edozones, 2556, ออนไลน์) ยังเป็นนักอุตสาหกรรมชาวฝรั่งเศส เป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารองค์การของรัฐขนาดใหญ่ ได้นำเสนอหลักการที่เขาเรียกว่า หลักการจัดการ 14 ประการ (Fayol's Fourteen Principles of Management) ซึ่งมีดังต่อไปนี้ คือ

1.การจัดแบ่งงาน (Division of work) หลักการก็คือการทำให้คนจำนวนมากที่ต้องมาทำงานร่วมกัน ได้มีการจัดแบ่งหน้าที่ตามความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญพิเศษของแต่ละคน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.การมีอำนาจหน้าที่ (Authority) ผู้จัดการต้องสามารถออกคำสั่งได้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้คำสั่งที่ออกไปนั้นมีความถูกต้องและเกิดความรับผิดชอบควบคู่กันไป เมื่อใดที่มีการใช้อำนาจหน้าที่ เมื่อนั้นความรับผิดชอบก็ต้องติดตามไปด้วย

3.ความมีวินัย (Discipline) ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือพนักงานต้องเชื่อฟัง และเคารพกฎเกณฑ์ขององค์การ การที่คนจะมีวินัยที่ดีนั้นเกิดจากความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจที่ชัดเจนระหว่างฝ่ายจัดการและคนทำงาน ทั้งนี้ เมื่อมีการทำผิดกฎระเบียบขององค์การ ก็จะมีผลทำให้ได้รับโทษ

4.เอกภาพของสายบังคับบัญชา (Unity of command) พนักงานหรือลูกจ้างทุกคนจะได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว สายบังคับบัญชาจะมีลักษณะเป็นทอด ๆ ไป แต่ละคนจะรู้ว่าใครคือเจ้านายของตน

5.เอกภาพในทิศทาง (Unity of direction) แต่ละคนในกลุ่มกิจกรรมขององค์การจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน รับแผนเดียว และจากหัวหน้าเดียว

6.ผลประโยชน์ของหมู่คณะจะต้องเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว (Subordination of Individual Interests to the General Interests) คนที่เข้ามาทำงานในองค์การนั้นจะต้องยอมรับว่าผลประโยชน์ขององค์การจะต้องมาเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว

7.มีระบบค่าตอบแทนที่ยุติธรรม (Remuneration) คนทำงานแม้จะต้องเห็นผลประโยชน์ขององค์การเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว แต่องค์การก็ต้องทำหน้าที่จัดระบบค่าตอบแทนให้เหมาะสมแก่ความสามารถและเป็นไปอย่างยุติธรรม

8.ระบบการรวมศูนย์ (Centralization) การรวมศูนย์ในที่นี้หมายถึงระดับของการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีส่วนในการตัดสินใจอย่างไร การจะกระจายอำนาจ หรือรวมอำนาจเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ประเด็นจะอยู่ที่ว่าทำอะไรจึงจะรวมศูนย์ได้ในแต่ละกรณี แนวคิดนี้มองเห็นความจำเป็นขององค์การที่ต้องมีศูนย์รวมอำนาจ

9.สายบังคับบัญชา (Scalar chain) หมายถึงสายบังคับบัญชาจากระดับสูงลงมาสู่ระดับต่ำสุด สายการสื่อสารติดต่อก็คือจะเป็นไปตามนี้ ก็จะเป็นไปตามระดับชั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าสายการบังคับบัญชาก่อให้เกิดการเสียเวลาล่าช้า ก็ให้มีการข้ามชั้นตอนได้ และทั้งนี้ต้องเป็นข้อตกลงระหว่างส่วนงานที่เกี่ยวข้อง

10.ความเป็นระบบระเบียบ (Order) หมายความว่าถึง คนก็ดี หรือวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายก็ดี จะอยู่ในที่อันเหมาะสมในเวลาอันเหมาะสม ความเป็นระบบระเบียบนี้ในส่วนหนึ่งหมายความว่าถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่นคนป่วยงาน ลางาน ก็สามารถมีคนทดแทนได้ เพราะมีความเป็นระบบทำให้รู้งานกัน

11.ความเท่าเทียมกัน (Equity) ในที่นี้ ผู้เป็นหัวหน้าจะต้องมีการตอบสนองต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีเมตตา และยุติธรรม การใช้อำนาจของผู้บริหารจะเป็นไปด้วยหลักการ มิใช่จะทำอะไรได้ตามใจ

12.ความมั่นคง และสามัญฐานะของบุคลากร (Stability of tenure of personnel) ทั้งนี้โดยมองว่า การที่มีคนเปลี่ยนงานบ่อย ๆ นั้นจะทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพ ฝ่ายบริหารควรวางแผนงานให้สามารถมีการทดแทนกำลังคนกันได้ เมื่อมีตำแหน่งว่างลง

13.การริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative) ผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะทำงานออกมาได้ในระดับที่สูง

14.วิญญาณแห่งหมู่คณะ (Esprit de corps) การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้ มีความราบรื่น และความเป็นปึกแผ่น

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber, อ้างถึงใน Edozones, 2556, ออนไลน์) เป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ได้นำเสนอแนวคิดการจัดองค์กร ที่เรียกว่า Bureaucracy เขาเห็นว่าเป็นลักษณะองค์กรที่เป็นอุดมคติที่องค์กรทั้งหลายควรจะเป็น หากได้รับการพัฒนาในระดับที่เหมาะสม โดยสรุปแล้วแนวคิดการจัดองค์กรของเวเบอร์มี 6 ประการมีดังนี้ คือ

1.องค์กรต้องมีการจัดแบ่งงานออกเป็นส่วน ๆ เพื่อให้แต่ละส่วนงานได้มีโอกาสทำงานในส่วนที่ง่ายพอ และมีการกำหนดงานนั้น ๆ ให้ชัดเจนและไม่สับสน (Division of labor)

2.องค์กรนั้นต้องมีสายบังคับบัญชาตามลำดับชั้น (Authority Hierarchy) โดยสำนักงานหรือตำแหน่งต่าง ๆ ถูกจัดให้เป็นลำดับชั้น โดยสำนักงานและตำแหน่งงานที่อยู่ได้หน่วยงาน หรือตำแหน่งงานนั้นจะอยู่ภายใต้การดูแลในระดับสูงขึ้นไป

3.ระบบการคัดเลือกคนนั้นต้องกระทำอย่างเป็นทางการ (Formal Selection) ทุกคนที่เข้าร่วมในหน่วยงานนั้นจะถูกคัดเลือกมาตามความสามารถและคุณสมบัติซึ่งแสดงให้เห็นได้

ด้วยการฝึกอบรม การศึกษาที่ได้รับ และการจัดให้มีระบบการคัดเลือกหรือสอบคัดเลือกอย่างเป็นทางการ

4.องค์การต้องมีระเบียบ และกฎเกณฑ์ (Formal Rules and Regulations) ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถประกันความเป็นเอกภาพในการดำเนินการ และการกำกับการทำงานของพนักงาน ผู้ทำหน้าที่ด้านการจัดการจึงต้องมีกฎเกณฑ์เอาไว้เพื่อเป็นการกำกับพฤติกรรมของทั้งสองฝ่าย

5.ความไม่เลือกที่รักมักที่ชัง (Impersonality) ความจริงคำว่า Impersonality หมายถึงการไม่มีอะไรเป็นพิเศษเป็นการส่วนตัว ไม่มีการถือเอาสายสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นใหญ่ ไม่มีการให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ถ้าจะทำอะไรก็ต้องให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ได้มีการ กำหนดเอาไว้

6.การแยกระบบการทำงานออกเป็นสายอาชีพ (Career Orientation) โดยฝ่าย บริหารเองก็ไม่ใช่เจ้าขององค์การ แต่เป็นนักบริหารหรือนักจัดการที่เข้าสู่ตำแหน่งตาม ความสามารถของตน โดยแยกความผูกพันและความเป็นเจ้าของออกจากกัน คนทำงานแต่ละระดับ ก็ได้รับอัตราค่าตอบแทนอย่างเป็นระบบ มีเลื่อนขั้น และการเติบโตภายในหน่วยงานได้ตามลำดับ

ในขณะที่ลูเธอร์ กุลิก (Luther Gulick, อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2545, น.86) เป็นนัก บริหารอีกท่านหนึ่งที่มีแนวความคิดสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการของ Frederick W.Taylor, Henri Fayol และ Max Weber ซึ่งเป็นผู้คิดรูปแบบการบริหารจัดการโดยมีกิจกรรม 7 ประการมาใช้ในการบริหารจัดการ ในวงการบริหารจะรู้จักกิจกรรมทั้ง 7 ประการนี้เป็นอย่างดี มีคำ ย่อว่า POSDCORB Model มีการนำรูปแบบการบริหารจัดการของลูเธอร์ กุลิก ไปใช้ในการ บริหารองค์กรสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง แนวความคิดที่นำเอามุมมองทั้ง 7 ด้านมาใช้โดยมี รายละเอียดดังนี้

1.P=Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ในอนาคต ซึ่งต้องคำนึงถึงทรัพยากรภายในองค์กร และสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อให้แผนที่ กำหนดขึ้น มีความรอบคอบและสามารถนำไปปฏิบัติได้

2.O=Organizing หมายถึง เป็นการจัดองค์การที่เป็นส่วนราชการโดยจัดแบ่งงาน ตามความชำนาญเฉพาะอย่าง จะพิจารณาปริมาณงาน คุณภาพงาน ขนาดของการควบคุมและ แบ่ง สายงานหลักและสายงานที่ปรึกษา โดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบควบคู่กันไป

3.S=Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าทำงาน เป็นการคัดเลือกบุคคลให้เข้ามา ดำรงตำแหน่งภายในองค์กร โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมให้ได้ใน ปริมาณที่เพียงพอจะทำให้งานสำเร็จได้

4.D=Directing หมายถึง การสั่งการหรือการอำนวยการ เป็นการกำกับดูแล สั่งงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยอาศัยลักษณะความเป็นผู้นำ การจูงใจ ศิลปะการปกครองคน และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บังคับบัญชา

5.Co=Coordinating หมายถึง การประสานงาน เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกฝ่าย ทั้งในระดับสูงกว่า ต่ำกว่า และการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

6.R=Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้บริหารระดับต่าง ๆ โดยมีการติดต่อสื่อสารแบบเป็นลายลักษณ์อักษร

7.B=Budgeting หมายถึง การงบประมาณ เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการควบคุม การปฏิบัติงาน โดยใช้วงงบประมาณ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ การเตรียมขออนุมัติงบประมาณ การเสนอให้ผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นชอบ การดำเนินงานตามงบประมาณ การตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่เสนอขอไว้

นอกจากนี้ลูเธอร์ กุลลิก (Luther Gulick, อ้างถึงใน Edozones, 2556, ออนไลน์) ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับการควบคุม การสั่งการ การประสานงาน จะต้องสร้างขอบข่ายการควบคุม (Span of Control) ให้มีประสิทธิภาพ ต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ประกอบ เช่นจำนวนคนที่เห็นหน้า จำนวนคนที่เห็นลูกน้อง ความสามารถเฉพาะตัวของหัวหน้า ลักษณะเฉพาะของงานที่ทำ และเสถียรภาพขององค์การ อีกสิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงในการบริหารจัดการองค์การคือเอกภาพการควบคุม (Unity of Command) องค์การที่ดีต้องสามารถสร้างโครงสร้างอำนาจภายในองค์การในลักษณะที่มีหัวหน้าฝ่ายบริหารควบคุมและประสานงานต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียว

สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (อ้างถึงในพระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย, 2552, น.15) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ 5 ประการ คือ

1.การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการ และวัตถุประสงค์ของงานนั้น ๆ ไว้ล่วงหน้า

2.การแสวงหา การกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) หมายถึง การแสวงหากำหนดตัวบุคคล และวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

4.การประสานงาน (Co-Ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกัน เพื่อให้มี โอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์กรเป็นหลัก

5.การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้าย เพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต

ดังนั้น จากแนวคิดและทฤษฎีของนักบริหารต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่าการบริหารหมายถึง การดำเนินงานของผู้บริหารที่จะต้องจัดการการทำงานต่าง ๆ ของสมาชิกให้ดำเนินการไปตามระบบวิทยาศาสตร์ คือให้ความสำคัญต่อปริมาณมากกว่าคุณภาพการผลิต แต่การทำงานนั้นจะต้องประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน การควบคุม การประเมินผลงาน เป็นต้น เพื่อให้งานที่วางไว้และกำหนดไว้ดำเนินไปอย่างสะดวกรวดเร็ว

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ล้วนเป็นนักบริหารในต่างประเทศ ส่วนนักบริหารหรือนักวิชาการในประเทศไทย ที่ได้เสนอแนวคิดความหมายการบริหารและองค์ประกอบการบริหารนั้นดังต่อไปนี้ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต) (2539, น.2-3) ได้กล่าวว่า การบริหารหมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กรอำนวยการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และ การควบคุม (Controlling) แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง 5 ประการ จะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อกันทางปฏิบัติแล้ว คนไทยเราก้บริหารบ้านเมืองแบบนี้มานานแล้วหน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์กรตั้งแต่สมัยโบราณ

สุปรีชา กมลาศน์ (2545, น.2) อธิบายว่า แนวคิดการบริหารได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จนเกิดเป็นทฤษฎีการบริหารที่มุ่งจะวิเคราะห์ศึกษาถึงการบริหารอย่างเป็นระบบ โดยสอดคล้องกับทฤษฎีของ เฮนรี ฟาโยล นักบริหารชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้วางรากฐานสำคัญของทฤษฎีการบริหารทั่วไปอันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ทฤษฎีอันหนึ่งที่ว่าด้วยหน้าที่ในการบริหาร 5 ประการคือ การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม ต่อมาได้พัฒนาและปรับปรุงจนกลายเป็นตำราการบริหาร เช่น ทฤษฎีของลูเธอร์

กุติก ศาสตราจารย์การบริหารรัฐกิจชาวอเมริกัน ที่ได้ขยายแนวคิดของฟาโย กำหนดหน้าที่ในการบริหารที่เรียกกันว่า POSDCoRB : Planning (การวางแผน) Organizing (การจัดองค์การ) Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) Coordinating (การประสานงาน) Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) Budgeting (การงบประมาณ) ส่วนสุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎ์ (2536, น.12) ได้มีความคิดเห็นสอดคล้องกับเฮนรี ฟาโยในเรื่องของการบริหารทางวิทยาศาสตร์ ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน

สรุปได้ว่า นักบริหารหรือนักวิชาการของเมืองไทยนั้น ก็ได้ให้ความหมายของการบริหารไม่ต่างจากนักบริหารต่างประเทศ ดังนั้นการบริหารงานทุกอย่างล้วนต้องพึ่งพาผู้บริหารเป็นหลัก และตัวผู้บริหารเองจะต้องใช้กลยุทธ์หรือวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการงานของตนและส่วนรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามที่พระมหากษัตริย์ วชิรเมธี (2550, น. 25-32) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง และมีธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน ก็จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง และผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์การ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด

ความเป็นมาและความหมายของวัด

“วัด” ในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นครั้งแรกในแดนดินอันเป็นที่กำเนิดของพระพุทธศาสนา คือชมพูทวีปหรือประเทศอินเดียในปัจจุบัน ก่อนที่จะเกิดขึ้นในประเทศไทยหรือประเทศอื่น และเป็นที่ยอมรับนับถือของพระพุทธศาสนา ที่เชื่อดังนั้น เพราะเกิดจากการสันนิษฐานจากประเพณีอย่างหนึ่ง กล่าวคือในประเทศอินเดียตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาลมีประเพณีอย่างหนึ่ง คือ เมื่อบุคคลผู้เป็นที่รักและเคารพนับถือตายลง พวกบรรดาญาติจะนำอัฐิหรือกระดูกที่เผาแล้ว ไปฝังไว้ในเนินดิน ประเพณีนี้ได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงสมัยพุทธกาล (วิบูลย์ ธีสุวรรณ, 2539, น.5) ดังนั้นในอินเดียสมัยก่อนพุทธกาลและสมัยพุทธกาลมีการสร้างสถูปเจดีย์สำหรับบรรจุอัฐิหรือกระดูกของคนตายผู้เป็นที่เคารพรักจนกลายเป็นประเพณีแล้วค่อย ๆ พัฒนารูปแบบมาเป็นสถูป เจดีย์ และมีการตกแต่งพุทธศิลป์ประกอบ ๆ บริเวณนั้นและอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถูปเจดีย์ที่เชื่อมโยงไปสู่ความเชื่อและอุดมคติตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน จึงได้เกิดพัฒนาการ

และเกิดเป็นวัด ดังนั้นวัดที่เกิดขึ้นในสมัยหลังจึงมักสร้างขึ้นในบริเวณมหาพุทธเจดีย์สถาน เช่น ที่บริเวณพระธรรมิกเจดีย์ ณ ตำบลมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงปฐมเทศนาและการสร้างวัดในอดีตนั้นคงจะสร้างสถูป เจดีย์ วิหาร และโบสถ์ขึ้นเป็นประธานของวัดซึ่งถือเป็นเขตพุทธาวาสก่อนแล้วจึงสร้างกุฏิสงฆ์และอาคารอื่น ๆ ขึ้นในเขตสังฆาวาสภายหลัง (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2539, น.15) จากมูลเหตุดังกล่าวจึงมีการสร้างวัดขึ้นมา 2 อย่างคือ 1) วัดพุทธเจดีย์ ได้แก่ วัดซึ่งสร้างเป็นพุทธเจดีย์ที่บรรจุพระบรมธาตุ ถือว่าเป็นหลักพระพุทธศาสนาในที่แห่งหนึ่งอาจจะมีวิหาร เพื่อเป็นที่ชุมนุมสงฆ์หรือสำหรับผู้มาสักการะเจดีย์สถานนั้น ๆ 2) วัดอนุสาวรีย์ ได้แก่ วัดซึ่งเป็นสถูปบรรจุอัฐิธาตุของท่านผู้ทรงคุณธรรมในพระศาสนา เช่น ชันครูอาจารย์ ซึ่งเป็นที่นับถือว่าเป็นบุรุษพิเศษ ซึ่งได้มรณภาพไป และหลังจากเผาศพจึงก่อสถูปบรรจุอัฐิธาตุดังกล่าวตามประเพณีในอินเดีย แต่อุทิศให้เป็นเรือนพระพุทธศาสนาด้วย (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2471, น.18)

ภายหลังเมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในโลก ในช่วงปฐมโพธิกาลหลังการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าในระยะเริ่มแรกนั้นพระสงฆ์ยังมีจำนวนไม่มากและยังไม่มีที่อยู่อาศัยประจำ พระสงฆ์สาวกได้จาริกไปยังแคว้นแคว้นต่าง ๆ เพื่อประกาศหลักธรรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ยังไม่มีการสร้างวัดและที่พักอาศัยอยู่ประจำในที่แห่งเดียวเป็นเวลานาน ๆ พระพุทธองค์ยังไม่ได้อนุญาตการสร้างวัดและยังมิได้ทรงบัญญัติการอยู่จำพรรษาแก่พระภิกษุสงฆ์ ส่วนมูลเหตุแห่งการสร้างวัดขึ้นเป็นครั้งแรกในพระพุทธศาสนานั้น ก็เนื่องมาจากการที่พระเจ้าพิมพิสารได้รับฟังพระธรรมเทศนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว และได้ดวงตาเห็นธรรมคือบรรลุโสดาบันบังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ได้ประกาศพระองค์เป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ และต่อมาจึงได้ดำริหาสถานที่ ๆ เหมาะสมสำหรับพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกพักอาศัย ซึ่งสถานที่นั้นได้แก่ สวนเวฬุวัน ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารได้ถวายให้เป็นวัดสำหรับพักอาศัยแด่พระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์สาวกซึ่งถือได้ว่าวัดนั้นเป็นแห่งแรกในทางพระพุทธศาสนาด้วย (พระมหาทณงชัย บุรณพิสุทธิ์, 2545, น.25) หลังจากนั้น พระพุทธองค์ก็ทรงอนุญาตการอยู่ในอารามหรือวัดแก่พระภิกษุสงฆ์สาวก อุบาสก อุบาสิกา อื่น ๆ ในที่ต่าง ๆ ตามที่พุทธบริษัทผู้มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาถวาย เช่น วัดเชตวันมหาวิหาร วัดบุพพาราม เป็นต้น

สำหรับการเกิดขึ้นของวัดในประเทศไทยนั้น สันนิษฐานได้จากการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ 218 ปี ในสมัยนั้นพระเจ้าอโศกมหาราชมีอำนาจยิ่งใหญ่ในชมพูทวีปพระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เป็นผู้อุปถัมภ์ในการทำสังคายนาครั้งนั้น เพื่อชำระเสียนหนามคือการปลอมบวชของพวกเดียรถีย์ และภายหลังจากการทำสังคายนาครั้งนั้นเรียบร้อย พระเจ้าอโศกมหาราชจึงได้ทรงส่งพระสงฆ์องค์อรหันต์เป็นสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและนอกประเทศรวม 9 สายคือ

1. พระมหาเทวเถระ ไปยังมหิสสกมณฑล ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของแม่น้ำโคธาวารี อยู่ทางภาคใต้ของประเทศอินเดีย อันได้แก่แคว้นไมซอร์ในปัจจุบัน
2. พระรักจิตเถระ ไปยังวนวาสีประเทศ ซึ่งอยู่ในเขตกนรา แคว้นบอมเบย์ในปัจจุบัน
3. พระมหาธัมมรักจิตเถระ ไปยังมหารัฐประเทศ อันได้แก่ อันธรประเทศในปัจจุบัน
4. พระมัชฌันติกเถระ ไปยังแคว้นกัษมีระ และคันธาระ อันได้แก่แคว้นแคชเมียร์ ประเทศอัฟกานิสถานในปัจจุบัน
5. พระมัชฌิมเถระ ไปยังหิมวันตประเทศ อันได้แก่ประเทศเนปาล ในปัจจุบัน
6. พระมหารักจิตเถระ ไปยังโยนกประเทศ อันได้แก่แคว้นแคนดากาเตรียนในเปอร์เซียปัจจุบัน
7. พระธัมมรักจิตเถระ ไปยังอปรันตชนบท ซึ่งอยู่ริมฝั่งชายทะเลทางทิศเหนือของบอมเบย์
8. พระโสณเถระกับพระอุตตรเถระ มายังสุวรรณภูมิอันได้แก่ประเทศพม่าและประเทศไทยในปัจจุบัน
9. พระมหินทเถระกับพระนางสังฆมิตตาเถรี ไปประเทศลังกา

การสังคายนาครั้งที่ 3 นี้เอง ได้ส่งผลให้พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปยังนานาประเทศอันรวมถึงประเทศไทยด้วย (พิฑูร มลิวัดย์ และไสว มาลาทอง, 2533, น.122-123) เมื่อพุทธศาสนาแพร่หลายมาสู่ประเทศไทย คนไทยส่วนใหญ่ได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยครั้งนั้น และได้ร่วมกันสร้างวัดไว้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสถานบันศาสนา สำหรับเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณรแล้ว ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์กลางของชุมชนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

และในปัจจุบันนี้ก็ได้มีองค์การและนักวิชาการต่าง ๆ ได้อธิบายความหมายของวัดไว้มากมาย เช่น คำว่า วัด จัดเป็นสถานที่ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปกติมีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ รวมทั้งมีพระภิกษุสงฆ์อยู่อาศัย และคำว่า “วัด” นั้น เป็นคำเรียกชื่อศาสนสถานแบบคำไทย โดยที่มาของคำว่า “วัด” นี้ ยังไม่มีข้อยุติ ด้วยบางคนอธิบายว่า มาจากคำว่า “วตุวา” ในภาษาบาลี แปลว่า เป็นที่สนทนาธรรม บ้างก็ว่ามาจาก “วัตร” อันหมายถึงกิจปฏิบัติหรือหน้าที่ของพระภิกษุที่พึงกระทำ หรือแปลอีกอย่างว่าการจำศีล ซึ่งวัด (วัตร) ตามนัยยะนี้จึงน่าจะหมายถึงสถานที่ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ใช้เป็นที่พักจำศีลภาวนา หรือสถานที่ที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ปฏิบัติภารกิจที่พึงกระทำนั่นเอง แต่ก็มีบางคนสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “วัดวา” อันหมายถึงการกำหนดขอบเขตของดินแดนที่สร้างเป็นศาสนสถาน เพราะวัดกับวา มีความหมายอย่างเดียวกัน คือการสอบขนาด หรือปริมาณ

ของสิ่งต่าง ๆ เช่น ความยาว ความกว้าง เป็นต้น วัดในนัยยะอย่างหลังนี้จึงหมายถึง พื้นที่ (ความหมายของวัด, 2552,ออนไลน์)

อย่างไรก็ตาม กรมการศาสนา (2540, น.223) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ว่า เป็นสถานที่ทางศาสนามีเสนาสนะและอาคารวัดต่าง ๆ เป็นที่พำนักอยู่อาศัยปฏิบัติพระธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของพุทธบริษัทโดยทั่วไป ส่วน พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2551, น. 869) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ว่า เป็นสถานที่ทางพระพุทธศาสนาแม่โบราณ เป็นคำเรียกรวมที่ดินและอาคาร เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลา กุฏิ เป็นต้น ที่มีความถูกต้องได้รับอนุญาตให้ตั้งวัดถูกต้องตามกฎหมายแล้ว และเป็นนิติบุคคล ส่วนที่פקสงฆ์ที่ยังมิได้รับรองให้เป็นวัดเรียกว่า ที่פקสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาทนต์ชัย บุรณพิสุทธิ์ (2545, น. 18) ที่กล่าวไว้ว่า วัดนั้นถือได้ว่าเป็นที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อเข้าถึงทฤษฎีธรรมสุขวิหารธรรม จึงเรียกว่า “วิหาร” เป็นสถานที่ที่มีความสงบ ร่มรื่น ร่มเย็นทั้งกายและใจเหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรมให้ก้าวหน้าจึงเรียกว่า “อาราม” ส่วนคนไทยเรียกสถานที่ของนักบวช หรือผู้บำเพ็ญพรหมจรรย์เช่นนั้นว่า “วัด” เพราะสถานที่ดังกล่าวใช้เป็นวัด ภูมิธรรมของปัญญาของศาสนิกชนผู้มาวัด ว่าสามารถประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าได้มากน้อยแค่ไหน โดยนัยนี้ วัดจึงหมายถึงสถานที่สำหรับพักให้เย็น หรือทำให้ห่างไกลออกไป กล่าวคือ พัดให้ความร่าร้อนที่เกิดจากกิเลส คือ ราคะ คิ โทสะ คิ และโมหะ คิ อัน ได้แก่ ไฟ คือ ราคะ ไฟ คือ โมหะ ไฟ คือ โลภะ ให้หมดไป หรือห่างไกลออกไปจากจิตใจก่อให้เกิดความร่มรื่นทั้งกาย วาจา และใจ เพราะเป็นที่พำนักของผู้มีบาปกรรมอันสงบระงับแล้ว เรียกว่า “สมณะ” เป็นที่อยู่ของผู้เห็นภัยในวัฏฏะและปัญหาที่เป็นภัยต่อสังคมที่เรียกว่า “ภิกษุ” เป็นผู้ละเว้นห่างไกลจากความชั่วทุกรูปแบบที่เรียกว่า “บรรพชิต”

ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, น.1059) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ย่อ ๆ ว่า เป็นสถานที่ทางศาสนาโดยปกติมี โบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวช ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมวรนายก (2546, น.164) ที่กล่าวว่า วัด หมายถึง ที่อยู่ของพระ (นักบวช) ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นดินแดนแห่งพระรัตนตรัยสำหรับชุมชนมี 3 เขต คือ เขตพุทธาวาส เขตธรรมาวาส และเขตสังฆาวาส และยังสอดคล้องกับบุญร่วม เทียมจันทร์ (2546, น.39) ที่กล่าวว่า วัด หมายถึง ที่อยู่ของพระสงฆ์เป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรและประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา ส่วนพลสันท์ โพธิ์ศรีทอง (2538, น.197) ได้ให้ความหมายไว้ไม่แตกต่างกันนัก โดยกล่าวว่า วัด หมายถึง ศาสนสถานประกอบกิจกรรมของชาวพุทธ เป็นที่อยู่ของบรรพชิต (พระสงฆ์และสามเณร) และฆราวาสที่เกี่ยวข้อง เป็นที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม ตลอดจนการเผยแผ่ศาสนาธรรมของชาวพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับสุนทร สุภูตะโยธิน (2540, น.42) ที่กล่าวว่า วัด หมายถึง

ที่พำนักสงฆ์ เป็นที่ประกอบศาสนกิจและบำเพ็ญกุศล เป็นสถาบันการศึกษาอบรมของพระสงฆ์และ
 เยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาเป็นศูนย์กลางของการสมาคมพบปะสังสรรค์ ปรึกษาหารือและ
 บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า วัด หมายถึง ที่ดินและอาคารต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น กุฏิ
 วิหาร อุโบสถ ศาลา เป็นต้น ที่สำคัญพักอาศัยของพระสงฆ์ และเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมใน
 การทำบุญต่าง ๆ ทางศาสนาสำหรับพุทธศาสนิกชน เช่น ไหว้พระ สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม เป็นต้น

ประเภทของวัด

เมื่อทำความเข้าใจกับความหมายของวัดแล้ว ก็ต้องมีรู้จักกับประเภทของวัด เพราะวัดเป็น
 สถานที่ทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย
 และประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมและบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัท
 ทั้งหลาย และเป็นสถานที่ในการให้การศึกษอบรมจัดเถลानุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
 ดังนั้นจึงขอแบ่งประเภทของวัดนำเสนอออกเป็น 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. แบ่งประเภทวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม (2542, น.8) ได้กล่าวว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.
 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 31 ได้แบ่งวัด
 ออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ได้แก่ “อาราม” ตามที่ได้บัญญัติไว้ใน
 มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์ โดยได้รับ
 พระราชทานวิสุงคามสีมาเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังฆกรรมตามพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์
 นับว่าเป็นวัดที่สมบูรณ์ทั้งทางกฎหมายและทางพระวินัยทุกประการ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของ
 วัดในกิจการทั่วไป

2. สำนักสงฆ์ ได้แก่ วัดที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งวัดแล้ว แต่ยังมีได้รับ
 พระราชทานวิสุงคามสีมา รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้น ตามความในมาตรา 9
 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และวัดที่สร้างขึ้นก่อน ร.ศ. 121 ซึ่งยังมีได้
 รับพระราชทานวิสุงคามสีมาด้วย

2. แบ่งประเภทวัดตามกรมการศาสนา

ส่วนกรมการศาสนา (2540, น. 226) ได้แบ่งประเภทของวัดตามสถานภาพออกเป็น 3
 ประเภท คือ

1. พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช
 ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ที่ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงตำแหน่งมา

หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้นหรือทรงปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย ใน พ.ศ. 2447 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้ทรงวางระเบียบให้วัดหลวงทั้งปวงมีเกียรติใช้คำว่า “พระ” นำหน้าวัดและปูชนียสถานต่าง ๆ จึงเป็นว่าพระอาราม พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ พระปราสาท และพระมณฑป เป็นต้น อีกทั้งทรงแบ่งชั้นพระอารามหลวงตามลำดับความสำคัญออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

(1) พระอารามหลวงชั้นเอก ได้แก่พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ ทั้งเป็นพระอารามใหญ่โต และมีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ วัดที่บรรจุบรมอัฐิ หรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง เช่น มีเจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมา เป็นวัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญหรือวัดมีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป พระอารามหลวงชั้นเอก ยังแบ่งออกต่อไปอีก 3 ระดับจากสูงไปต่ำ คือ (1) ราชวรมหาวิหาร (2) ราชวรวิหาร (3) วรวิหาร

(2) พระอารามหลวงชั้นโท ได้แก่พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ แต่ไม่เป็นพระอารามใหญ่โตและไม่มีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต มีเจดีย์สถานสำคัญหรือที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ก็พระอารามหลวงชั้นโท ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก 4 ระดับจากสูงไปต่ำ คือ (1) ราชวรมหาวิหาร (2) ราชวรวิหาร (3) วรวิหาร (4) รววิหาร

(3) พระอารามหลวงชั้นตรี ได้แก่พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงตำแหน่งหรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้นหรือทรงปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงมีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นต่ำขึ้นไป พระอารามหลวงชั้นตรี ยังแบ่งออกต่อไปอีก 3 ระดับจากสูงไปต่ำคือ (1) ราชวรวิหาร (2) รววิหาร (3) สามัญไม่มีสร้อยต่อคำท้าย คงใช้เฉพาะชื่อวัดเท่านั้น

2. วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัดโดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทำนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับ วัดราษฎร์หมายถึงวัดทั้งชนิดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ที่มีใ้คนนับเข้าเป็นพระอารามหลวง

3. วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้าง วัดร้างโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคลอยู่โดยสมบูรณ์และมีโอกาสที่จะเป็นวัดมีพระสงฆ์ได้อีก โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระสงฆ์ พ.ศ. 2514

3.แบ่งประเภทตามจุดมุ่งเน้นของวัด

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2538, น.78) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “จารึกไว้ในพระพุทธศาสนา จารึกในการศึกษา” ว่า วัดสามารถจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ

1.วัดที่มุ่งพัฒนาถาวรวัตถุให้มีความโอ้อ่า มีเสนาสนะใหญ่โต วัดประเภทนี้ใช้ทุนรอนมาก มีผู้อุปถัมภ์เป็นพิเศษหรือเจ้าอาวาสมีคุณลักษณะพิเศษหารายได้เข้าวัดได้มาก เงินที่ได้มาส่วนใหญ่จากคนทั่วไปไม่ใช่คนในท้องถิ่น

2.วัดที่มุ่งเน้นปริยัติ มุ่งให้ประชาชน พระเณรได้ศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ วัดประเภทนี้ใช้ทุนรอนไม่มากนัก แต่มีกิจกรรมเพื่อการศึกษาในวัดสม่ำเสมอ

3.วัดที่มุ่งการปฏิบัติ เช่น วิปัสสนาธุระ เน้นการสร้าง ความสงบในจิตใจวัดประเภทนี้มักทำให้วัดคล้ายธรรมชาติ มักลงทุนในสิ่งก่อสร้างน้อย

4.แบ่งตามนิกายของพระสงฆ์

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม (2542, น.70) กล่าวไว้ว่า ในกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ข้อ 4 กำหนดให้การปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้น ให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ดังนั้นจึงแบ่งประเภทวัดตามสังกัดนิกายได้ 2 ประเภท

1.วัดมหานิกาย เป็นวัดที่สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของมหานิกาย

2.วัดธรรมยุต เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของคณะธรรมยุต

5. แบ่งตามจำนวนบุคลากรในวัด

พระมหาสิทธิการ (2543, น.130) ได้ให้ทัศนะว่า วัดที่มีขนาดใหญ่ มีพระภิกษุสามเณรเกิน 20 รูปขึ้นไป ส่วนจำนวนของพระภิกษุเกี่ยวข้องกับกรทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ตามพระวินัย ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า สงฆ์จตุวรรค (4 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกอย่าง ยกเว้นปวารณา ให้ผ้ากฐินอุปสมบท และอัฏฐานสงฆ์ปัจฉิมวรรค (5 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้คือ ปวารณา ให้ผ้ากฐินอุปสมบทในปัจจุบันชนบท สงฆ์ทศวรรค (10 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้คืออุปสมบทในมัธยมประเทศ และสังฆกรรมอื่น ๆ ยกเว้นอัฏฐานสงฆ์วิสติวรรค (20 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกอย่าง จากหลักเกณฑ์นี้สามารถแบ่งขนาดของวัดโดยใช้บุคลากรภายในวัดโดยอนุโลม และให้ความสัมพันธ์กับภารกิจของวัดทั้ง 6 ด้าน ได้ดังนี้

1. วัดขนาดเล็ก ได้แก่วัดที่มีบุคลากรในวัดน้อยกว่า 10 รูป/คน
2. วัดขนาดกลาง ได้แก่วัดที่มีบุคลากรในวัด 10-19 รูป/คน
3. วัดขนาดใหญ่ ได้แก่วัดที่มีบุคลากรในวัด 20 รูป/คน ขึ้นไป

จากประเภทของวัดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ว่า วัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีอยู่ 2 อย่าง คือวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและวัดที่เป็นสำนักสงฆ์ แต่สามารถแบ่งวัดตามสภาพของวัดได้ 3 ประเภท คือ 1. พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์ 2. วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้อนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัด โดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการ 3. วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้าง วัดที่แบ่งตามจุดมุ่งเน้นของวัดจัดได้เป็น 3 ประเภท คือ เน้นการก่อสร้าง เน้นการศึกษา และเน้นการปฏิบัติ ถ้าแบ่งตามสังกัดนิกายแบ่งได้ 2 ประเภท คือ วัดสังกัดมหานิกายและวัดสังกัดธรรมยุต ซึ่งวัดสังกัดมหานิกายกับวัดธรรมยุตนั้นมีสภาพเหมือนกันโดยกฎหมายและบริหารวัดในรูปแบบเดียวกัน แต่วัดธรรมยุตมีจำนวนน้อยกว่า และเขตการปกครองไม่ตรงตามเขต การปกครองของทางอาณาจักร และวัดที่แบ่งตามบุคลากรในวัด แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือวัดขนาดเล็ก วัดขนาดกลาง และวัดขนาดใหญ่ ตามจำนวนบุคลากรและขนาดที่เหมาะสม

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด

การสร้างวัดมีมาแต่โบราณกาล เมื่อประชาชนมีจิตศรัทธาในบรรพบุรุษศาสนาได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด ก็มักจะสร้างวัดขึ้นแล้วนิมนต์พระสงฆ์ไปพำนัก เพื่อบำเพ็ญบุญกุศลประกอบศาสนกิจ ตามประเพณีที่สืบต่อกันมา ในอดีตวัดเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้เป็นสถานศึกษาอบรม ให้มีความรู้ในด้านวิชาชีพ ตำราแพทย์แผนไทย และศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เป็นสถานที่ทำบุญบำเพ็ญกุศล เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครอง รวมทั้งเป็นที่พึ่งทางจิตใจ

ของประชาชน ดังนั้น วัดจึงเป็นสถานที่ที่สำคัญยิ่งในการสืบทอดพระพุทธศาสนาตลอดมา จึงถือได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยทั้งอดีตและปัจจุบัน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.3)

อนึ่งวัดนั้นจัดได้ว่า เป็นหน่วยงานปกครอง และหน่วยดำเนินการของคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด และเป็นฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนา หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการวัด ทรงตราไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม อันเป็นสถาบันสูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมายตามความในมาตรา 31 และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535) วัดวาอารามจึงได้รับการคุ้มครอง จากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่น ๆ วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ดังเช่นบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ ที่จะพึงมีได้เฉพาะบุคคลธรรมดา แต่เพราะวัดมิใช่บุคคลโดยตรง แสดงเจตนาในการใช้สิทธิและหน้าที่เองมิได้ จึงจำเป็นต้องมีผู้แทนกฎหมาย คณะสงฆ์จึงบัญญัติไว้ในมาตรา 31 วรรคสามว่า “ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงเป็นผู้ปกครองวัดตามมาตรา 36 และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา 31 วรรค 3 ทั้งมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 4 ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง แม้ตำแหน่งรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสก็ต้องถือว่ามีความสำคัญไม่น้อย เมื่อมีความสำคัญเช่นนี้ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จึงควรได้ศึกษาหน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสให้ชัดเจนตามลำดับ คือ หน้าที่เจ้าอาวาส 1 อำนาจเจ้าอาวาส 1 หน้าที่และอำนาจอื่น 1 (กรมการศาสนา, 2543, น.76-77)

หน้าที่เจ้าอาวาส “มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและภิกษุสงฆ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือ คำสั่งของมหาเถรสมาคม
3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและภิกษุสงฆ์
4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

หน้าที่เจ้าอาวาสดังกล่าวมานี้ ในมาตราที่ 37 เป็นหน้าที่โดยภาพรวม มีลักษณะงานอย่างกว้าง ๆ มิได้ชี้ชัดถึงวิธีปฏิบัติแต่อย่างใด เพราะวิธีปฏิบัตินั้นได้กำหนดหรือจะกำหนดไว้ในกิจการประเภทนั้น ๆ แต่พอกำหนดได้โดยลักษณะงานเป็น 4 คือ

- 1.หน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม
- 2.บำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี
- 3.จัดกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- 4.จัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

การบำรุงรักษาวัด หมายถึง การก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงและตกแต่ง การกำหนดแบบแปลนแผนผัง ซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำด้วยแรงงาน และแรงความคิดอันเป็นความคิดสร้างสรรค์ และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ศาสนสถานและศาสนวัตถุของวัดวาอารามต่าง ๆ จักได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปด้วยดี ด้วยหน้าที่เจ้าอาวาสข้อนี้

การจัดกิจการของวัด หมายถึง การจัดกิจการของวัดตามหน้าที่ผู้ปกครองวัด และหน้าที่จัดกิจการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล กิจการของวัดโดยซึ่งหมายถึงกิจการ 5 ประเภท คือ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ซึ่งมีวิธีปฏิบัติตามจารีตประเพณีอันดีงาม ส่วนกิจการที่ต้องจัดการแทนวัดในฐานะผู้แทน เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี กิจการเหล่านี้ เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปด้วยดี คือเป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผน หรือจารีตว่าด้วยการนั้น

การจัดการศาสนสมบัติ หมายถึง การดูแลและรักษา การใช้จ่าย การจัดหาทรัพย์สินของวัด ตลอดจนการบัญชีทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนสมบัติของวัดที่ตนเป็นเจ้าอาวาสให้เป็นไปด้วยดี คือ ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

- 1.หน้าที่ในการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด
- 2.ปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด
- 3.สอดส่องบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด

ปกครอง หมายถึง การคุ้มครองปกป้องรักษาให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ได้เป็นอยู่ด้วยความผาสุก ให้ความอนุเคราะห์ในส่วนที่อยู่อาศัยและปัจจัยตามสมควร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ดังกล่าวด้วยพรหมวิหารธรรมตามสมควรแก่เหตุ

สอดส่อง หมายถึง การตรวจตราและเอาใจใส่ดูแลการประพฤติปฏิบัติของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม รวมถึงควบคุมและบังคับบัญชาบรรพชิต และคฤหัสถ์ดังกล่าวให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งมหาเถรสมาคม และรวมถึงการว่ากล่าวแนะนำชี้แจงเกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งวัดและพระศาสนาอันเป็นส่วนรวม

หน้าที่เป็นธุระจัดการศึกษาและอบรม

1. ในการจัดการศาสนศึกษา
2. ในการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย

การจัดการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ให้แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกบาลีและทั้งแผนกธรรม (รวมถึงธรรมศึกษาด้วย) หรือเฉพาะแผนกใดแผนกหนึ่ง ซึ่งยึดแบบแผนจารีตประเพณีที่โดยปฏิบัติสืบมาโดยตรง ได้แก่การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาแผนกบาลีและแผนกธรรม หรือการให้พระภิกษุสามเณรไปเรียนที่วัดใกล้เคียงซึ่งมีสำนักศาสนศึกษาดังกล่าว

การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย หมายถึง การจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตตามวิธีการที่กำหนดไว้ในคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. 2528 และการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่คฤหัสถ์ในรูปแบบอื่น ๆ รวมถึงการฝึกอบรมระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เช่น การทำกิจวัตรประจำวัน การฝึกซ้อมสวดมนต์ การฝึกซ้อมเรื่องสังฆกรรมและพิธีกรรมทางพระศาสนาตลอดจนฝึกอบรมการปฏิบัติศาสนกิจของคฤหัสถ์ เช่น การทำวัตรสวดมนต์ ประจำวัดพระ การสมาทานอุโบสถศีลและปฏิบัติศาสนพิธีอื่น ๆ

หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เป็นหน้าที่เชื่อมโยงผูกพันกับสังคมทั้งส่วนวัดและนอกวัด และเป็นหน้าที่อันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมซึ่งพอแยกได้โดยลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. อำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่ขอใช้วัดเป็นที่จัดบำเพ็ญกุศลทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม
2. การอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดเอง ทั้งเป็นการประจำและเป็นการจร
3. การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด แต่ขอรับคำปรึกษาและความอนุเคราะห์อุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด
4. การสร้างสถานที่ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลพิธีต่าง ๆ เช่น การสร้างฌานสถาน เป็นต้น

หน้าที่เจ้าอาวาสข้อนี้ มีค่าที่จะต้องวิเคราะห์ คือ คำว่า “ตามสมควร” คือ ต้องให้การบำเพ็ญกุศลที่เกิดจากการอำนวยความสะดวกนั้น ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผน ไม่มีสิ่งที่เป็นภัย เช่น อบายมุข แฝงอยู่

อำนาจเจ้าอาวาส หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปการะแก่การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาสเพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปด้วยดี เป็นสิ่งที่มีอยู่กับหน้าที่เจ้าอาวาส มีไว้เพื่อใช้บังคับบัญชาผู้อยู่ในบังคับบัญชา โดยเฉพาะเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ดังในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตราที่ 38

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

1. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
2. สั่งให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
3. สั่งให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้น ประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งสั่งได้โดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบ หรือ คำสั่งมหาเถรสมาคม

อำนาจเจ้าอาวาสตามมาตรา 38 นี้ เป็นอำนาจเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือผู้ที่เข้ามาอยู่ในปกครอง และผู้อยู่ได้ปกครอง แยกพิจารณาได้ 3 ประการ คือ

1. อำนาจรับคนเข้า
2. อำนาจเอาคนออก
3. อำนาจสั่งลงโทษ

อำนาจ 1 หมายถึง อำนาจที่เจ้าอาวาสต้องใช้ดุลยพินิจในการรับคนเข้ามาอยู่ในวัดทั้งที่จะอยู่ประจำหรือเป็นการชั่วคราว ซึ่งอาจแยกเป็น 2 คือ

1. ห้ามมิให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์เข้าไปอยู่ในวัดโดยพลการ
2. อนุญาตให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์เข้าอยู่ในวัด

การห้ามและการอนุญาตดังกล่าวมานี้ เป็นอำนาจโดยตรงของเจ้าอาวาส จึงถือว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้คัดเลือกคนเข้าวัดคู่กับตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ ซึ่งเป็นตำแหน่งรับคนเข้าเป็นพระภิกษุสามเณร อันเป็นสมาชิกชั้นในแห่งพระพุทธศาสนา การรับหรือไม่รับบรรพชิตหรือคฤหัสถ์เข้าอยู่ในวัด เป็นอำนาจโดยตรงของเจ้าอาวาส ส่วนการรับหรือไม่รับคนเข้าเป็นบรรพชิตเป็นภาระโดยตรงของพระอุปัชฌาย์ การที่สั่งฆมณฑลจะได้คนดีเข้าอยู่วัดหรือจะได้คนดีเข้าเป็นสมาชิกชั้นในของพระพุทธศาสนา เป็นอำนาจและภาระของเจ้าอาวาสและพระอุปัชฌาย์โดยแท้

อำนาจ 2 หมายถึง อำนาจที่เจ้าอาวาสจะต้องใช้ดุลยพินิจในการคัดคนไว้หรือให้คนออกไปจากวัด ซึ่งแยกออกเป็น 2 ประการ คือ 1. ให้คนดีอยู่ในวัด 2. ให้คนไม่ดีออกจากวัด

การให้คนดีอยู่ในวัด เป็นอำนาจโดยตรงของเจ้าอาวาส การเช่นนี้ ย่อมถือได้ว่าเป็นการปกป้องคุ้มครองคนดีให้มีที่อยู่อาศัย เพื่อให้มีโอกาสได้ฝึกฝนสร้างคุณงามความดีเป็นการสงเคราะห์

คนดีโดยควรแก่ฐานานุกรม ย่อมเป็นอำนาจสำคัญอย่างหนึ่งของเจ้าอาวาส แต่มิได้แสดงให้เห็นปรากฏ
 ย่อมเป็นไปตามสังขาร

ส่วนการให้คนไม่ได้ออกไปจากวัด ก็เป็นอำนาจโดยตรงอีกอันหนึ่งของเจ้าอาวาส อำนาจนี้
 ย่อมมีองค์ประกอบอันชัดเจนคือ จะสั่งได้เฉพาะผู้ที่ไม่ตั้งอยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสและโอวาทนั้น
 เป็นโอวาทอันชอบด้วยหน้าที่เจ้าอาวาสตามความในมาตราที่ 37 ถ้าโอวาทนั้น เป็นโอวาทอันชอบ
 ด้วยหน้าที่แล้ว ผู้ถูกสั่งไม่อยู่ในโอวาท เจ้าอาวาสจึงจะสั่งให้ออกไปเสียจากวัดได้และถ้าผู้ถูกสั่งขัด
 ขืน ย่อมเป็นความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 45 แต่ถ้า
 โอวาทหรือคำสั่งไม่ชอบด้วยหน้าที่เจ้าอาวาส โอวาทหรือคำสั่งนั้น ย่อมไม่มีผลให้ผู้ถูกสั่งหรือผู้รับ
 โอวาทต้องปฏิบัติตาม กลับจะเป็นการใช้อำนาจในทางมิชอบ เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสต้องรับผิดชอบ
 ในฐานะเจ้าพนักงานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญาได้ ข้อนี้ต้องระวัง

อำนาจ 3 หมายถึง อำนาจที่เจ้าอาวาสจะพึงสั่งลงโทษแก่บรรพชิต หรือคฤหัสถ์ในวัดผู้
 ประพฤติผิดคำสั่งของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นโทษที่เบาและประมวลลงได้เป็น 3 สถาน คือ 1.ให้
 ทำงานภายในวัด 2.ให้ทำทัณฑ์บน 3.ให้ขอขมาโทษ

และการลงโทษทั้ง 3 สถานนี้ เจ้าอาวาสจะสั่งลงโทษได้เฉพาะในกรณีที่ประพฤติผิดคำสั่ง
 เจ้าอาวาส และคำสั่งนั้นชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่ง
 ของมหาเถรสมาคม ถ้าคำสั่งเจ้าอาวาสไม่ชอบด้วยหลักดังกล่าว เจ้าอาวาสจะสั่งลงโทษมิได้เลย ถ้า
 ขืนสั่งลงโทษ ย่อมเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบและอาจจะต้องรับผิดชอบในฐานะเจ้าพนักงานกระทำ
 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นข้อที่ควรระวังอย่างยิ่ง

การแต่งตั้งเจ้าอาวาส กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอน
 พระสังฆาธิการในหมวด 5 ส่วนที่ 6 เจ้าอาวาส ข้อที่ 26 พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต้องมี
 คุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้ (1).พรรษาพ้น 5 (2).เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือ
 ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น

ในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในหมวดที่ 2 ว่าด้วยการ
 แต่งตั้งพระสังฆาธิการ ข้อ 6 พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งตามข้อ 4 ต้องมีคุณสมบัติทั่วไป ดังต่อไปนี้
 (1).มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง (2).มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง (3).มีความประพฤติเรียบร้อยตาม
 พระธรรมวินัย (4).เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองกระสงฆ์ (5).ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ
 ไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบหรือเป็นโรคเรื้อน หรือวัณโรคในระยะอันตราย
 จนเป็นที่น่ารังเกียจ (6).ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน (7).ไม่เคยถูก
 ถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใดเพราะความผิดมาก่อน

และเมื่อวัดจัดได้ว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยดังนี้ จำเป็นที่วัดจะต้องมีการบริหารจัดการให้ดีควบคู่ไปกับการปกครองวัด ซึ่งถ้าวัดไหนมีการบริหารจัดการที่ดี ก็จะทำให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง สวยงาม น่าเลื่อมใสแก่ประชาชนผู้พบเห็น ดังนั้นเพื่อให้การบริหารวัดมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัดของนักวิชาการทั้งหลาย เช่น พระเทพปริยัติมุนี (2543, น.34) ได้กล่าวการบริหารวัด ว่าหมายถึง การดำเนินการบริหารและการปกครองภิกษุสงฆ์ สามเณรและศิษย์วัด ให้สอดคล้องกับระบบการพัฒนาวัดที่เอื้อต่อการเผยแผ่พุทธศาสนธรรมแก่ชุมชน ส่วนพระธรรมกิตติวงศ์ (2541, น.102) ได้กล่าวการบริหารวัด ไว้สอดคล้องกับการบริหารองค์การว่า เป็นการจัดการ งาน เงิน คน วัสดุ แผนงาน เพื่อให้การดำเนินการภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยบุคคลเป็นผู้สร้างงาน ทำงาน และแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ น้อย ลายครามและสุบรรณ จันทบุตร (2539, น.167) ที่กล่าวการบริหารวัด ว่าหมายถึง การใช้ศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การประเมินผลงาน เพื่อให้ได้ผลเต็มที่และการใช้ศิลป์ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำ มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมืออันจะทำให้การดำเนินงานของวัดบรรลุวัตถุประสงค์ และยังสอดคล้องกับความหมายของบุญช่วย จันท์เข้า (2544, น. 90) ที่กล่าวการบริหารวัด ว่าหมายถึง การทำงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยการให้เจ้าอาวาสหรือคณะผู้บริหารตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปร่วมกันใช้ทรัพยากรการบริหารอย่างผสมผสานให้มีประสิทธิภาพในการทำงานและสอดคล้องกับประเวศ ะสี (2539, น. 125) ที่กล่าวการบริหารวัดว่า คือการบริหารจัดการทรัพยากรของวัดทั้งหมดที่เป็นรูปธรรม นามธรรม สังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ วัดทั้งหมดเป็นทรัพยากรอันอย่างยิ่งของสังคม มีทั้งที่ดิน สิ่งก่อสร้าง ศาสนสถาน บุคลากร เงิน ศรัทธา

สรุปได้ว่า การบริหารวัด หมายถึง การที่ภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารทรัพยากรของวัดเช่น เงิน คน วัสดุ แผนงาน เพื่อให้การดำเนินงานในวัดมีความราบรื่นและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัดนั้น ได้มีนักวิชาการที่ได้ให้แนวคิดสำหรับใช้เป็นแบบแผนในการบริหารวัดไว้หลายท่าน เช่น พระราชญาณวิไลฐู (เสริมชัย ชยมงฺคโล) (2549, น. 30) ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการบริหารวัด ว่า การบริหารวัด หมายถึง การดูแลรักษาตน การปกครองดูแล รักษาหมู่คณะ คือ พระภิกษุทั้งวัด รวมทั้งสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด และทั้งการจัดการกิจการของวัด ซึ่งจะมีทั้งกิจกรรมต่าง ๆ พิธีกรรมต่าง ๆ และการจัดการทางด้านการเงิน และทรัพย์สินอื่น ๆ ของวัดอันเป็นส่วนรวมของพระภิกษุทั้งวัด อีกทั้งบริบทของการ

บริหารภายในวัด อีกอย่างหนึ่งว่า สังฆมณฑล ย่อมประกอบไปด้วย ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และ ศาสนพิธี เป็นต้น

ส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2546, น. 46-48) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารวัดสมัยใหม่ ดังนี้

1. การสร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบ แบบแผนที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารวัด จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

2. จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตามเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่าน

3. จัดระบบงาน ได้แก่ การจัดการบริหารต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ

4. จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

5. บุคลากร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะการบริหารงานของท่านจะสำเร็จหรือไม่ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้นจึงควรเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสม

6. เสริมทักษะ ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

7. กลยุทธ์ ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่ท่านเลือกใช้ในการบริหารนั้น ระบบ รูปแบบต้องเหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัดทั้งหมดที่กล่าวมานั้นเป็นสิ่งดีและมีประโยชน์และมีความเหมาะสมกับการนำไปบริหารกับทุกวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้ปกครองวัดแต่ละวัดนั้น จำเป็นต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร กำกับดูแล กิจการของคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยดี

รูปแบบการบริหารวัด

วัดแต่ละวัดมีการบริหารจัดการการปกครองตามแบบฉบับทุกวัด คือจัดการบริหารตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้อาศัยอำนาจดังกล่าวออกกฎหมายมหาเถรสมาคม เพื่อจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความเรียบร้อยดียิ่งขึ้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ในกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ส่วนกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด 1 ข้อ 4 ได้ให้ความหมายของพระสังฆาธิการไว้ว่า

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กำหนดการปกครองตามลำดับชั้นตั้งแต่ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาส หมายถึง พระสังฆาธิการระดับวัดเป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการต่าง ๆ ของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับ ดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีให้มีความสมัครสมานปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษาอบรมศีลธรรมจริยธรรม และวิปัสสนากรรมฐาน แก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชน ได้อย่างแท้จริง เจ้าอาวาสต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและจัดการวัด นอกจากจะมีทั้งศาสตร์และศิลป์แล้ว ในการบริหารและการจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การวางแผนการจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณ เพื่อให้การบริหารและการจัดการของวัดดำเนินการไปในเชิงรุกและได้ผลเต็มที่อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการของวัดนั้น มีรูปแบบที่เหมาะสม คล่องตัวในการบริหารทันกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีส่วนสำคัญอยู่ 3 ประการด้วยกันได้แก่

1. วัตถุประสงค์การบริหารจัดการวัด
2. โครงสร้างการบริหารจัดการวัด
3. ภารกิจการบริหารจัดการวัด

วัตถุประสงค์การบริหารจัดการวัด

พระมหาเสริมชัย ชยมงคลโล (2539, น.1) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการบริหารวัดว่า จะต้องมีการวางแผนแนวทางนโยบายและการจัดลำดับความเร่งด่วนของโครงการ การวางแผนและการบริหารโครงการ การแบ่งงาน การมอบหมายอำนาจหน้าที่การทำงานและการจัดการตามแผนงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้ให้ได้ผล คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

เป้าหมาย หมายถึง การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ และการดำเนินการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของวัด

จุดมุ่งหมาย หมายถึง การกำหนดแผนงาน โครงการที่จะดำเนินการในรอบปี ซึ่งเป็นโครงการใหม่ หรือต่อเนืองที่วัดจะต้องบริหารให้สำเร็จด้วยดี

สรุป วัตถุประสงค์การบริหารวัด เป็นความมุ่งหมายสูงสุด ซึ่งเกิดจากการบริหารจัดการวัด เพื่อจะจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงจากการดำเนินงานทั้ง 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

โครงสร้างการบริหารจัดการวัด

วัดนั้นมีฐานะเป็นนิติบุคคลคือบุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา 31 และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ 2 (2535) โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองดูแลวัด เจ้าอาวาสมีอำนาจในการแต่งตั้ง รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และมีหน้าที่ปกครอง ดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัด ในส่วนของฆราวาสนั้น จะมีบุคคลทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการกิจการของวัด ได้แก่ คณะกรรมการวัด ไวยาวัจกร และศิษย์วัด

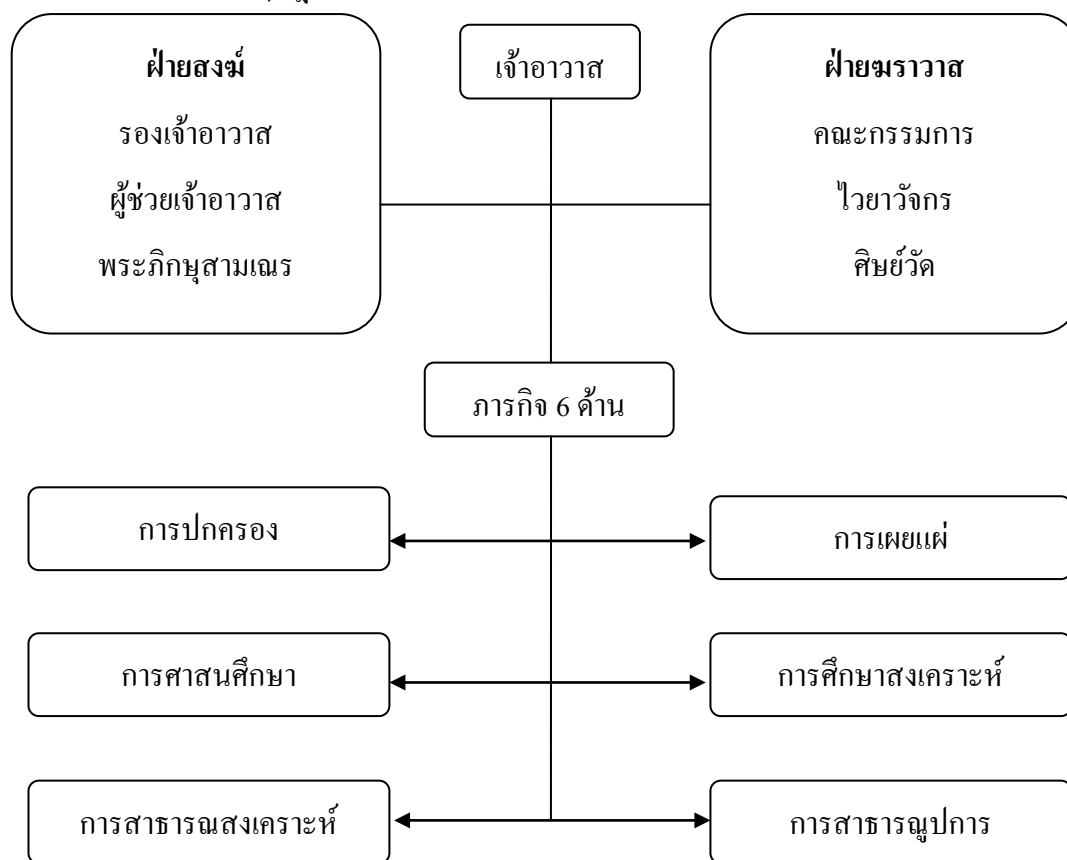
การแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสนั้น (กรมการศาสนา, 2542, น.373-374) เจ้าอาวาสนั้นพิจารณาคัดเลือกพระผู้มีคุณสมบัติตาม ข้อ 6 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติแล้วเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

ไวยาวัจกร หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัต และจะมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา จัดการทรัพย์สินของวัดได้ ตามที่เจ้าอาวาสได้มอบหมายเป็นหนังสือ โดยการแต่งตั้งไวยาวัจกร เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสปริกษาสงฆ์ในวัด พิจารณาคัดเลือกคฤหัสถ์ผู้มีคุณสมบัติตามความในข้อ 6 ให้เจ้าอาวาสแต่งตั้งคฤหัสถ์ผู้นั้น เป็นไวยาวัจกร โดยอนุมัติของเจ้าคณะอำเภอ โดยอาศัยกฎหมายตราสามดวงว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกรแห่งพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ส่วนคณะกรรมการวัดนั้น ได้รับการเชิญจากเจ้าอาวาสให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการวัด เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร คณะกรรมการไวยาวัจกรและศิษย์วัดจะร่วมกันในการบริหารจัดการภารกิจของวัดซึ่งมีอยู่ 6 ด้าน ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตามวัตถุประสงค์และนโยบาย

การบริหารจัดการวัด 6 ด้าน

การบริหารจัดการ ต้องมีการวางแผนหรือ ปรีกษาหารือ ทำให้เกิดการประสานงานที่ดี สอดคล้องกับหลักทางทฤษฎีการบริหาร โดยโครงสร้างการบริหารวัดมีดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์รูปแบบการบริหารจัดการวัด

สรุป โครงสร้างการบริหารจัดการวัด คือวัดนั้นมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลและปกครองวัด บังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดทุกคนให้ปฏิบัติศาสนกิจในวัด โดยพร้อมเพรียง สมัคสมานสามัคคีกัน เพื่อให้การบริหารจัดการวัดนั้นเป็นไปด้วยความมีระเบียบเรียบร้อย และความสามัคคีของหมู่คณะอันจะเป็นไปเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของวัด

ภารกิจการบริหารจัดการวัด หมายถึง หน้าที่ของเจ้าอาวาสตามมาตรา 37 และอำนาจเจ้าอาวาสในมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 นี้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

สรุปว่า ภารกิจที่เจ้าอาวาสต้องรับผิดชอบ โดยมีหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรงในมาตรา 37 ที่เจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติ และภารกิจ 6 ด้าน คือ

1.ด้านการปกครอง

การปกครอง หมายถึง การสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช เพื่อให้การบริหารปกครองวัดเป็นไปด้วยดี ซึ่งในสมัยพุทธกาลการปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนัก และคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสถานะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนา เริ่มจะก่อตั้งและท้าทายต่อความเชื่อในจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์ที่มีอยู่ก่อนแล้ว เจตจำนงในการออกบวชเกิดจากความเบื่อหน่ายและมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลก แต่โดยเนื้อแท้แล้ว การปกครองในสมัยพุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตย และเป็นสังคมที่เสมอภาค พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ของตน แต่ในสังฆกรรมทั้งปวง สงฆ์ยอมเป็นใหญ่ ไม่เลือกว่าจะเป็นอาจารย์ หรือสาธุศิษย์ เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องประชุมสงฆ์ และถือนมติเอกฉันท์เป็นหลัก เนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนัก ความเลื่อมอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมีน้อย ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทอยู่เนื่อง ๆ มีเพียงกลุ่มพระฉัพพัคคีย์ หลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัย ไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน หรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสั่งขมณฑล ฝ่ายอาณาจักร มีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่ด้านเดียว (คณินนิตย์ และสุบรรณ จันทรบุตร, 2545, น.17) ซึ่งสอดคล้องกับการปกครองที่กรมการศาสนา (2535,น.5-10) ได้กล่าวไว้ว่า การปกครองสงฆ์เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระวินัย และอาบัติ คือ พระวินัย หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือแบบแผนข้อบังคับสำหรับภิกษุสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งวินัยนั้น โดยตรง ได้แก่ ระเบียบ หรือกฎข้อบังคับสำหรับเป็นเครื่องบริหารหมู่คณะให้มีระเบียบเรียบร้อยเป็นต้น ส่วนวินัย โดยอ้อม คือ สติของภิกษุนั่นเอง แต่เป็นสติที่รักษาอย่างเคร่งครัด สังวรระวัง ไม่ก้าวล่วงสิกขาบท แม้เล็กน้อยส่วน อาบัติ หมายถึง กิริยาที่ล่วงละเมิดในข้อบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามมี 7 อย่างคือ ปาราชิก สังฆาทิเสส ถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ และทูปภาสิต และโทษของอาบัตินั้นมีดังนี้

ปาราชิก มีโทษอย่างหนักทำให้ผู้ละเมิดต้องขาดจากความเป็นภิกษุทันที เป็นอเทกัจจาลกล่าวคือ แก้ไขไม่ได้ ต้องลาสิกขาจากเพศบรรพชิตอย่างเด็ดขาดเท่านั้น

สังฆาภิเสศ มีโทษอย่างกลาง เป็นสเตกัจฉา กล่าวคือ แก้ได้ด้วยการอยู่กรรม พ้นจากอาบัติ ด้วยคณะสงฆ์

อุลลัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฎ และทุพภาสิต ทั้ง 5 อย่างนี้ มีโทษอย่างเบา เป็น สเตกัจฉา กล่าวคือ แก้ไขได้ด้วยการแสดงคืนต่อหน้าด้วยกัน

แต่ในปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์ ต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2539, น. 76) โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ไว้ในมาตรา 20 ว่า คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมและได้แบ่งลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ เป็นการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, 2535, น. 9) และการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีหน้าที่ปกครองบุคลากรภายในวัด คือ พระภิกษุสามเณร ศิษย์วัด แม่ชี คณงาน รวมทั้งฆราวาสผู้อาศัยในวัดคนอื่น ๆ ตามหน้าที่ของเจ้าอาวาส และเจ้าอาวาสต้องแบ่งหน้าที่ให้แก่คณะกรรมการบริหารวัด เพื่อช่วยกันดูแลรักษา และพัฒนาวัดให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้น โดยการแต่งตั้งประชาชนในชุมชน หรือหมู่บ้านมาร่วมเป็นคณะกรรมการ และกระจายอำนาจหน้าที่เพื่อช่วยกันดูแลและพัฒนาวัด บุคลากรทั้งหมดที่มีอยู่ภายในวัด รวมทั้งคณะกรรมการบริหารวัด ล้วนมีความสำคัญเพราะต่างก็มีส่วนรับผิดชอบต่อกิจการของวัดและมีส่วนทำให้วัดก้าวหน้าหรือตกต่ำได้เช่นกัน (พระมหาทนงชัย บูรณพิสุทธิ์, 2545, น. 51)

สรุปความว่า การกิจด้านการปกครองเป็นการดำเนินการของภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะปกครอง ที่จะต้องดำเนินการสอดส่อง ดูแล ความประพฤติของพระภิกษุสามเณร รวมทั้งบุคลากรผู้เข้ามาอาศัยอยู่ในวัด ให้ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม เพื่อให้ท่านเหล่านั้นมีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม เป็นน่าเลื่อมใสศรัทธาของสาธุชน อีกทั้งต้องมีการมอบหมายหน้าที่แก่บุคลากรเหล่านั้นให้ปฏิบัติหน้าที่ภายในวัดร่วมกัน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจการของวัดด้วยกัน

2. ด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึงการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์

การเผยแพร่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแพร่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใด ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแพร่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น (กรมการศาสนา, 2540, น. 9) และการเผยแผ่นั้น สามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่อง และเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

ลักษณะโครงการที่ปฏิบัติสืบเนื่อง ได้แก่

1. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ดำเนินงานโดยใช้ระเบียบของมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้วัดได้ทำหน้าที่อบรมแนะนำสั่งสอน สงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูกตเวทิตาธรรม สามัคคีธรรม อันจะเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีพของประชาชน โดยได้รับงบประมาณดำเนินการจากกรมการศาสนาและวัดที่ตั้ง ศูนย์ อ.ป.ต. และการตั้งหน่วยอบรมประจำตำบลนั้นสามารถตั้งได้ตำบลละ 1 หน่วย มีกรรมการ อ.ป.ต. ซึ่งเจ้าคณะอำเภอแต่งตั้งประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่ง คือ เจ้าอาวาสที่ตั้ง หน่วย อ.ป.ต. เป็นประธานกรรมการ เจ้าอาวาสวัดอื่นในตำบลนั้น เป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันหรือผู้แทนเทศบาล เป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลในตำบลนั้น และมีกรรมการโดยการแต่งตั้ง เป็นคฤหัสถ์ในตำบลนั้น อีก 5-9 คน ให้คณะกรรมการ อ.ป.ต. ตั้ง เลขานุการ 1 รูป ผู้ช่วยเลขานุการ 1 รูป หรือ 1 คน อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ อ.ป.ต. คือ

- 1.จัดการอบรมประชาชน
- 2.ปฏิบัติกรช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชน
- 3.จัดการเรื่องการเงินของ อ.ป.ต.
- 4.จัดการเรื่องทรัพย์สินของ อ.ป.ต.
- 5.เสนอความเห็นข้อขัดข้องและปฏิบัติการตามคำแนะนำชี้แจงของ

คณะกรรมการอำนวยการหรือผู้อำนวยการอบรม

6.ประสานงานและขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเพื่อให้การอบรมประชาชนดำเนินไปโดยเรียบร้อย

7.เสนอรายงานในรอบปีต่อคณะกรรมการอำนวยการผู้อำนวยการอบรมจนถึงคณะกรรมการกลาง และการประชุมอบรมประชาชน ทำวิธีหนึ่งวิธีใดใน 3 วิธี คือ การอบรมทั่วไป การอบรมเฉพาะกรณี และการอบรมเฉพาะบุคคล

2. การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน เป็นการจัดอบรมที่กรมการศาสนาจัดขึ้น โดยส่งอนุศาสนาจารย์ออกไปอบรมจริยธรรมนักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ และประชาชนตามภูมิภาค

3. การอบรมครูจริยธรรม เป็น โครงการที่กรมการศาสนาจัดขึ้นเพื่อให้การอบรมผู้สอนจริยศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในเทคนิค และวิธีการจัดจริยศึกษาในโรงเรียน

4. การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม ดำเนินงานโดยอาศัยระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการส่งเสริมและอุดหนุนหน่วยเผยแผ่ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2526 กรมการศาสนาจะจัดงบประมาณสนับสนุนสถานศึกษา สมาคม มูลนิธิ สถาบันเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งจัดเป็นหรือตั้งเป็นกิจการ งาน หน่วยงาน คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการกลุ่ม สภา ชุมนุม ชมรม หรือที่เรียกอย่างอื่น ภายใต้การบริหารควบคุมดูแล และรับผิดชอบของหัวหน้าส่วนราชการหรือสถานศึกษาผู้บริหารหรือผู้แทนนิติบุคคลนั้น

5. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้าน เพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกว่าพุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะคือ

1. คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 7-10 ปี
2. คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 11-15 ปี
3. คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 16-18 ปี

กรมการศาสนา (2516,น.541) กล่าวไว้ว่าการจัดตั้งหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ (นพกะ) เป็นกิจกรรมอันถาวรของวัด ทำหน้าที่แนะนำและสงเคราะห์ทางจิตใจแก่เด็กผู้เยาว์ในตำบลที่ตั้งวัดนั้น ด้วยการสนับสนุนของกรมการศาสนา การดำเนินการตามโครงการนั้น มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ

1. เพื่อนำเด็กเข้าสู่พระศาสนาและอบรมบ่มนิสัยตั้งแต่ยังเยาว์
2. เพื่อฟื้นฟูศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระศาสนาและพระสงฆ์
3. เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแห่งประเทศชาติและพระศาสนา
4. เพื่อความร่วมมือกับทางราชการและองค์การในการแก้ปัญหาเยาวชน

6.งานพระจริยานิเทศ ดำเนินงานโดยระเบียบของกรมการศาสนาว่าด้วยพระจริยานิเทศ ดำเนินงานโดยระเบียบของกรมการศาสนาว่าด้วยพระจริยานิเทศ พ.ศ.2523 โดยกรมการศาสนาแต่งตั้งพระภิกษุที่สำเร็จการศึกษาไม่น้อยกว่าเปรียญธรรม และนักธรรมชั้นเอกหรือจบการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีพื้นฐานความรู้ไม่น้อยกว่าเปรียญธรรม 4 ไปช่วยเหลือเจ้าคณะจังหวัด

ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

7.งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. 2508 โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ

กรมการศาสนา (2474,อ้างถึงในจรินทร์ ยังสังข์, 2541, น.21) กล่าวถึงการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยพระธรรมทูตในประเทศ มีวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่ ดังนี้

- 1.เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- 2.เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรม และให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน
- 3.เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกัน ระหว่างข้าราชการประชาชน พระสงฆ์ และผู้นำทางศาสนา ในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน
- 4.เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ แก่ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

ลักษณะโครงการปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาลตามศักยภาพของวัด คือโครงการที่วัดจัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตามนโยบายของรัฐบาล หรือของกระทรวงศึกษาธิการและตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา โครงการสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจลานกีฬา โครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นต้น

นอกจากการเผยแผ่ 2 ลักษณะข้างต้นแล้ว กรมการศาสนา (2474, อ้างถึงในจรินทร์ ยังสังข์, 2541, น.16) ยังได้กล่าวรูปแบบการเผยแผ่ศาสนา โดยใช้วิธีการ ดังนี้

1.การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนประจำวัดที่บ้านผู้อาราธนาและที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา 2 รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียงโทรทัศน์ หรือการบันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และโอกาสต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่หลักธรรมที่นำมาแสดงมักเป็นเรื่องของการให้ทาน อานิสงค์ของทาน กฎแห่งกรรม นรก สวรรค์ เป็นต้น

2.การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน โดยใช้กลยุทธ์ในการเผยแผ่ ซึ่งขึ้นอยู่กับความถนัด และลักษณะของผู้รับ ได้แก่

2.1 การเทศนาธรรม คือ การแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพุทธศาสนาเพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งวิธีนี้พระภิกษุสงฆ์ใช้เผยแผ่หลักธรรมอยู่เป็นประจำ

2.2 การปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะยืนพูด และผู้พูดจะต้องมีลีลาในการพูด เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ เป็นวิธีการแสดงธรรมแบบใหม่

2.3 การอภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้อื่นเข้าใจ เป็นการเผยแผ่ธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง

2.4 การสนทนาธรรม คือ การพูดจาหรือถกกันในหลักธรรมเพื่อนำไปใช้แก้ไขปัญหาชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลาง

2.5 การสอนสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งสมาธิภาวนา เพื่อให้ใจเป็นสมาธิหรือเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์พระบางรูปสอนทั้งพระภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกา มีการบวชชีพราหมณ์ บางรูปไปสอนตามโรงเรียนแนะนำครูและนักเรียนให้ฝึกกรรมฐาน

3. การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การเขียนหนังสือธรรมะ การบันทึกเทปธรรมะหรือวีดีโอ เพื่อจำหน่ายแจกไปในกลุ่มคนที่ไม่มีเวลาศึกษาธรรมะด้วยตนเอง หรือมีการใช้ภาพยนตร์ สไลด์ วีดีโอ และรูปภาพ มาเป็นอุปกรณ์การสอนธรรมะ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องช่วยในการผลิตสื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ โดยมีญาติโยมให้ความอุปถัมภ์

สำหรับการเทศนาสั่งสอนประชาชนของพระธรรมวโรดม ที่อธิบายถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือเป็นกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือการเผยแผ่นี้เอง คณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถึก พระภิกษุที่เทศน์ดีจะได้รับยกย่องมาก ปัจจุบันมีบางวัดสอนวาทศิลป์ในหลักสูตรการศึกษาพระภิกษุสามเณร ก็เป็นการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้มีความสามารถในการเผยแผ่ประเภทนี้ (พระธรรมวโรดม, 2524, น.113)

สรุปความได้ว่า ภาระกิจด้านการเผยแผ่ เป็นการดำเนินการคำสั่งสอนพระธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แก่พุทธศาสนิกชนในบริเวณรอบวัด และแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยการใช้รูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ซึ่งไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทยโบราณ และมีการปรับปรุงการเผยแผ่ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน

3. ด้านการศาสนศึกษา

การศาสนศึกษานั้น หมายถึงการส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตลอดจนให้ความรู้หรือแสงสว่างปัญญาแก่ประชาชน โดยมุ่งตรงต่อหลักไตรสิกขา นั่นคือมุ่งให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ หรือพัฒนาไตรทวาร คือกายทวาร วาจาทวาร มโนทวาร ตามหลักไตรสิกขา หรืออริยมรรคมีองค์ 8 โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การเข้าถึงองค์ความรู้ หรือปัญญาที่จะสามารถขจัดความทุกข์ หรือปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง (พระมหาทองชัย บูรณพิสุทธ์, 2545, น. 52) ซึ่งการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์นั้นในอดีตมี 2 ประเภท คือ (กรมการศาสนา, 2539, น. 2-4)

1. คันถุระ ได้แก่ การศึกษาพระธรรมวินัย อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

2. วิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนกรรมฐาน อันเป็นเครื่องมือหรืออุบายฝึกหัดจิตใจของตนเองให้สะอาดผ่องแผ้วปราศจากกิเลสอาสวะทั้งปวง โดยมีสาระของธรรมะในพระไตรปิฎกจัดแบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ

1. หมวดพระสูตร มี 21,000 พระธรรมขันธ์ เรียกว่าพระสูตรคัมภีร์

2. หมวดพระวินัย มี 21,000 พระธรรมขันธ์ เรียกว่า พระวินัยปิฎก

3. หมวดพระอภิธรรม มี 42,000 พระธรรมขันธ์ เรียกว่า พระอภิธรรมปิฎก

รวมทั้ง 3 หมวดนี้เรียกว่า “พระไตรปิฎก” พระไตรปิฎกจึงเป็นคัมภีร์ที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาสืบต่อมา

สำหรับองค์ประกอบที่สำคัญของการศึกษาพระพุทธศาสนา คือ

1. ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยนับเป็นองค์ประกอบสำคัญโดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติและการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาภาคทฤษฎี คือ การศึกษาธรรมวินัยให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้งเพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้ง

2. ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้น มาสู่ภาคปฏิบัติ นำมาประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจา และใจ

3. ปฏิเวธ ได้แก่ ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และพระอริยบุคคล เป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติ

ในปัจจุบันการศึกษาของพระสงฆ์มี 4 คือ

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สนามหลวงแผนกธรรม มีหลักสูตรคือนักธรรมจัดสำหรับพระภิกษุสามเณร และธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมจัดเป็นหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษาแบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอก

2.การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แบ่งการศึกษาบาลีเป็น ประโยค 1-2 ประโยค ป.ธ.3 ประโยค ป.ธ.4 ประโยค ป.ธ.5 ประโยค ป.ธ.6 ประโยค ป.ธ.7 ประโยค ป.ธ.8 และ ประโยค ป.ธ.9

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี เป็นการศึกษาหลักของพระภิกษุสามเณร หรือเป็นศาสนศึกษาที่จะดำรงพระพุทธศาสนาให้วัฒนาถาวรสืบไป

3.การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัด ที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายโดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์

4.การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยสงฆ์ของคณะสงฆ์ไทย เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ของคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย รับผู้เรียนที่เป็นพระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์ ส่วนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ของคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ รับผู้เรียนที่เป็นพระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์

ในขณะที่พระธรรมกิตติวงศ์ กล่าวถึงการศาสนศึกษาว่ามีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 จัดเพื่อตัวบุคคล คือภิกษุสามเณรทุกรูปที่บวชมาต้องศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อรักษาตัวเอง เพื่อปฏิบัติได้ถูกต้อง ตลอดถึงศึกษาเพื่อเอาตัวให้รอด คือหลุดพ้นจากความทุกข์เช่นศึกษาและปฏิบัติกรรมฐาน (พระธรรมกิตติวงศ์ อ้างถึงในสิริธร ธรรมเขต, 2547, น.30)

ระดับที่ 2 จัดเพื่อพระศาสนา จัดหลักสูตรให้เป็นประโยชน์ในเชิงธำรงรักษาแก่นสารพระพุทธศาสนา ได้แก่ การเรียนนักธรรม-บาลี โดยนำพระไตรปิฎกและหลักธรรมต่าง ๆ มาย่อแล้วเรียนกัน

ระดับที่ 3 จัดเพื่อสังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือสังคม คือลูกชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา การเรียนแบบนี้เรียกว่า พระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

สรุปความว่า การกิจด้านศาสนศึกษาเป็นการดำเนินการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาพระธรรมวินัยและพระปริยัติธรรมตามหลักการแห่งพระพุทธศาสนา จนกระทั่งมีความรู้ความเข้าใจทางพระพุทธศาสนาในระดับหนึ่งแล้ว และสามารถปฏิบัติตนเป็นไปตามสมควรแก่สมณสาธูป จึงจะอนุญาตให้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาคือมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางโลกควบคู่ไปกับการศึกษาพระพุทธศาสนาขั้นสูงต่อไป

4.ด้านการศึกษาสงเคราะห์

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ (2545, น.20) ได้กล่าวเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือเป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับกรรมกรศาสนาที่กล่าวการศาสนศึกษาสงเคราะห์ไว้ว่า หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนช่วยเหลือด้านการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษา หรือสถาบันอื่น หรือบุคคลอื่นที่กำลังศึกษาเล่าเรียน คณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของพระสงฆ์การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ

1. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่ง เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัด

2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัด และพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

3. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติในวัยเด็ก

4. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาพระปริยัติธรรม หมวดธรรมบาลี หมวดพระธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2537 และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่าง ๆ จำนวนมากจัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้น จึงจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่าเพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็นับหนักทางวิชาสามัญศึกษา

สรุปความว่า ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสังคมและชุมชน รวมทั้งพุทธศาสนิกชนทั่วไปซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภทได้แก่โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

5. ด้านการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ จัดได้ว่าเป็นการพัฒนาวัดนั่นเอง เป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม บุคลากรทางศาสนามีความประพฤติดีเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในสังคม สามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคมพ้นจากความลุ่มหลงฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษา การเผยแผ่ศาสนาธรรม และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและที่สำคัญเพื่อให้พระศาสนาสร้างความสุขได้อย่างแท้จริง (พระเทพปริยัติสุธี, 2540, น.45) ส่วนกรมการศาสนา (2542, น.13) ได้กำหนดแนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการ วัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติ ทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษาสถานที่รื่นรมย์ ลานวัดสะอาดปราศจากมูลฝอย สิ่งปฏิกูล มีถังรองรับขยะ มีถนนทางเดินเท้าภายในวัด วัดควรมีประตูเปิดปิดตามวันเวลาเพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สินของวัด มีป้ายแสดงสิ่งสำคัญ ๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควร การทาสีเสนาสนะก็ดี แผ่นป้ายก็ดี ให้ใช้สีเรียบ ๆ ไม่ฉูดฉาด การปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัด ให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทย มีการจัดระบบน้ำดื่ม น้ำใช้ ไฟฟ้า ที่อยู่อาศัย มีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล ห้องน้ำ ห้องส้วม จัดสวัสดิการให้ภิกษุสามเณรได้รับความผาสุกในการบำเพ็ญสมณธรรม

ในขณะที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กล่าวการสาธารณูปการว่าเป็นคำนาม ซึ่งหมายถึง “การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับตามระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางเรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้นหมายถึง

- 1.การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน
- 2.กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

- 3.กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

- 4.การศาสนสมบัติของวัด

การสาธารณูปการทั้ง 4 ความหมายนี้ ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่เจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามมาตรา 37 (1) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี การสาธารณูปการ ตามความหมายที่กล่าวมานี้ จะมีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน 3 ประการคือ

- 1.การกระทำด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม

- 2.การกระทำด้วยเอกสารรายงาน

- 3.การกระทำโดยการจัดประโยชน์

การกระทำใน 3 ลักษณะนี้ บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการ โดยเฉพาะงานบางอย่างเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับ ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายราชอาณาจักร บางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะ และหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์ ทั้งนี้ยอมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการได้แก่

- 1.เจ้าอาวาส

- 2.เจ้าคณะ

- 3.เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร

- 4.ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์

การจัดการสาธารณูปการ หมายถึงการลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น ต้องมีความสัมพันธ์กัน 2 ประการคือ ควบคุมสาธารณูปการ ส่งเสริมสาธารณูปการ

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติ สอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาสดังนี้

- 1.ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
- 2.ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน
- 3.ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ
- 4.ควบคุมการเงินและบัญชีรายรับและรายจ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี
- 5.ควบคุมดูแลเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง
- 6.ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวงการส่งเสริมกิจการของวัด เจ้าคณะทุกชั้นควรส่งเสริมเจ้าอาวาสในการสาธารณูปการดังนี้

- 1.ออกตรวจตราเยี่ยมเจ้าอาวาสให้เร่งรัดการพัฒนาวัด
- 2.แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสดังนี้
 - 2.1 จัดหาช่างดำเนินการก่อสร้าง
 - 2.2 จัดแปลนอาคารตลอดแผนผังวัด
 - 2.3 ดูแลการหาทุนก่อสร้างด้วยการขอเงินงบประมาณ
 - 2.4 ให้คำชี้แจง แนะนำการปฏิบัติงานสาธารณูปการเพื่อเข้าใจให้ถูกต้อง
 - 2.5 ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีการสาธารณูปการเป็นเหตุ
- 3.แนะนำการจัดงานวัด และการเรียกรไ ให้เป็นไปตามระเบียบและคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- 4.ช่วยยกฐานะวัดที่ได้พัฒนาดีแล้ว เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง
- 5.ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดี หรือแม่แต่รองเจ้าอาวาส และหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่ควรยกย่องด้วยแต่อย่าเกินกว่าเจ้าอาวาส
- 6.แนะนำชี้แจงการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตามกฎกระทรวง

ส่วนพระเทพปริยัติสุธี (2540, น.54-58) กล่าวถึง การสาธารณูปการไว้ว่า การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานภายในวัดให้เรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ การบริหารงานด้านสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยจึงควรให้เกิดความสุข (สัปปายะ) 4 อย่าง คือ

1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นรมณีสถานเป็นที่รื่นรมย์ เจริญตา สบายใจแก่ผู้พบเห็น ให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ

2. อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบาย ตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้ว ต้องคำนึงถึงการกินอาหาร จัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

3. บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบาย บางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ พระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา (หรือแม่ชี) และเด็กวัด วัดใดดีหรือไม่ดี ดูได้จากบุคคล 4 ประเภทนี้ การสาธารณูปการจึงควรคำนึงถึงบุคคล 4 ประเภทนี้ โดยการจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสภาพของแต่ละบุคคล ไม่ให้ปะปนกัน

4. ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัด คือ สถานที่ประพฤติปฏิบัติธรรม

สรุปความว่า การกิจด้านสาธารณูปการ เป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ และยังเป็น การช่วยเหลืออุดหนุนหรือเกื้อกูลคนส่วนมากหรือคนทั่วไป โดยการทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษา สถานที่รื่นรมย์เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือสังคมผู้อยู่ใกล้วัดได้มาพึ่งพาอาศัยวัดในการพักผ่อนหย่อนใจอันจะช่วยขจัดปัญหาทางจิตใจ และทำให้จิตใจสงบร่มเย็นขึ้นอีกด้วย

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ ถือได้ว่าเป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัดวัดเป็นศูนย์กลางสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ของทางวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์

ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารทุก ด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้ (พระราชรัตนมุนี, 2538, น.14) ซึ่ง การสาธารณสงเคราะห์นั้น สามารถดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่หน่วยงาน หรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล การอุดหนุนจุนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติของ ประชาชนทั่วไป การสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือการสงเคราะห์ในด้านจิตใจและวัตถุ การสงเคราะห์ในด้านจิตใจกระทำโดย

- 1.เป็นที่ปรึกษาแนะนำในปัญหาชีวิตและด้านอื่น ๆ เช่น ทางวิชาการบางอย่าง
- 2.ทำให้วัดร่มรื่น ร่มเย็น สมเป็นอารามให้ความร่มเย็นทางการปฏิบัติตนให้เป็น แบบอย่างของผู้ดำเนินชีวิตอันประเสริฐ เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพ ศรัทธา เลื่อมใสและนับถือสร้าง ความร่มเย็นเมื่อเห็นวัดและพระสงฆ์ การสงเคราะห์ในด้านวัตถุกระทำโดย

- 2.1.แนะนำชักจูงให้ผู้อื่นกระทำ เช่น การสาธารณูปโภค จัดให้มีโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน บ่อน้ำ เป็นต้น

- 2.2.นำสิ่งของหรือบริการที่รับจากผู้อื่นมาแบ่งปันให้มีประโยชน์ กว้างขวางออกไป คือทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำไปบริการสังคม

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคม ข้อหนึ่ง “ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” และในระเบียบการการ ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้กำหนดว่า เป็นวิธีดำเนินการสาธารณูปการและการสาธารณ สงเคราะห์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” การสาธารณสงเคราะห์แยกโดย ลักษณะที่ควรจะมี 4 ประการดังนี้ (บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, 2545, น.24)

- 1.การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลได้แก่วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินกิจการอย่างใด อย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำ ตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่น ๆ กิจการเหล่านี้ อาจเป็นกิจการที่ทำเองหรือ โครงการที่กำหนดเองที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราวก็ได้

- 2.การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็น ไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งให้ดำเนินการ เพื่อ ประโยชน์แก่สังคม ชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาชุมชน การพัฒนาตำบล การช่วย ป้องกันยาเสพติดให้โทษ หรือการช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ เป็นต้น

- 3.การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูล สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน (นอกวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าและอื่น ๆ

4. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสูตทุกข์ การประกันอัครภัย การประสูตภัย หรือคราวอากาศหนาวจัด หรือแม้ยามปกติตามโอกาส มีการจัดการช่วยเหลือด้วยการจัดการสงเคราะห์ เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการและสงเคราะห์โดยประการอื่น

นอกจากนั้น ยังกล่าวได้ว่า กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ จัดให้มีที่พักสำหรับประชาชน อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ยารักษาโรค ห้องสมุดประชาชน จัดที่ดินให้ประชาชนอยู่อาศัย ตั้งหน่วยสงเคราะห์และฝึกอาชีพ ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตด้านต่าง ๆ ด้วยเมตตาธรรม การสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจน

สำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมากได้แก่วัดและเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบาทสำคัญด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาสดังนี้

1. จัดกิจการของวัดให้เป็นให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย
2. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
3. ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล

ความจริงภาระหน้าที่ดังกล่าวเหล่านี้ ย่อมเข้าได้กับการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการคณะสงฆ์หรือการพระศาสนา เจ้าอาวาสจึงมีหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อันเป็นกิจการของวัด การให้การศึกษอบรมและการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จะมีเจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยประชาชนเป็นประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง

ส่วนวิธีการจัดการสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ได้กำหนดวิธีการไว้ชัดในระเบียบมหาเถรสมาคม เพื่อให้กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีคณะกรรมการ มีการประชุม มีการปฏิบัติงานการอบรมประชาชนประจำตำบล การปฏิบัติงาน ควรจัดในลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือ

1. อบรมทั่วไป ได้แก่ จัดประชุมแนะนำทางวิชาการ โดยมีวิทยากรบรรยายทางวิชาการ
2. อบรมเฉพาะกรณี ได้แก่ จัดอบรมประชาชนเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยวิธีที่แจ่มแจ้งแนะนำชักชวนความเข้าใจ
3. อบรมเฉพาะบุคคล ได้แก่ การพบปะบุคคลบางคนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือชี้แจงแนะนำชักชวนความเข้าใจในเฉพาะบางเรื่องอันเกี่ยวกับผู้นั้น

มหาเถรสมาคมกำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริมไว้ชัดแจ้งคือ

กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนด

วัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง เจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้น รองกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้น เป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสงเคราะห์ ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

1. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การป้องกันโรคเอดส์
2. การช่วยเหลือสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนกิจสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า
3. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรจะช่วย เช่น การประสบอุทกภัย หรือช่วยคนชรา หรือคนพิการ

การควบคุมการสาธารณสงเคราะห์ก็เพื่อให้การดำเนินการถูกต้องตามระเบียบและการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปเพื่อสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์นั้นควรดำเนินไปได้อย่างไม่มีอุปสรรค แนวการส่งเสริมพอสรุปได้ดังนี้

1. ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่
2. ช่วยในการกำหนดแผนงานในแต่ละปี
3. ช่วยในคราวขาดแคลนทรัพยากร
4. ช่วยยกย่องเชิดชูผู้ปฏิบัติหน้าที่
5. ช่วยสนับสนุนด้านการทุนตามที่จะมีโอกาส
6. ช่วยประสานงานคณะกรรมการให้เกิดความสามัคคี ร่วมกันอันดี
7. ช่วยการอื่นอันเหมาะสม

สรุปได้ว่างานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานของพระสงฆ์เพื่อพระสงฆ์และประชาชน วัดนั้นจัดว่าเป็นสถานที่ใกล้ชิดกับประชาชน เป็นศูนย์รวมของชุมชน และเป็นตัวเชื่อมกลางระหว่างคนจนกับคนรวย วัดสามารถนำเงินที่ได้จากการบริจาคของคนรวยเพื่ออนุเคราะห์แก่คนยากจนได้ แต่การดำเนินการช่วยเหลือสังคมนั้นต้องอยู่ในรูปแบบที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

บริบทของวัดในเขตบางพลัด

ทางด้านบริบทของทางวัดในเขตบางพลัดพบว่าเขตบางพลัด เป็น 1 ใน 50 เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร อยู่ในกลุ่มเขตกรุงธนเหนือ เดิมถือเป็นพื้นที่รอบนอก แต่ปัจจุบันมีความเจริญเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สภาพทั่วไปเป็นแหล่งการค้าและแหล่งที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก แต่ก็มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมตั้งอยู่ด้วยเช่นกันเดิมเขตบางพลัดมีฐานะเป็นอำเภอชั้นในอำเภอหนึ่งของพระนคร มีชื่อว่า อำเภอบางพลัด ต่อมาถูกลดฐานะ เป็นตำบลบางพลัด ขึ้นอยู่กับอำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี ภายหลังได้มีการรวมจังหวัดธนบุรีกับจังหวัดพระนครเข้าด้วยกันเป็นจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี และเปลี่ยนเป็นกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2515 ตำบลบางพลัดจึงเปลี่ยนฐานะเป็นแขวงบางพลัด เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2532 กรุงเทพมหานครได้จัดตั้งสำนักงานเขตบางกอกน้อย สาขาบางพลัด ขึ้นดูแลพื้นที่แขวงบางพลัด บางอ้อ บางบำหรุ และบางยี่ขัน ซึ่งต่อมาท้องที่ทั้ง 4 แขวงนี้ได้ยกฐานะขึ้นเป็นเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตบางกอกน้อยและจัดตั้งเขตบางพลัดและเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ได้มีประกาศของกระทรวงมหาดไทย เปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตบางพลัด โดยตัดพื้นที่แขวงบางบำหรุและบางยี่ขัน เฉพาะส่วนที่อยู่ทางทิศใต้ของถนนบรมราชชนนีและถนนสมเด็จพระปิ่นเกล้า กลับไปเป็นพื้นที่ในการปกครองของเขตบางกอกน้อยอีกครั้ง

เนื่องจากในเขตบางพลัดมีพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก จึงมีการสร้างวัดเป็นจำนวนไม่น้อย ซึ่งแบ่งเป็นวัด 22 วัด (เฉพาะมหานิกาย) ได้แก่ (สำนักงานเจ้าคณะเขตบางพลัด, 2555)

ตารางที่ 1 จำนวนวัดและพระภิกษุสามเณรในเขตบางพลัด

ที่	วัด	แขวง	เขต	พระภิกษุ	สามเณร	รวม	
1.	เทพากร	บางพลัดบางอ้อ	เขต 2	บางพลัด	32	6	38
2.	วิมุตยาราม	บางพลัดบางอ้อ	เขต 2	บางพลัด	48	6	54
3.	เพลง	บางพลัดบางอ้อ	เขต 2	บางพลัด	25	1	26
4.	นัศรแก้วจงกลณี	บางพลัดบางอ้อ	เขต 2	บางพลัด	19	3	22
5.	เทพนารี	บางพลัดบางอ้อ	เขต 2	บางพลัด	20	4	24
6.	บางพลัด	บางพลัดบางอ้อ	เขต 2	บางพลัด	23	0	23
7.	ภาณุรังษี	บางพลัดบางอ้อ	เขต 1	บางพลัด	14	0	14

ตารางที่ 1 จำนวนวัดและพระภิกษุสามเณรในเขตบางพลัด (ต่อ)

ที่	วัด	แขวง	เขต	พระภิกษุ	สามเณร	รวม
8.	ภคินีนาถวรวิหาร	บางพลัดบางอ้อ	เขต 1 บางพลัด	31	3	34
9.	ทอง	บางพลัดบางอ้อ	เขต 1 บางพลัด	8	1	9
10.	เปาโรหิตย์	บางพลัดบางอ้อ	เขต 1 บางพลัด	7	0	7
11.	ใหม่เทพนิมิตร	บางพลัดบางอ้อ	เขต 1 บางพลัด	13	5	18
12.	สิงห์	บางพลัดบางอ้อ	เขต 1 บางพลัด	19	2	21
13.	คฤหบดี	บางยี่ขัน	บางพลัด	30	41	71
14.	ดาวดึงษาราม	บางยี่ขัน	บางพลัด	47	50	97
15.	จตุรมิตรประดิษฐาราม	บางยี่ขัน	บางพลัด	7	0	7
16.	พระยาสิริไอยสวรรค	บางยี่ขัน	บางพลัด	16	0	16
17.	บางยี่ขัน	บางยี่ขัน	บางพลัด	18	4	22
18.	อมรคีรี	บางบำหรุ	บางพลัด	28	33	61
19.	น้อยนางหงษ์	บางบำหรุ	บางพลัด	33	3	36
20.	ปฐมบุตรอิสราเอล	บางบำหรุ	บางพลัด	34	6	40
21.	บางบำหรุ	บางบำหรุ	บางพลัด	22	14	36
22.	รวกบางบำหรุ	บางบำหรุ	บางพลัด	46	2	48

เนื่องด้วยเหตุที่ว่าเขตบางพลัด มีวัดอยู่เป็นจำนวนมากและอยู่ในเขตใกล้ชิดพระนครมาแต่เดิมทำให้มีพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก จึงทำให้มีพระภิกษุสามเณร จำพรรษาอยู่ในวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัดเป็นจำนวนมากด้วย

การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมของผู้วิจัย

สำหรับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย คือ ตัวแปรอิสระ (Independent) และตัวแปรตาม (Dependent variable) ซึ่งตัวแปรทั้งสองชุด มีความสัมพันธ์กันเชิงทฤษฎี ส่วนระดับความสัมพันธ์กันจะมากหรือน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับผลการศึกษาของการทดสอบ และในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้

สำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และกำหนดตัวแปรที่จะใช้ในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent) ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรจากวรรณกรรมที่ได้ศึกษา คือ ธรรมาภิบาล ซึ่งหมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเสียหายภาวะวิกฤติ ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542, ออนไลน์) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารวัดแบบเดิมนั้น ก็มีการบริหารจัดการที่ดีอยู่แล้ว แต่ถ้าหากนำเอาหลักธรรมาภิบาลหรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและบริหารสังคมที่ดีนี้ มาประยุกต์ใช้กับการบริหารวัด ก็อาจจะทำให้การบริหารวัดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึง ได้ศึกษาถึงการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และได้กำหนดตัวแปรอิสระ คือ ธรรมาภิบาล 6 ตัวแปร ตามองค์ประกอบธรรมาภิบาลที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ระบุไว้ดังต่อไปนี้

1. หลักนิติธรรม ตามที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี พ.ศ.2542 ได้กล่าวไว้ว่าหมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย การกำหนดกฎหมาย การกำหนดกฎกติกา และการปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ความยุติธรรมของสมาชิก กระบวนการเสนอร่างกฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ เป็นไปด้วยความชอบธรรม เนื้อหาของกฎหมายมีความทันสมัย เป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้นต้องไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญบังคับใช้กับทุกคนอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติและไม่ขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่ใช้ในการบริหารงานร่วมกันภายในภาครัฐ (สำนักงานข้าราชการพลเรือน, 2542, น.9) ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานข้าราชการพลเรือน (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, 2544, น.18) ที่เห็นว่า หลักนิติธรรมประกอบด้วยกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีความเป็นธรรม สามารถปกป้องคนดี และ

ลงโทษคนไม่ดีได้ มีการปฏิรูประเบียบกฎหมายอย่างสม่ำเสมอ เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็วมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน สรุปได้ว่าหลักนิติธรรมนั้นต้องประกอบด้วย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ เป็นไปด้วยความชอบธรรม และเนื้อหาของกฎหมายนั้นต้องมีความทันสมัย เป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม มีการคาดหมายได้ถึงการกระทำของรัฐ มีความชัดเจนของกฎหมาย มีความมั่นคงของกฎหมาย มีความเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมาย ตลอดจนมีความสะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

2.หลักคุณธรรม คำว่า คุณธรรมนั้น คือ คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งบางครั้งก็เรียกควบคู่ไปกับ คำว่า จริยธรรม ที่แปลว่า ความประพฤติที่เป็นธรรมชาติเกิดจากการมีคุณธรรม ซึ่งรวมเรียกว่า คุณธรรมจริยธรรม ตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551, น. 51, 57) ได้ให้หมายของคำว่า “คุณธรรม” ว่าหมายถึง ธรรมที่เป็นคุณ ความดีงาม สภาพที่เกื้อกูลกัน ส่วนคำว่า “จริยธรรม” หมายถึง หลักความประพฤติ หลักในการดำเนินชีวิต หรือความประพฤติอันประเสริฐ หรือการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ซึ่งสอดคล้องกับส่วนระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542, อ้างถึงในสุดจิต นิमितกุล, 2543, น.13-24) กล่าวถึงการประพฤติตามหลักคุณธรรมว่า เป็นการยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริต จนเป็นนิสัยประจำชาติ ประชาชนแต่ละคนทำหน้าที่อย่างถูกต้อง เลือกรับงานที่สุจริตและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ต่อส่วนรวม ปฏิบัติตามกฎหมายและเป็นพลเมืองดี คือถือปฏิบัติตามจรรยาบรรณได้แก่ สัจจะ(การรักษาความสัจ) ทมะ (การรู้จักข่มใจตนเอง) ขันติ (การอดทน อดกลั้น และอดออม) และจาคะ (การรู้จักระวางความชั่ว ความทุจริต) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงมหาดไทยที่เสนอหลักคุณธรรมตามหลักธรรมาภิบาลในด้านความอดทนอดกลั้น (Tolerance) และการยอมรับ (Acceptance) ต่อทัศนคติที่หลากหลาย (Diverse perspectives) รวมทั้งต้องยุติข้อขัดแย้งด้วยเหตุผลหาจุดร่วมที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันได้ ดังนั้นคุณธรรมนี้ จะต้องควบคู่ไปกับการบริหารทุกอย่าง หากนักบริหารทั้งหลายขาดหลักธรรมหรือขาดคุณธรรมดังกล่าวแล้ว ก็จะทำให้การบริหารนั้น ๆ ขาดประสิทธิภาพได้

3.หลักความโปร่งใส ตามที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542,อ้างถึงในสุดจิต นิमितกุล, 2543,น. 26-27) ได้กล่าวว่า ความโปร่งใสเป็นการทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงาน

ขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกันและช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้สอดคล้องกับเกรียงไกร เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541, น.84) กล่าวถึงหลักความโปร่งใสว่าเป็นกระบวนการทำงาน กฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ที่ มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสังคมสามารถถ่ายโอนได้อย่างเป็นอิสระ ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะของทางราชการได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ และสอดคล้องกับสุจิต นิมิตกุล (2543, น.17) ที่เห็นว่า นอกจากการให้ข้อมูลข่าวสารที่ตรงกับข้อเท็จจริงของการตัดสินใจและการดำเนินการ และสามารถตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนของการตัดสินใจและการดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้ ยังจำเป็นต้องมีระบบ กติกา ขั้นตอน และระยะเวลาดำเนินการที่เปิดเผย ชัดเจน และเป็นไปตามที่กำหนดซึ่งแสดงความโปร่งใสด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันพระปกเกล้า (2544, น.51) ที่เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกระบวนการทำงานควรมีกฎเกณฑ์กติกา และความตั้งใจในการบริหารงานของรัฐต่อสาธารณชน ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับไชยวัฒน์ คำชู และคณะ (2545, น.45) ที่กล่าวว่า ความโปร่งใส คือการที่สาธารณะชนมีโอกาสรับรู้ นโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล และมีความมั่นใจว่ารัฐบาลมีความตั้งใจจริงในการดำเนินตามนโยบาย ซึ่งก็หมายรวมถึงการเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนได้รับรู้รับทราบด้วย

4. หลักการมีส่วนร่วม คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรับรู้ และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจในปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งความเห็นการไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ การชุมนุมและอื่น ๆ (อานันท์ ปันยารชุน, 2545, น. 3-5) ซึ่งความคิดเห็นดังกล่าวได้สอดคล้องกับบรรศักดิ์ อูธรรมโณ และฉวีลวดี บุรีกุล (2548, น.18-19) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะและมีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเอง นอกจากจะช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาลมีความรอบคอบ และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส (Transparency) ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน (Responsiveness) และมีความรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้ (Accountability) อีกด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย และยังสอดคล้องกับแก้วสรร อติโพธิ (2540, น.16) ที่

กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าจะต้องมีกระบวนการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางปกครองของรัฐตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่นที่สามารถยอมรับสิทธิตามกฎหมายในกระบวนการใต้สวนสาธารณะ มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และต้องมีการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากร ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นคือการกระจายอำนาจสู่ประชาชน โดยการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐ รวมทั้งร่วมกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ กำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

5.หลักความรับผิดชอบ ตามที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542, อ้างถึงในสุดจิต นิมิตรกุล, 2543, น.35) ได้กล่าวหลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันพระปกเกล้า (2544, น.54) ที่อธิบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบว่าหมายถึง การตัดสินใจใดๆ ของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนต้องกระทำโดยมีพันธะความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองกระทำกับสาธารณชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานนั้น โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก และมีจิตใจเสียสละ เห็นค่าสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ และยังคงคล้องกับสถาบันป๊วย อึ้งภากรณ์ (2544, น.17) ที่อธิบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถและรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานนั้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าความรับผิดชอบนั้น เป็นหน้าที่ ที่ผู้บริหารต้องตระหนักและใส่ใจถึงปัญหาสังคมหรือปัญหาสาธารณะที่ตนเองได้รับมอบหมาย อันมีการดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมนั้น ๆ เป็นสำคัญ และความรับผิดชอบนั้นยังถือได้ว่าเป็นเครื่องวัดคุณภาพของตัวผู้บริหารเองว่าจะปฏิบัติหน้าที่ได้มีประสิทธิภาพเพียงใด

6.หลักความคุ้มค่า ตามที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542, อ้างถึงใน สุดจิต นิมิตรกุล, 2543, น.35) ได้กล่าวความคุ้มค่า ว่าหมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยตรงค์ให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การบริหารจัดการทุกอย่าง จำเป็นต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดเป็นสำคัญ คือใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

หลักธรรมาภิบาล 6 ประการนี้ เป็นหลักที่ผู้วิจัยได้จากการศึกษาวรรณกรรมแล้วจะนำไปหาความสัมพันธ์กับหลักการบริหารวัด 6 ด้าน เนื่องจากว่าหลักธรรมาภิบาล 6 ประการนั้นได้มี

องค์กรต่าง ๆ และนักวิชาการทั้งต่างประเทศทั้งในประเทศไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันและเชื่อว่าหากสามารถนำหลักธรรมมาภิบาลนี้ไปใช้ในการบริหารองค์กรได้ จะทำให้องค์การนั้นมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการบริหารที่ดีขึ้นอย่างแน่นอน

2.ตัวแปรตาม (Dependent variables) คือ การบริหารวัด 6 ด้านตามภารกิจของเจ้าอาวาส ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

1.ด้านการปกครอง หมายถึง การคุ้มครองปกป้องรักษาให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ได้เป็นอยู่ด้วยความผาสุก ให้ความอนุเคราะห์ในส่วนที่อยู่อาศัย และปัจจัยตามสมควร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ดังกล่าวด้วยพรหมวิหารธรรมตามสมควรแก่เหตุ และต้องมีการสอดส่อง คือ การตรวจตราและเอาใจใส่ดูแลความประพฤติปฏิบัติของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม รวมถึงควบคุม และบังคับบัญชาบรรพชิต และคฤหัสถ์ดังกล่าว ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งมหาเถรสมาคม และรวมถึงการว่ากล่าวแนะนำชี้แจงเกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งวัดและพระศาสนาอันเป็นส่วนรวม

2.ด้านการเผยแผ่ เป็นการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมีมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมวโรดมที่กล่าวว่าการเผยแผ่ว่า เป็นกิจการพระศาสนาที่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะว่าจุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือการเผยแผ่นี้เอง ดังนั้นคณะสงฆ์ไทยจึงจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถึก ส่วนพระภิกษุที่เทศน์ดีจะได้รับการยกย่องมาก ซึ่งในปัจจุบันมีบางวัดได้สอนวาทศิลป์ในหลักสูตรการศึกษาพระภิกษุสามเณรอันเป็นการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้มีความสามารถในการเผยแผ่ประเภทนี้ (พระธรรมวโรดม, 2524, น.113)

3.ด้านการศาสนศึกษา ตามที่กรมการศาสนา (2538, น.1) ได้กล่าวการศาสนศึกษาว่า หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธี ที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย ซึ่งสอดคล้องกับพระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) (2539, น.77) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติเป็นมาส่วนมากมักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหาสน์โลกและคฤหาสน์ธรรมมาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ ดังนั้นการศาสนศึกษาจึงเป็นการส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตลอดจนให้ความรู้ หรือแสงสว่างปัญญาแก่ประชาชน โดยมุ่งตรงต่อหลักไตรสิกขา นั่นคือมุ่งให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ หรือพัฒนาไตรทวาร คือกายทวาร วจีทวาร มโนทวาร ตามหลักไตรสิกขา หรืออริยมรรคมีองค์ 8 โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การเข้าถึงองค์ความรู้ หรือปัญญาที่จะสามารถจัดการความทุกข์ หรือปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง (พระมหาทองชัย บูรณพิสุทธ์, 2545, น.52) ซึ่งในปัจจุบันสามารถแบ่งประเภทการศึกษาของพระภิกษุสามเณรได้ 4 ประเภทด้วยกัน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และการศึกษาในมหาลัยสงฆ์

4.ด้านการศึกษาสงเคราะห์ กรมการศาสนา (2539, น. 5-6) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล และการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่น นอกจากส่งเสริมการศาสนศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษา ยังมุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด เป็นต้น นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือ ภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษา และช่วยเหลือเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดแคลน และกำพร้าบิดา ก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป (กรมการศาสนา, 2540, น.50-51)

5. ด้านการสาธารณูปการ สำหรับการสาธารณูปการนั้น จัดได้ว่าเป็นการพัฒนาวัดนั่นเอง เป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม บุคลากรทางศาสนามีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในสังคม สามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคมพ้นจากความลุ่มหลง ฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษา การเผยแผ่ศาสนาธรรม และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและที่สำคัญเพื่อให้พระศาสนาสร้างความสุขได้อย่างแท้จริง (พระเทพปริยัติสุธี, 2540, น. 45) ส่วนกรมการศาสนา (2542, น.13) ได้กำหนดแนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการ วัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติ ทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษา สถานที่ที่รื่นรมย์ ลานวัดสะอาดปราศจากมูลฝอย สิ่งปฏิกูล มีถังรองรับขยะ มีถนนทางเดินเท้าภายในวัด วัดควรมีประตูเปิดปิดตามวันเวลาเพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สินของวัด มีป้ายแสดงสิ่งสำคัญ ๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตามสมควร การทาสีเสนาสนะก็ดี แผ่นป้ายก็ดี ให้ใช้สีเขียว ๆ ไม่ฉูดฉาด การปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัด ให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทย มีการจัดระบบน้ำดื่ม น้ำใช้ ไฟฟ้า ที่อยู่อาศัย มีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล ห้องน้ำห้องส้วม จัดสวัสดิการให้ภิกษุสามเณรได้รับความผาสุกในการบำเพ็ญสมณธรรม

6. ด้านสาธารณสงเคราะห์ สำหรับการสาธารณสงเคราะห์นั้น ถือได้ว่าเป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ของทางวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้(พระราชรัตนมุนี, 2538, น.14) ซึ่งการสาธารณสงเคราะห์นั้น สามารถดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่หน่วยงาน หรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล การอุดหนุน จุนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติของประชาชนทั่วไป การสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์คือการสงเคราะห์ในด้านจิตใจและวัตถุ เป็นต้น

การบริหารวัด 6 ด้านซึ่งประกอบไปด้วย ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์นั้น ถือได้ว่าเป็นภารกิจของเจ้าอาวาสที่จะต้องดำเนินการบริหารงานให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อยดีงาม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาบัณฑิต นิสากัย (2550). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการวัด : กรณีศึกษาวัดมหาวนาราม พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลกับการบริการจัดการวัดในด้านต่าง ๆ พบว่า

(1) ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดตามหลักนิติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า พระสงฆ์มีความสามารถในการชวนชวนไขว่คว้าศึกษาพระธรรมวินัยตามหลักอรรถประโยชน์ของบรรพชิตในทางพระพุทธศาสนา และวัดจัดให้มีการอบรมศีลธรรมพระวินัยบัญญัติแก่พระภิกษุสามเณรอยู่ในระดับมาก และนอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่พระสงฆ์ปฏิบัติตนให้เป็นอย่างดีทางด้านศีลธรรมซึ่งเนะความถูกต้องของพระธรรมวินัยแก่พระภิกษุผู้บวชใหม่ให้เกิดความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสำรวมด้านกาย วาจาและใจ

(2) ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า วัดได้จัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญของชาติเป็นประจำ ซึ่งพระสงฆ์มีความสามารถในการใช้สื่อและเทคโนโลยี เพื่อประกอบการบรรยายธรรมมีการจัดอบรมพระนักเทศน์และพุทธวิธีประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนให้มีทักษะการบรรยายหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา โดยมีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนออกเผยแผ่หลักธรรมคำสอนประจำสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก สำหรับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในระดับปานกลาง พบว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมเต็มที่ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน และแนะนำเกี่ยวกับหลักสูตรทางศาสนาให้แก่เด็กนักเรียน หมั่นเพียรศึกษาหลักธรรมะแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองเสมอและกำกับดูแลการบริหารจัดการศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ด้วย

(3) ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความโปร่งใสในการทำงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า มีการบริหารจัดการด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และมีการมอบหมายงานเกี่ยวกับการจัดการวัดอยู่ในระดับมาก นอกจากนั้นอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า วัดได้แต่งตั้งคณะกรรมการวัดทั้งที่เป็นพระภิกษุและคฤหัสถ์เพื่อการตรวจสอบ หากมีเรื่องราวที่ก่อให้เกิดความเสียหาย คณะทำงานมีการดำเนินการตามกฎหมายขั้น

เด็ดขาด โดยเฉพาะการแจ้งงบประมาณรายรับ-รายจ่ายประจำปี ให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดได้รับทราบและมีความรับผิดชอบหากละเลยหรือการดำเนินงานมีความผิดพลาด

(4) ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า วัดจัดให้มีการอบรม และปฏิบัติธรรมให้แก่เยาวชนทั่วไป มีการบริหารจัดการวัด แบบมีส่วนร่วมระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน มีการจัดการอบรม ผู้ปฏิบัติงานแทน ซึ่งมีเครือข่ายเชื่อมสัมพันธ์ทางด้านข้อมูลข่าวสาร อันจะก่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และกลุ่มตัวอย่างยังชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมเต็มที่ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน แนะนำเกี่ยวกับหลักสูตรในทางพระพุทธศาสนาในแต่ละช่วงอายุของเด็กนักเรียนและการทำงานเป็นแบบมีส่วนร่วมสามัคคี

(5) ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า พระสงฆ์ได้รับฟังเหตุผลและให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แก่ประชาชน และจัดตั้งศูนย์ที่ปรึกษาแก้ไขปัญหาสังคมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการบริหารจัดการหรือกิจกรรมต่าง ๆ

(6) ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความคุ้มค่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า วัดได้จัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิล และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก นอกจากนั้นอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า วัดจัดตั้งกองทุนหรือมูลนิธิเพื่อส่งเสริมให้การช่วยเหลือทางด้านสังคมสงเคราะห์ ได้คำนึงถึงความคุ้มค่ากับงบประมาณที่ใช้จ่ายแต่ละครั้งอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศล และส่งเสริมสนับสนุนเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง

พระพลชัย ขุนทอง (2550). ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงานคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า

1.ปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังน้ำเย็น โดยรวมและรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ที่อยู่ในระดับน้อย

2.ผลการเปรียบเทียบปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอวังน้ำเย็น จำแนกตามที่ตั้งตำบล โดยรวมและรายด้านต่างกัน

ปริญญา สมักรการ (2551). ได้วิจัยเรื่องการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล และประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบระดับการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนกับการเปรียบเทียบ

ระดับประสิทธิผลของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน การบริหาร โดยใช้หลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พระครูสังฆพินัย (ประสาร) (2551). ได้วิจัยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า

1. พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการแตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ควร มีการปกครองพระภิกษุสามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุสามเณร ดำเนินกิจการบางอย่างภายในวัดอย่างเป็นระเบียบ

นอกจากนี้ควรให้พระภิกษุ สามเณร ได้สั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน ให้พระภิกษุสามเณร ทำวัดให้เป็นระเบียบ มีแบบแผน ตลอดจนให้พระภิกษุ สามเณร ดูแลสถานที่วัดให้ปราศจากอบายมุข และยาเสพติด

พระชนดล นาคพิพัฒน์ (2551). ได้วิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกันและข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครองพระภิกษุสามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุน

ส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ด้านพระพุทธรศาสนา ให้พระภิกษุสามเณรดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ

พระมหาพุทธิวงศ์ นฤธมณฺญ (2551). ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานของวัดตามหลักธรรมาภิบาล : ศึกษากรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลจากการวิจัยพบว่า

1. หลักธรรมาภิบาลเป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี อันมีแนวคิดมาจากสังคมตะวันตก เป็นแนวคิดการบริหารจัดการองค์การอันก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เพราะเป็นหลักการของการบริหารจัดการที่ใช้ระบบคุณธรรมนำหน้า หลักธรรมาภิบาลนี้เมื่อได้ศึกษาเทียบเคียงตามหลักพระพุทธศาสนาจะเห็นว่าตรงกับหลักทศพิธราชธรรม ที่พระพุทธองค์ได้ทรงสอนให้ผู้ปกครองบ้านเมืองได้ใช้ในการจัดการปกครอง ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นหลักธรรมาภิบาลในเชิงพุทธ

2. คณะสงฆ์ไทยได้บริหารองค์การคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ทั้ง 6 ประการ อันได้แก่ (1) หลักนิติธรรม คณะสงฆ์ได้ยึดหลักพระธรรมวินัย และพ.ร.บ. คณะสงฆ์เป็นหลักในการปกครองคณะสงฆ์ (2) หลักคุณธรรม คณะสงฆ์ได้มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในหมู่พระภิกษุสามเณร ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไปในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้การสนับสนุนโรงเรียนวิถิพุทธ เป็นต้น (3) ความโปร่งใส คณะสงฆ์ได้มีกฎระเบียบที่รัดกุมเกี่ยวกับการดูแลศาสนสมบัติกลางและศาสนาสมบัติของวัดตามกฎระเบียบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติอย่างเคร่งครัด (4) หลักการมีส่วนร่วม คณะสงฆ์ได้จัดรูปแบบการปกครองแบบมีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถเข้าดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองในระดับต่าง ๆ (5) หลักความรับผิดชอบ งานเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นภารกิจหลักของคณะสงฆ์ที่จะต้องดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรม และ (6) หลักความคุ้มค่า คณะสงฆ์ได้มีการบริหารทุกองค์การให้เกิดประโยชน์อันสูงสุด เช่น สถานที่ใดที่ไม่ได้มีการใช้สอยก็แบ่งให้ประชาชนเช่าเพื่ออยู่อาศัย หรือสร้างอาคารพาณิชย์ สร้างโรงเรียน สถานพยาบาล เป็นต้น

3. วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้มีการบริหารจัดการเกี่ยวกับกิจการของวัดอันมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ ซึ่งในบางประเด็นก็อาจเด่นชัดเป็นรูปธรรม เช่น ในด้านหลักนิติธรรม วัดได้ปกครองคณะสงฆ์โดยยึดหลักพระธรรมวินัย และพ.ร.บ. คณะสงฆ์ ตลอดจนได้วางกฎระเบียบของวัดทั้งในส่วนของพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด ด้านคุณธรรม วัดได้มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่พระภิกษุสามเณร ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป เช่น การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การปาฐกถาธรรมวันอาทิตย์ การปฏิบัติธรรมสุดสัปดาห์ การอุปสมบทประจำเดือน เป็นต้น หลักการมีส่วนร่วม วัดได้จัดรูปแบบ

การปกครองภายในแบบกระจายอำนาจหน้าที่ไปยังพระภิกษุรูปอื่น ๆ อันไปตามภารกิจของคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ประการ กับอีก 5 สายงาน เพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถได้เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการบริหารงานคณะสงฆ์ของวัด ความคุ้มค่า วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้มีการปฏิรูปการจัดพิธีกรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยเน้นหลักในการจัดที่ว่า เป็นระเบียบ เรียบง่าย ประหยัด ได้ประโยชน์ และส่งเสริมสติปัญญา

พระสุพิศ วันทะวงษ์ (2551). ได้วิจัยเรื่อง บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เจ้าอาวาสมีบทบาทในการบริหารจัดการวัด ด้านการปกครองและด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง 2. เจ้าอาวาสพระภิกษุสามเณร และคณะกรรมการบริหารวัด มีความคิดเห็นต่อบทบาทเจ้าอาวาส ในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอขุนหาญจังหวัดศรีสะเกษทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

อรยา กอบความดี (2551). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและกลไกการบริหารวัดแต่ละแห่งสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารวัดได้อย่างเหมาะสมโดยใช้หลักธรรมวินัยนำหน้า ใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบ หากมีปัญหาคำสั่งการจัดการทางสังคม เศรษฐกิจ ก็ประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างกลมกลืน ผลการวิจัยการบริหารวัดสามพรานตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ทุกมิติของการบริหารกิจการของวัดสามพรานสามารถกำหนดเทคนิค สาระสำคัญของการใช้หลักธรรมาภิบาลแต่ละหัวข้อได้อย่างชัดเจน ส่วนแนวทางวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารวัด โดยทั่วไปนั้น การวิจัยพบว่า ควรมีขั้นตอนดำเนิน 4 ขั้นตอน คือ 1. การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมพื้นฐานของวัดด้านชุมชนด้านสังคม ด้านบุคคล ด้านวัฒนธรรม และการจัดการของวัด 2. การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล 3. ออกแบบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล และ 4. การดำเนินการตามที่กำหนดไว้ให้ครบทุกด้าน และดำเนินการทุกขั้นตอน คือ การอบรมความรู้ด้านธรรมาภิบาล การจัดทำระบบการบริหารด้วยการจัดทำคู่มือธรรมาภิบาล มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้และการยอมรับรูปแบบการบริหารแล้วมีการติดตามประเมินผลอย่าง

ต่อเนื่อง และเป็นระบบ ก็จะทำให้วัดมีรูปแบบบริหารวัดด้วยหลักธรรมาภิบาลที่ชัดเจนเป็นระบบ และเป็นรูปธรรมชัดเจน

นัยนา เจริญพล (2552). ได้ศึกษาเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า 1. การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นในระดับมากและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความคิดเห็นในระดับมากทุกด้านโดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือหลักความรับผิดชอบ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ หลักการมีส่วนร่วม

2. ผลการเปรียบเทียบ การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษขนาดกลางกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ตามประเภทของสถานศึกษาระหว่างกลุ่มวิทยาลัยเทคนิค,อาชีวศึกษากับกลุ่มวิทยาลัยการอาชีพ,สารพัดช่าง,เกษตรฯ โดยรวม พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว). (2552). ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.44 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต ในด้านการปกครองและ

ด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศาสนศึกษา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง

พระมหามณเฑียร วรชโม (ซ้ายเกี่ยง) (2552). ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.40 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่น ๆ คือ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการปกครองด้านการสาธารณูปการ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก

พระเสถียร จิตสมุปนุ โน (2552). ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี มีพรรษาต่ำกว่า 5 พรรษา เป็นพระภิกษุ มีการศึกษาทางโลก ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีการศึกษาทางธรรม ในระดับนักธรรมเอก และส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม

ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในการบริหารวัดในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถ และด้านวิสัยทัศน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า โดยรวมภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาสในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พระมหาเรือง วิเวกรมย์ (2552). ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารงาน ตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า

1.ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2.ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ด้านคุณธรรมและด้านความโปร่งใส โดยรวมแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และเมื่อจำแนกตามอายุพรรษา พบว่า ทุกด้านโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการให้เจ้าอาวาสมีการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในวัดให้มีระเบียบวินัยประจำตนตามระเบียบแบบแผนของทางวัด ควรกำหนดมาตรฐานการแก้ปัญหาของพระสงฆ์ในวัด ที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ให้ชัดเจน ควรเอาใจใส่ดูแล ซ่อมแซมเสนาสนะ ที่อยู่อาศัย ให้สะอาดร่มรื่น และปลอดภัยอยู่เสมอ ควรให้ไว้วางใจ มีส่วนรับรู้ปัญหาการบริหารการใช้จ่ายของวัด และติดตามประเมินผล ตามลำดับ

พระปลัดสุวรรณ์ โกวิท (2552). ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม. ผลการวิจัย พบว่า 1. ความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ภารกิจด้านการปกครองโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .661), บทบาทภารกิจด้านการศาสนศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = .653), บทบาทภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .678), บทบาทภารกิจด้านเผยแผ่ศาสนาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = .622), บทบาทภารกิจด้านการสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .635), บทบาทภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .667)

กนกพร ชัยทิมประทุม (2553). ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลและประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก การดำเนินงานหลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์กันทางบวกกับประสิทธิผลของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จันทรมงคล พันธุ์พาณิชย์ (2553). ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลิ้นฟ้า อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลิ้นฟ้า อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 6 ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่

ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักความคุ้มค่า

2.ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล ลีนฟ้า อำเภอดุสิตศรีพินิจ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้าน จำแนกตามประเภทของคณะกรรมการ พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามหมู่บ้านที่อยู่อาศัย พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.ข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล ลีนฟ้า อำเภอดุสิตศรีพินิจ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้าน ดังนี้ ควรให้ประชาชนวิจารณ์กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรใช้คุณธรรมนำทางในการบริหารงาน ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงาน ควรรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันทั่วถึง และควรบริหารงานให้บรรลุเป้าหมาย

พระครูสังฆรักษ์กฤษฏ์กิตฺตม สุเมโธ (2553). ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ วัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานีนั้น ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.45 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้วพบว่า ด้านการปกครองและด้านสาธารณูปการมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.75 และ 3.54 ตามลำดับ ส่วนด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

พระมหาปริวัฒน์ □ จิตวิริโย (2553). ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี แบ่งตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล ในด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิทางการศึกษาแผนกธรรมและวุฒิการศึกษาแผนกบาลี

รัฐพล เย็นใจมา (2553). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานของวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดหลวงพ่อดศธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. การปกครองคณะสงฆ์ได้ยึดหลักพระธรรมวินัย มาแต่ครั้งพุทธกาล และต่อมาได้ใช้ร่วมกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ให้ผู้บริหารได้ใช้ในการจัดการปกครอง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นหลักธรรมาภิบาลในเชิงพุทธ คณะสงฆ์ไทยได้บริหารองค์การสอดคล้องกับการบริหารวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์โดยบูรณาการใช้กับหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม คณะสงฆ์ได้ยึดหลักพระธรรมวินัย และพ.ร.บ. คณะสงฆ์เป็นหลักในการปกครองคณะสงฆ์ 2) หลักคุณธรรม คณะสงฆ์ได้มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในหมู่พระภิกษุสามเณร ตลอดถึงประชาชนโดยทั่วไป 3) ความโปร่งใส คณะสงฆ์ได้มีกฎระเบียบเกี่ยวกับการดูแลศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติของวัดตามกฎระเบียบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติอย่างเคร่งครัด 4) หลักการมีส่วนร่วม คณะสงฆ์ได้จัดรูปแบบการปกครองแบบมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถเข้าดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองในระดับต่าง ๆ ของวัด 5) หลักความรับผิดชอบต่ออายุพระพุทธศาสนาเป็นภารกิจสำคัญ และ 6) หลักความคุ้มค่า คณะสงฆ์ได้มีการบริหารจัดการศาสนสมบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น นำศาสนสมบัติของวัดไปจัดให้มีผลประโยชน์ตอบแทนแก่วัด เป็นต้น

2. หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดส่วนหนึ่งเกิดจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ เป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่มีแนวคิดมาจากสังคมตะวันตก เน้นหลักนิติธรรมและคุณธรรมนำหน้า เพื่อให้การบริหารงานบริสุทธิ์ยุติธรรม โปร่งใส ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อให้การบริหารจัดการองค์การให้เกิดผลดีมีประสิทธิภาพที่สุด

3. วัดหลวงพ่อดศธรรมกายาราม ได้มีการบริหารกิจการของวัดอันมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ ซึ่งประเด็นที่เด่นชัดเป็นรูปธรรม เช่น ในด้านหลักนิติธรรม วัดได้ปกครองโดยยึดหลักพระธรรมวินัย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดถึงวัดได้วางกฎระเบียบของวัดทั้งในส่วนของพระภิกษุสามเณร ทางวัดได้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่พระภิกษุสามเณรตลอดถึงประชาชนโดยทั่วไป เช่น การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา การปฏิบัติธรรม เป็นต้น ด้านความโปร่งใส มีระบบการบริหารงานที่น่าเชื่อถือมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสในทุกขั้นตอน คณะกรรมการตรวจสอบ หลักการมีส่วนร่วม วัดได้จัดรูปแบบการปกครองภายในแบบกระจายอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการบริหารวัด ส่วนความคุ้มค่า วัดหลวงพ่อดศธรรมกายารามมีการนำรูปแบบการการจัดการองค์การมาใช้ เน้นการมอบอำนาจ

ให้แก่คณะกรรมการปฏิบัติงาน มีการประชุมวางแผนและประเมินผลงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีประสิทธิภาพคุ้มค่าเวลา คุ้มค่างบประมาณ

กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักธรรมาภิบาลเป็นการปกครองที่ดี เน้นหลักนิติธรรมและคุณธรรม นำหน้าเพื่อให้การบริหารงาน บริสุทธิ์ ยุติธรรม โปร่งใส ถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา เมื่อศึกษากรณีวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายารามแล้ว ก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการคณะสงฆ์และวัดอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

พระครูสุวรรณวรการ (2553). ได้ศึกษาเรื่องศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาขั้นต้นชั้น เอก วุฒิปริญญาธรรม 1-2 - ป.ธ. 3 วุฒิกศศึกษาสามัญระดับปริญญาตรี มีพรรษา มากกว่า 30 พรรษา มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส และระยะจำพรรษาอยู่ในวัดปัจจุบันมากกว่า 20 ปี

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดปทุมธานีซึ่งมีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาชุมชนด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก

พระครูพิศาลดิริธรรม (2553). ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การบริหารมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของวัดในอนาคตที่จะพัฒนาให้เป็นระบบสามารถส่งเสริมภิกษุสงฆ์ สามเณร ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดีการบริหารวัดในปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบ ระบบวิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ และสังคมโดยรอบ เพื่อให้การบริหารเป็นไปตามความหมายที่ว่า การปกครองการดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น ๆ ด้วยดี มีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครอง, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสุขสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ เจ้าอาวาสบางรูปขาด

วิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส บางส่วนไม่มีการประชุม ปรึกษา วางแผน และกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาวัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการบริหารจัดการวัดตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา ขาดการประสานงานระหว่าง วัด บ้าน และชุมชน และเจ้าอาวาสบางรูปใช้คนไม่ถูกต้องงาน จึงทำให้งานขาดประสิทธิภาพ

แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ควรมีการประชุมพระภิกษุ สามเณร ภายในวัดเนื่อง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด และเพื่อความสามัคคีภายในวัด ส่งเสริมให้เจ้าอาวาส เปิดรับความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดมีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ มาใช้ในการพัฒนาวัดมากขึ้น และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและชุมชน

พระวัชชัย จารุขุม โม (ศรีสุข) (2553). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการ คณะสงฆ์: กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1.จากการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดในอำเภอ หนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พระภิกษุสามเณร และประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ใน ระดับมากทุกด้าน

2.การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร และประชาชน ต่อประสิทธิภาพการ บริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี พบว่าสถานภาพ อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม และการศึกษาสายสามัญ เพศ สถานภาพ อาชีพ ตลอดจนถึง ทักษะและประสบการณ์ชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร ประชาชนแตกต่างกัน มี ความคิดเห็น ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดในอำเภอ หนองแขง จังหวัด สระบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.การศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาใน ด้านต่าง ๆ หลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การทำงานที่เหนื่อยชา มักทำงานแบบการย้ายอยู่กับที่ ไม่มีการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด การไม่ให้ความเคารพซึ่งกันและกันของ ผู้น้อยที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้โทษและอบายมุขอื่น ๆ เป็นปัญหาสำคัญ ของคณะสงฆ์ ที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน

พระวิฑูรย์ ฐานเมธิ (บุญพร้อม) (2553). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของ ประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็น ของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ สถานภาพสมรส และอาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ และการศึกษา ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า พระภิกษุสามเณรมีมาก จึงทำให้ผู้ปกครองดูแลไม่ทั่วถึง ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของผู้ได้บังคับบัญชา การศึกษาในประโยคบาลีชั้นสูง ๆ ยังมีน้อย ขาดครู-อาจารย์ที่ทำการสอนนักเรียนและบาลีในชั้นสูง ยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะด้านพระภิกษุสามเณร ผู้มีความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้านกรรมฐาน การสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีการศึกษาในระดับสูงค่อนข้างน้อย มีการจัดอบรมและเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร และบุคคลทั่วไปยังค่อนข้างน้อย ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสได้ฟังธรรมมากนัก นอกจากตามเทศกาลต่าง ๆ การจัดสรรที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรของแต่ละวัด ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร รูปแบบการก่อสร้างของแต่ละวัดมีความแตกต่างกันมาก บางวัดมีสิ่งก่อสร้างเกินความจำเป็น การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนรอบ ๆ วัดยังมีน้อย และการจัดกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมบางอย่างไม่ควรจัดภายในวัด

ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ควรแบ่งการปกครองในส่วนย่อย ๆ เพื่อการปกครองได้ทั่วถึง เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตราภายในวัด ควรจัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรทุก ๆ เดือน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ควรจัดให้มีกฎระเบียบอย่างเท่าเทียมกัน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรจากรัฐบาลและเอกชน ควรสนับสนุนการศึกษานักธรรมและบาลีในชั้นสูง ๆ ควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในนักธรรมและบาลีในชั้นสูง ๆ มาทำการสอน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาทางโลกและทางธรรม ควรมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบผ่าน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ เพิ่มบุคลากร ควรมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีการศึกษาในระดับที่สูง ๆ ขึ้นไป ควรจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาธรรมะ สำหรับบุคคลทั่วไป และพระภิกษุสามเณร ส่งเสริมและจัดอบรมพระภิกษุนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรให้พระภิกษุสามเณร ได้มีการจัดอบรมธรรมะหรือหลักการปฏิบัติหรือควรจัดให้มีการสนทนาธรรมกันตามสมควร ควรมีการจัดค่ายคุณธรรมหรือค่ายพุทธบุตรอยู่เสมอ ๆ ควรเน้นในเรื่องหลักธรรมในการแสดงธรรมให้มากกว่านี้ ควรมีการจัดสรรที่อยู่ให้เพียงพอกับจำนวนของพระภิกษุสามเณรเพื่อลดความแออัด ควรมีการควบคุมการ

ก่อสร้างไม่ให้เกิดความจำเป็น ควรทำความเข้าใจในการใช้ที่ดินสาธารณะเพื่อความสามัคคี ควรมีผู้สนับสนุนในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บริเวณรอบวัด และไม่ควรจัดกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาภายในบริเวณวัด

พระอธิการผจญ อาจาโร (ทนฺจ) (2553). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด มีสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในระดับน้อย –ปานกลาง เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชน ได้ให้ความสำคัญ และนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การ ธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน การลดการควบคุม ให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายสถาบันที่ทำหน้าที่บริหารงานภาครัฐ นอกจากนี้จะต้องกำหนดบทบาทของตนอย่างชัดเจนแล้ว ควรมีความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบ ต่อแนวทางการใช้อำนาจในการดำเนินงานวัดก็เช่นเดียวกันมีการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารงานจึงทำให้ปัญหาในการใช้หลักธรรมาภิบาลมีไม่มาก จึงมีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลางเท่านั้น

จากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล พบว่า บทบาทของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด ในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านสาธารณสงเคราะห์ 4) ด้านสาธารณูปการ 5) ด้านการเผยแผ่ ได้มีการนำหลักธรรมาภิบาล ซึ่งได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับปานกลาง-มาก ในพระสงฆ์ทุกระดับ ซึ่งบทบาทในการบริหารงาน โดยใช้ธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับวัด และชุมชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติ ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคตที่จะเกิดขึ้นในวัดและเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญและกระแสโลกยุคปัจจุบัน

สำหรับการส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภินาถนั้น มาจากความร่วมมือทั้งวัด และชุมชน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้มีบทบาทในการวางรากฐาน และรักษากฎระเบียบต่าง ๆ การสร้างธรรมาภินาถนั้น จำเป็นต้องอาศัยระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีภาระรับผิดชอบภายใต้กฎหมาย และนโยบายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปฏิรูประบบการบริหารจัดการวัด เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายในการสร้างธรรมาภินาถนั้น จะต้องพยายามปฏิรูปการบริหารจัดการให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล และหน้าที่ มีระบบความรับผิดชอบด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพมาใช้ และให้ความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

วรรณ จตุพัฒน์รังสี (2553). ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบธรรมาภินาถ กับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า (1) เทศบาลตำบลบ่อแฮ้วมีระดับการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภินาถในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าการปฏิบัติงานตามหลักนิติธรรมมีระดับสูงที่สุด หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อหลักความคุ้มค่า และหลักคุณธรรมตามลำดับ

(2) เทศบาลตำบลบ่อแฮ้วมีระดับประสิทธิผลการบริหารงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าประสิทธิผลการบริหารงานในด้านความสามารถในการผลิตมีระดับสูงสุด ความมั่นคง การอยู่รอด การพัฒนา การได้มาซึ่งทรัพยากร ความสามารถในการปรับตัว ความพึงพอใจในงาน ประสิทธิภาพ และความเจริญเติบโตขององค์กรอยู่ในระดับน้อยที่สุด

(3) การบริหารงานแบบธรรมาภินาถของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้วมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภินาถในแต่ละด้าน ทั้งหมด 6 ด้าน กับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว ผลการศึกษามีเพียง 2 ด้านเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงาน คือ หลักคุณธรรมและหลักความคุ้มค่า โดยหลักคุณธรรมอยู่ในระดับสูงสุด จะเห็นว่าบุคลากรในเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว จะให้ความสำคัญกับหลักคุณธรรมและหลักความคุ้มค่าเพียง 2 หลักในการบริหารและดำเนินกิจการภายในองค์กร

พระครูสันติธรรมภิกขิต (บุญชัย สนุติกโร) (2554, น. 102-103). ได้วิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จากผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านการปกครอง พระสังฆาธิการ มีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.0 (2) ด้านการศาสนศึกษา พระสังฆาธิการ มีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 (3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 (4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 (5) ด้านการสาธารณูปการ พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.2

พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิบุโล) (2554). ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสุพรรณบุรีมีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 116 รูป มีพรรษา 21-30 พรรษา จำนวน 105 รูป มีการศึกษาสายพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ศึกษาเปรียญธรรม 3-4 ประโยค จำนวน 205 รูป การศึกษาสายพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ศึกษานักธรรมชั้นเอก 216 รูป มีการศึกษาสายสามัญระดับอนุปริญญามากที่สุด จำนวน 99 รูปและระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส มากที่สุด 21-30 พรรษา จำนวน 108 รูป

2. ผลการวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการปกครอง รองลงมาได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านการสาธารณูปการ

3. ผลการเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสายพระปริยัติธรรม วุฒิการศึกษาสายสามัญและระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต่างกัน มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกัน มีดังนี้ ที่มีอายุแตกต่างกัน การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม ไม่แตกต่างกัน เว้นแต่ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแตกต่างกัน ที่มีพรรษาและวุฒิการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกันในทุกด้าน และวุฒิการศึกษาสายปริยัติธรรมและระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแตกต่างกัน มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม ไม่แตกต่างกัน เว้นแต่ด้านการสาธารณสงเคราะห์แตกต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการปกครอง แต่ละวัดควรมีกฎระเบียบที่ชัดเจนและเป็นรูปแบบเดียวกัน เมื่อมีการกระทำผิดต้องมีการลงโทษอย่างจริงจัง โดยปราศจากอคติ เจ้าอาวาสต้องเอาใจใส่ดูแลพระภิกษุสามเณรอย่างใกล้ชิดมากกว่านี้ การบริหารงานของเจ้าอาวาสควรมีการกระจายอำนาจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมให้ฝ่ายสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการปกครอง ทั้งฝ่ายวัดและบ้านเมือง และแต่ละวัดควรมีการคัดสรรบุคคลที่จะมาบวชอย่างเคร่งครัด ด้านการศึกษาควรจัดหาทุนการศึกษาให้เพียงพอกับจำนวนพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาเล่าเรียน รัฐบาลควรมีงบประมาณให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนหนังสือ ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงระดับปริญญาตรี พระภิกษุสามเณรควรมีการศึกษาทั้งทางปริยัติและปฏิบัติอย่างจริงจัง ควรจัดตั้งกองทุนสำหรับพระภิกษุสามเณรที่เรียนดียากจน ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานแก่พระภิกษุสามเณร เช่น ไปเยี่ยมวัดที่มีพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อเป็นแรงจูงใจ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ รัฐบาลควรสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้อบรมคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชน รัฐบาลควรสนับสนุนการปรับปรุงวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ควรทำให้วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ผู้บริหารโรงเรียนควรนิมนต์พระสงฆ์ไปสอนศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน รัฐบาลควรส่งเสริมงบประมาณในการส่งเสริมโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้มีความรู้รอบด้านทั้งทางโลกและทางธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันหยุดราชการหรือวันนักขัตฤกษ์ เพื่อเป็นการปฏิบัติธรรมของครอบครัวพระสงฆ์ต้องเคร่งครัดในพระธรรมวินัยเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน พระสงฆ์ต้องจัดการอบรมคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ ทางหน่วยงานต้องมีการบริการพระสงฆ์เวลาออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการปรับปรุงวัดให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่สงบ การก่อสร้างไม่ควรสร้างเกินความจำเป็นของวัด วัดควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การก่อสร้างใด ๆ ควรเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน ควรก่อสร้างกำแพงวัดเพื่อแบ่งเขตวัดออกจากอุปจาระบ้าน ด้านการสาธารณสงเคราะห์ วัดควรเป็นศูนย์กลางที่สามารถชี้แนะทิศทางที่ถูกที่ควรในการพัฒนาชุมชน เจ้าอาวาสควรให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวบ้าน เด็กและเยาวชน รัฐหรือวัดควรจัดสวัสดิการการรักษาพยาบาลแก่พระภิกษุสามเณร ควรจัดเป็นศูนย์รวมในการสร้างสามัคคีธรรมในชุมชน พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำชุมชนทั้งในทางจิตวิญญาณและจิตอาสาอย่างแท้จริง

จากการประมวลแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยได้พัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัยความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยยึดเอาหลักธรรมาภิบาลจากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและ

สังคมที่ดี พ.ศ. 2542 มาสังเคราะห์เป็นตัวแปรอิสระซึ่งหลักธรรมาภิบาล 6 ประการนั้น ประกอบด้วย

1. หลักนิติธรรม
2. หลักคุณธรรม
- 3.หลักความโปร่งใส
- 4.หลักการมีส่วนร่วม
- 5.หลักความรับผิดชอบ
- 6.หลักความคุ้มค่า

ส่วนตัวแปรตาม ผู้วิจัยได้ยึดเอาหลักการบริหารวัด 6 ด้าน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 มาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งหลักการบริหารวัด 6 ด้านนั้นประกอบด้วย

- 1.ด้านการปกครอง
- 2.ด้านการเผยแผ่
- 3.ด้านการศาสนศึกษา
- 4.ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- 5.ด้านสาธารณูปการ
- 6.ด้านสาธารณสงเคราะห์

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งมีลักษณะคำถามปลายปิดชนิดตรวจสอบรายการ (Check List) แบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับและคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ในการนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการศึกษาวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ในการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ พระภิกษุสามเณรทั้งหมดในวัด สังกัดมหานิกาย เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ตามข้อมูลจำนวนพระภิกษุสามเณรประจำปี 2555 ของสำนักงานเจ้าคณะเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อ 30 ตุลาคม 2555 พบว่าเขตบางพลัด ได้แบ่งการปกครองวัดออกเป็น 4 แขวง คือ แขวงที่ 1 แขวงบางพลัดบางอ้อเขต 2 มี 6 วัด และจำนวนพระภิกษุสามเณร 187 รูป แขวงที่ 2 แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 1 มี 6 วัด และจำนวนพระภิกษุสามเณร 103 รูป แขวงที่ 3 แขวงบางยี่ขัน มี 5 วัด จำนวนพระภิกษุสามเณร 213 รูป แขวงที่ 4 แขวงบางบำหรุ มี 5 วัด มีจำนวนพระภิกษุสามเณร 213 รูป รวมทั้งสิ้น 22 วัด มีพระภิกษุสามเณรจำนวน 724 รูป

กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดให้พระภิกษุสามเณรในเขตบางพลัดทั้งหมด เป็นหน่วยวิเคราะห์และเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่เป็นเป้าหมาย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage

Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความเป็นตัวแทนดีที่สุด ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้วัดเป็นหน่วยสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างของยามาเน่ (Yamane, 1973, p.1088-1089) ได้จำนวน 258 รูป

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

เมื่อ n คือ จำนวนตัวอย่าง หรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ จำนวนหน่วยทั้งหมด หรือ ขนาดของประชากรทั้งหมด

$(e)^2$ คือ ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Error) ในที่นี้จะกำหนดเท่ากับ 0.05 ภายใต้อุณหภูมิเชื่อมั่น 95% จึงแทนค่าสูตรได้ดังนี้

$$\text{แทนค่า } n = \frac{724}{1+724(0.0025)}$$

$$n = 258$$

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระภิกษุสามเณรในวัดเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 258 รูป

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยกำหนดอัตราส่วนในการเก็บข้อมูลจากวัด โดยได้จำนวนวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแขวงบางพลัดบางอ้อเขต 2 จำนวน 3 วัด แขวงบางพลัดบางอ้อเขต 1 จำนวน 3 วัด แขวงบางยี่ขัน จำนวน 3 วัด และแขวงบางบำหรุ จำนวน 3 วัด รวมทั้งหมด 12 วัด

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยทำการสุ่มวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร แต่ละแขวง จากนั้นสุ่มตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เนื่องจากขนาดกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกัน จึงคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากร โดยใช้สูตรคำนวณตามสัดส่วน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542) ดังนี้

$$\text{สูตร } n_1 = \frac{N_1 n}{N}$$

โดย n_1 = จำนวนตัวอย่างที่จะสุ่มจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม

N_1 = ประชากรในแต่ละกลุ่ม

n = จำนวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

ตัวอย่าง แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 2 วัดเทพากร แทนสูตรโดย

จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มชั้น = จำนวนตัวอย่างทั้งหมด X จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มชั้น

$$n_1 = \frac{258 \times 38}{449}$$

$$n_1 = 22$$

ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากร อยู่ในวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงกลุ่มเป้าหมายและตัวอย่างในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

แขวง/วัด ในเขตบางพลัด		จำนวนพระภิกษุ สามเณร เป้าหมาย	จำนวนพระภิกษุ สามเณรกลุ่มตัวอย่าง
แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 2	เทพากร	38	22
	วัดเพลง	26	15
	วัดฉัตรแก้วจงกลณี	22	13
แขวงบางพลัดบางอ้อ เขต 1	วัดภาณุรังษี	14	8
	วัดภคินีนาถฯ	34	19
	วัดเปาโรหิตย์	7	4
แขวงบางยี่ขัน	วัดคฤหบดี	71	41
	วัดดาวดึงษาราม	97	56
	วัดจตุรมิตรฯ	7	4
แขวงบางบำหรุ	วัดอมรคีรี	61	35
	วัดน้อยนางหงษ์	36	21
	วัดบางบำหรุ	36	21
รวม 4 แขวง	รวม 12 วัด	449	258

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้สำหรับสอบถามพระภิกษุสามเณรผู้จำพรรษาในวัดในสังกัดเขตการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัดนั้น ประกอบไปด้วย 4 ตอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันของพระภิกษุสามเณรผู้

อยู่จำพรรษาในวัดในสังกัดเขตการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร อันประกอบด้วย สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาแผนกธรรม วุฒิการศึกษาแผนกเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ ตำแหน่งหน้าที่ภายในวัด ประเภทของวัด จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีจำนวน 30 ข้อ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวความคิดของ ลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งแบ่งมาตราของการตีความหมายออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น.69-71) ซึ่งเป็นคำถามที่ครอบคลุมกรอบแนวคิดทั้ง 6 ด้าน ได้แก่

1. หลักนิติธรรม	จำนวน 5 ข้อ
2. หลักคุณธรรม	จำนวน 5 ข้อ
3. หลักความโปร่งใส	จำนวน 5 ข้อ
4. หลักการมีส่วนร่วม	จำนวน 5 ข้อ
5. หลักความรับผิดชอบ	จำนวน 5 ข้อ
6. หลักความคุ้มค่า	จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 6 ด้าน มีจำนวน 31 ข้อ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) ตามแนวความคิดของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งแบ่งมาตราของการตีความหมายออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น.69-71) ซึ่งเป็นคำถามที่ครอบคลุมกรอบแนวคิดทั้ง 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการปกครอง	จำนวน 5 ข้อ
2. ด้านการเผยแพร่	จำนวน 6 ข้อ
3. ด้านการศาสนศึกษา	จำนวน 5 ข้อ
4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	จำนวน 5 ข้อ
5. ด้านการสาธารณูปการ	จำนวน 5 ข้อ
6. ด้านสาธารณสงเคราะห์	จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นคำถามแบบปลายเปิด เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยนั้นได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำการศึกษาและวิเคราะห์ แนวคิดและทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระเบียบการปฏิบัติ และแนวทางการดำเนินงานในการจัดการศึกษามาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ

2. ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือ แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อสร้างแบบสอบถาม โดยกำหนดขอบเขตของคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3. สร้างเครื่องมือเป็นแบบในการวิจัย โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

4. เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความตรงในเนื้อหา ความสมบูรณ์ด้านโครงสร้าง รูปแบบของแบบสอบถามด้านเนื้อหาแนวคิด จำนวน ภาษา และอื่น ๆ ที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence หรือ IOC)

วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น สำหรับการวิจัยไปทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามดังนี้

1. การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity) เป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแนวคิด จำนวน ภาษา และการใช้ข้อความที่เป็นการวัดความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัย และอาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัยได้ร่วมตรวจสอบ ได้ค่าความเที่ยงตรง (Index of Congruence หรือ IOC) เท่ากับ .67 ถึง 1 ซึ่งสามารถนำไปทดสอบความเชื่อมั่นต่อไปได้

2. การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยจะหาความเชื่อมั่นโดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของคณะอาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัยมาจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่จะทำการศึกษา จำนวน 30 ชุด และนำไปหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cranbach Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .972

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยเสนอขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 วัด จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง 258 คน
2. ผู้วิจัยนำหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ไปประสานงานกับเจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล หลังจากนั้น ประสานงานกับพระภิกษุสามเณรที่ประจำอยู่ในวัดนั้น ๆ เพื่อนัดเวลาที่จะไปเก็บข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามให้พระภิกษุสามเณรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยลงไปจัดเก็บข้อมูลทั้งหมดด้วยตนเองทุกวัด
3. ผู้วิจัยทำการสุ่มวัดในแต่ละแขวง (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550, น.149) โดยใช้ตารางเลขสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) แล้วสุ่มอย่างง่ายให้ได้กลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้เห็นว่าทุกหน่วยมีโอกาสได้รับการคัดเลือกเท่า ๆ กัน และมีความเป็นตัวแทนของประชากร การเก็บข้อมูลจะเก็บจากพระภิกษุสามเณรจากวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 258 ชุด
4. ระยะเวลาการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้เวลาเก็บข้อมูล ระหว่างเดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 รวม 3 เดือน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปที่ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ สามารถนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการประเมินผลดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) อันประกอบด้วย สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกธรรม วุฒิการศึกษาแผนกปริยัติธรรม ตำแหน่งหน้าที่ภายในวัด ประเภทของวัด จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด
2. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อธรรมาภิบาลในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์ ในการแปลความหมายของ บุญชม ศรีสะอาด (2545, น. 102-103) ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีธรรมาภิบาลมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีธรรมาภิบาลมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีธรรมาภิบาลปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีธรรมาภิบาลน้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีธรรมาภิบาลน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของบุญชม ศรีสะอาด (2545, น. 102-103) ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีประสิทธิผลมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีประสิทธิผลมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีประสิทธิผลปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีประสิทธิผลน้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีประสิทธิผลน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ ด้วยการแปลงสภาพแนวความคิดเห็นหรือตัวแปรที่ต้องการศึกษาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และเพื่อทำการคำนวณหาค่าสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วสรุปผลการศึกษาวินิจฉัยนำเสนอในรูปแบบลักษณะของการใช้ตารางประกอบดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การหาคุณภาพเครื่องมือใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น.96)

2. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive) ได้แก่

2.1 ค่าความถี่ (Frequency)

2.2 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้อธิบายหลักทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและอธิบายหลักทั่วไปของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตาม (Multiple Regression)

4. กำหนดค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่องความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขต
บางพลัด กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ
โดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ พระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในวัดในเขต
บางพลัด กรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

เพื่อความสะดวกในการนำเสนอและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลอีกทั้งเพื่อให้เกิดความ
เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ และอักษรย่อในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
b	แทน	สัมประสิทธิ์การถดถอยแบบ ไม่ปรับค่ามาตรฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาแผนกนักธรรม วุฒิการศึกษาแผนกเปรียญธรรม
วุฒิกศศึกษาสามัญ ตำแหน่งหน้าที่ภายในวัด ประเภทของวัด จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด
แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับการนำหลัก
ธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ระดับประสิทธิผลในการ
บริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ปัญหา อุปสรรคและ
ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม รายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
สถานภาพ		
พระภิกษุ	199	77.1
สามเณร	59	22.9
รวม	258	100.0
อายุ		
18 - 25 ปี	128	49.6
26 - 33 ปี	42	16.3
34 - 41 ปี	34	13.2
42 - 49 ปี	25	9.7
50 ปีขึ้นไป	29	11.2
รวม	258	100.0
พรญา		
ไม่มีพรญา	69	26.7
1 - 5 พรญา	93	36.0
6 - 10 พรญา	36	14.0
11 - 15 พรญา	16	6.2
16 - 20 พรญา	16	6.2
21 พรญาขึ้นไป	28	10.9
รวม	258	100.0
วุฒิการศึกษาแผนกนักธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	44	17.1
นักธรรมชั้นโท	16	6.2
นักธรรมชั้นเอก	169	65.5
ไม่มีวุฒิการศึกษานักธรรม	29	11.2
รวม	258	100.0

ตารางที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาแผนกปริญญาธรรม		
ปริญญาธรรม 1-2-3	41	15.9
ปริญญาธรรม 4-5-6	69	26.7
ปริญญาธรรม 7-8-9	17	6.6
ไม่มีวุฒิการศึกษาปริญญาธรรม	131	50.8
รวม	258	100.0
วุฒิการศึกษาสามัญ		
ประถมศึกษา	25	9.7
มัธยมศึกษา	88	34.1
อนุปริญญา	14	5.4
ปริญญาตรี	109	42.2
ปริญญาโทขึ้นไป	16	6.3
อื่น ๆ	6	2.3
รวม	258	100.0

จากตารางที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการศึกษามีดังนี้

สถานภาพ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง เป็นพระภิกษุมากที่สุด จำนวน 199 รูป คิดเป็นร้อยละ 77.1 รองลงมา คือ สามเณร จำนวน 59 รูป คิดเป็นร้อยละ 22.9

อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ในช่วง 18 - 25 ปีมากที่สุดจำนวน 128 รูป คิดเป็นร้อยละ 49.6 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 26-33 ปีจำนวน 42 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.3 และช่วงอายุ 42-49 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 25 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.7

พรรษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีพรรษา 1-5 พรรษามากที่สุด จำนวน 93 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.0 รองลงมา คือ ที่ไม่มีพรรษาจำนวน 69 รูป คิดเป็นร้อยละ 26.7 และช่วงที่มีพรรษา 11-15 และ 16-20 พรรษามีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 16 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.2

วุฒิการศึกษาแผนกธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เรียนจบนักธรรมชั้นเอกมีมากที่สุด จำนวน 169 รูป คิดเป็นร้อยละ 65.5 รองลงมา คือ ที่เรียนจบนักธรรมตรี จำนวน 44 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.1 และที่เรียนจบนักธรรมโทมีน้อยที่สุดจำนวน 16 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.2

วุฒิการศึกษาแผนกปริญญาธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีวุฒิการศึกษาปริญญาธรรมมีมากที่สุด จำนวน 131 รูป คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมาคือ เรียนจบปริญญาธรรม 4-5-6

จำนวน 69 รูป คิดเป็นร้อยละ 26.7 และที่เรียนจบปริญญาธรรม 7-8-9 มีน้อยที่สุดจำนวน 17 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.6

วุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากจบปริญญาตรี จำนวน 109 รูป คิดเป็นร้อยละ 42.2 รองลงมา คือจบมัธยมศึกษาจำนวน 88 รูป คิดเป็นร้อยละ 34.1 และจบการศึกษาอื่น ๆ ที่ไม่จัดเข้าในระบบมีน้อยที่สุดจำนวน 6 รูป คิดเป็นร้อยละ 2.3

ตำแหน่งหน้าที่ภายในวัด พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นพระลูกวัดมากที่สุด จำนวน 249 รูป คนคิดเป็นร้อยละ 96.5 รองลงมาคือ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.5

ประเภทของวัด พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นพระภิกษุสามเณรวัดราษฎร์มากที่สุด จำนวน 142 รูป คิดเป็นร้อยละ 55.0 และรองลงมาเป็นพระภิกษุสามเณรวัดหลวงจำนวน 116 รูป คิดเป็นร้อยละ 45.0

จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากอยู่ในวัดที่มีพระภิกษุสามเณร 21 รูปขึ้นไปมากที่สุด มีจำนวน 219 รูป คิดเป็นร้อยละ 84.9 รองลงมาอยู่ในวัดที่มีพระภิกษุสามเณร 11-20 รูป มีจำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 11.6 และที่อยู่ในวัดที่มีพระภิกษุสามเณร 1-10 รูปมีน้อยที่สุด มีจำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.5

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความคุ้มค่า ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม

ลำดับ	ธรรมาภิบาล	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	หลักนิติธรรม	3.48	.98	ปานกลาง
2.	หลักคุณธรรม	3.60	1.02	มาก
3.	หลักความโปร่งใส	3.14	1.11	ปานกลาง
4.	หลักการมีส่วนร่วม	3.28	1.15	ปานกลาง
5.	หลักความรับผิดชอบ	3.42	1.07	ปานกลาง
6.	หลักความคุ้มค่า	3.51	1.06	มาก
รวมเฉลี่ย		3.40	1.08	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลในการบริหารงาน เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีธรรมาภิบาลในการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านหลักคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านหลักความคุ้มค่า มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 และด้านหลักความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.14

2.1หลักนิติธรรม เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่อาศัยในวัดในสังกัดการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรม รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักนิติธรรม

ลำดับ	หลักนิติธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	การบริหารงานของวัดมีความชัดเจนตามพระราชบัญญัติและกฎระเบียบมหาเถรสมาคม	3.59	.86	มาก
2.	วัดได้จัดการบริหารแบบกระจายอำนาจสู่สายบังคับบัญชา ไม่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รูปใดรูปหนึ่ง	3.34	1.00	ปานกลาง
3.	วัดมีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักพระธรรมวินัย	3.57	.97	มาก
4.	วัดได้ติดตาม ควบคุม ดูแล ความประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกรอบพระธรรมวินัย	3.44	1.02	ปานกลาง
5.	เมื่อเกิดความขัดแย้ง (อริกรรม) ขึ้นในหมู่คณะ วัดสามารถระงับความขัดแย้ง (อริกรรม) ที่เกิดขึ้นได้อย่างเที่ยงธรรม	3.50	1.03	มาก
รวมเฉลี่ย		3.48	.98	ปานกลาง

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษาความคิดเห็นพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรม เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของวัดมีความชัดเจนตามพระราชบัญญัติและกฎระเบียบมหาเถรสมาคมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 รองลงมาคือข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดมีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักพระธรรมวินัยมีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดการบริหารแบบกระจายอำนาจสู่สายบังคับบัญชาไม่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รูปใดรูปหนึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34

2.2 หลักคุณธรรม เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลด้านหลักคุณธรรมรายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักคุณธรรม

ลำดับ	หลักคุณธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	การบริหารงานของวัดได้ยึดมั่นในความ ซื่อสัตย์ สุจริต	3.60	1.01	มาก
2.	วัดได้มีการรณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรในวัดยึดมั่นในความถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม	3.56	0.98	มาก
3.	ผู้บริหารของวัดปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม	3.76	1.03	มาก
4.	วัดได้มีการกิจกรรมสร้างความสามัคคีแก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดอยู่เสมอ	3.48	1.10	ปานกลาง
5.	วัดมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม	3.62	.99	มาก
รวมเฉลี่ย		3.60	1.02	มาก

จากตารางที่ 6 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อปัจจัยธรรมาภิบาลในการบริหารงานในด้านหลักคุณธรรม เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้บริหารของวัดปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 รองลงมาคือวัดมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงามมีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้มีกิจกรรมสร้างความสามัคคีแก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดอยู่เสมอมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48

2.3หลักความโปร่งใส เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลด้านหลักความโปร่งใส รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักความโปร่งใส

ลำดับ	หลักความโปร่งใส	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	การบริหารงานของวัดเป็นไปอย่างเปิดเผย และชัดเจนทุกขั้นตอน	3.42	1.08	ปานกลาง
2.	วัดได้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัดให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดได้รับรู้รับทราบโดยทั่วถึง	3.06	1.11	ปานกลาง
3.	การจัดซื้อ-จัดจ้างต่างๆ ของวัดเป็นไปด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้	3.15	1.12	ปานกลาง
4.	วัดได้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัดให้ประชาชนนอกวัดได้รับรู้รับทราบโดยทั่วถึง	3.03	1.13	ปานกลาง
5.	วัดได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามารับรู้-รับทราบการบริหารโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวัด	3.05	1.09	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.14	1.11	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลด้านหลักความโปร่งใส เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.14

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของวัดเป็นไปอย่างเปิดเผย และชัดเจนทุกชั้นตอนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 รองลงมาคือการจัดซื้อ-จัดจ้างต่าง ๆ ของวัดเป็นไปด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัดให้ประชาชนนอกวัดได้รับรู้รับทราบโดยทั่วถึงมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03

2.4 หลักการมีส่วนร่วม เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลด้านหลักการมีส่วนร่วม รายละเอียดดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	หลักการมีส่วนร่วม	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	การบริหารงานของวัดเป็นไปแบบมีส่วนร่วม โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้มีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน	3.55	0.99	มาก
2.	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายการพัฒนาวัด	3.27	1.15	ปานกลาง
3.	การทำงานในวัดมีลักษณะเป็นทีม ไม่แบ่งพรรค แบ่งพวกในการทำงานร่วมกัน	3.25	1.20	ปานกลาง
4.	วัดได้จัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นประจำ	3.36	1.15	ปานกลาง
5.	วัดเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดในวัด	2.97	1.16	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.28	1.15	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลด้านหลักการมีส่วนร่วม เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของวัดเป็นไปแบบมีส่วนร่วม โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้มีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันมีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 รองลงมาคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัด ได้จัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นประจำ มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดในวัดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.97

2.5หลักความรับผิดชอบ เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลด้านหลักความรับผิดชอบ รายละเอียดดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	หลักความรับผิดชอบ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	ผู้บริหารงานวัดมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่	3.57	1.07	มาก
2.	วัดได้มีการวางแผนการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม	3.44	1.03	ปานกลาง
3.	วัดให้ความสนใจและใส่ใจต่อปัญหาต่าง ๆ ของพระภิกษุสามเณรในวัด	3.40	1.05	ปานกลาง
4.	วัดได้จัดการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ภายในวัดอย่างทั่วถึง	3.43	1.06	ปานกลาง
5.	วัดได้ติดตั้งระบบความปลอดภัยภายในวัดอย่างทั่วถึง	3.29	1.11	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.42	1.07	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลด้านหลักความรับผิดชอบ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้บริหารงานวัดมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 รองลงมาคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้มีการวางแผนการดำเนินงาน โครงการต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้ติดตั้งระบบความปลอดภัยภายในวัดอย่างทั่วถึงมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29

2.6หลักความคุ้มค่า เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลด้านหลักความคุ้มค่า รายละเอียดดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	หลักความคุ้มค่า	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	วัดได้ใช้ทรัพยากรและงบประมาณที่มีอยู่ในวัดอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม	3.52	1.02	มาก
2.	วัดได้จัดการใช้ประโยชน์พื้นที่ภายในวัดอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า	3.55	1.01	มาก
3.	วัดมีการรณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่ของวัด	3.44	1.10	ปานกลาง
4.	วัดได้จัดกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงความประหยัด	3.48	1.07	ปานกลาง
5.	วัดได้สร้างถาวรวัตถุขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์การใส่สอยอย่างคุ้มค่า	3.57	1.12	มาก
รวมเฉลี่ย		3.51	1.06	มาก

จากตารางที่ 10 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อธรรมาภิบาลด้านหลักความคุ้มค่า เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้สร้างถาวรวัตถุขึ้นโดยคำนึงถึงประโยชน์การใช้สอยอย่างคุ้มค่ามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 รองลงมาคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดการใช้ประโยชน์พื้นที่ภายในวัดอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดมีการรณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ระดับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมสามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม

ลำดับ	ประสิทธิผล	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	ด้านการปกครอง	3.46	1.01	ปานกลาง
2.	ด้านการเผยแผ่	3.62	1.10	มาก
3.	ด้านการศึกษา	3.46	1.23	ปานกลาง
4.	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	3.06	1.19	ปานกลาง
5.	ด้านการสาธารณูปการ	3.69	1.03	มาก
6.	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	3.42	1.08	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.46	1.13	ปานกลาง

จากตารางที่ 11 พบว่า ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่ามีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสาธารณูปการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 รองลงมาคือ ด้านการเผยแผ่ มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านศึกษาสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06

3.1 ด้านการปกครอง เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดด้านการปกครอง รายละเอียดดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครอง

ลำดับ	ด้านการปกครอง	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	วัดได้จัดโครงสร้างคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรม	3.60	0.97	มาก
2.	วัดมีการปกครอง ดูแล สอดส่อง พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบข้อบังคับ และคำสั่งมหาเถรสมาคม	3.54	1.00	มาก
3.	วัดมีการดูแล ควบคุม ประชาชนที่เข้ามาในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ ของวัดอย่างเคร่งครัด	3.32	1.01	ปานกลาง
4.	วัดได้จัดสรรผลประโยชน์ เช่น กิจนิมนต์ แก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดอย่างเหมาะสม	3.32	1.02	ปานกลาง
5.	วัดได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไป เข้ามาจัดกิจกรรมต่างๆ ในวัด	3.52	1.01	มาก
รวมเฉลี่ย		3.46	1.01	ปานกลาง

จากตารางที่ 12 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดด้านการปกครอง เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัด ได้จัดโครงสร้างคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 รองลงมาคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดมีการปกครอง ดูแล สอดส่อง พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งมหาเถรสมาคม มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดมีการดูแล ควบคุม ประชาชนที่เข้ามาในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ ของวัดอย่างเคร่งครัดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32

3.2 ด้านการเผยแผ่ เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดด้านการเผยแผ่ รายละเอียดดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการเผยแผ่

ลำดับ	ด้านการเผยแผ่	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	วัดได้ดำเนินการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนแก่พระภิกษุสามเณร และศาสนิกชนในวัด	3.60	0.98	มาก
2.	วัดได้ดำเนินการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนผ่านสื่อต่างๆ แก่ประชาชน	3.42	1.09	ปานกลาง
3.	วัดได้จัดกิจกรรมรักษาศีลอุโบสถทุกวันพระ	3.98	1.02	มาก
4.	วัดได้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา	4.00	1.04	มาก
5.	วัดได้จัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมศีลธรรมอันดีงาม และส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เป็นประจำ	3.28	1.20	ปานกลาง
6.	วัดได้ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีโอกาสเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน	3.47	1.08	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.62	1.10	มาก

จากตารางที่ 13 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดด้านการเผยแผ่ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัด ได้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับวัด ได้จัดกิจกรรมรักษาศีลอุโบสถทุกวันพระ มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัด ได้จัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมศีลธรรมอันดีงาม และส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28

3.3 ด้านการศาสนศึกษา เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด ด้านการศาสนศึกษา รายละเอียดดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการศาสนศึกษา

ลำดับ	ด้านการศาสนศึกษา	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	วัดได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมแก่พระภิกษุสามเณร	3.70	1.14	มาก
2.	วัดได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแก่พระภิกษุสามเณร	3.49	1.27	ปานกลาง
3.	วัดได้เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ	3.58	1.09	มาก
4.	วัดได้จัดมอบทุนหรือรางวัลแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้อย่างทั่วถึง	3.40	1.29	ปานกลาง
5.	วัดได้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมไว้	3.17	1.31	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.46	1.23	ปานกลาง

จากตารางที่ 14 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด ด้านการศาสนศึกษา เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมแก่พระภิกษุสามเณรมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญมีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมไว้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17

3.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดด้านการศึกษาสงเคราะห์ รายละเอียดดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ลำดับ	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	วัดได้จัดกิจกรรมการศึกษา เพื่อปลูกฝังจริยธรรมและต่อต้านสิ่งเสพติดแก่เยาวชน	3.22	1.11	ปานกลาง
2.	วัดได้จัดตั้งหรือส่งเสริมศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	3.22	1.26	ปานกลาง
3.	วัดได้ดำเนินการสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาแก่เยาวชน	3.21	1.21	ปานกลาง
4.	วัดได้จัดตั้งหรือส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เยาวชนทั่วไป	2.70	1.19	ปานกลาง
5.	วัดได้ส่งเสริมทุนการศึกษาแก่เยาวชนทั่วไปเพื่อศึกษาต่อ โดยพิจารณาจากความประพฤติและสถานภาพความเป็นอยู่	3.00	1.09	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.06	1.19	ปานกลาง

จากตารางที่ 15 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดกิจกรรมการศึกษา เพื่อปลูกฝังจริยธรรมและต่อต้านสิ่งเสพติดแก่เยาวชนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22 รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดตั้งหรือส่งเสริมศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดมีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดตั้งหรือส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เยาวชนทั่วไปมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70

3.5 ด้านการสาธารณูปการ เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดด้านการสาธารณูปการ รายละเอียดดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการสาธารณูปการ

ลำดับ	ด้านการสาธารณูปการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	วัดได้จัดสร้างถาวรวัตถุขึ้นภายในวัด ในระยะเวลา 5 ปี	3.68	1.12	มาก
2.	วัดได้ดูแล ซ่อมแซม และปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน อาคารวัตถุที่ทรุดโทรมเพื่อให้เกิดความคงทนและเป็น ที่ควรแก่การเคารพบูชา	3.86	0.96	มาก
3.	วัดได้ประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนที่เลื่อมใสร่วม เป็นเจ้าภาพสมทบทุนบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ	3.81	0.97	มาก
4.	วัดได้จัดให้มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในวัดให้เกิดความ สวยงามน่ารื่นรมย์	3.58	1.05	มาก
5.	วัดได้รณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรและชุมชนมีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัด	3.55	1.03	มาก
รวมเฉลี่ย		3.69	1.03	มาก

จากตารางที่ 16 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลในการบริหารวัดด้านการสาธารณูปการ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้ดูแล ซ่อมแซม และปฏิสังขรณ์โบราณสถาน อาคารวัตถุที่ทรุดโทรมเพื่อให้เกิดความคงทนและเป็นที่ยอมรับแก่การเคารพบูชา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้ประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนที่เลื่อมใสร่วมเป็นเจ้าภาพสมทบทุนบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุมีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้รณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55

3.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลการบริหารวัดด้านการสาธารณสงเคราะห์ รายละเอียดดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ลำดับ	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	วัดได้จัดสถานที่บำเพ็ญกุศลในวาระโอกาสต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างเหมาะสม	3.64	0.92	มาก
2.	วัดได้สงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่อาพาธ ประสบภัยธรรมชาติ และขาดแคลนอย่างเหมาะสม	3.48	1.11	ปานกลาง
3.	วัดได้ให้การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยธรรมชาติ และขาดแคลนอย่างเหมาะสม	3.48	1.04	ปานกลาง
4.	วัดได้ประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณสงเคราะห์อยู่เสมอ	3.36	1.09	ปาน
5.	วัดได้จัดตั้งมูลนิธิ เพื่อช่วยสร้างสถานที่อันเป็นสาธารณะประโยชน์ตามความเหมาะสม	3.17	1.19	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.42	1.08	ปานกลาง

จากตารางที่ 17 ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่จำพรรษาในสังกัดการปกครองของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ต่อประสิทธิผลการบริหารวัดด้านการสาธารณสงเคราะห์เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดสถานที่บำเพ็ญกุศลในวาระโอกาสต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้สงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่อาพาธ ประสบภัยธรรมชาติ และขาดแคลนอย่างเหมาะสม มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดตั้งมูลนิธิ เพื่อช่วยสร้างสถานที่อันเป็นสาธารณประโยชน์ตามความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

จากสมมติฐานหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

การทดสอบสมมติฐานหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

สามารถเขียนเป็นสมการเส้นตรง ได้ดังนี้

$$\begin{aligned}
 Y &= b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5X_5 + b_6X_6 + e \dots\dots\dots(1) \\
 X_1 &= \text{ด้านหลักนิติธรรม} \\
 X_2 &= \text{ด้านหลักคุณธรรม} \\
 X_3 &= \text{ด้านหลักความโปร่งใส} \\
 X_4 &= \text{ด้านหลักการมีส่วนร่วม} \\
 X_5 &= \text{ด้านหลักความรับผิดชอบ} \\
 X_6 &= \text{ด้านหลักความคุ้มค่า} \\
 e &= \text{ค่าความคลาดเคลื่อน}
 \end{aligned}$$

และการทดสอบสมมติฐานได้ใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 18 ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (ประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร)

ตัวแปร	ประสิทธิ ผลการ บริหารวัด	หลักนิติ ธรรม	หลัก คุณธรรม	หลักความ โปร่งใส	หลักการมี ส่วนร่วม	หลักความ รับผิดชอบ	หลักความ คุ้มค่า
ประสิทธิผลการ บริหารวัด	1.000						
หลักนิติธรรม	.761	1.000					
หลักคุณธรรม	.765	.811	1.000				
หลักความโปร่งใส	.695	.708	.743	1.000			
หลักการมีส่วนร่วม	.771	.758	.759	.761	1.000		
หลักความรับผิดชอบ	.796	.699	.736	.670	.761	1.000	
หลักความคุ้มค่า	.807	.729	.757	.696	.762	.832	1.000

ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระก่อนนำไปหาความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยวิธีการสร้างสมการถดถอยพหุ เนื่องจากการใช้สถิติถดถอยพหุมีเทคนิคกำกับวิธีที่ต้องไม่มีความสัมพันธ์กันสูงระหว่างตัวแปรอิสระ คือ ต้องไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดคู่หนึ่งสูงกว่า 0.75 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548, น.150) ซึ่งจากการตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระโดยการสร้าง Correlation Matrix และผู้วิจัยพบว่า ตัวแปรอิสระบางคู่มีค่าสัมประสิทธิ์สูงกว่า 0.75 คือคู่ของหลักนิติธรรมกับหลักคุณธรรมมีค่าเท่ากับ .811 คู่ของหลักนิติธรรมกับหลักการมีส่วนร่วมมีค่าเท่ากับ .758 คู่ของหลักคุณธรรมกับหลักการมีส่วนร่วมมีค่าเท่ากับ .759 คู่ของหลักคุณธรรมกับหลักความคุ้มค่ามีค่าเท่ากับ .757 คู่ของหลักความโปร่งใสกับหลักการมีส่วนร่วมมีค่าเท่ากับ .761 คู่ของหลักการมีส่วนร่วมกับ

หลักความรับผิดชอบ มีค่าเท่ากับ .761 คู่ของหลักการมีส่วนร่วมกับหลักความคุ้มค่ามีค่าเท่ากับ .762 คู่ของหลักความรับผิดชอบต่อหลักความคุ้มค่ามีค่าเท่ากับ .832 ดังนั้นจึงต้องแก้ปัญหาความสัมพันธ์กันสูงระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ด้วยการหาค่าที่เหลือ (Residual) จึงจะทำให้ตัวแปรอิสระมีค่าสัมพันธ์กันอยู่ในเกณฑ์กำกับเทคนิควิธีและสามารถนำตัวแปรอิสระทุกตัวมาวิเคราะห์ในสมการถดถอยพหุ (Multiple Regression) ต่อไปได้

ตารางที่ 19 ผลการตรวจสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (ประสิทธิผลของการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร) หลังจากแก้ไขความสัมพันธ์กันของตัวแปรอิสระสูงเกิน .75 แล้ว

ตัวแปร	ประสิทธิ ผลการ บริหารวัด	หลักนิติ ธรรม	หลัก คุณธรรม	หลักความ โปร่งใส	หลักการมี ส่วนร่วม	หลักความ รับผิดชอบ	หลักความ คุ้มค่า
ประสิทธิผลการ บริหารวัด	1.000						
หลักนิติธรรม	.240	1.000					
หลักคุณธรรม	.276	-.284	1.000				
หลักความโปร่งใส	.166	-.008	.392	1.000			
หลักการมีส่วนร่วม	.255	.170	-.286	-.164	1.000		
หลักความรับผิดชอบ	.224	.019	.027	-.015	-.299	1.000	
หลักความคุ้มค่า	.807	.19	.27	.17	.19	.00	1.00
Min		1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Max		5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00
Mean		3.48	3.60	3.14	3.28	3.42	3.51
Standard Deviation		.98	1.02	1.11	1.15	1.07	1.06

ตารางที่ 20 การวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุของประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ การถดถอย (b)	t	Sig.t
หลักความคุ้มค่า (X ₆)	3.487	19.473	.000
หลักความรับผิดชอบต่อ (X ₅)	2.651	8.741	.000
หลักการมีส่วนร่วม (X ₄)	1.749	6.564	.000
หลักคุณธรรม (X ₂)	1.489	4.806	.000
หลักนิติธรรม (X ₁)	1.031	3.198	.002
ค่าคงที่ (Constant)	46.093	14.300	.000

R = .870, R² = .757, SEE = 11.33, F = 156.613, Significant of F = .000

สามารถเขียนสมการเส้นตรงได้ดังนี้

$$Y = b_0 + b_1x_6 + b_2x_5 + b_3x_4 + b_4x_2 + b_5x_1 \dots\dots\dots (2)$$

ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร (Y)

$$= \underbrace{46.09}_{(14.30)} + \underbrace{3.48(\text{หลักความคุ้มค่า})}_{(19.47)} + \underbrace{2.65(\text{หลักความรับผิดชอบต่อ})}_{(8.74)} + \underbrace{1.03(\text{หลักการมีส่วนร่วม})}_{(3.19)}$$

$$+ \underbrace{1.74(\text{หลักคุณธรรม})}_{(6.56)} + \underbrace{1.48(\text{หลักนิติธรรม})}_{(4.80)}$$

R² = .757, SEE = 11.33, F = 10.22, Significant of F = .000

ผลจากการวิเคราะห์ในตัวแปรอิสระ 6 ตัว พบว่าตัวแปรอิสระ 5 ตัว มีผลเชิงบวกต่อตัวแปรตามเรียงตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยจากมากไปหาน้อย คือหลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบต่อ หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม และหลักนิติธรรม ตัวแปรอิสระ 5 ตัว สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือ ประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ได้ถึงร้อยละ 75.7 แสดงว่ายังมีปัจจัยด้านอื่นที่ไม่ได้นำมาพิจารณาอีกร้อยละ 24.3 ที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และสมการที่ได้วิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Step wise) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าผิดพลาดของการคาดประมาณด้วยสมการ (Standard Error of the Estimate) เกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เท่ากับ 11.33

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

วิเคราะห์การตอบคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลและประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษามีดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสามเณรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 258 รูป ซึ่งตอบคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลในการบริหารงาน 6 ด้าน คือ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความคุ้มค่า ผลปรากฏว่ามีผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบเท่านั้น จำนวน 5 รูป พอสรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านการมีส่วนร่วม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า การปกครองของวัดบางวัดในเขตบางพลัด ยังขาดการกระจายอำนาจ คือยังรวมศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่พระภิกษุรูปเดียว และไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชา มีจำนวน 5 รูป คิดเป็นร้อยละ 100

เสนอแนะให้การปกครองคณะสงฆ์ในเขตบางพลัด ควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีการกระจายอำนาจให้พระลูกวัดทุกรูปได้ร่วมปฏิบัติหน้าที่ และเน้นการมีส่วนร่วมของพระลูกวัดในการปฏิบัติงาน อันจะนำมาซึ่งการร่วมแรงร่วมใจสมัครสมานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการปฏิบัติกิจการคณะสงฆ์สืบไป

2. ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสามเณรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 258 รูป ซึ่งตอบคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารวัด 6 ประการ คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผลปรากฏว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามเพียง 3 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านศาสนศึกษา จำนวน 27 รูป พอสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการปกครอง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า พระภิกษุสามเณรในเขตบางพลัด ยังขาดความสามัคคีกัน บางวัดยังมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่มีความสามัคคี จำนวน 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 44.4

เสนอแนะให้การบริหารวัดในเขตบางพลัด ควรมีการประชุมกันระหว่างวัดในเขตบางพลัดเป็นนิตย เพื่อทำให้เกิดการสามัคคีกัน และร่วมทำกิจกรรมสำหรับเขตด้วยกัน อันจะนำมาซึ่งแนวความคิดการแก้ปัญหาต่าง ๆ และร่วมกันช่วยจรรโลงพุทธศาสนาให้ยั่งยืนยิ่งขึ้นไป

2.2 ด้านการเผยแผ่ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า พระภิกษุสามเณรในเขตบางพลัด ผู้ที่ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้โดดเด่นและเป็นที่รู้จักของญาติโยมสาธุชนทั่วไปนั้นมีจำนวนน้อย จึงทำให้พุทธศาสนิกชนในเขตบางพลัดเองก็ดี พุทธศาสนิกชนทั่วไปก็ดีขาดความรู้

ความเข้าใจในเรื่องธรรมะ การปฏิบัติธรรม และเรื่องของพิธีกรรมทางศาสนาอีกมาก จำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 29.6

เสนอแนะให้การบริหารวัดในเขตบางพลัด ควรมีการจัดตั้งศูนย์วิทยุ และได้นิมนต์ พระภิกษุสามเณรในเขตบางพลัดทุกวัด วัดละ 1 รูป ไปเทศนาผลัดเปลี่ยนกันทุกสัปดาห์ เพื่อเป็นการสร้างศาสนทายาทในการเผยแผ่พุทธศาสนา และเป็นการประกาศศาสนาให้ทั่วถึงแก่ประชาชนทั่วไป

2.3 ด้านการศาสนศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า เจ้าคณะผู้ปกครอง บางวัดในเขตบางพลัดยังขาดการดูแลเอาใจใส่ และขาดการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา พระภิกษุสามเณรในสังกัดการปกครองของตน จำนวน 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 26

เสนอแนะให้การบริหารวัดในเขตบางพลัด ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุน การศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาทั้งทางธรรม ซึ่งจะทำให้พระภิกษุสามเณรได้ เรียนรู้ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อีกทั้งควรสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้หลักการ วิชาการทางโลก เพื่อนำวิชาความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่ธรรมให้แก่สาธุชนทั่วไปได้ รับทราบ อันจะนำมาซึ่งการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับธรรมาภิบาลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีการสำรวจความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่อยู่อาศัยในวัดในสังกัดการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 724 รูป เพื่อหาความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยใช้ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลในการบริหารงาน 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า และประสิทธิผลในการบริหารงานวัด 6 ด้านคือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ คือ พระภิกษุสามเณรที่อยู่อาศัยในวัดในสังกัดการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 724 รูป กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโร่ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 258 รูป เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติพรรณนาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุเพื่อทดสอบสมมติฐาน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สรุปผลดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นพระภิกษุโดยมีอายุอยู่ในช่วง 18 - 25 ปี มีพรรษา 1-5 พรรษา มีการศึกษาจบนักธรรมชั้นเอกโดยส่วนมากแล้วไม่ได้ศึกษาแผนกเปรียญธรรม แต่กลับพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากเรียนสายสามัญจบปริญญาตรี และกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นพระลูกวัด โดยอยู่อาศัยในวัดราษฎร์เป็นส่วนมาก และส่วนใหญ่อยู่ในวัดที่มีขนาดใหญ่ คือวัดที่มีพระภิกษุสามเณร 21 รูปขึ้นไป

2. ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้านเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่ามีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง โดยธรรมาภิบาลที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านหลักคุณธรรม รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านหลักความคุ้มค่า และด้านหลักความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2.1 ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักนิติธรรม เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่ามีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง คือ การบริหารงานของวัดมีความชัดเจนตามพระราชบัญญัติและกฎระเบียบมหาเถรสมาคมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดมีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักพระธรรมวินัย และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดการบริหารแบบกระจายอำนาจสู่สายบังคับบัญชา ไม่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รูปใดรูปหนึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

2.2 ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักคุณธรรม เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ผู้บริหารของวัดปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือวัดมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้มีกิจกรรมสร้างความสามัคคีแก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดอยู่เสมอมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง

2.3 ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักความโปร่งใส เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่ามีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การบริหารงานของวัดเป็นไปอย่างเปิดเผย และชัดเจนทุกขั้นตอน มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือการจัดซื้อ-จัดจ้างต่างๆ ของวัดเป็นไปด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้เปิดเผยข้อมูล

ข่าวสาร เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัดให้ประชาชนนอกวัดได้รับรู้รับทราบโดยทั่วถึงมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง

2.4 ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักการมีส่วนร่วม เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่ามีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การบริหารงานของวัดเป็นไปแบบมีส่วนร่วม โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้มีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นประจำ มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดในวัดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง

2.5 ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักความรับผิดชอบ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ผู้บริหารงานวัดมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้มีการวางแผนการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้ติดตั้งระบบความปลอดภัยภายในวัดอย่างทั่วถึงมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง

2.6 ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านหลักความคุ้มค่า เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ วัดได้สร้างถาวรวัตถุขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์การใช้สอยอย่างคุ้มค่ามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดการใช้ประโยชน์พื้นที่ภายในวัดอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดมีการรณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง

3. ประสิทธิภาพของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่ามีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านสาธารณูปการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการเผยแพร่ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก และด้านศึกษาสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

3.1 ประสิทธิภาพของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครอง เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ วัดได้จัดโครงสร้างคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มี

ประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดมีการปกครอง ดูแล สอดส่อง พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งมหาเถรสมาคม มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดมีการดูแล ควบคุม ประชาชนที่เข้ามาในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ของวัดอย่างเคร่งครัดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง

3.2 ประสิทธิผลของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการเผยแผ่ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ วัดได้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดกิจกรรมรักษาสีลอุโบสถทุกวันพระ มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมศีลธรรมอันดีงาม และส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง

3.3 ประสิทธิผลของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษา เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือวัดได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมแก่พระภิกษุสามเณรมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมไว้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง

3.4 ประสิทธิผลของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือวัดได้จัดกิจกรรมการศึกษา เพื่อปลูกฝังจริยธรรมและต่อต้านสิ่งเสพติดแก่เยาวชนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดตั้งหรือส่งเสริมศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดตั้งหรือส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เยาวชนทั่วไปมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง

3.5 ประสิทธิผลของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการสาธารณูปการ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ วัดได้ดูแล ซ่อมแซม และปฏิสังขรณ์โบราณสถาน อาคารวัตถุที่ทรุดโทรมเพื่อให้เกิดความคงทนและเป็นที่ควรแก่การเคารพบูชา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก รองลงมา

คือความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้ประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนที่เลื่อมใสร่วมเป็นเจ้าของสมบัติ
ทุนบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุมีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้
รณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัดมีค่าเฉลี่ย
ต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก

3.6 ประสิทธิภาพของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ด้านการ
สาธารณสงเคราะห์เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มี
ค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ วัดได้จัดสถานที่บำเพ็ญกุศลในวาระโอกาสต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างเหมาะสมมี
ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้สงเคราะห์
พระภิกษุสามเณรที่อาพาธ ประสพภัยธรรมชาติ และขาดแคลนอย่างเหมาะสม มีประสิทธิผลอยู่ใน
ระดับปานกลาง และข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดได้จัดตั้งมูลนิธิ เพื่อช่วยสร้างสถานที่อันเป็น
สาธารณประโยชน์ตามความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง

4. ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร ผลจากการวิเคราะห์ในตัวแปรอิสระ 6 ตัว พบว่าตัวแปรอิสระ 5 ตัว มีผลเชิงบวก
ต่อตัวแปรตามเรียงตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยจากมากไปหาน้อย คือ หลักความคุ้มค่า
หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม และหลักนิติธรรม ตัวแปร 5 ตัว
สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพการบริหารวัดในเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร ได้ถึงร้อยละ 75.7 แสดงว่ายังมีปัจจัยด้านอื่นที่ไม่ได้นำมาพิจารณาอีกร้อยละ
24.3 ที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และสมการที่ได้
วิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Step wise) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 มีค่าผิดพลาดของการ
คาดประมาณด้วยสมการ (Standard Error of the Estimate) เกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารวัดใน
เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เท่ากับ 11.33

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ขออภิปรายผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1.ธรรมาภิบาลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมี
ธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัด ก็ได้มี
การนำเอาหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักการบริหารองค์การสมัยใหม่มาใช้ร่วมกับการบริหารวัด
เพราะเชื่อว่าเป็นหลักการที่มีประโยชน์และมีส่วนช่วยให้วัดพัฒนาได้อย่างแท้จริงซึ่งสามารถใช้ได้
กับทุกองค์การ ซึ่งอารยา กอบความดี (2551) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบและกลไกการบริหารวัด
แต่ละแห่งสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารวัดได้อย่างเหมาะสมโดยใช้

หลักธรรมวินัยนำหน้า ใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบ หากมีปัญหาการจัดการทางสังคม เศรษฐกิจ ก็ประยุกต์ใช้หลักธรรมมาภิบาล เพื่อการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างกลมกลืนและสอดคล้องสถาบันการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ ได้ให้ความหมาย ธรรมมาภิบาล ไว้ว่าคือ การจัดการบริหารประเทศที่ดีในทุก ๆ ด้าน และทุก ๆ ระดับ รวมถึงการจัดการระบบองค์การ และกลไกของคณะรัฐมนตรี ส่วนราชการ องค์กรของรัฐและรัฐบาลที่ไม่ใช่ส่วนราชการ การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น องค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล องค์กรของเอกชน ชมรมและสมาคมเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ นิติบุคคลภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (สถาบันการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ,2542) ดังนั้นหลักธรรมมาภิบาลจึงสามารถใช้ได้กับทุกหน่วยงานและในทางปฏิบัติ หากสามารถธรรมาภิบาลส่งเสริมให้วัดทุกวัดในเขตบางพลัด ได้มีการนำเอาหลักธรรมมาภิบาลไปประยุกต์ใช้กับการบริหารวัด ก็จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาวัด รวมทั้งจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้ชุมชนใกล้เคียงวัดทำให้ชุมชนได้เรียนรู้และนำไปพัฒนาชุมชนอีกทาง สำหรับงานวิจัยครั้งนี้กำหนดหลักธรรมมาภิบาลในการศึกษาประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบัณฑิต นิสากย์ (2550) ซึ่งพบว่า หลักธรรมมาภิบาลกับการบริการจัดการวัดในด้านต่าง ๆ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง หลักคุณธรรมมีธรรมมาภิบาลอยู่ในระดับมาก เนื่องจากพระสงฆ์มีความสามารถพร้อม เพียงพอ ส่วนหลักความคุ้มค่า หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความโปร่งใส มีธรรมมาภิบาลในระดับปานกลางเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย และสอดคล้องกับพระอธิการผจญ อาจาโร (ทนันจง) (2553) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด มีสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล ในระดับน้อย-ปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทรมงคล พันธุ์พาณิชย์ (2553) ซึ่งพบว่า 1.การบริหารงานตามหลักธรรมมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลี้ฟ้า อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 6 ด้าน เรียงลำดับ จากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักความคุ้มค่า

ในทรรศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ธรรมมาภิบาลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด โดยภาพรวมมีธรรมมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากว่าผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัด โดยส่วนมากแล้วยังไม่ค่อยคุ้นเคยและเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมมาภิบาลอย่างถ่องแท้ เพราะหลักธรรมมาภิบาลนี้ยังถือได้ว่าเป็นหลักการบริหารองค์การแบบใหม่ที่ใช้สำหรับควบคุมการทุจริต

คอร์ปชั่นของภาครัฐและเอกชน แต่ทว่าการบริหารวัดนั้นได้แยกออกจากการบริหารของภาครัฐ โดยสิ้นเชิง คือ ไม่มีความเกี่ยวเนื่องกัน เพราะว่าการบริหารวัดในประเทศไทยนั้นได้ยึดเอาหลักการบริหารตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ที่กำหนดให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดและจัดกิจการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ปกครองและสอดส่องบรรพชิตและภคุหัสต์ที่อยู่หรือที่พำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งมหาเถรสมาคม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัดได้บริหารวัดที่อยู่แล้ว และยังได้ยึดหลักการบริหารตามเดิมไว้จึงไม่ได้ประยุกต์แนวคิดหลักธรรมาภิบาลอันเป็นการบริหารภาครัฐสมัยใหม่เข้าไปใช้ในการบริหารวัดมากนัก ดังนั้นผลการวิจัยจึงทำให้ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด โดยภาพรวมมีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง และสามารถอธิบายเป็นรายด้านดังต่อไปนี้

1.1 ด้านหลักนิติธรรม พบว่า ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารงานของวัดได้ดำเนินการบริหารงานเพื่อให้เกิดความชัดเจนตามพระราชบัญญัติและกฎระเบียบมหาเถรสมาคม และในการบริหารจัดการวัดนั้นก็จะเป็นไปแบบกระจายอำนาจสู่สายบังคับบัญชา ไม่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง อนึ่งในแต่ละวัดก็มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งมีการติดตาม ควบคุม ดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกรอบพระธรรมวินัยอยู่ตลอดเวลา และเมื่อเกิดความขัดแย้ง (อริกรรม) ขึ้นในหมู่คณะ ผู้บริหารวัดก็สามารถระงับความขัดแย้ง (อริกรรม) ที่เกิดขึ้นได้อย่างเที่ยงธรรม ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานข้าราชการพลเรือนที่เห็นว่า หลักนิติธรรมประกอบด้วยกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีความเป็นธรรม สามารถปกป้องคนดี และลงโทษคนไม่ดีได้ มีการปฏิรูประเบียบกฎหมายอย่างสม่ำเสมอ เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็วมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน (บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี, 2544, น.49)

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบัณฑิต นิสากัย (2550) ซึ่งพบว่า ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดตามหลักนิติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า พระสงฆ์มีความสามารถในการชวนชายไฟศึกษาพระธรรมวินัยตามหลักอรรถประโยชน์ของบรรพชิตในทางพระพุทธศาสนา และวัดจัดให้มีการอบรมศีลธรรมพระวินัยบัญญัติแก่พระภิกษุสามเณรอยู่ในระดับมาก และนอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่พระสงฆ์

ปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างทางด้านศีลธรรมซึ่งเนาะความถูกต้องของพระธรรมวินัยแก่พระภิกษุผู้บวชใหม่ให้เกิดความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสำรวมด้านกาย วาจาและใจ

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักนิติธรรมนั้น มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากว่าผู้บริหารงานวัดทุกวัด มีการใช้หลักนิติธรรมผ่านการใช้พระราชบัญญัติและกฎระเบียบมหาเถรสมาคม เพื่อใช้ติดตาม และควบคุมดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกรอบพระธรรมวินัยเป็นหลักปฏิบัติกันเป็นประจำทุกวัด แต่ถึงกระนั้น บางวัดที่มีพระภิกษุสามเณรอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้บริหารไม่สามารถควบคุม ดูแลทั่วถึงทุกรูป จึงทำให้มีพระภิกษุสามเณรบางรูป ประพฤติปฏิบัติตนผิดกฎระเบียบของวัดนั้น ๆ อยู่ จึงทำให้ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักนิติธรรม มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ด้านหลักคุณธรรม พบว่า ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยรวมมีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารงานของวัดได้ทำการบริหารงานโดยยึดมั่นในความ ซื่อสัตย์ สุจริต มีการจัดกิจกรรมณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรในวัดยึดมั่นในความถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เป็นแบบอย่างแก่สังคม โดยที่ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารวัดเองก็ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม และได้มีการจัดกิจกรรมสร้างความสามัคคีแก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด และมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในบริเวณใกล้เคียงวัดได้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงามอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่ได้กล่าวว่า หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย ประกอบวิชาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัฐพล เย็นใจมา (2553) ซึ่งพบว่า หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดส่วนหนึ่งเกิดจากกระบวนการ โลกาภิวัตน์ เป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่มีแนวคิดมาจากสังคมตะวันตก เน้นหลักนิติธรรมและคุณธรรมนำหน้า เพื่อให้การบริหารงาน บริสุทธิ์ยุติธรรม โปร่งใส ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อให้การบริหารจัดการองค์กรให้เกิดผลดีมีประสิทธิภาพที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเรือง วิเวกรัมย์ (2552) ซึ่งพบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ธรรมเนียมในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักคุณธรรมนั้น มีธรรมเนียมปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัดได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยยึดมั่นอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริตอันเป็นหลักธรรมประจำใจอยู่แล้ว และสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรยึดมั่นในความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ และได้เผยแผ่หลักคุณธรรมนั้นแก่อุบาสก อุบาสิกา และญาติโยมสาธุชนทั่วไปได้ประพฤติปฏิบัติตาม อนึ่งผู้บริหารได้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผ่านสื่อสารต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและปฏิบัติ สำหรับใช้ดำรงตนอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ความสงบสืบต่อไป ดังนั้นจึงทำให้ธรรมเนียมในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักคุณธรรมมีประสิทธิผลมาก

1.3 ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า ธรรมเนียมในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีธรรมเนียมปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารงานของวัดได้ทำการบริหารงานเป็นไปอย่างเปิดเผย มีความชัดเจนทุกขั้นตอน เช่น การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร บัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัดให้พระภิกษุสามเณรภายในวัด และประชาชนนอกวัดได้รับรู้รับทราบโดยทั่วถึง และแสดงให้เห็นว่าการจัดซื้อ-จัดจ้างต่าง ๆ ของวัดนั้น เป็นไปด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และยังเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามารับรู้รับทราบการบริหารโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวัดได้ตลอดทุกขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอรพินท์ สพ โสภชัย (2541, อ้างถึงในสมบุญณ์ ศิริประชัย, 2552, ออนไลน์) ที่ได้กล่าวว่า ความสุจริตและโปร่งใส (Honesty and Transparency) คือกลไกที่มีความสุจริต และโปร่งใส ซึ่งรวมถึงการมีระบบกติกากำหนดและดำเนินการที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงและได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี เป็นธรรม ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงการที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกำกับดูแลและประชาชนสามารถตรวจสอบและติดตามผลได้

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบัณชิต นิสากัย (2550) ซึ่งพบว่าในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความโปร่งใสในการทำงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า มีการบริหารจัดการด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และมีการมอบหมายงานเกี่ยวกับการจัดการวัดอยู่ในระดับมาก นอกจากนั้นอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า วัดได้แต่งตั้งคณะกรรมการวัดทั้งที่เป็นพระภิกษุและคฤหัสถ์เพื่อการตรวจสอบ หากมีเรื่องราวที่ก่อให้เกิดความเสียหาย คณะทำงานมีการดำเนินการตามกฎหมายขั้นเด็ดขาด โดยเฉพาะการแจ้งงบประมาณรายรับ-รายจ่ายประจำปี ให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดได้รับทราบและมีความรับผิดชอบหากละเลยหรือการดำเนินงานมีความผิดพลาด

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักความโปร่งใส นั้น มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารงานของวัดต่าง ๆ ในเขตบางพลัดมีการดำเนินงานที่โปร่งใส มีความชัดเจนและเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่าย รวมทั้งค่าใช้จ่ายและหนี้สินของทางวัดต่อประชาชนอยู่เป็นประจำ แต่ถึงกระนั้น ก็ยังมีบางวัดที่มองเห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่าย หรือค่าน้ำ-ค่าไฟของทางวัด เป็นต้นนั้น เป็นสิ่งไม่จำเป็นที่จะให้ประชาชนทั่วไปต้องรับรู้รับทราบ ในขณะที่บางวัดที่มีพระภิกษุสามเณรจำนวนน้อย ขาดบุคลากรผู้มีความสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการจัดบันทึกการต่าง ๆ ของวัดไว้ จึงทำให้ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลรายการต่าง ๆ แก่สาธุชนได้รับรู้รับทราบ ดังนั้น จึงทำให้ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักความโปร่งใสมีประสิทธิผลปานกลาง

1.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม พบว่า ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยรวมมีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารงานของวัดได้มีการดำเนินการบริหารงานของวัดให้เป็นไปแบบมีส่วนร่วม โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้มีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันและเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนในบริเวณใกล้เคียงวัดได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายการพัฒนาของวัด โดยมีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นประจำ เพื่อให้การทำงานในวัดมีลักษณะเป็นทีม ไม่แบ่งพรรค แบ่งพวก อันจะทำให้การทำงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบุญบง ชัยเจริญวัฒน์ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) หลักธรรมาภิบาลขึ้นอยู่กับพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนหมายถึง คนไทยทุกคนไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด ต้องรู้จักสิทธิและการใช้สิทธิ ต้องตื่นตัวกระตือรือร้นที่จะรับรู้ตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนอื่น สร้างภาคประชาชนและสังคมที่เข้มแข็ง มีทัศนคติต่อส่วนรวมที่ถูกต้อง และมีคุณธรรม (บุญบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี, 2544, น.49)

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพุทธิวงศ์ นฤคุณบุญ (2551) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หลักการมีส่วนร่วม วัดได้จัดรูปแบบการปกครองภายในแบบกระจายอำนาจอำนาจหน้าที่ไปยังพระภิกษุรูปอื่น ๆ อันเป็นไปตามภารกิจของคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ประการ กับอีก 5 สายงาน เพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถได้เข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการบริหารงานคณะสงฆ์ของวัดและสอดคล้องกับพระมหาบัณฑิต นิสากัย (2550) ซึ่งพบว่า ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า วัดจัดให้มีการอบรม และปฏิบัติธรรมให้แก่เยาวชนทั่วไป มีการบริหาร

จัดการวัด แบบมีส่วนร่วมระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน มีการจัดการอบรมผู้ปฏิบัติงานแทน ซึ่งมีเครือข่ายเชื่อมสัมพันธ์ทางด้านข้อมูลข่าวสาร อันจะก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และกลุ่มตัวอย่างยังชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมเต็มที่ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน แนะนำเกี่ยวกับหลักสูตรในทางพระพุทธศาสนาในแต่ละช่วงอายุของเด็กนักเรียนและการทำงานเป็นแบบมีส่วนร่วมสามัคคี

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ธรรมนูญในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักการมีส่วนร่วม นั้น มีธรรมนูญอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารงานของวัดต่าง ๆ ในเขตบางพลัดนั้น บางวัดได้เปิดโอกาสให้ทั้งพระภิกษุสามเณรในวัดและประชาชนนอกได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการวางแผนแนวทางในการบริหารจัดการวัดและช่วยกันแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการบริหารงานของทางวัดอย่างเปิดกว้าง แต่ถึงกระนั้นบางวัดก็ไม่ได้เปิดโอกาสเช่นนั้นให้แก่พระภิกษุสามเณรในวัดและประชาชนทั่วไป เพราะผู้บริหารคิดว่าการบริหารงานนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสรูปเดียว ส่วนพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไปมีหน้าที่ต้องปฏิบัติหรือจัดการตามคำสั่งของเจ้าอาวาสเท่านั้น ไม่มีส่วนร่วมในการเสนอแผนการหรือแนวทางในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ ในขณะที่บางวัดก็มีการบริหารงานภายในของวัดดีอยู่แล้ว จึงทำให้ประชาชนหรือสาธุชนทั่วไปไม่ได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จึงทำให้ธรรมนูญในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักการมีส่วนร่วมมีประสิทธิผลปานกลาง

1.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่า ธรรมนูญในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยรวมมีธรรมนูญอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารงานของวัด มีการบริหารงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการวางแผนการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยให้ความสนใจและใส่ใจต่อปัญหาต่าง ๆ ของพระภิกษุสามเณรในวัดเป็นอย่างดี และมีการจัดการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน คิดตั้งระบบความปลอดภัยภายในวัดอย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอรพินท์ สฟโชคชัย (2541, อ้างถึงใน สมบูรณ์ สิริประชัย, 2552, ออนไลน์) ที่ได้กล่าวว่าพันธะความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) คือกลไกที่มีความรับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน โดยมีการจัดองค์กรหรือการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เน้นการดำเนินงานเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม และสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 (อ้างถึงใน สุดจิต นิमितกุล, 2543, น.35) ที่ได้กล่าวไว้ว่า หลักความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจ

ปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบัณฑิต นิสากัญ (2550) พบว่าในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าพระสงฆ์ได้รับพึงเหตุผลและให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แก่ประชาชน และจัดตั้งศูนย์ที่ปรึกษาแก้ไขปัญหาสังคมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการบริหารจัดการหรือกิจกรรมต่าง ๆ

ในทัศนะของผู้วิจัยพบว่า ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักความรับผิดชอบนั้น มีประสิทธิผลปานกลาง เนื่องจากว่าผู้บริหารวัดมีการบริหารงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการวางแผนการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญและใส่ใจต่อปัญหาต่าง ๆ ของพระภิกษุสามเณรในวัดเป็นอย่างดี แต่ถึงกระนั้นผู้บริหารวัดในเขตบางพลัดบางวัด ยังขาดความใส่ใจและเอาใจใส่ต่อปัญหาต่าง ๆ ของพระภิกษุสามเณร มีการปฏิบัติหน้าที่ดูแลรับผิดชอบไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่ มีการจัดการโครงการต่าง ๆ เช่น สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและระบบความปลอดภัยไม่ทั่วถึงเพราะขาดงบประมาณในการจัดการดูแล และบางครั้งผู้บริหารวัดในเขตบางพลัดบางวัดมีภารกิจที่จะต้องออกไปปฏิบัติศาสนกิจในภายนอกเป็นประจำ จึงทำให้ไม่มีเวลาดูแลรับผิดชอบภายในวัดได้ทั่วถึง ดังนั้นจึงทำให้ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักความรับผิดชอบมีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง

1.6 ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยรวมมีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารงานของวัดนั้น ได้ใช้ทรัพยากรและงบประมาณที่มีอยู่ในวัดอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น จัดการพื้นที่การใช้สอยภายในวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมอย่างเหมาะสม และคุ้มค่า โดยมีการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้พระภิกษุสามเณรมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการใช้สอยพลังงานและทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดอย่างคุ้มค่าและประหยัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี (อ้างถึงในสุดจิต นิมิตรกุล, 2543, น.35) ที่กล่าวว่าหลักความคุ้มค่าได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาปริวัฒน์ □ฐิตวิริโย (2553) ซึ่งพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี แบ่งตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล ในด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเรือง วิเวกรัมย์ (2552) ซึ่งพบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักความคุ้มค่า นั้น มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก เนื่องจากว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารงานของวัดต่าง ๆ ในเขตบางพลัดนั้น ได้มีการบริหารจัดการวัดโดยยึดหลักความคุ้มค่า คือจัดการใช้สอยพื้นที่ภายในวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการจัดการงานวัดโดยยึดหลักความประหยัดเป็นสำคัญ เช่น จัดงานวัดโดยไม่เน้นมหรสพสมโภช เป็นต้น อนึ่งทางผู้บริหารเองก็ได้ประชาสัมพันธ์บอกแก่พระภิกษุสามเณรในวัดให้ช่วยกันประหยัดค่าน้ำ-ค่าไฟวัดช่วยกัน และรณรงค์ให้ใช้สอยทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ดังนั้นจึงทำให้ธรรมาภิบาลในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด ด้านหลักความคุ้มค่ามีประสิทธิผลมาก

2. ประสิทธิภาพในการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่า การบริหารงานวัดนั้นเป็นสิ่งที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติหน้าที่เพราะว่าผู้บริหารจำเป็นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการวัดอันเป็นหน้าที่หลักโดยตรงของเจ้าอาวาสที่จะต้องกระทำตามมาตราที่ 37 ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ที่กำหนดให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ปกครองและสอดส่องบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อยู่หรือที่พำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งมหาเถรสมาคม เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ และให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ซึ่งสอดคล้องกับ

กรมการศาสนา (2540) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการระดับวัดเป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรืองสันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการต่าง ๆ ของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับ ดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีให้มีความสมัครสมานปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษอบรมศีลธรรมจริยธรรม และวิปัสสนากรรมฐาน แก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชน ได้อย่างแท้จริง เจ้าอาวาสต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและจัดการวัด นอกจากจะมีทั้งศาสตร์และศิลป์แล้ว ในการบริหารและการจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การวางแผนการจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณ เพื่อให้การบริหารและการจัดการของวัดดำเนินการไปในเชิงรุกและได้ผลเต็มที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ยึดหลักการวิจัยอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสตาม มาตรา 37 และอำนาจเจ้าอาวาสในมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุพิศ วันทะวงษ์ (2551) ซึ่งพบว่า 1.บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์กฤษณ์ภูติภณ สุเมโธ (2553) ซึ่งพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานีนั้น ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.45 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้วพบว่า ด้านการปกครองและด้านสาธารณูปการมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.75 และ 3.54 ตามลำดับ ส่วนด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับพระพุลชัย ขุนทอง (2550) ซึ่งพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอวังน้ำเย็นโดยรวม และรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของวัดในเขตบางพลัด โดยภาพรวม มีประสิทธิภาพปานกลาง เนื่องจากผู้บริหารวัดในเขตบางพลัด ได้ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสตาม มาตรา 37 และอำนาจเจ้าอาวาสในมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไข เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ทุกประการ แต่ผู้บริหารและคณะกรรมการวัดบางวัดยังมีความรู้ความเข้าใจในการ บริหารจัดการภารกิจของวัดที่ไม่มีความเชื่อมโยงกัน คือจัดระเบียบในการทำงานไม่เป็นระบบ เท่าที่ควร ขาดการนำความรู้วิชาการสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการวัด ดังที่กรมการ ศาสนา (2542, น.29) กล่าวว่า เจ้าอาวาสต้องนำความรู้สมัยใหม่เข้ามามีบทบาทช่วยให้การบริหาร วัดให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ทันสมัยขึ้น เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้บริหารของวัดและจะต้องปฏิบัติหน้าที่ อย่างเป็นระบบ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล วางโครงสร้างที่ดี รับฟังเสียงมหาชน และพร้อมที่จะปรับ ระบบ และจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในในกิจการของงานทั้งระบบ และต้องสามารถระเบียบการ ทำงานให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายในการทำงานอย่างครอบคลุม โดยเฉพาะจะต้องบริหารและจัดการกับคนเป็นสำคัญ เพราะคนจะทำให้อะไรเปลี่ยนแปลงไปได้ทั้ง ทางดีและไม่ดี การที่ให้พัฒนาคนนั้นเพราะคนเมื่อได้รับการพัฒนาแล้ว ย่อมสามารถทำอะไรถูกต้อง ได้ในแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา อีกทั้งวัดในเขตบางพลัดมีองค์ประกอบของวัด เช่น บุคลากร งบประมาณ และการบริหารจัดการ ที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงทำให้ประสิทธิผลในการบริหารวัดใน เขตบางพลัด โดยภาพรวม พบว่ามีประสิทธิภาพปานกลาง

2.1 ด้านการปกครอง พบว่า ประสิทธิภาพของการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่า ผู้บริหารและ คณะกรรมการบริหารวัดในเขตบางพลัด ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองเป็นอย่างดี โดยการ ปกครอง ดูแล สอดส่อง พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งมหาเถรสมาคม มีการจัดโครงสร้างคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรม และมีการดูแล ควบคุม ประชาชนที่เข้ามาในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ของวัดอย่าง เคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับพระราชเมธากร (2543, น.154-155) ที่กล่าวเกี่ยวกับโครงสร้างด้านการ ปกครองพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธเจ้าทรงปกครองพระองค์เดียว โดยใช้ “ระบบธรรมาธิปไตย” ซึ่งเป็นพุทธวิธีที่ยึดพระธรรมวินัยมาโดยตลอด มุ่งความถูกต้องตามพระธรรมวินัยบนธรรมนิยม เป็นหลักถือปฏิบัติเป็นแบบแผน ดังนั้นการปกครองคณะสงฆ์ จึงเป็นเอกเทศต่างหากจากการ ปกครองทางราชอาณาจักรมาช้านาน แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารวัดในเขตบางพลัดก็ยังจัดการ บริหารด้วยแนวทางสมัยใหม่ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนก่อน

การทำงาน และมอบหมายหน้าที่การทำงานอย่างมีระเบียบแบบแผน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด พระมหาเสริมชัย ชยมงคล (2539, น.1) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการบริหารวัดว่า จะต้องมีการวางแผนแนวทางนโยบายและการจัดลำดับความเร่งด่วนของโครงการ การวางแผนและการบริหารโครงการ การแบ่งงาน การมอบหมายอำนาจหน้าที่การทำงานและการจัดการตามแผนงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้ให้ได้ผล คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

ซึ่งสอดคล้องกับพระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิบุโล) (2554) ซึ่งพบว่า ด้านการปกครองพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ จัดทำแผนในการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ รองลงมา กำหนดพัฒนาการทำงานเป็นทีมงานภายในวัด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ มีการลงโทษพระภิกษุสามเณรที่กระทำผิดพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ประสิทธิภาพการบริหารวัดในเขตบางพลัดด้านการปกครองนั้น โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพปานกลาง เนื่องจากว่าผู้บริหารและคณะกรรมการวัดได้บริหารจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน มีความมั่นคงและเข้มแข็ง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารวัดให้มีส่วนร่วมในการปกครอง สอดส่อง ดูแลความประพฤติของพระภิกษุและสามเณรในวัดช่วยกัน เพื่อให้มีการอยู่ร่วมกันของพระภิกษุสามเณรมีความสงบเรียบร้อยและดีงาม แต่บางวัดก็ยังยึดหลักการบริหารสมัยเก่าคือการบริหารแบบกุ่มอำนาจ เป็นการบริหารแบบพ่อปกครองลูก โดยการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ผู้บริหารรูปเดียวเท่านั้น ยังไม่มีปกครองแบบกระจายอำนาจสู่สายบังคับบัญชา หรือครั้งบางวัดจะบริหารงานแบบกระจายอำนาจสู่สายบังคับบัญชา แต่ยังคงขาดบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ มีเพียงเจ้าอาวาสรูปเดียวเท่านั้นที่ทำหน้าที่ในการปกครองและการสอดส่องดูแล ความประพฤติของพระภิกษุสามเณร ซึ่งทำให้การปกครองและการสอดส่องดูแลนั้นเป็นไปไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ได้ซึ่งสอดคล้องกับความจริงอันเป็นเหตุทำให้ประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัด ด้านการปกครองโดยภาพรวมพบว่ามีประสิทธิภาพปานกลาง

2.2 ด้านการเผยแผ่ พบว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัดได้ส่งเสริมดำเนินการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนในวัด ตลอดจนดำเนินการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ จัดทำหนังสือธรรม หนังสือสวดมนต์ แจกจ่ายแก่ประชาชนทั่วไป และมีการจัดกิจกรรมรักษาศีลอุโบสถทุกวันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

เช่น มามนุชา วิสาขมุนี อาสาพหุชา อีกทั้งบางวัดยังได้จัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมศีลธรรมอันดีงาม ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่เยาวชน และยังส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้มีโอกาสแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนแก่สาธุชนอันเป็นการสร้างบุคลากร สร้างศาสนทายาทด้านการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับที่พระธรรมวโรดม (2524, น.113) ได้อธิบายถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ว่าพระสงฆ์และคณะสงฆ์จะต้องถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่ง คือความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือการเผยแผ่นี้เอง คณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถึก พระภิกษุที่เทศน์ดีจะได้รับการยกย่องมาก ปัจจุบันมีบางวัดสอนวาทศิลป์ในหลักสูตรการศึกษาพระภิกษุสามเณร ก็เป็นการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้มีความสามารถในการเผยแผ่ประเภทนี้

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดสุวรรณ โกวิท (2552) ซึ่งพบว่า ความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ตามภารกิจด้านเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม) (2553) ซึ่งพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวัชชัย จารุขม โม (ศรีสุข) (2554) ซึ่งพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าพระภิกษุสามเณรและประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ประสิทธิภาพการบริหารวัดในเขตบางพลัด ด้านการเผยแผ่นั้น มีประสิทธิผลมาก เนื่องจากว่าผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัดทุกวัดได้จัดการให้มีการแสดงพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรมแก่ญาติโยมสาธุชนพุทธบริษัททุกวันพระหรือวันอาทิตย์อยู่เป็นประจำ และมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น มามนุชา วิสาขมุนี อาสาพหุชา เพื่อให้อุบาสก อุบาสิกา และประชาชนทั่วไปได้มีความรู้ความเข้าใจธรรม และพุทธประวัติมากขึ้น หนึ่งบุคลากรด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของคณะสงฆ์ในเขตบางพลัดนั้นมีจำนวนมาก มีพระเถระที่มีชื่อเสียงทำการเผยศาสนาธรรม ผ่านสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น วิฑูรย์ โททัศน์ อยู่เป็นประจำ อีกทั้งบางวัดยังได้จัดทำหนังสือธรรมะ หนังสือสวดมนต์เผยแผ่แจกจ่ายแก่ประชาชนในเทศกาลงานบุญต่างๆ อันเป็นการส่งเสริมไปถึงบ้าน เพื่อให้ประชาชน

ทั่วไปที่ไม่มีเวลามาวัดได้ศึกษาธรรมอยู่ที่บ้าน เป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรมอีกทางหนึ่ง ดังนั้นจึงทำให้การบริหารวัดในเขตบางพลัด ด้านการเผยแผ่มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก

2.3 ด้านการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัด ได้มีการจัดการศาสนศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลีแก่พระภิกษุและสามเณร มีการสนับสนุนสถานที่สำหรับศึกษา มอบทุนการศึกษาแก่ผู้ที่สอบได้ มอบรางวัลเป็นกำลังใจให้ผู้มุ่งมั่นตั้งใจศึกษาเพื่อเพิ่มขวัญกำลังใจในการเล่าเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนา ได้กล่าวถึงการศึกษาของภิกษุสงฆ์ในอดีตมี 2 ประเภท คือ คันถุระ ได้แก่ การศึกษาพระธรรมวินัย อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และวิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนกรรมฐาน อันเป็นเครื่องมือหรืออุบายฝึกหัดจิตใจของตนเองให้สะอาดผ่องแผ้วปราศจากกิเลสอาสวะทั้งปวงโดยมีสาระของธรรมะในพระไตรปิฎก จัดแบ่งออกเป็น 3 หมวด คือหมวดพระสูตร มี 21,000 พระธรรมขันธ์ เรียกว่าพระสูตรตันตปิฎก หมวดพระวินัย มี 21,000 พระธรรมขันธ์ เรียกว่า พระวินัยปิฎก และหมวดพระอภิธรรม มี 42,000 พระธรรมขันธ์ เรียกว่า พระอภิธรรมปิฎก รวมทั้ง 3 หมวดนี้เรียกว่า “พระไตรปิฎก” พระไตรปิฎก เป็นคัมภีร์ที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาสืบต่อมา นอกจากนั้นเมื่อเรียนพระปริยัติธรรมได้ระดับหนึ่งแล้วทางวัดยังได้เปิดโอกาสและสนับสนุนทุนทรัพย์ให้พระภิกษุสามเณรเหล่านั้นได้เรียนรู้วิทยาการภายนอก ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงระดับปริญญา เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเหล่านั้นมีความรู้ความเข้าใจทั้งทางโลกและทางธรรมอันเป็นการสร้างบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาทนะนงชัย บุรณพิสุทธ์ (2545, น.51) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตลอดจนได้ความรู้ หรือแสงสว่างปัญญาแก่ประชาชน โดยมุ่งตรงต่อหลักไตรสิกขา นั่นคือมุ่งให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ หรือพัฒนาไตรทวาร คือ กายทวาร วาจาทวาร มโนทวาร ตามหลักไตรสิกขา หรืออริยมรรคมีองค์ 8 โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การเข้าถึงองค์ความรู้ หรือปัญญาที่สามารถจัดความทุกข์ หรือปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสถิตินภคุณ (2550) ซึ่งพบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสด้านการศาสนศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับพระครูสังฆพินัย (ประสาร) (2551) ซึ่งพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาณเฑียร วรขุมโม

(2552) ที่พบว่าบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ด้านการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า มีการจัดให้มีการอบรมบาลีและนักธรรมก่อนสอบและมีการสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมและบาลีอยู่ในระดับน้อย

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารวัดในเขตบางพลัดด้านการศึกษาานั้น มีประสิทธิผลปานกลาง เนื่องจากผู้บริหารและคณะกรรมการวัดได้มีการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งทางโลกและทางธรรม และยังเปิดโอกาสและสนับสนุนทุนทรัพย์ให้พระภิกษุสามเณร ได้เรียนรู้วิทยาการภายนอก และมีการมอบรางวัลในการสอบผ่านชั้นต่าง ๆ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ผู้สอบผ่านอีกด้วย แต่ทว่าในเขตการปกครองคณะสงฆ์เขตบางพลัดนั้น มีจำนวนวัดทั้งสิ้น 22 วัด (เฉพาะสังกัดมหานิกาย) แต่กลับมีสำนักเรียนเพียง 4 วัด และสำนักการศึกษา 1 วัด และบางวัดยังมีขนาดเล็ก มีทุนทรัพย์ในการบริหารจัดการการศึกษาไม่เพียงพอ ในขณะที่ภาครัฐก็ให้การอุดหนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ในอัตราค่าเฉลี่ยต่อหัวในปริมาณน้อย เมื่อเทียบกับการอุดหนุนการศึกษาภายนอก ดังนั้นการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ในเขตบางพลัดบางวัด จึงขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสรูปเดียวเท่านั้น หากว่าเจ้าอาวาสวัดใดมีบารมีและได้สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณรอย่างจริงจัง ก็จะทำให้วัดนั้นมีระดับการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นไปในทางที่ดี แต่ทว่าวัดใดมีงบประมาณน้อยรวมทั้งขาดการบริหารจัดการสำนักเรียนที่ดี ก็อาจทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรมของสำนักเรียนนั้นขาดประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นไปอีก ดังนั้นจึงทำให้การบริหารวัดในเขตบางพลัด ด้านการศึกษา มีประสิทธิผลปานกลาง

2.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารวัดในเขตบางพลัด มีการจัดการศึกษาสงเคราะห์ภายในวัด เช่น จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จัดการดำเนินการสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาแก่เยาวชน ส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เยาวชน รวมทั้งได้มอบทุนการศึกษาตามโรงเรียนต่าง ๆ ใกล้เคียง โดยพิจารณาจากความประพฤติและสถานภาพความเป็นอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนา (2539, น.5-6) ได้กล่าวความหมายของการศึกษาสงเคราะห์ว่า หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการ

กุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา และสอดคล้องกับบุญศรี พานะจิตต์ และคณะ (2545, น.20) ได้กล่าวเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ว่าเป็นบทบาทและภารกิจของภิกษุสงฆ์ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือเป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ซึ่งสอดคล้องกับพระชนคล นาคพิพัฒน์ (2551) ซึ่งพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชวลิต ชาตเมธี (2552) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการปกครองและด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศาสนศึกษา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าการบริหารวัดในเขตบางพลัดด้านการศึกษาสงเคราะห์นั้น มีประสิทธิผลปานกลาง เนื่องจากว่าผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัด ได้บริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนบริเวณใกล้เคียง เช่น จัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน จัดการส่งเสริมพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และส่งเสริมพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาแก่เยาวชนในโรงเรียนทั่วไปอยู่เป็นนิตย แต่บางวัดที่มีพระภิกษุสามเณรจำนวนน้อยก็ยังขาดบุคลากรทางด้าน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะออกไปประกาศศาสนาตาม โรงเรียนต่าง ๆ ได้ อีกทั้งในปัจจุบันพระสงฆ์เองก็มีบทบาทหน้าที่ในการศึกษาน้อยลง เพราะภาครัฐ หรือส่วนราชการพยายามดึง การศึกษาออกจากวัด จึงทำให้คณะสงฆ์ในเขตบางพลัดมีปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานด้าน การศึกษาสงเคราะห์ ถึงแม้ว่าโรงเรียนส่วนมากจะอยู่ในวัด แต่ภาครัฐหรือราชการต้องการบริหารจัดการกันเอง อนึ่งบางวัดที่มีพระสงฆ์ที่มีศักยภาพเป็นบัณฑิตที่จบเปรียญสูง ๆ และที่มีความรู้ระดับเปรียญธรรมและนักธรรมจำนวนมาก แต่กลับไม่ได้รับโอกาสจากโรงเรียนให้ไปเผยแผ่สั่งสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้ ดังนั้นจึงทำให้การบริหารงานวัดในเขตบางพลัดด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีประสิทธิผลปานกลาง

2.5 ด้านการสาธารณูปการ พบว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัด ได้มีการจัดสร้างถาวรวัตถุขึ้นภายในวัด คูแล ซ่อมแซม และปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน อาคารวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรมอยู่เป็นนิตย เพื่อให้เกิดความคงทนถาวรสำหรับเป็นที่

อยู่อาศัยและเป็นที่น่าพิศุขศาสนิกต่าง ๆ และผู้บริหารวัดในเขตบางพลัด ก็มีศักยภาพในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เชิญชวนพุทธศาสนิกชนที่มีความเลื่อมใสศรัทธามาร่วมเป็นเจ้าภาพสมทบทุนบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ หนึ่งในแต่ละวัด ยังได้จัดให้มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในวัดให้เกิดความสวยงามน่ารื่นรมย์โดยรณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระเทพปริยัติสุธี (2540, น.54-58) ที่ได้กล่าวการสาธารณูปการไว้ว่า เป็นการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานภายในวัดให้เรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ การปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ การบริหารงานด้านสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยจึงควรให้เกิดความสุข (สัปปายะ) 4 อย่าง คือ 1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นรมณีสถานเป็นที่รื่นรมย์ เจริญตา สบายใจแก่ผู้พบเห็น ให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ 2. อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบาย ตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้ว ต้องคำนึงถึงการกินอาหาร จัดสวัสดิการเรื่องอาหาร 3. บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบาย บางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา (หรือแม่ชี) และเด็กวัด วัดใดดีหรือไม่ดี ดูได้จากบุคคล 4 ประเภทนี้การสาธารณูปการจึงควรคำนึงถึงบุคคล 4 ประเภทนี้โดยการจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสถานภาพของแต่ละบุคคล ไม่ให้ปะปนกัน 4. ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัด คือ สถานที่ประพฤติปฏิบัติธรรม

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิศาลดิฐธรรม (2553) ซึ่งพบว่า การบริหารนั้นมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของวัดในอันที่จะพัฒนาให้เป็นระบบสามารถส่งเสริมภิกษุสงฆ์สามเณร ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดีการบริหารวัดในปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบ ระบบ วิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ และสังคมโดยรอบ ซึ่งประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานครนั้นพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระชัชชัย จารุขมโม (ศรีสุข) (2553) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พระภิกษุสามเณรและประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารวัดในเขตบางพลัดด้านการศึกษาธรรมการนั้น มีประสิทธิผลมาก ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริงที่ว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารวัดในเขตบางพลัดได้มีการจัดสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ภายในวัดสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนที่เข้าวัดเป็นอย่างดี มีการสร้างสาธารณวัตถุขึ้นมาใหม่ และบูรณะโบราณวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงทนถาวร อีกทั้งผู้บริหารและคณะกรรมการในเขตบางพลัดมีศักยภาพในการประชาสัมพันธ์ให้ญาติโยมสาธุผู้มีจิตศรัทธาได้มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณวัตถุและบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณวัตถุร่วมกัน อันเป็นการสร้างสาธารณวัตถุใหม่ ๆ ขึ้นและรักษาโบราณวัตถุเก่าแก่ต่าง ๆ ไว้ให้เป็นที่สักการะกราบไหว้บูชาของพุทธศาสนิกชนผู้เลื่อมใส และเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมสมัยโบราณของเหล่านักศึกษาอีกด้วย ดังนั้นจึงทำให้การบริหารวัดในเขตบางพลัด ด้านสาธารณูปการมีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก

2.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงานวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่า ผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัดได้จัดการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร มีการสร้างเสนาสนะที่พักอันดีเป็นที่สะดวกสบายแก่พระภิกษุสามเณร ในขณะที่พระภิกษุสามเณรเมื่อเกิดอาพาธขึ้น ทางวัดก็ได้ออกค่าใช้จ่าย ค่ารักษาพยาบาลถวายแก่พระภิกษุสามเณรรูปนั้น ๆ รวมทั้งได้จัดการสาธารณสงเคราะห์แก่ญาติโยมสาธุชนทั่วไป เช่น จัดสถานที่บำเพ็ญกุศลในวาระต่าง ๆ ตามโอกาสที่เหมาะสม หรือเมื่อประชนชนในบริเวณใกล้เคียงวัดเกิดภัยธรรมชาติขึ้น เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ เป็นต้น ทางวัดได้จัดการสาธารณสงเคราะห์ด้วยการให้ที่พักพิงภายในบริเวณวัดและยังสงเคราะห์ด้วยอาหารบิณฑบาตตามสมควร และได้ประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนผู้มีกุศลจิตศรัทธาได้ร่วมบริจาคทรัพย์ในการสาธารณสงเคราะห์ พร้อมทั้งตั้งมูลนิธิเพื่อสร้างสาธารณประโยชน์ตามความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องบุญศรี พานะจิตต์ และคณะ (2545, น. 25) ที่กล่าวว่าการสาธารณสงเคราะห์ว่าเป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศล และช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลน และสอดคล้องกับกรมการศาสนา (2543, น.13) ได้กล่าวว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการดำเนินให้วัดกับบ้านต่างถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวบ้านก็บำรุงวัด ส่วนชาววัดก็คอยอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้าน

และสอดคล้องกับแนวคิดของพระราชรัตนมุนี (2538, น.14) ที่กล่าวการสาธารณสุขสงเคราะห์ว่าเป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ของทางวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ

ซึ่งสอดคล้องพระครูสันติธรรมภริรัต (บุญชัย สนฺตติกโร) (2554) ซึ่งพบว่า ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ พระสังฆาธิการมีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุวรรณวรการ (2553) ซึ่งพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานีซึ่งมีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาชุมชนด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าการบริหารวัดในเขตบางพลัดด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์นั้น มีประสิทธิผลปานกลาง เนื่องจากผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัดมีการบริหารจัดการทรัพยากรของทางวัดที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อนำไปช่วยเหลือพระภิกษุและสามเณรที่เดือดร้อนหรืออาพาธและช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนจากภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นกิจของสงฆ์ตามที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ คือการช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ให้พ้นทุกข์ แต่ถึงกระนั้นทางคณะผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัดเอง ก็ช่วยไม่ได้หมด หรือช่วยได้ไม่เต็มที่ เป็นแต่เพียงช่วยกันไปตามมีตามเกิด เพราะทางวัดต่างๆ ในเขตบางพลัดเอง ก็มีได้มีปัจจัยหรือมีเงินทองทุนทรัพย์มากมายพอที่จะจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์แก่ประชาชนและสาธุชนทั่วไปได้ แม้แต่พระภิกษุสามเณรเองก็ยังคงขอความอนุเคราะห์อาหารบิณฑบาตจากญาติโยมสาธุชนอยู่เป็นประจำทุกวัน ดังนั้นจึงทำให้การบริหารวัดในเขตบางพลัดด้านสาธารณสุขสงเคราะห์มีประสิทธิผลปานกลาง

3. จากการศึกษาความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีการตั้งสมมติฐานไว้ว่า หลักธรรมาภิบาล 6 หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ผลจากการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระ 6 ตัว ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า พบว่า ตัวแปรอิสระ 5 ตัว

คือหลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบต่อสังคม หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม และหลักนิติธรรม มีผลเชิงบวกต่อตัวแปรตาม เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยจากมากไปหาน้อย และสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามคือประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ทั้งนี้ เนื่องจากหลักธรรมาภิบาล 6 นั้น ข้อที่ว่า หลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นข้อสุดท้ายของหลักธรรมาภิบาลแต่กลับมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยอยู่ในระดับมากที่สุด นับได้ว่าหลักความคุ้มค่านี้เป็นหลักการบริหารที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมเป็นสำคัญ คือการใช้สอยทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการคำนึงถึงผลตอบแทนของผลงานตามที่ได้ลงทุนไป ต้องได้ผลผลิตตามมาตรฐานหรือตามต้องการที่กำหนดไว้โดยผ่านการตรวจสอบภายในว่ามีการใช้สอยทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับอรพินท์ สพโชคชัย (2541, อ้างถึงในสมบุญณ์ ศิริประชัย, 2552, ออนไลน์) ได้อธิบายแนวคิดความคุ้มค่า ไว้ในหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล ว่าหมายถึง กลไกที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดกระบวนการทำงาน การจัดองค์กร การจัดสรรบุคลากร และมีการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่าง ๆ อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีการดำเนินการและการให้บริการสาธารณะที่ให้ผลลัพธ์ เป็นที่น่าพอใจและกระตุ้นการพัฒนาของสังคมทุกด้าน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้สอดคล้องกับแนวคิดของบุญบง ชัยเจริญวัฒน์ (2544, น.49) ซึ่งได้อธิบายความคุ้มค่า ไว้ในหลักความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเช่นกัน ว่าหมายถึง กระบวนการและสถาบันของรัฐสามารถจัดสรรและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมโดยรวม รวมถึงการทำงานที่รวดเร็วมีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเสถียร จิติสมปโน (2552) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และด้านหลักความคุ้มค่า พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า โดยรวม ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลการวิจัย พบว่าหลักความคุ้มค่า มีการนำมาใช้อยู่ในระดับมาก และมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน ทั้งนี้เนื่องจากว่า ผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในเขตบางพลัด ได้มองเห็นความสำคัญเกี่ยวกับความคุ้มค่าเป็นอย่างยิ่ง โดยพิจารณาเห็นว่าทรัพยากรต่าง ๆ ของทางวัด เช่น เงิน วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น ที่มีอยู่ในวัดหรือที่ท่าน

พุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาได้ร่วมกันบริจาคมานั้น ล้วนเป็นทรัพย์ากรที่เกิดจากศรัทธา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องวางแผนในการใช้สอยทรัพย์ากรที่มีอยู่นั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยการจัดกิจกรรมทางพระศาสนาหรือกิจกรรมต่าง ๆ มุ่งเน้นถึงความประหยัดเป็นสำคัญและได้คำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับมากที่สุด รวมทั้งได้รณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรในวัด ได้รู้จักใช้ทรัพย์ากรของวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพย์ากรเหล่านั้นให้สมบูรณ์และสามารถใช้สอยได้อย่างยั่งยืน และเมื่อมีการใช้ทรัพย์ากรที่มีอยู่ในวัดอย่างคุ้มค่าแล้ว ย่อมส่งผลให้ประสิทธิผลการบริหารงานวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านหลักความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยอยู่ในระดับรองลงมาจากหลักความคุ้มค่า นับได้ว่าหลักความรับผิดชอบนี้ เป็นหลักการที่ต้องคำนึงถึงการทำหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายอย่างสมบูรณ์ที่สุดความสามารถ ไม่บกพร่องต่อหน้าที่ ไม่ละทิ้งหน้าที่ ไม่ทุจริตต่อหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันปิยะ อิงภากรณ์ (2544, น.17) ที่อธิบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถและรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานนั้น และสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542, อ้างถึงในสุดจิต นิमितกุล, 2543, น.35) ได้กล่าวหลักความรับผิดชอบ ไว้ว่า เป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเสถียร จิติสมฺปนฺโน (2552) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า โดยรวม ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลการวิจัยพบว่าหลักความรับผิดชอบ มีการนำมาใช้อยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน ทั้งนี้เนื่องจากว่าผู้บริหารและคณะกรรมการวัด ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสำนึกรับผิดชอบในการบริหารงานวัดเป็นเป็นอย่างยิ่ง โดยได้มีการสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรในวัด มีความกระตือรือร้นใส่ใจถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัด รวมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองและส่วนรวม อนึ่งผู้บริหารยังได้จัดการบริหารวัดโดยการสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรในวัด คำนึงถึงความรับผิดชอบร่วมกัน ส่งเสริม

ให้มีความเสียสละ มีจิตสาธารณะ ตลอดจนให้มีการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างของกันและกัน เพื่อให้เกิดความสามัคคีและให้มีความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน ซึ่งหลักความรับผิดชอบที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกนั้นจะส่งผลให้การบริหารวัดมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นด้วย

ด้านหลักการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยอยู่ในระดับรองลงมาจากหลักความรับผิดชอบต่อ นับได้ว่าหลักการมีส่วนร่วมนี้ เป็นหลักการที่ต้องเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับวัด เช่น การให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การร่วมเกี่ยวข้อง ความร่วมมือ การเสริมอำนาจ เป็นต้น เพื่อประชุมวางแผนและร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับทางวัด ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นจะทำให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนในชุมชนมองเห็นความสำคัญของตนเอง และร่วมปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความสามัคคี อันจะทำให้การบริหารวัดเป็นไปได้ด้วยดี สอดคล้องกับงานวิจัยของแสวง รัตนมงคลมาส (2541, น.14) ได้กล่าวการมีส่วนร่วม ว่าหมายถึงกระบวนการซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมของสังคมและประชาชนที่เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถแรงงาน ตลอดจนทรัพยากรของตน ในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ กำหนดนโยบาย หรือด้านการดำเนินงานตามนโยบายในการร่วมกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินการ และการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมีเหตุผล 3 ประการด้วยกัน คือ 1) มีจุดร่วมในอุดมการณ์เดียวกัน 2) มีจุดร่วมในผลประโยชน์ 3) บุคลิกภาพส่วนบุคคล สอดคล้องกับอรรถ ก๊กผล (2549, น.11) ที่กล่าวการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าหมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระในทางความคิด มีความรู้ความสามารถในการกระทำและมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมต่อกิจกรรมนั้น ๆ โดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุด และยังคงสอดคล้องกับสิทธิพันธ์ พุทธหูน (2541, น.157) ได้มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน โดยเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึงกิจกรรมของประชาชนที่มุ่งจะเข้าไปมีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลในระดับต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันไป ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณ จตุพัฒน์รังสี (2553) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลบ่อแก้ว มีระดับการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลในภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีระดับประสิทธิผลการบริหารงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน และการบริหารงานแบบธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลบ่อแก้วมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแก้ว จากผลการวิจัยพบว่าหลักการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กับ

ประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน เนื่องจากว่าผู้บริหารและคณะกรรมการวัด ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ โดยมีการจัดประชุมของคณะกรรมการบริหารวัดและพระภิกษุสามเณรในวัดอยู่เป็นประจำ รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้มีโอกาสในการร่วมปฏิบัติหน้าที่บริหารเกี่ยวกับวัดตามแผนกต่าง ๆ และยังเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารวัดในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบด้วย ซึ่งผู้บริหารเองมองเห็นความสำคัญในจุดนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าวัดที่มีขนาดใหญ่ขึ้นผู้บริหารเพียงคนเดียวไม่สามารถที่จะจัดการดูแลได้ทั่วถึงได้ แต่การให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ร่วมกันจัดการในส่วนรับผิดชอบตามแผนกย่อมส่งผลให้มีการบริหารจัดการวัดได้ทั่วถึงและทำให้การบริหารวัดมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ด้านหลักคุณธรรม มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความสัมพันธ์การถอดถอดอยู่ในระดับรองลงมาจากหลักการมีส่วนร่วม นับได้หลักคุณธรรมนี้เป็นหลักการที่ผู้บริหารต้องคำนึงถึงความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ มีความกตัญญู ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี มีวินัย มีน้ำใจ และเป็นสุภาพชน เป็นต้น จนเกิดจิตสำนึกที่ดี รู้สึกรับผิดชอบต่อ ชั่วดี เกรงกลัวต่อการทำความชั่ว โดยประการต่าง ๆ เมื่อจิตเกิดคุณธรรมขึ้นแล้ว จะทำให้เป็นผู้มีจิตใจดี และความคิดแต่สิ่งที่ดี มีการปฏิบัติทั้งทางกาย ทางวาจา และ ทางใจ มีจรรยา มารยาทที่ดีด้วย เมื่อผู้บริหารประพฤติตนเป็นผู้มีคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างที่ดีของพระภิกษุสามเณรและประชาชนรอบวัดแล้ว จำเป็นต้องสั่งสอนอบรมให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้ประพฤติปฏิบัติตนตามด้วย ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542, อ้างถึงในสุดจิต นิमितกุล, 2543, น.13-24) กล่าวถึงการประพฤติตามหลักคุณธรรมว่าเป็นการยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไป ๆ พร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ ประชาชนแต่ละคนทำหน้าที่อย่างถูกต้อง เลือกร่างงานที่สุจริต และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ต่อส่วนรวม ปฏิบัติตามกฎหมายและเป็นพลเมืองดี คือถือปฏิบัติตาม ฆราวาสธรรม ได้แก่ สัจจะ (การรักษาความสัตย์) ทมะ (การรู้จักข่มใจตนเอง) ขันติ (การอดทน อดกลั้น และอดออม) และจาคะ (การรู้จักระงับความชั่ว ความทุจริต) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงมหาดไทยที่เสนอหลักคุณธรรมตามหลักธรรมาภิบาลในด้านความอดทนอดกลั้น (Tolerance) และการยอมรับ (Acceptance) ต่อทัศนคติที่หลากหลาย (Diverse perspectives) รวมทั้งต้องยุติข้อขัดแย้งด้วยเหตุผลหาจุดร่วมที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเสถียร วุฒิสุมปโน (2552) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม

ด้านความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า โดยรวม ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตคลังชั้น กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลการวิจัยพบว่าหลักคุณธรรม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน เนื่องจากว่าผู้บริหารวัดได้ยึดมั่นในหลักคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุสามเณรและสังฆม รวมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมความซื่อสัตย์ สุจริต สร้างความสมัครสมานสามัคคีแก่พระภิกษุสามเณรเป็นประจำ และยังจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น บรรพชาภาคฤดูร้อน อบรมศีลธรรม เป็นต้น เพื่อส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม โดยยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ซื่อสัตย์ จริ่งใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริตและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่เยาวชนรอบวัด ซึ่งหลักคุณธรรมดังกล่าวนี้จะส่งผลให้การบริหารวัดมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ส่วนลำดับสุดท้ายคือ ด้านหลักนิติธรรม มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยอยู่ในระดับรองลงมาจากหลักคุณธรรม นับได้ว่าหลักนิติธรรมนี้ เป็นหลักการที่ต้องยึดมั่นต่อกฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้เป็นไปตามความชอบธรรม และเนื้อหาของกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของวัดนั้น จำเป็นต้องมีความทันสมัยเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของพระภิกษุสามเณรในวัดด้วย ซึ่งสอดคล้องกับไชยวัฒน์ คำชู (2545, น.49) เห็นว่า การปกครองที่ดีต้องมีการใช้กฎหมายที่มีความชัดเจนและนำมาใช้อย่างเป็นเอกภาพ ในระบบและกระบวนการยุติธรรมที่มีความเป็นวัตถุวิสัยและเป็นอิสระ และเป็นระบบกฎหมายซึ่งมีบทลงโทษที่เหมาะสมเพื่อป้องกันปราบปรามผู้คิดละเมิดหรือลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนสอดคล้องกับความคิดของอานันท์ ปันยารชุน (2543, ออนไลน์) ที่เห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เอื้อประโยชน์ต่อมหาชนคนหมู่มาก ไม่ใช่เพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งต้องเสมอภาค ชัดเจน และคาดการณ์ได้ และต้องไม่ปล่อยให้อำนาจการตัดสินใจขึ้นอยู่กับระบบราชการหรือผู้ใช้อำนาจของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากที่สุด และสอดคล้องกับบรรศักดิ์ อูวรรณโณ (2556, ออนไลน์) ที่เห็นว่า กฎหมายที่ดีต้องเป็นกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ประชาชนเข้าถึงง่าย มีระบบการตรวจสอบที่มีอำนาจ มีความทันสมัย และต้องมีกระบวนการนิติบัญญัติที่ดีในการออกกฎหมาย สำหรับกระบวนการร่างกฎหมายนั้น ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของปริญญา สมักรการ (2551) ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล และประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก และการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของ

โรงเรียน โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลการวิจัยพบว่าหลักนิติธรรม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน เนื่องจากว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารวัด ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักนิติธรรม โดยผู้บริหารได้ปฏิบัติตนตามพระวินัยบัญญัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คณะสงฆ์ รวมทั้งได้ทำการบริหารงานวัดที่มีความชัดเจน ตามพระราชบัญญัติ ตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม และผู้บริหารเองยังได้ติดตาม ควบคุม ดูแล ความประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตนตามกรอบพระธรรมวินัยและระเบียบของวัดที่ตั้งไว้ เพื่อให้คณะสงฆ์มีธรรมวินัยเสมอกันอันจะเป็นเหตุให้การอยู่ร่วมกันเกิดความสามัคคีเป็นหมู่คณะ ซึ่งจะส่งผลถึงการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันและทำให้การบริหารวัดนั้นมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ส่วนหลักธรรมาภิบาลที่พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ได้แก่ หลักความโปร่งใส ซึ่งเป็นหลักการที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการทำงานที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน เปิดเผยข้อมูลการดำเนินการทางการเงินให้รับรู้รับทราบ ซึ่งสอดคล้องกับเกรียงไกร เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541, น.84) กล่าวถึงหลักความโปร่งใสว่าเป็นกระบวนการทำงาน กฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ที่มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสังคมสามารถถ่ายโอนได้อย่างเป็นอิสระ ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะของทางราชการได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ และสอดคล้องกับสุดจิต นิमितกุล (2543, น.17) ที่เห็นว่า นอกจากการให้ข้อมูลข่าวสารที่ตรงกับข้อเท็จจริงของการตัดสินใจและการดำเนินการ และสามารถตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนของการตัดสินใจและการดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้ ยังจำเป็นต้องมีระบบ กติกา ขั้นตอน และระยะเวลาดำเนินการที่เปิดเผย ชัดเจน และเป็นไปตามที่กำหนดซึ่งแสดงความโปร่งใสด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันพระปกเกล้า (2544, น.51) ที่เห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย กระบวนการทำงานควรมีกฎเกณฑ์กติกา และความตั้งใจในการบริหารงานของรัฐต่อสาธารณชน ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จากผลการวิจัยพบว่าหลักความโปร่งใส ไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เนื่องจากว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารวัดในเขตบางพลัด ซึ่งตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสามเณรทั้งนั้น จึงมองเห็นหลักความโปร่งใสเป็นเรื่องสำคัญรองลงไป เพราะว่าพระภิกษุสามเณรทุกรูปต่างก็มีพระวินัยคือมีศีล ซึ่งเป็น

สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้เพื่อเป็นข้อห้ามสำหรับพระภิกษุไม่ให้ประพฤติหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่จะทำให้มีความเสื่อมเสียหรือเสียหายเกิดขึ้นแก่ตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาบัติปาราชิก ซึ่งหากพระภิกษุหรือสามเณรท่านใด ต้องเข้าคือประพฤติเข้า จำต้องขาดจากความเป็นภิกษุและสามเณรทันทีและความไม่โปร่งใสคือการทุจริตประพฤติมิชอบ มีการฉ้อโกง การคอร์รัปชันเป็นต้น ก้อนุโลมเข้ากับศีลข้อที่ว่าห้ามลักขโมย ซึ่งพระพุทธองค์ได้บัญญัติไว้ว่า หากพระภิกษุรูปใด ถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ตั้งแต่ราคา 1 บาทขึ้นไป ต้องอาบัติปาราชิกคือขาดจากความเป็นภิกษุ ส่วนสามเณรหากประพฤติเช่นนั้น ก็ต้องขาดจากความเป็นสามเณรเช่นกัน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารวัดในเขตบางพลัดทุกรูป มีศีลเสมอกัน คือทุกรูปได้ยึดมั่นในพระวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลักปฏิบัติตนที่อยู่แล้ว จึงทำให้ธรรมาภิบาลด้านหลักความโปร่งใสนี้ ไม่มีความสัมพันธ์กับการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร แต่อย่างไรก็ตามหลักธรรมาภิบาลข้อนี้ ก็ยังมีความสำคัญต่อประสิทธิผลการบริหารงานในองค์กรอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน เพราะถ้าหากองค์กรอื่น ๆ ที่มีใจวัด ขาดหลักความโปร่งใสหรือขาดหลักธรรมาภิบาลข้อใดข้อหนึ่งแล้วอาจทำให้การบริหารงานในองค์กรนั้น ๆ มีความบกพร่องและขาดประสิทธิผลได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

1. ด้านหลักความคุ้มค่า ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครนั้น ผู้บริหารและคณะกรรมการวัดควรจะมีการรณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดให้มาก เพราะว่าทรัพยากรเหล่านั้น ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาได้จากศรัทธา คือทรัพยากรต่าง ๆ ล้วนต้องพึ่งพาอาศัยศรัทธาของสาธุชนที่ใจบุญ ในการทำบุญทำกุศลสร้างถวาย ดังนั้นแล้ววัดควรรณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรให้มองเห็นคุณค่าของสิ่งของต่าง ๆ และรักษาบูรณะให้มีการใช้สอยให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
2. ด้านความรับผิดชอบ ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครนั้น ผู้บริหารและคณะกรรมการวัดควรจะมี ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ คือให้ความสนใจและใส่ใจต่อปัญหาของพระภิกษุสามเณรในวัด เช่น เสนาสนะที่อยู่อาศัย อาหารบิณฑบาต และการศึกษา เป็น

ต้น ดูแลเอาใจใส่ให้พระภิกษุสามเณรได้รับความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย และควรมีการหมั่นตรวจดูความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรในวัดให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยให้มากยิ่งขึ้น

3. ด้านหลักการมีส่วนร่วม ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครนั้น ผู้บริหารและคณะกรรมการวัดควรมีการจัดการในเรื่องการทำงานของทางวัดให้มีลักษณะเป็นทีม ไม่ควรแบ่งพรรคแบ่งพวกในการทำงาน และควรมีการกระจายอำนาจให้ครอบคลุมแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดทุกรูป เพื่อที่จะให้ทุกรูปมีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งจะทำให้ผลงานที่ออกมานั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ด้านหลักคุณธรรม ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครนั้น ผู้บริหารและคณะกรรมการวัดควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมขึ้นในวัด เช่น จัดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ส่งเสริมพุทธศาสนวันอาทิตย์ในวัด และจัดกิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นต้น โดยให้ชุมชนและโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงวัด ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อันจะเป็นการชักนำเยาวชนเข้าวัดและได้อบรมสั่งสอนเยาวชนรุ่นใหม่ซึ่งจะเป็นกำลังของชาติในอนาคตนั้น ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

5. ด้านหลักนิติธรรม ในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครนั้น ผู้บริหารและคณะกรรมการวัด ควรมีการวางกฎระเบียบของวัด ในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักพระธรรมวินัยให้เข้มแข็งเป็นรูปธรรม และให้มีการควบคุม ดูแล ความประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกรอบพระธรรมวินัยอย่างเข้มงวดยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะประเด็นที่น่าสนใจศึกษาต่อไปนี้

1. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ให้ลึกลงไปเฉพาะด้าน เช่น ด้านการเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

2. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารวัดให้มีความครอบคลุมกว้างยิ่งขึ้น เช่น ระดับกลุ่มจังหวัด หรือระดับภาค เป็นต้น

3. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการบริหารงานของวัดในเขตเมืองกับการบริหารงานของวัดในเขตชนบท แตกต่างกันอย่างไรมาก เพื่อศึกษาถึงผลดีและผลเสีย ความแตกต่างและปัญหาของการบริหาร อันจะนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบของการบริหารที่ดีขึ้น

บรรณานุกรม

- กนกพร ชัยทิมประทุม. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างการค้าเงินงานตามหลักธรรมาภิบาลกับ
ประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
สระแก้ว เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กรมการศาสนา. (2540). คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส. กรุงเทพฯ :
กรมการศาสนา.
- . (2543). วัดพัฒนาฯ 43. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2542). การวิเคราะห์สถิติ : สถิติเพื่อการตัดสินใจ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- แก้วสรร อติโพธิ. (2540). การมีส่วนร่วมของประชาชน : กุญแจดอกสำคัญในการพัฒนาระบบ
ประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกษม วัฒนชัย. (2543). สถาบันที่เข้มแข็งมั่นคง. วารสาร มจร. วิชาการ.
- กำหนด โสภณวสุ. (2551). ความหมายของคำว่านิติธรรม. ค้นเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2556. จาก
<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=328100>.
- เกรียงไกร เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541). “ธรรมนูญภาคการเมือง : บทบาทภาคีการเมือง”. รัฐศาสตร์. 5
(กันยายน), 20.
- คณินนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร. (2545). หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุค
โลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2545). แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตาม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก. กรุงเทพฯ :
ธรรมดาเพรส.
- จรินทร์ ยังสังข์. (2541). บทบาทพระสงฆ์ในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จรวัยพร ธรณินทร์. (2556). ความหมายและหลักการของคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม
จรรยาบรรณ และธรรมาภิบาล. ค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2556. จาก
<http://www.charuaypontorranin.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=5375831&Ntype=6>.

- จันทจิรา เอี่ยมมยุรา. **หลักนิติธรรมกับการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย**. ค้นเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2556. จาก <http://www.enlightened-jurists.com/directory/97/The-Rule-of-Law.html>.
- จันทนา สุทธิจารี. (2544). **การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท.
- จันทรมงคล พันธุ์พาณิชย์. (2553). **การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลิ้นฟ้า อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (ค้นคว้าอิสระ) บัณฑิตวิทยาลัย สาขารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จันทรานี สงวนนาม. (2536). **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารวิชาการ.
- เจริญ เจษฎาวัลย์. (2545). **การวางมาตรฐานธรรมาภิบาล**. กรุงเทพฯ : พอดีจำกัด.
- . (2547). **การตรวจสอบธรรมาภิบาล ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : พอดีจำกัด.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2540). **จดหมายเปิดผนึกจากที่ประชุมคณาจารย์รัฐศาสตร์ “ข้อเสนอว่าด้วยธรรมนูญ”**. ผู้จัดการรายวัน. (8 สิงหาคม 2540).
- ชัยสิทธิ์ เกลิมมีประเสริฐ, จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, พระมหาจรัญโรจน์ ภวิวิโส. (2545). **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม ผลการเสวนาสหสาขาวิชาระหว่างสถาบันแห่งชาติครั้งที่ 1**. กรุงเทพฯ : ฟาอภัยจำกัด.
- ชัยอนันต์ สมุทรวานิช. (2553). **ธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : เดือนตุลาการพิมพ์.
- ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ. (2545). **การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : น้ำฝน.
- . (2545). **ธรรมาภิบาลการบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : น้ำฝน.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2538). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- เด่น ชะเนติยง. (2533). **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ, กรมเจ้าพระยา. (2471). **ตำนานพุทธเจดีย์**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ดิณ ปรัชญพฤทธิ. (2535). **ศัพท์ทางรัฐประศาสนศาสตร์**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2547). **จับชีพจรประเทศไทย : ตัวชี้วัดประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล**. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.

- ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). ระบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับจังหวัด : ทำอย่างไรให้เป็นจริง. สถาบันพระปกเกล้า.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2544). พุทธศาสนากับสังคมไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สหายบล็อกและการพิมพ์.
- ทิพาวดี เมฆสุวรรณ. (2541). ปฏิรูประบบราชการเพื่อความอยู่รอด. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ สำนักงานข้าราชการพลเรือน.
- . (2543). เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง : ความสำเร็จและบทเรียนในการสร้างธรรมาภิบาลในส่วนราชการ. นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน.
- ทิวากร แก้วมณี. (2554). หลักธรรมาภิบาล ว่าด้วยหลักแห่งความรับผิดชอบ (Accountability). ค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2556. จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=751679>.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2531). พฤติกรรมบุคคลในองค์การ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- . (2533). การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ชนดล พรพุทธพงศ์. (2544). ปัญหาคอร์รัปชันกับ Good Governance. วารสารนักบริหาร.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2541). สังคมเข้มแข็ง ธรรมรัฐแห่งชาติ ยุทธศาสตร์กู้ภัยนะประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สายธาร.
- . (2541). สร้างวิญญูณไทยจิตใจสากล. ไทยโพสต์.
- เชียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2537). พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.
- นรากร พลหาญ. (2552). การวิเคราะห์การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สาขารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นัยนา เจริญพล. (2552). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น. ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- นิตย์ สัมมาพันธ์. (2529). การบริหารเชิงพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.
- นิตา ชูโต. (2538). การประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พี. เอ็น. การพิมพ์.
- น้อย ลายคลาและสุบรรณ จันทบุตร. (2539). การบริหารและการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ในหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : เอ.พี. กราฟฟิคดีไซน์และการพิมพ์.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2542). การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2544). ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “ กระบวนการนิติบัญญัติไทยภายใต้สังคมนิยม
 วัตรในศตวรรษที่ 21.” กรุงเทพฯธุรกิจ. ค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2556. จาก
<http://www.bangkokbiznews.com/mobile/xhtml/news/detail/00/459578/>.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. นนทบุรี : ศูนย์
 สันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญช่วย จันทร์เหออ้า. (2544). พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขต
 การปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญร่วม เทียมจันทร์. (2546). เจ้าอาวาส เจ้าพนักงานใครกำหนด?. กรุงเทพฯ : สามดีพรีนติ้งอิตวิป
 เม้นท์.
- บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ. (2545). ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัด
 สวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญอนันต์ บุญสนธิ์. (2543). พัฒนาการแนวคิดการจัดการที่ดี. กรุงเทพฯ : สภาวิจัยแห่งชาติ.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี. (2544). ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล. รายงานการวิจัย. สถาบัน
 พระปกเกล้า. กรุงเทพมหานคร.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์. (2546). รายงานการวิจัยตัวชี้วัดธรรมาภิบาล (Indicators of good
 Governance). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ประเวศ วะสี. (2539). พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคมในการบริหารวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ
 : บริษัท เอ.ที. กราฟฟิคดีไซน์และการพิมพ์.
- (2541). การปฏิรูปการศึกษายกเครื่องทางปัญญาทางสมองแห่งความหายนะ. กรุงเทพฯ :
 มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- (2542). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพฯ
 : หมอชาวบ้าน.
- ปริญญา สัมครการ. (2551). การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ
 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
 มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2542). ธรรมนูญ ธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เป็รื่อง กิรรัตน์กร. (2543). การจัดการอุตสาหกรรมและการผลิต. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏ
 พระนคร.

- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2538). **จารึกไว้ในพระศาสนา จารึกไว้ในการศึกษา**. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- พระครูพิศาลทิศธรรม. (2553). **ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสถิตินภคุณ. (2550). **สภาพการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของพระสังฆาธิการกรณีศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พระครูสังฆพัฒนัย. (2551). **การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์กฤษฎ์ถิตถน สุเมโธ (2553). **ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสันติธรรมมาภิรัต (บุญชัย สนติกโร). (2554). **บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุวรรณวรการ. (2553). **ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณัฐพล จิตธมฺโม (ปราบพินาศ). (2553). **การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (อาทร อินุทปญฺโญ). (2540). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต). (2531). **ทิศทางการศึกษาคณะสงฆ์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชนดล นาคพิพัฒน์. (2551) **การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2541). “พระสงฆ์กับกรมการศาสนา” ในกรมการศาสนาผู้
ทศวรรษแห่งการพัฒนา. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- . (2551). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ฉบับชุดคำวัด. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ
: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- . (2550). พระพุทธศาสนากับธรรมาภิบาล. วารสารพุทธจักร. 9 (61), 6-13.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- . (2541). ทางสายอิสราภาพของการศึกษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธ
ธรรม.
- พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี). (2546). “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ใน
ธรรมปริทัศน์ 46. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวัชชัย จารุขโม (ศรีสุข). (2553). ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัด
ในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติมุนี (สมคิด เขมจารี). (2543). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดสุวรรณ โกวิท. (2552). การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการ
ปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปกร.
- พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร สุนทรโร). (2546). คติธรรมนำชีวิต. กรุงเทพฯ : เลียงเชียง.
- พระพลชัย ขุนทอง. (2550). ปัญหาการบริหารงานคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอ
วังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว). (2552). บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาทนงชัย บุรณพิสุทธิ์. (2545). บทบาทของวัดกับชุมชนในเขตบางรัก. กรุงเทพฯ :
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

- พระมหาดำรง นิสสัย. (2550). **หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการวัด : กรณีศึกษาวัดมหา
วนาราม พระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี.** วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พระมหาปริวัฒน์ ฐิตวิริโย (กุลนิวัต). (2552). **ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการ
วัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี.**
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพุทธวิงศ์ นฤภูณญ (สุวรรณรัตน์). (2551). **การบริหารงานของวัดตามหลักธรรมาภิบาล :
กรณีศึกษาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.** วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามณเฑียร วรชมโม (ซ้ายเกลี้ยง). (2552). **บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์จังหวัดพังงา.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเรือง วิเวกรมย์ . (2552). **ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก
ธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.** วิทยานิพนธ์
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2550). **คนสำราญงานสำเร็จ.** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : บริษัท
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- พระมหาสิทธิการ. (2543). **หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี.** กรุงเทพฯ : เลียงเชียง.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ชมมจิตโต). (2539). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
พุทธธรรม.
- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. (2546).
- พระราชญาณวิสิฐ (พระมหาเสริมชัย ชยมงคลโล). (2541). **การบริหารวัด.** (พิมพ์ครั้งที่ 6).
กรุงเทพฯ : เอช ที พี เพรส.
- . (2548). **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์.** กรุงเทพฯ : ชัยมงคลพริ้นติ้ง.
- พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิบุโล). (2554). **การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับ
เจ้าอาวาสในจังหวัดสุพรรณบุรี.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
เชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชเมธากร.(2543). **ธรรมสาร.** นนทบุรี : รมธรรม.

- พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม). (2553). การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิสุทธีภักทธาดา. (2547). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุพิศ วันทะวงษ์. (2551). บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะ
สงฆ์อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พระเสถียร ฐิตินมฺพฺโน (ประทุมวงศ์). (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการบริหารวัด
ตามหลักธรรมมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการผจญ อาจาโร (ทนันจง). (2553). บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลัก
ธรรมมาภิบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไส้ จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พลสัมพันธ์ โพธิ์ศรีทอง. (2538). “การนำ พระสงฆ์ (วัด) มาเป็นหลักในการแก้ปัญหาทางสังคม
จิตวิทยาของเยาวชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์” ในหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุค
โลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.
- พยอม วงศ์สารศรี . (2542). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : พรานนกการพิมพ์.
- พิฑูร มลิวัดย์ และ ไสว มาลาทอง. (2533). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- พุทธคอตคอม. (2552). ความหมายของวัด. ค้นเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2556.
จาก <http://www.phuttha.com>.
- ภรณ์ มหานนท์. (2529). การประเมินประสิทธิผลขององค์การ. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์ร่วมกับสำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- มบุญ จันทร์สมบูรณ์. (2550). วัฒนธรรมธรรมมาภิบาลของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในเขตองค์การ
บริหารส่วนตำบล. ดุษฎีนิพนธ์สหวิทยาการดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มบุญ วงศ์นารี. (2524). คำนียมาทางการบริหารสำหรับพัฒนาองค์กรของไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์
หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช.(2530). การวางแผนนโยบายโครงการและการบริหารโครงการ.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช.

- มัลลิกา ต้นสอน. (2545). **การจัดการยุคใหม่**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- รัฐพล เย็นใจมา. (2552). **การบริหารวัดตามหลักธรรมมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดหลวงพ่อดุสิตธรรม
กายาราม จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : อักษร
เจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์.
- ลิขิต ชีรเวทิน. (2548). **หลักธรรมรัฐาภิบาล (Good Governance)**. ค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2555.
จาก <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9480000147867>.
- วรรณ จตุพัฒน์รังสี. (2553). **ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบธรรมมาภิบาลกับประสิทธิผลการ
บริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย สาขารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์.(2553). **หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม**. ค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2556. จาก
<http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1431>.
- วิจิตร ศรีสะอาด. (2523). **หลักและระบบบริหารการศึกษา**. (เล่มที่ 1 หน่วยที่ 1-2). นนทบุรี :
ฝ่ายการพิมพ์ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2539). **ศิลปกรรมตามวัด (วัดในกรุงเทพมหานคร)**. กรุงเทพฯ : บริษัทต้นอ่อน
แกรมมี่ จำกัด.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2542). **การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นการศึกษา**. กรุงเทพฯ :
ทิพย์วิสุทธิ.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรม : แนวคิด ปัญหา และการ
พัฒนา**. ค้นเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2555.จาก <http://www.google.co.th/url?>.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ . (2545). **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.
- ศรีพัชรา สิทธิกำจร แก้ววิจิตร. (2551). **การใช้หลักธรรมมาภิบาล ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน**.
คุณฐิติพนธ์ปรัชญาคุณฐิติบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สถาบันปวช. อิงภากรณ์. (2544). **รางวัลธรรมมาภิบาลดีเด่น 44**. กรุงเทพฯ : นำอักษรการพิมพ์.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2544). **ตัวชี้วัดธรรมมาภิบาล**. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- . (2548). **โครงการขยายผลเพื่อนำตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีระดับองค์กรไปสู่
การปฏิบัติ**. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.

- สถาบันพระปกเกล้า. (2549). **ทศวรรษ : ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- . (2554). **ธรรมนูญบาต**. ค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2556. จาก http://www.kpi.ac.th/kpith/index.php?option=com_content&task=view&id1246&Itemid=1246.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2541). **ธรรมนูญบาตเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : กลุ่มที่4**. ใน เอกสารการสัมมนาวิชาการเรื่อง จากวิกฤตการสู่การยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สมาน รังสิโยกฤษฎ์. (2537). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- . (2543). **การบริหารราชการไทย อดีต ปัจจุบัน และอนาคต**. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- สมคิด บางโม. (2542). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมบูรณ์ ศิริประชัย. (2552). **ประวัติความเป็นมาของคำว่า "ธรรมนูญบาต" และพัฒนาการธรรมนูญบาตภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์**. ค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2555. จาก http://www.thaiindexnews.com/2009/11/blog-post_3276.html.
- สมภพ สุกช่วง. (2541). **การบริหารการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สตีล, มิแรนด้า. (2551). **Oxford Wordpower, Dictionary for thai learners (สุไร พงษ์ทองเจริญ, ผู้แปล)**. กรุงเทพฯ : หน้าต่างสู่โลกกว้าง.
- สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ (2542). **องค์การและการจัดการ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : พิทักษ์อักษร.
- สิทธิชัย ธรรมเสนห์. (2549). **การศึกษาแนวทางพัฒนาการประกอบธุรกิจตามแนวพระราชดำริด้านสังคมตามหลักบรรษัทภิบาลและธรรมนูญบาต**. รายงานการวิจัย . มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สิทธิพันธ์ พุทธหุน.(2541). **ทฤษฎีพัฒนาการเมือง**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สิริธร ธรรมเขต. (2547). **บทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดคูหาภิมุข อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2547). **การประเมินผลโครงการ : หลักการและการประยุกต์**. กรุงเทพฯ : เพ็องฟ้า พรินตติ้ง จำกัด.
- สุดจิต นิमितกุล. (2543). **“กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี” ในการการปกครองที่ดี (Good Governance)**. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎ์. (2536). **หลักการบริหารเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : สำนักงานข้าราชการพลเรือน (ก.พ.).

- สุทธิพร บุญส่ง. (2550). **คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Ethics and life quality development)**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ทริปเพิ้ล กรุ๊ป.
- สุเทพ เชาวลิค. (2548). **การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management)**. กรุงเทพฯ : เสมารธรรม.
- สุนทร สุภูตะโยธิน. (2540). **คู่มือสมรรถคดี สำหรับผู้บริหาร**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : กรังปรีซ์ อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล.
- สุปรีชา กมลาศน์. (2545). **กลยุทธ์การบริหาร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุพจน์ ทรายแก้ว. (2545). **การจัดการภาครัฐแนวใหม่**. พระนครศรีอยุธยา : เทียนวัฒนา.
- สุรพงษ์ ปนาทกุล. (2542). **“การจัดการในสถานศึกษา” ในเอกสารประกอบการสอน 1065113 หลักสูตรและการปฏิบัติการบริหารการศึกษา**. ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- สุรศักดิ์ โตประสี. (2553). **ธรรมาภิบาลในการบริหารงานคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล**.
คู่มือนิพนธ์ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสกสรรค์ นิสัยกล้า. (2550). **การนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติ : กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร**.
คู่มือนิพนธ์ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- แสวง รัตนมงคลมาส. (2541). **การระดมมวลชนและการมีส่วนร่วมของมวลชน การจัดตั้งของ
องค์กรการนำและการตัดสินใจทางสังคม**. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
สำนักงานเจ้าคณะเขตบางพลัด. (2555). **บัญชีสำรวจพระภิกษุ-สามเณรประจำปี**.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2543). **การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) รายงานประจำปี 2541-2543**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
ข้าราชการพลเรือน.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). **คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ :
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- . (2546). **วัดพัฒนา ๔๖**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำราญ ศรีคำมูล. (2556) **จริยธรรม**. ค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2556. จาก http://www.baanjommyut.com/library_3/extension-2/ethics/01.html.
- หยุด แสงอุทัย. (2538). **หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- อมรา พงศาพิชญ์. 2543. **รัฐธรรมนูญกับประชาสังคมและองค์กรประชาสังคม ในสิ่งแวดล้อมใน
รัฐธรรมนูญแปลงแนวคิดสู่ปฏิบัติ**. เอกสารประกอบการสัมมนา. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริม
คุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

- อรรถัย กักผล. (2549). การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2541). **สังคมเสถียรภาพและกลไกประชารัฐที่ดี**. รายงานที่ตีอาร์ไอ. ฉบับที่ 20.
- อภิสิทธิ์ วงศ์ษา. (2517). **ความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบ การปรับตัวและลักษณะความเป็นผู้นำ**. ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร.
- อานันท์ ปันยารชุน. (2541). **ธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจ. นานาทศนะว่าด้วยการบริหารกิจการและสังคมที่ดี**. นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- . (2542). **มุมมองนายอานันท์**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- . (2543). **สังคมโปร่งใสไร้ทุจริต**. รายงานที่ตีอาร์ไอ. ฉบับที่ 28. ค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2556. จาก <http://tdri.or.th/publications/wb28/>.
- อารยา กอบความดี. (2551). **การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เอนก ณ นคร. (2538). **ประสิทธิผลการปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจนครบาลในกรุงเทพมหานคร**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- แอลคิน (Alkin). (2554). **ประสิทธิผล**. ค้นเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 255. จาก <http://www.idis.ru.ac.th/report/index.php?topic=3152.0>.
- Cameron, K. S. (1981). **The enigma of organizational effectiveness**. In D. Baugher(Ed.). Measuring effectiveness (pp. 1-13). San Francisco : Jossey-Bass.
- Drucker, P. F. (1974). **The Practice of Management**. New York : Harper & Row Publishers.
- Gulick, L. and Urwick, J. (1973). **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of PublicAdministration.
- Robbins, S. P. (1973). **The Administration Process : Integrating Theory and Practice**. Englewood Cliff, New Jersey : Prentice-Hall.
- Robbins, S. P. (1990). **Organization Theory: Structure, Design, and Application (3rd ed.)**. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall.
- Simon, Herbert A. (1947). **Administrative Behavior**. New York : Macmillian.
- Yamane, Taro. (1973). **Statistics : An Introductory**. 2nd ed. New York : Harper and Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ

1. รองศาสตราจารย์ ดร. จิตรภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ที่อยู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 1061 ซอยอิสรภาพ 15 ถนนอิสรภาพ
แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

2. รองศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ นิยมางกูร ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ที่อยู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 1061 ซอยอิสรภาพ 15 ถนนอิสรภาพ
แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ธีรอภิศักดิ์กุล ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ที่อยู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 1061 ซอยอิสรภาพ 15 ถนนอิสรภาพ
แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

ภาคผนวก ข
หนังสือราชการ

ที่ ศธ 0546.14/รปม.009

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

12 พฤศจิกายน 2555

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน รองศาสตราจารย์จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. คำเชิญวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาดินัย วงศ์พรหม นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหาร วัลในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร" โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ดร.สุรศักดิ์	โคประที	ประธาน
2. ดร.สร้อย	ฐิตารีย์	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุด ทางบัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำงานวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทรสาร. 0-2890-1786

โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810,1813

ที่ ศษ 0546.14/รปม.017

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

12 พฤศจิกายน 2555

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นียมางกูร

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. เครื่องมือวิจัย จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย พระมหาดนัย วงศ์พรหม นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหาร วัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร" โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ดร.สุรศักดิ์	โตประณี	ประธาน
2. ดร.ศรัณย์	ฐิตารีย์	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ทางบัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมอบให้โปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทรสาร. 0-2890-1786

โทร. 0-2473-7000 ต่อ 1810,1813

ที่ ศธ 0546.14/รปม.011

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

12 พฤศจิกายน 2555

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ชีรอกิตต์กัญกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. คำโครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาดนัย วงศ์พรหม นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิภาพในการบริหาร วัดในเขตบางหลักกรุงเทพมหานคร” โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ดร.สุรศักดิ์	โคประสี	ประธาน
2. ดร.สรวิทย์	ฐิตารีย์	กรรมการ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ที่สุด ทางบัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถทางด้านการวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวจะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร. อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
13 11 55

งานประสานงานบัณฑิตศึกษา

โทรสาร. 0-2890-1786

โทร. 0-2473-7000 คอ 1810,1813

ที่ ศษ 0564.14/รปม.65

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงทิวรุจิ
เขครนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอลความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระราชปรีดีวรากรเจ้าอาวาสวัดกฤษภูมิ

เนื่องด้วย พระมหาดนัย วงศ์พรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอลความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศษ 0564.14/รปม.67

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาทวีบูลย์ ธนฺมสุธี เจ้าอาวาสวัดจตุรมิตรประดิษฐานาราม

เนื่องด้วย พระมหาดนัย วงศ์พรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอกความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

กณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศษ 0564.14/รปม.61

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูปริยัตยาธาร เจ้าอาวาสวัดฉัตรแก้วจกกลณี

เนื่องด้วย พระมหาดนัย วงศ์พรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศธ 0564.14/รปม.66

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นั้สการ พระราชปริยัติเวที เจ้าอาวาสวัดดาวดึงษาราม

เนื่องด้วย พระมหาดนัย วงศ์พรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศษ 0564.14/รปม.59

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงทิวรัชฎี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นั้ชการ พระสุธีธรรมโสภณ เจ้าอาวาสวัดเทพากร

เนื่องด้วย พระมหาคณั้ วงศ์พรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบั้ชชิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“ความสัมพันธ์ของธรรมเนียมปฏิบัติกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บั้ชชิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศษ 0564.14/รปม.69

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูอาทรบุญกิจ เจ้าอาวาสวัดน้อยนางหงษ์

เนื่องด้วย พระมหาดนัย วงศ์พรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาวีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศธ 0564.14/รปม.70

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นั้สการ พระครูศิริจันท์นิวิฐ เจ้าอาวาสวัดบางบำหรุ

เนื่องด้วย พระมหาคณั้ วงศ์พรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบั้ฒจิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอกความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศษ 0564.14/รปม.64

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงทวีบุรี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระอริการสันต์ชัย สุนติโก เจ้าอาวาสวัดเปาโรหิตย์

เนื่องด้วย พระมหาดนัย วงศ์พรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

ทบบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศษ 0564.14/รปม.60

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นั้สการ พระครูสุวิมลภิกขิตญาณ เจ้าอาวาสวัดเพลง

เนื่องด้วย พระมหาคณั้ย วงศ์พรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบั้จิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนั้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศธ 0564.14/รปม.63

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมงคลสิทธิญาณ เจ้าอาวาสวัดกนิษฐาราม

เนื่องด้วย พระมหาคณัฏ วังศัพรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิภาพในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอกความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เขียมสะอาด)

กณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศธ 0564.14/รปม.62

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูวิบูลธรรมรังสี เจ้าอาวาสวัดภาณุรังสี

เนื่องด้วย พระมหาตัญญู วงศ์พรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ที่ ศธ 0564.14/รปม.68

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

19 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

นันทการ พระราชปริยัตยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดอมรคีรี

เนื่องด้วย พระมหาคณัฏ วงศ์พรหม รหัส 5261901008 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร”

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ นักศึกษามีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการจัดทำ
วิทยานิพนธ์ ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการ
จัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบพระคุณมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ เอี่ยมสะอาด)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-473-7000 ต่อ 1813

โทรสาร. 02-890-1786

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัด
ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนำไปประกอบการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงใคร่ขอความกรุณาและสละเวลาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงหรือที่ผู้ตอบเห็นว่าเป็นเช่นนั้นจริง ข้อมูลที่ได้จะนำเสนอในภาพรวม ซึ่งไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่านผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยต้องการนำมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่านั้น

แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล
- ตอนที่ 2 ธรรมาภิบาลในการบริหารวัด
- ตอนที่ 3 ประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
- ตอนที่ 4 ปัญหา และอุปสรรคในการนำธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารวัด

ในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์เป็นอย่างยิ่ง

พระมหาดนัย วงศ์พรหม

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขา นโยบายสาธารณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องสี่เหลี่ยมหรือเติมข้อความในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. สถานภาพ

- พระภิกษุ สามเณร

2. อายุ

- 18-25 ปี 26-33 ปี 34-41 ปี
 42-49 ปี 50 ปีขึ้นไป

3. พรรษา

- ไม่มีพรรษา 1-5 พรรษา 6-10 พรรษา
 11-15 พรรษา 16-20 พรรษา 21 พรรษาขึ้นไป

4. วุฒิการศึกษาแผนกนักธรรม

- นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท
 นักธรรมชั้นเอก ไม่มีวุฒิการศึกษา

5. วุฒิการศึกษาแผนกเปรียญธรรม

- เปรียญธรรม 1-2-3 เปรียญธรรม 4-5-6
 เปรียญธรรม 7-8-9 ไม่มีวุฒิการศึกษาบาลี

6. วุฒิการศึกษาสามัญ

- ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา
 ปริญญาตรี ปริญญาโทขึ้นไป อื่น ๆ (ระบุ).....

7. ตำแหน่งหน้าที่ภายในวัด

- เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส
 ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระลูกวัด/สามเณร

8. ประเภทของวัด

- วัดราษฎร์ วัดพระอารามหลวง

9. จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด

 1-10 รูป 11-20 รูป 21 รูปขึ้นไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อธรรมาภิบาลในการบริหารงาน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเพียงข้อเดียว

ท่านเห็นด้วยมากที่สุด	หมายถึง	5
ท่านเห็นด้วยมาก	หมายถึง	4
ท่านเห็นด้วยปานกลาง	หมายถึง	3
ท่านเห็นด้วยน้อย	หมายถึง	2
ท่านเห็นด้วยน้อยที่สุด	หมายถึง	1

ธรรมาภิบาลในการบริหารงาน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านหลักนิติธรรม					
1.1 ท่านเห็นว่า การบริหารงานของวัดมีความชัดเจนตามพระราชบัญญัติและกฎระเบียบมหาเถรสมาคม					
1.2 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดการบริหารแบบกระจายอำนาจสู่สายบังคับบัญชา ไม่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รูปใดรูปหนึ่ง					
1.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักพระธรรมวินัย					
1.4 ท่านเห็นว่า วัดได้ติดตาม ควบคุม ดูแล ความประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกรอบพระธรรมวินัย					
1.5 ท่านเห็นว่า เมื่อเกิดความขัดแย้ง (อริกรรม) ขึ้นในหมู่คณะ วัดสามารถระงับความขัดแย้ง (อริกรรม) ที่เกิดขึ้นได้อย่างเที่ยงธรรม					

ธรรมาภิบาลในการบริหารงาน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2. ด้านหลักคุณธรรม					
2.1 ท่านเห็นว่า การบริหารงานของวัดได้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ สุจริต					
2.2 ท่านเห็นว่า วัดได้มีการรณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรในวัดยึดมั่นในความถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังฆม					
2.3 ท่านเห็นว่า ผู้บริหารของวัดปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังฆม					
2.4 ท่านเห็นว่า วัดได้มีกิจกรรมสร้างความสามัคคีแก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดอยู่เสมอ					
2.5 ท่านเห็นว่า วัดมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม					
3. ด้านหลักความโปร่งใส					
3.1 ท่านเห็นว่า การบริหารงานของวัดเป็นไปอย่างเปิดเผยและชัดเจนทุกขั้นตอน					
3.2 ท่านเห็นว่า วัดได้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัดให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดได้รับรู้รับทราบโดยทั่วถึง					
3.3 ท่านเห็นว่า การจัดซื้อ-จัดจ้างต่างๆ ของวัดเป็นไปด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้					
3.4 ท่านเห็นว่า วัดได้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัดให้ประชาชนนอกวัดได้รับรู้รับทราบโดยทั่วถึง					
3.5 ท่านเห็นว่า วัดได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามารับรู้-รับทราบการบริหาร โครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวัด					

ธรรมาภิบาลในการบริหารงาน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. หลักการมีส่วนร่วม					
4.1 ท่านเห็นว่า การบริหารงานของวัดเป็นไปแบบมีส่วนร่วม โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้มีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน					
4.2 ท่านเห็นว่า ผู้บริหารเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายการพัฒนาวัด					
4.3 ท่านเห็นว่า การทำงานในวัดมีลักษณะเป็นทีม ไม่แบ่งพรรค แบ่งพวกในการทำงานร่วมกัน					
4.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นประจำ					
4.5 ท่านเห็นว่า วัดเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดในวัด					
5. หลักความรับผิดชอบ					
5.1 ท่านเห็นว่า ผู้บริหารงานวัดมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่					
5.2 ท่านเห็นว่า วัดได้มีการวางแผนการดำเนินงานโครงการต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม					
5.3 ท่านเห็นว่า วัดให้ความสนใจและใส่ใจต่อปัญหาต่างๆ ของพระภิกษุสามเณรในวัด					
5.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานภายในวัดอย่างทั่วถึง					
5.5 ท่านเห็นว่า วัดได้ติดตั้งระบบความปลอดภัยภายในวัดอย่างทั่วถึง					

ธรรมาภิบาลในการบริหารงาน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
6. หลักความคุ้มค่า					
6.1 ท่านเห็นว่า วัดได้ใช้ทรัพยากรและงบประมาณที่มีอยู่ในวัดอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม					
6.2 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดการใช้ประโยชน์พื้นที่ภายในวัดอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า					
6.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่ของวัด					
6.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงความประหยัด					
6.5 ท่านเห็นว่า วัดได้สร้างถาวรวัตถุขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์การใช้สอยอย่างคุ้มค่า					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด

กรุงเทพมหานคร ตามทัศนะของท่าน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเพียงข้อเดียว

ท่านเห็นด้วยมากที่สุด	หมายถึง	5
ท่านเห็นด้วยมาก	หมายถึง	4
ท่านเห็นด้วยปานกลาง	หมายถึง	3
ท่านเห็นด้วยน้อย	หมายถึง	2
ท่านเห็นด้วยน้อยที่สุด	หมายถึง	1

ประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านการปกครอง					
1.1 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดโครงสร้างคณะกรรมการบริหารวัด อย่างเป็นรูปธรรม					
1.2 ท่านเห็นว่า วัดมีการปกครอง ดูแล สอดส่อง พระภิกษุ สามเณรที่อยู่ในวัด ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งมหาเถรสมาคม					
1.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการดูแล ควบคุม ประชาชนที่เข้ามาใน วัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ ของวัดอย่างเคร่งครัด					
1.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดสรรผลประโยชน์ เช่น กิจนิมนต์ แก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดอย่างเหมาะสม					
1.5 ท่านเห็นว่า วัดได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไป เข้ามาจัดกิจกรรมต่างๆ ในวัด					
2. ด้านการเผยแผ่					
2.1 ท่านเห็นว่า วัดได้ดำเนินการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่ง สอนแก่พระภิกษุสามเณรและศาสนิกชนในวัด					
2.2 ท่านเห็นว่า วัดได้ดำเนินการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน ผ่านสื่อต่าง ๆ แก่ประชาชน					
2.3 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดกิจกรรมรักษาศีลอุโบสถทุกวัน พระ					
2.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาเช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา					
2.5 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดู ร้อน เพื่ออบรมศีลธรรมอันดีงาม และส่งเสริมการใช้เวลา ว่างให้เป็นประโยชน์เป็นประจำ					
2.6 ท่านเห็นว่า วัดได้ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีโอกาส เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน					

ประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3. ด้านการศาสนศึกษา					
3.1 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติ ธรรมแผนกธรรมแก่พระภิกษุสามเณร					
3.2 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลีแก่พระภิกษุสามเณร					
3.3 ท่านเห็นว่า วัดได้เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรศึกษา ตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ					
3.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดมอบทุนหรือรางวัลแก่พระภิกษุ สามเณรที่สอบไล่ได้อย่างทั่วถึง					
3.5 ท่านเห็นว่า วัดได้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อศึกษาพระ ปริยัติธรรมไว้					
4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
4.1 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดกิจกรรมการศึกษา เพื่อปลูกฝัง จริยธรรมและต่อต้านสิ่งเสพติดแก่เยาวชน					
4.2 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดตั้งหรือส่งเสริมศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด					
4.3 ท่านเห็นว่า วัดได้ดำเนินการสนับสนุนการศึกษาพระ ปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาแก่เยาวชน					
4.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดตั้งหรือส่งเสริมศูนย์การศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เยาวชนทั่วไป					
4.5 ท่านเห็นว่า วัดได้ส่งเสริมทุนการศึกษาแก่เยาวชน ทั่วไปเพื่อศึกษาต่อ โดยพิจารณาจากความประพฤติและ สถานภาพความเป็นอยู่					

ประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5. ด้านการสาธารณูปการ					
5.1 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดสร้างถาวรวัตถุขึ้นภายในวัด ในระยะเวลา 5 ปี					
5.2 ท่านเห็นว่า วัดได้ดูแล ซ่อมแซม และปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน อาคารวัตถุที่ทรุดโทรมเพื่อให้เกิดความคงทนและเป็นที่ยอมรับแก่การเคารพบูชา					
5.3 ท่านเห็นว่า วัดได้ประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนที่เลื่อมใสร่วมเป็นเจ้าภาพสมทบทุนบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ					
5.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดให้มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในวัดให้เกิดความสวยงามน่ารื่นรมย์					
5.5 ท่านเห็นว่า วัดได้รณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัด					
6. การสาธารณสงเคราะห์					
6.1 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดสถานที่บำเพ็ญกุศลในวาระโอกาสต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างเหมาะสม					
6.2 ท่านเห็นว่า วัดได้สงเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่อาพาธ ประสบภัยธรรมชาติ และขาดแคลนอย่างเหมาะสม					
6.3 ท่านเห็นว่า วัดได้ให้การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยธรรมชาติ และขาดแคลนอย่างเหมาะสม					
6.4 ท่านเห็นว่า วัดได้ประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนบริจาคทรัพย์ เพื่อสาธารณสงเคราะห์อยู่เสมอ					
6.5 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดตั้งมูลนิธิ เพื่อช่วยสร้างสถานที่อื่นเป็นสาธารณะประโยชน์ตามความเหมาะสม					

ตอนที่ 4 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขต่อธรรมาภิบาลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ปัญหาอุปสรรค

.....
.....
.....
.....
.....

แนวทางแก้ไข

.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือตอบแบบสอบถามไว้ ณ ที่นี้

ภาคผนวก ง

ผลการวิเคราะห์เครื่องมือ

ผลวิเคราะห์ IOC ของผู้เชี่ยวชาญ

คำชี้แจง การให้คะแนนแบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อกำหนดหรือข้อความ
กับนิยามศัพท์

เฉพาะโดยมีความหมายของการให้คะแนน ดังนี้

- 1 หมายถึง ข้อความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าจะสอดคล้อง
- 1 หมายถึง ข้อความไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

ธรรมาภิบาลในการบริหารงาน	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
1. ด้านหลักนิติธรรม					
1.1 ท่านเห็นว่า การบริหารงานของวัดมีความ ชัดเจนตามพระราชบัญญัติและกฎระเบียบมหา เถระสมาคม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.2 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดการบริหารแบบกระจาย อำนาจสู่สายบังคับบัญชา ไม่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ รูปใดรูปหนึ่ง	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการออกกฎระเบียบในการอยู่ ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักพระธรรมวินัย	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.4 ท่านเห็นว่า วัดได้ติดตาม ควบคุม ดูแล ความ ประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกรอบ พระธรรมวินัย	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.5 ท่านเห็นว่า เมื่อเกิดความขัดแย้ง (อริกรรม) ขึ้น ในหมู่คณะ วัดสามารถระงับความขัดแย้ง (อริกรรม) ที่เกิดขึ้นได้อย่างเที่ยงธรรม	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ธรรมาภิบาลในการบริหารงาน	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
2. ด้านหลักคุณธรรม					
2.1 ท่านเห็นว่า การบริหารงานของวัด ได้ยึดมั่นในความ ซื่อสัตย์ สุจริต	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.2 ท่านเห็นว่า วัดได้มีการรณรงค์ให้พระภิกษุสามเณรในวัดยึดมั่นในความถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นอย่างแก่สังคม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.3 ท่านเห็นว่า ผู้บริหารของวัดปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.4 ท่านเห็นว่า วัดได้มีกิจกรรมสร้างความสามัคคีแก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดอยู่เสมอ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.5 ท่านเห็นว่า วัดมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3. ด้านหลักความโปร่งใส					
3.1 ท่านเห็นว่า การบริหารงานของวัดเป็นไปอย่างเปิดเผย และชัดเจนทุกขั้นตอน	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.2 ท่านเห็นว่า วัดได้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัดให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดได้รับรู้รับทราบโดยทั่วถึง	1	1	0	.67	ใช้ได้
3.3 ท่านเห็นว่า การจัดซื้อ-จัดจ้างต่างๆ ของวัด เป็นไปด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.4 ท่านเห็นว่า วัดได้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัดให้ประชาชนนอกวัดได้รับรู้รับทราบโดยทั่วถึง	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.5 ท่านเห็นว่า วัดได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามารับรู้-รับทราบการบริหาร โครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ธรรมาภิบาลในการบริหารงาน	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
4. หลักการมีส่วนร่วม					
4.1 ท่านเห็นว่า การบริหารงานของวัดเป็นไปแบบมีส่วนร่วม โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้มีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.2 ท่านเห็นว่า ผู้บริหารเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายการพัฒนาวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.3 ท่านเห็นว่า การทำงานในวัดมีลักษณะเป็นทีม ไม่แบ่งพรรค แบ่งพวกในการทำงานร่วมกัน	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นประจำ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.5 ท่านเห็นว่า วัดเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5. หลักความรับผิดชอบ					
5.1 ท่านเห็นว่า ผู้บริหารงานวัดมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่	1	1	0	.67	ใช้ได้
5.2 ท่านเห็นว่า วัดได้มีการวางแผนการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.3 ท่านเห็นว่า วัดให้ความสนใจและใส่ใจต่อปัญหาต่างๆของพระภิกษุสามเณรในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ภายในวัดอย่างทั่วถึง	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.5 ท่านเห็นว่า วัดได้ติดตั้งระบบความปลอดภัยภายในวัดอย่างทั่วถึง	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ธรรมาภิบาลในการบริหารงาน	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
6. หลักความคุ้มค่า					
6.1 ท่านเห็นว่า วัดได้ใช้ทรัพยากรและงบประมาณ ที่มีอยู่ในวัดอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อ ส่วนรวม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.2 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดการใช้ประโยชน์พื้นที่ ภายในวัดอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการรณรงค์ให้พระภิกษุ สามเณรมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของ ทรัพยากรที่มีอยู่ของวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดกิจกรรมต่างๆ โดย คำนึงถึง ความประหยัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.5 ท่านเห็นว่า วัดได้สร้างถาวรวัตถุขึ้น โดย คำนึงถึงประโยชน์การใช้สอยอย่างคุ้มค่า	1	1	1	1.00	ใช้ได้
ประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
1. ด้านการปกครอง					
1.1 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดโครงสร้างคณะ กรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.2 ท่านเห็นว่า วัดมีการปกครอง ดูแล สอดส่อง พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด ให้ปฏิบัติตามพระ ธรรมวินัย กฎระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งมหาเถร สมาคม	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
1. ด้านการปกครอง(ต่อ)					
1.3 ท่านเห็นว่า วัดมีการดูแล ควบคุม ประชาชนที่ เข้ามาในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ ของวัด อย่างเคร่งครัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดสรรผลประโยชน์ เช่น กิจ นิมนต์ แก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดอย่าง เหมาะสม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
1.5 ท่านเห็นว่า วัดได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ทั่วไป เข้ามาจัดกิจกรรมต่างๆ ในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2. ด้านการเผยแผ่					
2.1 ท่านเห็นว่า วัดได้ดำเนินการเผยแผ่หลักธรรม คำสั่งสอนแก่พระภิกษุสามเณรและศาสนิกชนใน วัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.2 ท่านเห็นว่า วัดได้ดำเนินการเผยแผ่หลักธรรม คำสอนผ่านสื่อต่าง ๆ แก่ประชาชน	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.3 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดกิจกรรมรักษาศีลอุโบสถ ทุกวันพระ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาเช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.5 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดโครงการบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมศีลธรรมอันดีงาม และส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เป็น ประจำ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
2.6 ท่านเห็นว่า วัดได้ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร มีโอกาเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
3. ด้านการศาสนศึกษา					
3.1 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดการศึกษาตามหลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกธรรมแก่พระภิกษุสามเณร	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.2 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดการศึกษาตามหลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกบาลีแก่พระภิกษุสามเณร	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.3 ท่านเห็นว่า วัดได้เปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนก สามัญ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดมอบทุนหรือรางวัลแก่ พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้อย่างทั่วถึง	1	1	1	1.00	ใช้ได้
3.5 ท่านเห็นว่า วัดได้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อศึกษา พระปริยัติธรรมไว้	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
4.1 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดกิจกรรมการศึกษา เพื่อ ปลูกฝังจริยธรรมและต่อต้านสิ่งเสพติดแก่เยาวชน	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.2 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดตั้งหรือส่งเสริมศูนย์เด็ก ก่อนเกณฑ์ในวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.3 ท่านเห็นว่า วัดได้ดำเนินการสนับสนุน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาแก่ เยาวชน	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดตั้งหรือส่งเสริมศูนย์ การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เยาวชน ทั่วไป	1	1	1	1.00	ใช้ได้
4.5 ท่านเห็นว่า วัดได้ส่งเสริมทุนการศึกษาแก่ เยาวชนทั่วไปเพื่อศึกษาต่อ โดยพิจารณาจากความ ประพฤติและสถานภาพความเป็นอยู่	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
5. ด้านการสาธารณูปการ					
5.1 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดสร้างถาวรวัตถุขึ้นภายใน วัด ในระยะเวลา 5 ปี	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.2 ท่านเห็นว่า วัดได้ดูแล ซ่อมแซม และ ปฏิสังขรณ์โบราณสถาน อาคารวัตถุที่ทรุดโทรม เพื่อให้เกิดความคงทนและเป็นที่ควรแก่การเคารพ บูชา	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.3 ท่านเห็นว่า วัดได้ประชาสัมพันธ์ให้ พุทธศาสนิกชนที่เลื่อมใสร่วมเป็นเจ้าภาพสมทบ ทุนบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.4 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดให้มีการพัฒนา สิ่งแวดล้อมในวัดให้เกิดความสวยงามน่ารื่นรมย์	1	1	1	1.00	ใช้ได้
5.5 ท่านเห็นว่า วัดได้รณรงค์ให้พระภิกษุสามเณร และชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสาธารณ สมบัติของวัด	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6. การสาธารณสงเคราะห์					
6.1 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดสถานที่บำเพ็ญกุศลใน วาระโอกาสต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างเหมาะสม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.2 ท่านเห็นว่า วัดได้สงเคราะห์พระภิกษุสามเณร ที่อาพาธ ประสพภัยธรรมชาติ และขาดแคลนอย่าง เหมาะสม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.3 ท่านเห็นว่า วัดได้ให้การช่วยเหลือประชาชนที่ ประสพภัยธรรมชาติ และขาดแคลนอย่างเหมาะสม	1	1	1	1.00	ใช้ได้
6.4 ท่านเห็นว่า วัดได้ประชาสัมพันธ์ให้ พุทธศาสนิกชนบริจาคทรัพย์ เพื่อสาธารณ สงเคราะห์อยู่เสมอ	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC (ค่าเฉลี่ย)	ผลการ พิจารณา
6. การสาธารณสงเคราะห์(ต่อ)					
6.5 ท่านเห็นว่า วัดได้จัดตั้งมูลนิธิ เพื่อช่วยสร้าง สถานที่อันเป็นสาธารณะประโยชน์ตามความ เหมาะสม	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก จ
ผลการวิเคราะห์ทางสถิติ

ผลวิเคราะห์ Reliability

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.972	61

Frequencies

		Statistics					
		สถานะ	อายุ	พรรษา	วุฒิการศึกษาแผนก ธรรม	วุฒิการศึกษาแผนกเปรียญ ธรรม	วุฒิการศึกษาสามัญ
N	Valid	258	258	258	258	258	258
	Missing	7740	7740	7740	7740	7740	7740

		Statistics		
		ตำแหน่งหน้าที่ภายในวัด	ประเภทของวัด	จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด
N	Valid	258	258	258
	Missing	7740	7740	7740

Frequency Table

		สถานะ			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	พระภิกษุ	199	2.5	77.1	77.1
	สามเณร	59	.7	22.9	100.0
	Total	258	3.2	100.0	
Missing	System	7740	96.8		
Total		7998	100.0		

		อายุ			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-25	128	1.6	49.6	49.6
	26-33	42	.5	16.3	65.9
	34-41	34	.4	13.2	79.1
	42-49	25	.3	9.7	88.8
	50 ปีขึ้นไป	29	.4	11.2	100.0
	Total	258	3.2	100.0	
Missing	System	7740	96.8		
Total		7998	100.0		

พรรษา

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ไม่มีพรรษา	69	.9	26.7	26.7
	1-5	93	1.2	36.0	62.8
	6-10	36	.5	14.0	76.7
	11-15	16	.2	6.2	82.9
	16-20	16	.2	6.2	89.1
	21 พรรษาขึ้นไป	28	.4	10.9	100.0
	Total	258	3.2	100.0	
Missing	System	7740	96.8		
Total		7998	100.0		

วุฒิการศึกษาแผนกธรรม

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	นักธรรมชั้นตรี	44	.6	17.1	17.1
	นักธรรมชั้นโท	16	.2	6.2	23.3
	นักธรรมชั้นเอก	169	2.1	65.5	88.8
	ไม่มีวุฒิการศึกษานักธรรม	29	.4	11.2	100.0
	Total	258	3.2	100.0	
Missing	System	7740	96.8		
Total		7998	100.0		

วุฒิการศึกษาแผนกเปรียญธรรม

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	เปรียญธรรม 1-2-3	41	.5	15.9	15.9
	เปรียญธรรม 4-5-6	69	.9	26.7	42.6
	เปรียญธรรม 7-8-9	17	.2	6.6	49.2
	ไม่มีวุฒิการศึกษาบาลี	131	1.6	50.8	100.0
	Total	258	3.2	100.0	
Missing	System	7740	96.8		
Total		7998	100.0		

วุฒิการศึกษาสามัญ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ประถมศึกษา	25	.3	9.7	9.7
	มัธยมศึกษา	88	1.1	34.1	43.8
	อนุปริญญา	14	.2	5.4	49.2
	ปริญญาตรี	109	1.4	42.2	91.5
	ปริญญาโทขึ้นไป	16	.2	6.2	97.7
	อื่น ๆ	6	.1	2.3	100.0
	Total	258	3.2	100.0	
Missing	System	7740	96.8		
Total		7998	100.0		

ตำแหน่งหน้าที่ภายในวัด

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	9	.1	3.5	3.5
	พระลูกวัด/สามเณร	249	3.1	96.5	100.0
	Total	258	3.2	100.0	
Missing	System	7740	96.8		
Total		7998	100.0		

ประเภทของวัด

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	วัดราษฎร์	142	1.8	55.0	55.0
	วัดพระอารามหลวง	116	1.5	45.0	100.0
	Total	258	3.2	100.0	
Missing	System	7740	96.8		
Total		7998	100.0		

จำนวนพระภิกษุสามเณรในวัด

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1-10 รูป	9	.1	3.5	3.5
	11-20 รูป	30	.4	11.6	15.1
	21 รูปขึ้นไป	219	2.7	84.9	100.0
	Total	258	3.2	100.0	
Missing	System	7740	96.8		
Total		7998	100.0		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
rules	1290	3.4891	.98647
morals	1290	3.6054	1.02874
transs	1290	3.1426	1.11960
partis	1290	3.2814	1.15073
accouns	1290	3.4271	1.07430
values	1290	3.5116	1.06802
GG4des	7740	3.4096	1.08340
Valid N (listwise)	1290		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
RuleA	258	3.59	.866
RuleB	258	3.34	1.006
RuleC	258	3.57	.973
RuleD	258	3.44	1.028
RuleE	258	3.50	1.037
rules	1290	3.4891	.98647
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
MoralA	258	3.60	1.017
MoralB	258	3.56	.985
MoralC	258	3.76	1.030
MoralD	258	3.48	1.103
MoralE	258	3.62	.992
morals	1290	3.6054	1.02874
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
TransA	258	3.42	1.082
TransB	258	3.06	1.118
TransC	258	3.15	1.125
TransD	258	3.03	1.138
TransE	258	3.05	1.097
transs	1290	3.1426	1.11960
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
PartiA	258	3.55	.994
PartiB	258	3.27	1.155
PartiC	258	3.25	1.204
PartiD	258	3.36	1.156
PartiE	258	2.97	1.165
partis	1290	3.2814	1.15073
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
AccounA	258	3.57	1.079
AccounB	258	3.44	1.036
AccounC	258	3.40	1.058
AccounD	258	3.43	1.068
AccounE	258	3.29	1.119
accouns	1290	3.4271	1.07430
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
ValueA	258	3.52	1.026
ValueB	258	3.55	1.013
ValueC	258	3.44	1.105
ValueD	258	3.48	1.074
ValueE	258	3.57	1.122
values	1290	3.5116	1.06802
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
admins	1290	3.4605	1.01214
propas	1548	3.6221	1.10880
religiouss	1290	3.4659	1.23845
edaids	1290	3.0698	1.19337
repairs	1290	3.6953	1.03817
publicaids	1290	3.4256	1.08854
MGT4des	7998	3.4619	1.13279
Valid N (listwise)	1290		

Descriptives

Descriptive Statistics			
	N	Mean	Std. Deviation
AdminA	258	3.60	.970
AdminB	258	3.54	1.002
AdminC	258	3.32	1.017
AdminD	258	3.32	1.029
AdminE	258	3.52	1.014
admins	1290	3.4605	1.01214
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics			
	N	Mean	Std. Deviation
PropaA	258	3.60	.982
PropaB	258	3.42	1.093
PropaC	258	3.98	1.025
PropaD	258	4.00	1.049
PropaE	258	3.28	1.205
PropaF	258	3.47	1.088
propas	1548	3.6221	1.10880
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics			
	N	Mean	Std. Deviation
ReligiousA	258	3.70	1.148
ReligiousB	258	3.49	1.270
ReligiousC	258	3.58	1.093
ReligiousD	258	3.40	1.296
ReligiousE	258	3.17	1.314
religious	1290	3.4659	1.23845
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
EdAidA	258	3.22	1.110
EdAidB	258	3.22	1.263
EdAidC	258	3.21	1.214
EdAidD	258	2.70	1.197
EdAidE	258	3.00	1.098
edaids	1290	3.0698	1.19337
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
RepairA	258	3.68	1.123
RepairB	258	3.86	.968
RepairC	258	3.81	.979
RepairD	258	3.58	1.053
RepairE	258	3.55	1.032
repairs	1290	3.6953	1.03817
Valid N (listwise)	258		

Descriptives

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
PublicAidA	258	3.64	.929
PublicAidB	258	3.48	1.113
PublicAidC	258	3.48	1.044
PublicAidD	258	3.36	1.094
PublicAidE	258	3.17	1.198
publicaids	1290	3.4256	1.08854
Valid N (listwise)	258		

Correlations

		MGT4R	rRULE4R	rMORAL4R	rTRAN4R	rPARTI	rACCOUN4R	Value4R
Pearson Correlation	MGT4R	1.000	.240	.276	.166	.255	.224	.807
	rRULE4R	.240	1.000	-.284	-.008	.170	.019	.197
	rMORAL4R	.276	-.284	1.000	.392	-.286	.027	.274
	rTRAN4R	.166	-.008	.392	1.000	-.164	-.015	.177
	rPARTI	.255	.170	-.286	-.164	1.000	-.299	.199
	rACCOUN4R	.224	.019	.027	-.015	-.299	1.000	.001
	Value4R	.807	.197	.274	.177	.199	.001	1.000
Sig. (1-tailed)	MGT4R	.	.000	.000	.004	.000	.000	.000
	rRULE4R	.000	.	.000	.448	.003	.379	.001
	rMORAL4R	.000	.000	.	.000	.000	.333	.000
	rTRAN4R	.004	.448	.000	.	.004	.404	.002
	rPARTI	.000	.003	.000	.004	.	.000	.001
	rACCOUN4R	.000	.379	.333	.404	.000	.	.496
	Value4R	.000	.001	.000	.002	.001	.496	.
N	MGT4R	258	258	258	258	258	258	258
	rRULE4R	258	258	258	258	258	258	258
	rMORAL4R	258	258	258	258	258	258	258
	rTRAN4R	258	258	258	258	258	258	258
	rPARTI	258	258	258	258	258	258	258
	rACCOUN4R	258	258	258	258	258	258	258
	Value4R	258	258	258	258	258	258	258

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Value4R	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).
2	rACCOUN4R	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).
3	rPARTI	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).
4	rMORAL4R	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).

5	rRULE4R	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).
---	---------	---

Model Summary^f

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.807 ^a	.652	.650	13.45250	.652	479.327	1	256	.000
2	.838 ^b	.702	.699	12.47763	.050	42.565	1	255	.000
3	.855 ^c	.731	.728	11.86217	.030	28.147	1	254	.000
4	.864 ^d	.747	.743	11.54345	.015	15.220	1	253	.000
5	.870 ^e	.757	.752	11.33860	.010	10.224	1	252	.002

ANOVA^f

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	86743.687	1	86743.687	479.327	.000 ^a
	Residual	46328.251	256	180.970		
	Total	133071.938	257			
2	Regression	93370.675	2	46685.337	299.858	.000 ^b
	Residual	39701.263	255	155.691		
	Total	133071.938	257			
3	Regression	97331.316	3	32443.772	230.570	.000 ^c
	Residual	35740.622	254	140.711		
	Total	133071.938	257			
4	Regression	99359.386	4	24839.846	186.414	.000 ^d
	Residual	33712.552	253	133.251		
	Total	133071.938	257			
5	Regression	100673.858	5	20134.772	156.613	.000 ^e
	Residual	32398.080	252	128.564		
	Total	133071.938	257			

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	35.713	3.376		10.578	.000
	Value4R	4.078	.186	.807	21.894	.000
2	(Constant)	35.712	3.131		11.404	.000
	Value4R	4.077	.173	.807	23.600	.000
	rACCOUN4R	2.063	.316	.223	6.524	.000
3	(Constant)	38.982	3.040		12.822	.000
	Value4R	3.891	.168	.770	23.167	.000
	rACCOUN4R	2.574	.316	.278	8.155	.000
	rPARTI	1.373	.259	.185	5.305	.000
4	(Constant)	43.280	3.157		13.710	.000
	Value4R	3.647	.175	.722	20.835	.000
	rACCOUN4R	2.686	.309	.291	8.705	.000
	rPARTI	1.765	.271	.238	6.509	.000
	rMORAL4R	1.161	.298	.138	3.901	.000
5	(Constant)	46.093	3.223		14.300	.000
	Value4R	3.487	.179	.690	19.473	.000
	rACCOUN4R	2.651	.303	.287	8.741	.000
	rPARTI	1.749	.266	.235	6.564	.000
	rMORAL4R	1.489	.310	.177	4.806	.000
	rRULE4R	1.031	.322	.109	3.198	.002

Coefficients^a

Model		Correlations			Collinearity Statistics	
		Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)					
	Value4R	.807	.807	.807	1.000	1.000
2	(Constant)					
	Value4R	.807	.828	.807	1.000	1.000
	rACCOUN4R	.224	.378	.223	1.000	1.000
3	(Constant)					
	Value4R	.807	.824	.753	.956	1.046
	rACCOUN4R	.224	.455	.265	.907	1.103

	rPARTI	.255	.316	.173	.871	1.148
4	(Constant)					
	Value4R	.807	.795	.659	.834	1.199
	rACCOUN4R	.224	.480	.275	.899	1.112
	rPARTI	.255	.379	.206	.751	1.331
	rMORAL4R	.276	.238	.123	.798	1.254
5	(Constant)					
	Value4R	.807	.775	.605	.769	1.301
	rACCOUN4R	.224	.482	.272	.898	1.114
	rPARTI	.255	.382	.204	.751	1.331
	rMORAL4R	.276	.290	.149	.710	1.408
	rRULE4R	.240	.197	.099	.836	1.196

Model		Beta In	t	Sig.	Partial Correlation
1	rRULE4R	.084 ^a	2.255	.025	.140
	rMORAL4R	.059 ^a	1.550	.122	.097
	rTRAN4R	.024 ^a	.633	.528	.040
	rPARTI	.098 ^a	2.638	.009	.163
	rACCOUN4R	.223 ^a	6.524	.000	.378
2	rRULE4R	.080 ^b	2.304	.022	.143
	rMORAL4R	.053 ^b	1.488	.138	.093
	rTRAN4R	.027 ^b	.784	.434	.049
	rPARTI	.185 ^b	5.305	.000	.316
3	rRULE4R	.055 ^c	1.633	.104	.102
	rMORAL4R	.138 ^c	3.901	.000	.238
	rTRAN4R	.070 ^c	2.066	.040	.129
4	rRULE4R	.109 ^d	3.198	.002	.197
	rTRAN4R	.033 ^d	.945	.345	.059
5	rTRAN4R	.022 ^e	.641	.522	.040

Excluded Variables^f

Model		Collinearity Statistics		
		Tolerance	VIF	Minimum Tolerance
1	rRULE4R	.961	1.040	.961
	rMORAL4R	.925	1.081	.925
	rTRAN4R	.969	1.033	.969
	rPARTI	.960	1.041	.960
	rACCOUN4R	1.000	1.000	1.000
2	rRULE4R	.961	1.041	.961
	rMORAL4R	.924	1.082	.924
	rTRAN4R	.968	1.033	.968
	rPARTI	.871	1.148	.871
3	rRULE4R	.939	1.065	.851
	rMORAL4R	.798	1.254	.751
	rTRAN4R	.921	1.086	.828
4	rRULE4R	.836	1.196	.710
	rTRAN4R	.832	1.202	.721
5	rTRAN4R	.824	1.214	.635

Collinearity Diagnostics^a

Model	Dimension	Eigenvalue	Condition Index	Variance Proportions					
				(Constant)	Value4 R	rACCOU N4R	rPARTI	rMORAL 4R	rRULE 4R
1	1	1.969	1.000	.02	.02				
	2	.031	7.936	.98	.98				
2	1	1.969	1.000	.02	.02	.00			
	2	1.000	1.403	.00	.00	1.00			
	3	.031	7.936	.98	.98	.00			
3	1	1.970	1.000	.01	.01	.00	.00		
	2	1.299	1.232	.00	.00	.35	.33		
	3	.701	1.676	.00	.00	.65	.62		
	4	.030	8.122	.98	.99	.00	.05		
4	1	1.971	1.000	.01	.01	.00	.00	.00	
	2	1.427	1.175	.00	.00	.17	.25	.14	
	3	.973	1.423	.00	.00	.44	.00	.43	

	4	.602	1.809	.00	.00	.38	.64	.30	
	5	.026	8.721	.99	.99	.01	.11	.14	
5	1	1.972	1.000	.01	.01	.00	.00	.00	.00
	2	1.558	1.125	.00	.00	.06	.18	.14	.11
	3	1.120	1.327	.00	.00	.43	.06	.07	.19
	4	.723	1.651	.00	.00	.12	.04	.33	.61
	5	.602	1.810	.00	.00	.38	.64	.27	.00
	6	.024	9.096	.99	.99	.01	.09	.19	.08

Casewise Diagnostics^a

Case Number	Std. Residual	MGT4R	Predicted Value	Residual
187	3.059	116.00	81.3114	34.68861
_203	-3.003	52.00	86.0551	-34.05508
248	3.710	128.00	85.9349	42.06509

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	45.7302	145.7115	107.3178	19.79210	258
Residual	-34.05508	42.06509	.00000	11.22776	258
Std. Predicted Value	-3.112	1.940	.000	1.000	258
Std. Residual	-3.003	3.710	.000	.990	258

ภาคผนวก จ

หนังสือตอบรับการเผยแพร่บทความ

ที่ ศธ 0563.06/ว 052.57

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
172 ถนนอิสรภาพ เขตธนบุรี
กรุงเทพฯ 10600

26 กุมภาพันธ์ 2557

เรื่อง ตอบรับการตีพิมพ์บทความเพื่อเผยแพร่วารสารวิชาการและงานวิจัย ปีที่ 21

นมัสการ พระมหาดน้อย วงศ์พรหม

ตามที่สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เปิดรับบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารเผยแพร่วิชาการและงานวิจัย ปีที่ 21 ซึ่งเป็นการรวบรวมบทความวิจัยและบทความทางวิชาการทั้งของภายในมหาวิทยาลัยฯ และภายนอกมหาวิทยาลัยฯ และท่านได้ส่งบทความเรื่องความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เพื่อพิจารณาในการตีพิมพ์เผยแพร่

บัดนี้ ทางสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ได้พิจารณารับบทความเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะได้ดำเนินการตีพิมพ์บทความลงวารสารวิชาการและงานวิจัย ปีที่ 21 (เดือนตุลาคม 2556 – กันยายน 2557) เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้แก่คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

ขอแสดงความนับถือ

นางสาวพรศิริ กองนวล

(ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา)

สถาบันวิจัยและพัฒนา

โทร. 02-8900001 , 02-8901801 ต่อ 2082

โทรสาร. 02-8902303

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	พระมหาดนัย ธรรมพุทธิ (วงศ์พรหม)
วัน เดือน ปีเกิด	30 มีนาคม 2528
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต คณะพุทธศาสตร์ สาขา ปรัชญา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2550 เปรียญธรรม 8 ประโยค พ.ศ. 2550 สำนักเรียนวัดดาวดึงษาราม
ตำแหน่ง	ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนวัดดาวดึงษาราม
ปัจจุบัน	จำพรรษาอยู่ ณ วัดดาวดึงษาราม แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพฯ